

ԳՊՈՒՆԻ ԲԻՆՈՄՅԱՆՅՈՒ

ՅՈՒՆԱՆՔՅԻՆ, ՅՈՒՆԻՎԵՐՍԻՏԵՏԻ ԵՎ  
ԵՅՐԵՎԱՆԻ ՆԱՐԵԿԻ ՈՍԵՐՈՒՆ



ԵՐԵՎԱՆ, 2018

თქვენ ხელში გიჭირავთ არაჩვეულებრივი ადამიანის მემუარები, ბესტსელერი, რომელიც ნიგნის გამოცემამდე, ელექტრონული სახით უკვე 100 000-ზე მეტმა ადამიანმა წაიკითხა. ავტორის ცხოვრება სავსეა აღმაფრენითა და დაცემით, გამარჯვებითა და დამარცხებით, მეგობრობითა და ლალატით, ეს ყველაფერი ნიგნში ძალიან ხატოვნად და ემოციურად გახლავთ აღწერილი.

მოცემულ ნაწარმოებს „ისტორიულობაზე“ პრეტენზია არ აქვს. ეს არის უბრალოდ თავბრუდამხვევი ამბავი უპატრონო ბიჭის შესახებ, რომელმაც მოახერხა და უკრაინაში ერთ-ერთ ყველაზე ცნობილ ბიზნესმენად და პოლიტიკოსად იქცა. რაც მთავარია, ეს ნიგნი მოგიტხრობთ უბრალო და კეთილი ადამიანების ისტორიებს, რომლებსაც ის ცხოვრების გზაზე გადაეყარა – „მინიერ ანგელოზებზე“, რომლებმაც მას ყველაზე რთულ პერიოდებში დახმარების ხელი გაუწოდეს.

ასევე, ნიგნში იპოვით ავტორის ყველაზე კაშკაშა და ზუსტ მოგონებებს უკრაინის მთავარ პოლიტიკურ ფიგურებთან შეხვედრების შესახებ, უამრავ სასარგებლო რჩევას მათთვის, ვინც მზად არიან, მიუხედავად ყველაფრისა, წარმატებისა და აღიარების გზით იარონ და მათთვის, ვისაც სურთ, უპასუხონ თავად ცხოვრების მიერ დასმულ მთავარ შეკითხვებს; გახდეს ის, ვინც არის, მთლიანად მოახდინოს საკუთარი პოტენციალის რეალიზება და რასაკვირველია, ამ ყველაფერთან ერთად, ღირსეული ცხოვრებით იცხოვროს!

ნიგნი დანერვილია ირონიულად და ამავე დროს დიდი სულიერების მატარებელიცაა, მისი მთავარი გმირები უბრალო ადამიანები არიან, რომლებსაც ცხოვრებაში ძალიან ხშირად ვხვდებით, ზოგჯერ ვერც კი ვამჩნევთ, როგორი დიდებულები არიან ისინი სინამდვილეში თავიანთ ყოველდღიურ ცხოვრებასა და სიკეთეში.

*უიკოს უიკოებს რაცყოიოს. ამ ჰიბრიდის წინთორმაცით  
სისციმში გამოიფინებს რა შინახვ რაჟოშვიტოიოს. სნოჟი, ანოძი-  
ლოოიოს მისი ნებისმიერი თორმით – ელოიჟინოზოიოი, მიქანიოი-  
რი. ჰბროოსლოოიოი თოი სნვს ვბით გაცაცეცე.*

ISBN 978-9941-0-9954-0

მკითხველთა  
გამომგებები  
წიგნის შესახებ





პირველი სტრიქონები რომ წავიკითხე, გამიჩნდა სურვილი, ბოლომდე წამეკითხა!

არსებობს მსგავსი, ამაზე სევდიანი ისტორიებიც, მაგრამ ყველა მათგანის არსი ერთია – ღირსეულად იცხოვრო და გახდე ღირსეული ადამიანი, მეოჯახე, მეგობარი, ამხანაგი და, უბრალოდ, ადამიანი.

ადამიანის სიამაყემ, რთულმა პერიოდებმა ცხოვრებაში, უმამობამ, სიღარიბემ და სილატაკემ, ლალატმა და არა გულგრილობამ ახლობელი ადამიანისაგან – ყველაფერმა ამან მაიძულა, დავფიქრებულებიყავი და მეპოვა ცხოვრებაში სწორი გზა. მომეჩვენა, რომ თქვენ ჩემს ცხოვრებაზე წერდით! განსხვავება მხოლოდ ის არის, რომ შვილი დავკარგე ყარაბახის ომში და დავრჩი მარტო. ექიმი ვარ და მინდა, ვიყო საჭირო ადამიანებისთვის, ჩემი სიკეთე ყველას ეყოფა! ვამაყობ თქვენით, თქვენ წარმოაჩინეთ სიბრძნე და ძალა, რათა გამხდარიყავით შესანიშნავი და ბრძენი ადამიანი!

**სონია, Facebook**

ციტატები წიგნიდან ყოველთვის მეხმარება ცხოვრებაში, მათი კითხვისას ბრძოლის სურვილი მიჩნდება. მადლობა, ბრძნული რჩევებისთვის, გისურვებთ ბედნიერებას!

**ნანა, Facebook**

ბატონო ლეონიდ, ავტობიოგრაფიული რომანის დაწერა ძალიან გაბედული ნაბიჯია! ეს სულის გამომვლებასავითაა და ამ ნაბიჯის გადადგმა მხოლოდ იმათ ძალუძთ, ვისაც განვლილი ცხოვრების არ რცხვენიათ. ვკითხულობ და თქვენი გულწრფელობა მაოცებს.

ძალიან მომეწონა!

**ლეილა, Facebook**

ღამე მშვიდობისა! ერთი ამოსუნთქვით ნავიკითხე თქვენი ახალი წიგნის მესამედი. ძალიან საინტერესო და ადვილად კითხვადია. ზოგიერთი ადგილი მახსენებს ეფრაიმ სეველას, ილფსა და პეტროვს, არის ასევე ცხოვრებისეული დრამატული ისტორიებიც. ვფიქრობ, წიგნი გახდება ბესტსელერი ჯერ უკრაინაში... და ბევრისთვის ჭკუის სასწავლი და სასარგებლოც იქნება. გილოცავთ საკუთარ თავში ახალი ტალანტის აღმოჩენას! გეხვევით.

**ივანი, Facebook**

წიგნი ავტორს სულ სხვა კუთხით წარმოაჩენს. შთაბეჭდილების ქვეშ ვარ. ძალიან კარგად მესმის, რომ ამ წიგნის ფურცლებზე ლეონიდ მიხაილოვიჩმა მხოლოდ მცირედად დაგვანახვა საკუთარი თავი. ასეთი პიროვნების ცხოვრებას 200 გვერდში უბრალოდ ვერ „ჩაატე“.

**ოლგა, Facebook**

ლეონიდ, საღამო მშვიდობისა. წიგნის შესაფასებლად სიტყვები არ მყოფნის – ისეთივე ლამაზია, როგორი საუბარიც თქვენ გიყვართ. მართალია, რომ ადამიანებს უყვართ უბრალოება, როგორც ნანერში, ასევე ურთიერთობაში. პირადად მე ნავიკითხე წიგნი დიდებულ ადამიანზე... ყოველ შემთხვევაში, ასეთი შთაბეჭდილება დამრჩა. საერთოდ, ძალიან საინტერესოა. ერთი ამოსუნთქვით იკითხება.

**ანდრეი, Facebook**

წიგნი ჩემთვის ძალზე მნიშვნელოვანია! ნამდვილი, პრაქტიკული და საქმიანი რჩევები ბიზნესთან დაკავშირებით! საინტერესო და მომაჯადოებელი პირადი ცხოვრება!

თქვენს წიგნში ბევრ იმ კითხვაზე შეიძლება იპოვო პასუხი, რომელთაც ცხოვრება აყენებს ჩვენ წინაშე. მადლობა!

**სვეტლანა, Facebook**

თქვენი ბავშვობის შესახებ როდესაც ვკითხულობდი, სასიამოვნოდ გაკვირვებული დავრჩი (მეგონა, პირველი კლასიდან ფრიადოსანი იყავით)! დარტყმა („ჰუკი“) მარცხნიდან – მომეწონა. მიზიდავს თქვენი გულწრფელობა – გიყვარდათ და მეგობრობდით არა ფულის გამო, არამედ უანგაროდ. დამოკიდებულება დედის, მამის, მასწავლებლებისა და, საზოგადოდ, ნაცნობების მიმართ, ბევრის დაწერა შეიძლება, მაგრამ ერთი სიტყვით – მ ო მ ე ნ ო ნ ა! სასარგებლო და ჭკუის სასწავლი წიგნია იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა განვლოს ადამიანი ღირსეული ცხოვრება. ხვდები, რომ ყველაფერი ჯერ კიდევ არ არის დაკარგული. წიგნი გამოცემას იმსახურებს! მადლობა!

**ალექსანდრე, Facebook**

დიახ! ათასი ემოცია! თქვენი მონაცემი მკითხველში იწვევს ხან ცრემლს, ხანაც – სიცილს... ისეთი გრძნობა მაქვს, თითქოს პირადად გისმენდეთ. წიგნის თითქმის ყველა აბზაცში ჩემთვის ძალიან ბევრი ბრძნული აზრი აღმოვაჩინე. თქვენ მეტად რთული და ძალიან ჭკვიანი ადამიანი ბრძანდებით. გასაკვირია ისიც, თუ როგორი სიყვარულით წერთ ადამიანებზე! მადლობა! სიამოვნებით გავხდებოდი თქვენი წიგნის ბეჭდური ვერსიის მფლობელი.

**ტატიანა, Facebook**

დღეს ორ საათში ნავიკითხე წიგნი. ძალიან გულწრფელი წიგნია. საზოგადოება თქვენნაირებზე დგას. იმედი მაქვს,

რომ თქვენი ცხოვრების წესს ჯაჭვური რეაქცია ექნება სხვებისთვის. წერეთ ესეები, მოთხრობები... ძალიან საინტერესოა.

### **ნატალია, Facebook**

ლეონიდ მიხაილოვიჩ, დღე მშვიდობისა! ნავიკითხე თქვენი წიგნი. თავიდან არ ვგეგმავდი მის ნაკითხვას... უამრავი საქმე მაქვს! მაგრამ შესავალმა დამაინტერესა. ხაზს გავუსვამ ჩემთვის რამდენიმე მნიშვნელოვან აზრს, რაც გამიჩნდა კითხვის დროს.

ყოველთვის ვფიქრობდი, რომ სკოლაში „ბუნტისთავი“ და ხულიგანი იყავით. თქვენ ადამიანებში კარგად ერკვევით, რაშიც ცხოვრებისეული გამოცდილება გეხმარებათ.

ძალიან გამიტაცა წიგნის გულწრფელობამ და კითხვის სიმსუბუქემ; ყველაფერი ალალი გულწრფელობითა და არასტანდარტულად გაქვთ აღწერილი.

მიუხედავად ოჯახური პრობლემებისა, თქვენ საკუთარ თავში აყალიბებდით ხასიათის თავისებურებებსა და პრინციპებს, რომლებითაც მთელი ცხოვრება ხელმძღვანელობდით და წარმატების მიღწევაშიც დაგეხმარათ.

ერთხელ კიდეც დავრწმუნდი კომუნისტური რეჟიმის უსამართლობაში ებრაელების მიმართ, მიუხედავად იმისა, რომ ებრაელები იბრძოდნენ ომში, მუშაობდნენ საზოგადოების სასარგებლოდ და იყვნენ საზოგადოების სრულფასოვანი წევრები.

„დედა ბავშვობაში ისე მეჩხუბებოდა, რომ ტყუილების თქმა დავინწყე! ამას დღესაც ძალზე ოსტატურად ვაკეთებ!“ – აქ კი განსაკუთრებით გამაოცა თქვენმა გულწრფელობამ! არც ერთი პოლიტიკოსი არ აღიარებს საკუთარ ტყუილს...



ნიგნში არა მხოლოდ დადებითი, არამედ უარყოფითი მხარეებიც გვაჩვენეთ... არ შეგეშინდათ! ეს გაბედული საქციელია! ამის უფლება საკუთარ თავს მხოლოდ თავისუფალმა ადამიანმა შეიძლება მისცეს!

დეიდა გალიას ამბავმა გული ამიჩუყა და შემახსენა, რომ აუცილებელია, მოასწრო მადლობის თქმა ადამიანებისთვის სიცოცხლეშივე და იცოდეთ დროის ფასი. თქვენი მოგონებები მათდამი, ვინც ეს ქვეყანა სამუდამოდ დატოვეს, იწვევს დიდ პატივისცემას.

ბიზნესის დიდი არაფერი გამეგება, მაგრამ თქვენი რჩევები ბიზნესსაქმიანობის ძირითად პრინციპებთან დაკავშირებით ადვილად გასაგები და ხელმისაწვდომია.

თქვენ ძალიან საინტერესოდ და გულწრფელად აღწერთ პოლიტიკაში თქვენი შესვლის გზას! პოლიტიკის სფერო ჩემთვის უფრო ახლობელია, ამიტომ თქვენი რჩევები მეტად მნიშვნელოვანია ჩემთვის!

აღარ დავნერ კომენტარს თქვენეულ შეფასებებზე პრეზიდენტებისა და ქველმოქმედების შესახებ! ერთადერთი, რაც შემიძლია დავამატო, ისაა, რომ ნიგნი ნამდვილად საინტერესო და შემეცნებითია! კიდევ ერთხელ დავრწმუნდი თქვენს მრავალმხრივობაში, სიბრძნესა და მიზანსწრაფულობაში.

**P.S.** ჩემს გამოხმაურებას მლიქვნელობაში ნუ ჩამომართმევთ! არაფერში მჭირდება, ვიყო არაგულწრფელი! შესაბამისად, მლიქვნელობა უადგილოა!

**ბიროსლავი, <https://chernovetskiy.com.ua/>**

ღირსეული ადამიანის გულწრფელი წიგნია, ორ დღეში წავიკითხე და კიდევ ერთხელ დავრწმუნდი, რომ ნიჭიერი ადამიანი ყველაფერში ნიჭიერია! ლეონიდ, წარმატებებს

გისურვებთ ლიტერატურულ ასპარეზზე და საზოგადოებრივ მოღვაწეობაში!

**მიხეილი, Facebook**

დიდი სიამოვნებით წავიკითხე და მერე დედასაც წავუკითხე ხმამაღლა. წიგნი ცვლის ბევრ დამკვიდრებულ სტერეოტიპს. გვანდომებს, რომ ჩვენი ხელმძღვანელობიდან გაქრნენ გაუმაძღარი ურჩხულები, და რომ უფალმა ძალაუფლება წამუსიან ხალხს მიანიჭოს. მადლობა გულახდილობისა და პატიოსნებისთვის. სრულიად გასაგებია, რომ ყველას არ ძალუძს, მოერიოს ისეთ რთულ საქმეს, როგორცაა მოხუცთა და ობოლთა დახმარება. ეს ყველაზე არასასურველი თემაა ჩვენი ოლიგარქების უმრავლესობისთვის. ერთიც ვნახოთ, განკითხვის დღეს როგორ გაიმართლებენ თავს უფლის წინაშე დედამინაზე ჩადენილი ცოდვებისთვის.

**ანა, Facebook**

წავიკითხე წიგნის პირველი ნაწილი. ძალიან საინტერესოა, ორ დღეში ადამიანის მთელი ცხოვრების წაკითხვა. ეს წარმატებული ისტორიაა! საბჭოთა დროს ქარხნიდან წასვლა, რათა გეცხოვრა „სრული“ ცხოვრებით... შეეძლო მხოლოდ ძალიან მამაც ადამიანს... დღეს, ასე მოქცევა ყველას როდი ძალუძს... და კარგია, რომ ყველაფერი გამოგივიდათ! ანუ ოცნებები ხდება?!

**ვერა, Facebook**

მადლობა წიგნისთვის, ძალიან საინტერესო და ჭკუის სასწავლია. მას შემდეგ, რაც წავიკითხე, ჩემი შთაბეჭდილებები ფეისბუქზე აღვწერე და თქვენს წიგნთან ერთად გავა-

ზიარე. ამან დიდი აჟიოტაჟი გამოიწვია, ორ დღეში თქვენი წიგნი 200-ზე მეტმა ადამიანმა მთხოვა! დიდი სიამოვნებით წავიკითხავდი სხვა წიგნებსაც, მოუთმენლად ველი.

მადლობა.

**ოლეგი, Facebook**

ბატონო ლეონიდ! თქვენი წიგნი ერთი ამოსუნთქვით წავიკითხე. შემიძლია, გულწრფელად გითხრათ, რომ თქვენ ასევე წარმატებული ბრძანდებით უფრო ამაღლებულ სფეროში, როგორცაა ლიტერატურა... მე წავიკითხე წიგნი, რომელიც მოგვითხრობს, როგორ შეიძლება ადამიანმა გამოიაროს ძალიან რთული ბავშვობა და ყმანვილკაცობა, როგორ დაძლიოს ცდუნება და განსაცდელი, ისეთი, როგორც არის ახლოვანი ადამიანის ტკივილის გაზიარება, მაგრამ ყოველი მკაცრი გამოწვევის შემდეგ, გახდეს უფრო მტკიცე და სულიერად მდიდარი... დამიჯერეთ, ეს რჩეულთა ხვედრია...

წიგნში თქვენ შეეხეთ თემებს, რომლებიც განსაზღვრავენ ადამიანის ცხოვრებას... ძალიან მნიშვნელოვანია ის თანამიმდევრობა, რომლითაც ცხოვრების კიბეზე ადიოდით. ფაქტობრივად, თქვენ ამას აკეთებდით ნაბიჯ-ნაბიჯ, ნახტომების გარეშე. თქვენ შეიძელით ღვთიური ნაპერწკალი ცეცხლად გექციათ...

საოცარია ლიდერობის თქვენეული განსაზღვრება – არ მიატოვო შენ უკან მყოფი, და, უპირველეს ყოვლისა, სწორედ ეს არის დამოუკიდებლობა...

საინტერესოა ასევე, როდესაც ამბობთ, რომ სრული დამოუკიდებლობა არ არსებობს, და რაც უფრო მაღლა ადიხარ კარიერულ კიბეზე, უფრო მეტად იზღუდება თავისუფლებაც...

იცით, რატომ ხდება ასე? ჩემი აზრით, რაც უფრო ვითარდება ადამიანი, მით უფრო მეტად შეიცნობს საკუთარ თავს და აღმოაჩენს ახალ-ახალ შესაძლებლობებს; ეს აღმოჩენები კი გაცილებით დიდ პასუხისმგებლობას აკისრებს და უფრო მეტ შეზღუდვას უწესებს მას... მაგრამ ეს ყოველივე გარედან მოხვეული და ძალდატანებითი როდია, ეს თავად ადამიანის არჩევანია. ზუსტად ეს არის ნამდვილი თავისუფლება. შესაბამისად, ეს თავისუფლების შეზღუდვა კი არა, პირიქით – თავისუფლების მოპოვებაა!

არ შემოიძლია, არ ვახსენო ადამიანები, რომლებსაც ისეთი სიყვარულით იგონებთ თქვენს ნიგნში – ლარისა მიხაილოვნა და ედიკი – მათთან დაკავშირებულია თქვენი ბავშვობის ყველაზე ნათელი დღეები... გარდა ამისა, შესანიშნავია თქვენი განსაზღვრება ქალის, როგორც ფენომენისა – სინაზე შერწყმული სულის სიმტკიცესთან – ეს ნამდვილად ასეა...

დაბოლოს, მოკლედ შევეხები თქვენი წერის სტილს – თქვენ წერთ უბრალო ადამიანებისთვის გასაგები ენით, იყენებთ იუმორსა და თვითირონიას... დარწმუნებული ვარ, რომ ეს ნიგნი ძალიან საინტერესო და სასარგებლო იქნება მკითხველებისთვის. თქვენ, როგორც ქველმოქმედი ცხოვრებაში, ლიტერატურაშიც ასეთად დარჩით... დიდი მადლობა!

*თათია, Facebook*

მოგესალმებით, პატივცემულო ლეონიდ! დიდი ყურადღებით ნავიკითხე თქვენი ნიგნი. და იცით? თქვენ გამოგივიდათ, დაგეწერათ ისეთი ნიგნი, რომელსაც ყველა ნაიკითხავს, რადგან მასში ჩადეთ თქვენი სპეციაკი სული და გამოცდილების ის ტვირთი, რომელიც ბევრს გატეხდა, მაგრამ არა თქვენ. მან ვერ გაგტეხათ და ცხოვრებაში თქვენი დასაყრდენი ყოველთვის იყო მხოლოდ შრომა,

მორალური სისპეტაკე და სიკეთისადმი მისწრაფება. ჭეშმარიტად, ბევრი სირთულის გადალახვა მოგიხდათ, მაგრამ ღმერთმა დაგაჯილდოვათ შესანიშნავი მშობლებით, რომელთაც ასე თბილად მოიხსენიებთ. ოჯახური კერაც ყოველთვის გიჭერდათ მხარს, და მთელი გარემოცვაც, სადაც თქვენი ცხოვრების ეტაპები გაიარეთ, არა აქვს მნიშვნელობა, სად, რომელ ქვეყანასა და სახელმწიფოში, რადგან თქვენ მსოფლიო ადამიანი ხართ და თქვენი სამშობლო მთელი მსოფლიოა, მთელი ჩვენი პლანეტა – დედამიწა. ცხოვრებაში ბრძნულად და მიზანმიმართულად იარეთ. ბრავო, რომ შეასრულეთ ყველა თქვენი კარმული ამოცანა და ძალიან მალე შეიცნობთ კიდევ საკუთარ თავს და მიიღებთ პასუხს კითხვაზე, რომელიც დაუსვით თქვენს თავს ამ წიგნის დანერის წინ.

**P.S.** ამ წიგნის გამოყენება სავსებით შესაძლებელია დამხმარე სახელმძღვანელოდ. მისი წაკითხვის შემდეგ ბევრს მოუნდება, თქვენ დაგემსგავსოთ, ვინაიდან თქვენ მიერ ნათქვამი სიტყვები თქვენი კეთილი, გულუხვი და დაღლილი სულის აღსარებაა. იგი აუცილებლად მივა ადამიანების გულებად და ჭეშმარიტების შეცნობაში დაეხმარება მათ. იმისათვის, რათა იცხოვრო სრულფასოვანი ცხოვრებით, არ არის საკმარისი, იყო ჭკვიანი ან განათლებული, მდიდარი ან ღარიბი; ამისთვის აუცილებელია, ჯერ თავად ადამიანმა შეიცნოს საკუთარი თავი, თავისი სინათლე და სიბნელე, და აჩუქოს თავისი სინათლე ყველას, რათა შეეძლოს ტკობა მიღწეულით, როგორც ახლა ამას თქვენ აკეთებთ, ჩემო მეგობარო. რამეთუ თქვენი გზა არ არის უკეთესი, ის, უბრალოდ, განსხვავებულია!

ეს ისეთი აღმაფრთოვანებელია!

**თამილა, Facebook**

ძალიან საინტერესო და მოტივაციის მომცემი წიგნია იმაზე, თუ როგორ მოახერხა უბრალო საბჭოთა ოჯახიდან გამოსულმა ყმანვილმა, საკუთარი რკინისებური პრინციპების, პროფესიონალიზმისა და გამდიდრების მძაფრი სურვილის ხარჯზე, მწვერვალების დაპყრობა. თქვენი ისტორია შთამაგონებელია, ლეონიდ!

*იური, Facebook*

ბატონო ლეონიდ, თქვენი წიგნი ერთი ამოსუნთქვით წავიკითხე. ვეთანხმები თქვენს მიერ დაწერილ ყოველ სტრიქონს, თქვენს მოსაზრებებს ცხოვრებაზე. თითოეულმა სტრიქონმა ჩემს გულში გამოხმაურება ჰპოვა. თქვენ გაქვთ სხვისი ტკივილის დანახვის უნარი და შეგიძლიათ, ზნედაცემულ ადამიანს არა ზიზღით, არამედ თანაგრძნობით უმზიროთ. თქვენმა უპატრონო ბავშვობამ გაქციათ სამართლიან და პრინციპულ ადამიანად, ხოლო წარმომავლობამ, გენებმა და ნათელმა გონებამ არ მოგცათ გაჩერების უფლება და განაპირობა წინსვლა ცხოვრების თითოეულ ეტაპზე (თავიდან გონებრივად, შემდგომ მატერიალურად, მორალურად და სულიერად). წიგნი ძალიან საინტერესოა. თქვენზე აზრი არ შემიცვლია, ის ისედაც დადებითი იყო, მიუხედავად იმისა, რომ თქვენზე სხვადასხვა აზრი მუსირებდა. მთავარი ადამიანში სულია. თქვენ კი გავლენიანი და ავტორიტეტული პიროვნება ბრძანდებით, ამიტომ წიგნის წაკითხვის შემდეგ, თქვენი არსისა და ბუნების შემეცნება, ვილაცას დაეხმარება, უფრო კეთილი და სამართლიანი გახდეს. წიგნის წაკითხვით დიდი სიამოვნება მივიღე.

*კატრინი, <https://chernovetskiy.com.ua/>*

ყველაფერი ისეთი შთამაგონებელია. თქვენ მიზანს-  
წრაფული ადამიანი ხართ, ასეთებს ხშირად ვერ შეხვდე-  
ბით. თქვენი ისტორია გვასწავლის ცხოვრებას და, რაც  
მთავარია – ადამიანად დარჩენას. მე თვითონ ბათუმელი  
ვარ, და მიხარია, რომ ჩვენს ქვეყანაში ცხოვრობენ ისეთი  
ადამიანები, როგორიც თქვენ ხართ. დიდი მოკითხვა თურ-  
ქეთიდან!

**ბელა, Facebook**

ჯერ მხოლოდ რამდენიმე გვერდი წავიკითხე, მაგრამ  
უკვე კარგი შთაბეჭდილება შემექმნა, მიხარია, რომ წიგ-  
ნის დიდი ნაწილის წაკითხვა წინ მაქვს. როგორც ჩვენი  
მწერალი გურამ დოჩანაშვილი იტყოდა, „შეგიძლიათ მო-  
მილოცოთ“, რომ წინ მელოდება ამ მშვენიერი წიგნის წა-  
კითხვის სიხარული. ღმერთი იყოს თქვენი მფარველი!

**ქეთევანი, Facebook**

წავიკითხე ეს მშვენიერი ნაწარმოები. ნამდვილად საო-  
ცარი ისტორიაა, და სიმართლე გითხრათ, კითხვის დროს  
ცრემლებიც კი წამომივიდა – თქვენ რთული, ემოციური  
და საინტერესო ცხოვრება გაიარეთ! ძალიან კეთილმო-  
ბილი და სულით ძლიერი ადამიანი ბრძანდებით! ეს წიგნი  
ბევრისთვის შეიძლება სამაგიდო წიგნი გახდეს, ცხოვრე-  
ბის სახელმძღვანელო! გისურვებთ წარმატებას! ღმერთი  
გფარავდეთ!

**ლეილა, Facebook**

თქვენი წიგნი ჩემს გვერდზე გავაზიარე და მოცემული  
მომენტისთვის წაკითხული მაქვს წიგნის ნაწილი თქვენს  
ახალგაზრდობაზე, სამხედრო სამსახურზე, დედასა და

მოგონებები თქვენს საყვარელ ხალხზე – დეიდა გალიაზე, ედუარდ დიმიტრევიჩზე, ლარისა მიხაილოვნაზე (იმავე „ანგელოზზე“). ისე საინტერესოდ, და რაც მთავარია, გულწრფელად აღწერთ თქვენს განცდებს, თქვენი ცხოვრების დეტალებს, მშობლების, საყვარელი მასწავლებლების და, უბრალოდ, ადამიანების ისტორიას, რომ ცრემლი არაერთხელ მომერია და თქვენმა მონათხრობმა დამაფიქრა... ამოვიწერე ცალკეული გამონათქვამები და ინტერესით ვაგრძელებ წიგნის კითხვას. დარწმუნებული ვარ, წინ კიდევ ბევრი საინტერესო რამ მელის... გმადლობთ ამ საჩუქრისთვის...

### **პატივისცემით, თინათინი, Facebook**

ბატონო ლეონიდ, თქვენი წიგნის წაკითხვით უამრავი დადებითი ემოცია მივიღე. გზა, რომელიც თქვენ გაიარეთ, არის ღირსეულად და ადამიანურად განვლილი გზა. ვერ ვიტან მშობლების ქონების ზურგს უკან ამოფარებულ ადამიანებს, „მამიკოს ბიჭებს“. ისინი ყველას ზემოდან დასცქერიან! თქვენში დიდი ადამიანი დავინახე, უფალმა დაგლოცოთ და გააძლიეროთ! ჩვენს დროში კარგი ადამიანები – იშვიათობაა. ჩვენი თაობის ადამიანები ბევრი რამით განსხვავდებიან, რადგან მაშინ სულ სხვა იდეოლოგია იყო.

### **დარიკო, Facebook**

მონაცოლმა ისე დააინტერესა ჩემი აბიტურიენტი ვაჟიშვილი, რომ მანაც წაიკითხა წიგნი. გმადლობთ, საინტერესო ცხოვრებისეული ისტორიისთვის! თქვენი სწრაფვა წარმატებისკენ ყველასთვის სამაგალითო უნდა გახდეს, ეს განსაკუთრებით სჭირდება მომავალ თაობას.

### **ქეთი, Facebook**



---

◁ ◦ ლეონიდ ჩერნოვცკი ◦ ▷

ძვირფასო ლეონიდ მიხაილოვიჩ, ეს არის თქვენი მეორე წიგნი, რომელიც წავიკითხე. თქვენი გულწრფელობა არ არის ყალბი, თქვენი წიგნის ნაკითხვით ადამიანები აუცილებლად უნდა მიხვდნენ, რომ ცხოვრება არაპროგნოზირებადია და თქვენ ამის მაგალითი ხართ.

*მარინა, Facebook*



I 6A6040



ჩვენი  
ცხოვრება

### Յո՞րտուո՞ցի:

ույնդեղնի նմանսրա երգես. մսչրոսմ ժողուորսնի սրոսեուրդե  
մսնոտուրդես...

Ձեուրուրս սոչսրոմս. Ձեուրուրս մսն. դրոտսրդրոտմս սն՛հոն. սոյ  
րոսե մոչսրոն՛դչո նույույնուրդ՞ն!

դժուրնդես դչդրոս գոտուրո սրսմոսնե. շոնսյ նդմի լեուրդրոնե  
ցնսնդ ժղնչդրոնուրսն.

**ცოტაოდენი რამ ჩემი ცხოვრების შესახებ  
დასაწყისი...  
წინასიტყვაობა**

დღეს შაბათია, 2016 წლის 10 დეკემბერი, მე კი არც ვიცი, რა გავაკეთო, რათა წარმოვაჩინო საკუთარი თავი არა მხოლოდ ბიზნესში, არამედ ლიტერატურაშიც, ხელოვნებაშიც ან რაღაც უფრო დიდებულსა და სასახელოში...

მაგრამ რაში?

უკეთესი ვერაფერი მოვიფიქრე, გარდა იმისა, რომ დამენერა წიგნი – ამბავი იმის შესახებ, თუ როგორი ადამიანი ვარ, რაზე ვოცნებობდი ბავშვობიდან და, უკვე 65 წლისამ, რისი მიღწევა შევძელი ცხოვრებაში.

უეცრად დავფიქრდი: „ვისთვის ვწერ ამ წიგნს?“ ვეძებ პასუხს და პირველი, რაც თავში მომდის – რა თქმა უნდა, მათთვის, ვისაც სურთ, ცხოვრებაში წარმატებული გახდნენ და ისეთ შედეგებს მიაღწიონ, რომ ყველა ნათესავმა და მეგობარმა მათ შესახებ თქვას – „ხედავთ, თურმე რა შესანიშნავ ადამიანს უცხოვრია ჩვენ გვერდით და რამდენის მიღწევა შეძლო ცხოვრებაში. რა დასანანია, რომ ამას მაშინვე ვერ მივხვდით და საშუალება მივეცით, ამდენი წლის განმავლობაში უცნობი და სხვებისთვის ამოუცნობი ყოფილიყო!“ მთავარი არის ის, რომ მე მკითხველს ვუზიარებ ჩემს მოსაზრებებს განვლილ ცხოვრებაზე. პირველ რიგში, ვწერ ჩემთვის, რათა საკუთარ თავს კიდევ ერთხელ შევახსენო, თუ ვინ ვიყავი და რას მივალწიე. რაღა თქმა უნდა, ვწერ ასევე ჩემი შვილების, შვილიშვილებისა და მომდევნო თაობებისთვისაც, რადგან, სამწუხაროდ, მათ გაცილებით ნაკლები იციან ჩემ შესახებ, ვიდრე იმ, ჩემთვის უცხო ადამიანებმა, რომლებიც მხოლოდ საინფორმაციო წყაროებიდან მიცნობენ.

თითოეული ადამიანის ცხოვრება – ბესტსელერია! და არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს, ვისია ეს ცხოვრება და როგორ განვლო იგი ადამიანმა. კარგად ვაცნობიერებ, რამდენად მნიშვნელოვანია, ისე აღვწერო ჩემი ცხოვრების გზა, რომ წიგნი ერთი ამოსუნთქვით იკითხებოდეს, ხოლო მასში ასახული ცხოვრებისეული ფაქტები ისე ცოცხლად და ამავდროულად, მარტივად იყოს გადმოცემული, რომ მკითხველს უნებურად სურვილიც კი გაუჩნდეს, თავად გახდეს წიგნში აღწერილი მოვლენების მონაწილე. თუმცა როგორ უნდა მოვახერხო ამის გაკეთება, თუ ხელში კალამი არასოდეს ამიღია და არც მიცდია, ჩამენერა საკუთარი აზრები ან თუნდაც ცალკეული შეგონებები ცხოვრების სხვადასხვა ეტაპზე? მე ხომ ის ერთი ამოსუნთქვით განვვლე.

ასე მგონია, თითქოს ეს ყველაფერი გუშინ იყო.

მკითხველს ეჭვი რომ არ გაუჩნდეს და არ იფიქროს, განდიდების მანიით ვარ შეპყრობილი, აქვე დავძენ – სრულიად შესაძლებელია, უბრალო მეეზოვის, ზეინკლის, ექიმის ან მასწავლებლის ცხოვრებაშიც მოხდეს უფრო საინტერესო ამბები, მაგრამ ისინი ხომ უბრალო ადამიანები არიან!

მეეზოვის, მილიარდერის ან თუნდაც დიდი პოლიტიკოსის მიერ გამოთქმულ მოსაზრებას, ერთ შემთხვევაში, მკითხველი ბანალურად მიიჩნევს, მეორეში კი – როგორც უდავო ჭეშმარიტებას. ადამიანები ასე არიან მონყობილი, მათ სენსაცია სჭირდებათ ან ცნობილი პიროვნება.

ჰოდა, მკითხველს, რომელიც არც პირადად მიცნობს და არც მედიის საშუალებით, წიგნის მიმართ ინტერესი რომ არ დაკარგოს, შევახსენებ, რომ მე, ამ წიგნის მთავარმა პერსონაჟმა, ლეონიდ მიხეილის ძე ჩერნოვეცკიმ, ბიზ-

ნესსა და პოლიტიკაში აღმასვლა, თითქმის 40 წლის ასაკში დავიწყე, 60 წლისა უკვე უკრაინის პარლამენტის სამი მოწვევის დეპუტატიც ვიყავი და წილად მხვდა, დამენერა უფრო მეტი კანონი, ვიდრე ერთიანად მთელ პარლამენტს. ორჯერ გავიმარჯვე კიევის მერის არჩევნებში და პარალელურად ქვეყნის ერთ-ერთი უძლიერესი და წარმატებული ბანკის განვითარებაზეც ვზრუნავდი. საკუთარი ბიზნესით გამოვიმუშავე მილიარდამდე აშშ დოლარი (ნაღდი ფული) და მივალწიე იმას, რომ უკრაინაში, სხვა პოლიტიკოსებისგან განსხვავებით, მოსახლეობის თითქმის 99 პროცენტი მიცნობს. საბჭოთა პერიოდში, 33 წლის ასაკში, დავიცავი დისერტაცია კრიმინალისტიკაში და ვიყავი კიევის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ყველაზე დიდი სამეცნიერო-კვლევითი ქვეგანყოფილების ხელმძღვანელი, სადაც მოღვაწეობდა 18 000-ზე მეტი მეცნიერი თანამშრომელი, მათ შორის 15 აკადემიკოსი ან უკრაინის ეროვნული მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი!

**ნაზისმიერი ლიდერის ყველაზე სასურველი,  
მაგრამ მიუწვდომელი ოცნება**

ვცდილობ, ძალზე სკრუპულოზურად გავიხსენო, კიდევ რა მსურდა ცხოვრებაში, რომელ სფეროში ვყოფილიყავი სხვებზე „მაღლა“ მდგომი, რისთვის ვიბრძოდი? სიმართლე კი ისაა, რომ ყველგან და ყოველთვის ლიდერობა მინდოდა და ვისწრაფოდი კიდევ მისკენ! თუმცა ეს არ არის ჩემი მთავარი თვისება და სულაც არ იგულისხმებოდა ვინმეს უკან ჩამოტოვება. საქმე ყოველთვის ეხებოდა დამოუკიდებლობას: სრულ, ტოტალურ და შეუზღუდავ დამოუკიდებლობას. ჩემი დაინტერესებაც ბიზნესითა და პოლიტიკით სწორედ იმით იყო განპირობებული, რომ ვაღმერთებ დამოუკიდებლობას და ჩემთვის ძალზე მნიშვნელოვანია, ვიყო დამოუკიდებელი ყველასა და ყველაფრისგან.

მხოლოდ ცხოვრების დიდი ნაწილის გავლის შემდეგ იწყებ იმის გაცნობიერებას, რომ ამ ცხოვრებაში ვერავინ ვერასოდეს გახდება სრულიად დამოუკიდებელი, იქნება ეს დეპუტატი, პრეზიდენტი, მერი, მსხვილი ბანკირი თუ მილიარდერი. ყოველთვის არსებობენ და იარსებებენ ადამიანები ან გარემოებები, რომლებზეც ხდები დამოკიდებული. და რაც უფრო მაღლა მიიწევ კარიერულ ან ბიზნესკობებზე, მით უფრო დაუცველი ხდები გარემოებებისგან და კიდევ სხვა უამრავი რამისაგან, რაც მანამდე არასოდეს მოგსვლია აზრად, როდესაც ამ მიზნისკენ მიისწრაფოდი. სინამდვილეში, დამოუკიდებლობისკენ სწრაფვა იყო განუხორციელებელი ოცნება, ანუ გზა არსაით. არადა, როგორ გინდა, რომ ყველასგან დამოუკიდებლად, სხვების ჩარევის გარეშე, გააკეთო რაღაც სასარგებლო,



მნიშვნელოვანი, დიდი და განუმეორებელი. მაგრამ, როგორც აღმოჩნდა, ეს არის აუხდენელი და გულუბრყვილო ოცნება.

სწორედ ეს ოცნება, როგორც მამოძრავებელი ძალა, აქცევს მსოფლიოს ისეთად, როგორც ის არის. რამდენი ადამიანი ფიქრობს, – გავხდები ახლა პრეზიდენტი და ყველა იქნება ჩემზე დამოკიდებული. არა, არ იქნება – არც იმ სახელმწიფოში და არც პირადად მის გარშემო. თავად ხდები დამოკიდებული პარლამენტზე, ადამიანების სიმპათიასა და პოლიტიკურ სიტუაციაზე, როგორც ქვეყნის, ასევე მსოფლიოს მასშტაბით, და ასევე სხვა უამრავ გარემოებაზე, დღითი დღე სულ უფრო მეტად და მეტად. ყოველ ახალ საფეხურზე ასვლისას, ხელიდან გეცლება სულ უფრო მეტი თავისუფლება. ნუთუ ეს გინდოდა, როდესაც მორიგი სიმაღლის დაპყრობას ესწრაფოდი.

თუმცა ასეთი ემოციური პასაჟის შემდეგაც კი, რომლითაც მსურდა, მკითხველისთვის კიდევ ერთხელ მეთქვა იმ ერთ-ერთი მთავარი და აუხდენელი ოცნების შესახებ, რომელიც მსოფლიოში მიმდინარე ყოველი პროგრესის მთავარი მამოძრავებელი ძალაა, კვლავაც მწამს, რომ ოდესმე მივაგნებ ჭეშმარიტებასა და გზას საკუთარი დამოუკიდებლობისკენ. თუ ცნობილი გამონათქვამის პერიფრაზირებას მოვახდენთ, შეიძლება ითქვას, რომ ოცნება ბოლოს კვდება და მაშინ ჩემს ოცნებასაც – ვიყო სრულიად დამოუკიდებელი – ასევე აქვს არსებობის უფლება! შესაძლოა, ეს მოხდეს ჩემს სულიერ სამყაროში, მაგრამ უთუოდ მოხდება! და მე მაშინ გავანდობ ყველას, თუ როგორ მივალნიე ამას. ჭეშმარიტად ბედნიერი ვიქნები იმით, რომ შევძლებ, ვურჩიო, როგორ გავხადოთ ადამიანები და მთელი მსოფლიო უკეთესი და უფრო სამართლიანი.

## ◁ ლეონიდ ჩარნოვსკი ▷

მინდა, მოგიტხროთ ჩემ მიერ განვლილ გზასა და იმ ადამიანებზე, რომელთაც შევხვედრივარ სიცოცხლეში, როდესაც ვცდილობდი ჩემი ცხოვრების მთავარი ოცნების განხორციელებას, არასოდეს, არავისთვის, არაფერი მეთხოვა და არასოდეს არავისზე არ ვყოფილიყავი დამოკიდებული.

დღეს, როდესაც ჩემს პატარა ვაჟთან, გავრიილთან ერთად, საბავშვო ფილმებს ვუყურებ, სადაც ხშირად ეკითხებიან ბავშვებს, ვინ უნდა გამოვიდნენ, როცა გაიზრდებიან – კოსმონავტები, მეხანძრეები, პოლიციელები, ექიმები თუ სხვა – მიკვირს, რადგან არც ბავშვობაში და არც მერე, უკვე ყმანვილკაცობაში, ასეთ კითხვაზე ერთმნიშვნელოვნად ვერ ვუპასუხებდი. სხვისი მიბაძვა არასოდეს მინდოდა, მით უფრო ახლა, მიუხედავად იმისა, რომ უკვე 65 წლისა ვარ.

ბავშვობაში ვიგონებდი ათასგვარ ამბებს, სადაც მთავარი მონაწილე და ზღაპრული გმირი ყოველთვის მე ვიყავი. ფანტაზიის უნარი არასოდეს მაკლდა, რაშიც მკითხველი სულ მალე თავადაც დარწმუნდება.



ჩემს ბიჭთან, გავრიილთან, ერთად

სხვათა შორის, დღესაც, ძილის წინ ან დილის ორსაათიანი ვარჯიშის დროს ვოცნებობ ხოლმე, თანაც ისე ცხადად, რომ ხანდახან ემოციისგან სუნთქვაც მეკვრის!

შემიძლია, მთელი არსებით ჩავიძირო ჩემს ფანტაზიებში და ვიცხოვრო მათში თითქოსდა პარალელური ცხოვრებით. ახალი, ჩემ მიერ გამოგონილი გმირების ცხოვრებით – მათი ახალი გამარჯვებებითა და დიდებით.

უპირველეს ყოვლისა, ჩემი ცხოვრების მიზანი იყო – ვყოფილიყავი გმირი ჩემს საკუთარ, უსასტიკეს და ამადლელებელ ბრძოლაში, ისეთ ბრძოლაში, როგორიც ჩემამდე არავის უნახავს და გადაუტანია. ფაქტობრივად, მთელი 65 წლის განმავლობაში, ჩემივე ფანტაზიით შექმნილი გამარჯვებული გმირის სახე მოვირგე.

მხოლოდ ახლა, 65 წლის ასაკში, მივხვდი, რომ შეუძლებელია ყოველთვის გამარჯვებული იყო და რომ ადრე თუ გვიან, გმირიც შეიძლება დამარცხდეს. მივხვდი იმასაც, რომ გმირის მთავარი მტერი, არა კონკრეტული ადამიანი ან ძლიერი, კბილებამდე შეიარაღებული ჯარისკაცების მთელი არმიაა, არამედ დრო, ულმობელი დრო, რომელიც ანადგურებს ყველასა და ყველაფერს თავის გზაზე და ხსნის მცირე შანსსაც კი არავის უტოვებს.

ჩემი ისტორიის თხრობისას, მაინც ვცდილობ, ვაჯობო დროს, ჩემი ცხოვრების გზაზე ჩასაფრებულ ამ უკანასკნელ მტერს. შესაძლოა, ეს მორიგი აუხდენელი ოცნებაც იყოს, მაგრამ მე მაინც მთელი გულით მჯერა მისი.

ყველა, ვინც ამ წიგნს წაიკითხავს, შემოუერთდება და ფაქტობრივად შეავსებს „ულმობელი დროისგან“ ჩემი დამცველების არმიას, რომელიც არ დაუტოვებს ამ ბოროტ, უძლებ და სისხლისმსმელ პერსონაჟს არც ერთ შანსს. ასე რომ, მეგობრებო, კითხვას ვაგრძელებთ, წინ ბრძოლა გველის!

## ბავშვობა: უმამოა და კეთილი მეზობლები

ჩემი ცხოვრების ბევრი ეპიზოდი და მოვლენა ძალიან კარგად მახსოვს დაახლოებით ოთხი წლის ასაკიდან.

ჩემს ბავშვურ მოგონებებში მამა თითქმის არ იყო, რადგან, როდესაც სამიოდე წლის ვიყავი, ის საშოვარზე წავიდა ყამირზე, ყაზახეთში და დედასთან აღარ დაბრუნებულა.

მისგან სამახსოვროდ დამრჩა მხოლოდ უამრავი სამხედრო ჯილდო: ორდენები და მედლები, რითაც სათამაშოების მაგივრად ვთამაშობდი. იმ წლებში საბჭოთა კავშირში დიდი სამამულო ომის მონაწილეებს ჯერ კიდევ არ ულოცავდნენ გამარჯვებას, ხოლო მას შემდეგ, რაც ამას უკვე საერთო-სახელმწიფოებრივი დღესასწაულების დონეზე მიაქციეს ყურადღება, მე ყველა მედალი უკვე დაკარგული ან ჩვენი ეზოს ბავშვებისთვის სხვა სათამაშოებში გადაცვლილი მქონდა.

ერთხელაც, როდესაც მამაჩემი დაბრუნდა და მთხოვა მედლებისა და ორდენების უკან დაბრუნება, ავტირდი, რადგან უცებ მივხვდი, რამდენად მნიშვნელოვანი იყო მისთვის ეს ჯილდოები, მაგრამ მედლების დაბრუნება, რალა თქმა უნდა, უკვე აღარ შემეძლო.

დედას ძალზე იშვიათად ვხედავდი: ის ყოველთვის დაკავებული იყო, მუშაობდა, ჩვენ გვარჩენდა, ჩემს თითქმის ზრდასრულ ძმას იურის და მე, თუმცა მე მისგან საკვები კი არა, უფრო მე-



ამ ფოტოზე 3 წლის ვარ

ტად, უბრალო დედობრივი სითბო და მოფერება მჭირდებოდა.

ძალიან მიყვარდა დედა, ჩემი პატარა ბავშვური სული სულ მისკენ მიილტვოდა, მაგრამ ის ჩემ გვერდით თითქმის არასოდეს იყო... ალბათ, ამიტომაც ყველა უცხო ქალი ან მამაკაცი, ვინც კი ჩემ მიმართ ოდნავ ყურადღებას გამოიჩენდა, ჩემთვის მშობლებთან ასოცირდებოდა. მაშინვე შევიყვარებდი ხოლმე მათ და ვილტვოდი ყველასკენ, ვინც კი სითბო-



*პრასკოვია გავრიილის ასული  
– ჩემი ლამაზი დედა  
(1956 წელი)*

თი და ალერსით შემომხედავდა... ნარმოიდგინეთ, თითქმის ყველა მათგანის სახელი მახსოვს! ასეთი ხალხი მუდმივად ჩნდებოდა ჩემს ცხოვრებაში! მოგვიანებით შევეცდები, ამ საოცარ ადამიანებზე უფრო დანვრილებით გიამბოთ.

კარგად მახსოვს ჩვენი ე.წ. სტალინური სახლი ლერმონტოვის ქუჩაზე, ხარკოვში, და უზომოდ კეთილი მეზობლები, რომლებიც საბავშვო ბაღიდან დაბრუნებულსა და ბინის კართან, მარმარილოს ცივ კიბეზე ჩამომჯდარს, ლივერის ღვეზელებით, ლივერის ძეხვის ნაჭრებითა და გემრიელი შავი პურით მიმასპინძლდებოდნენ.

ეს თითქმის მეფური საჭმელი იყო, რადგან იმ დროს ლივერის ძეხვი დიდ დელიკატესს წარმოადგენდა და ყველა ოჯახს როდი ჰქონდა მისი შეძენის საშუალება.

ჩვენი ოთახის კარი ყოველთვის დაკეტილი მხვდებოდა. დედა შინ გვიან ბრუნდებოდა, ამიტომ ღვეზელები სწორედაც რომ ზედგამოჭრილი იყო, რადგან უმადობას არასო-



*დედაჩემი და ჩემი მამინაცვალ  
ხარკოვის თეატრალური ინსტიტუტის პროფესორი და  
ცნობილი რეჟისორი – იაკობ გრიგორის ძე აზიმოვი*

დეს ვუჩიოდი. ზოგჯერ მეზობლებს თავისთან მივყავდი და ტელევიზორს მირთავდნენ, რომელსაც წინ წყლიანი გამადიდებელი ლინზა ედგა. იმ დროისთვის ტელევიზორის ყურება ჯადოსნობის ტოლფასი იყო, მაგრამ რას აჩვენებდნენ – უკვე აღარ მახსენდება.

ჩემ გვერდით, კიბის უჯრედში, მაშინვე თავს იყრიდნენ ხოლმე ლივერის ძეხვის მოყვარული კატები, და მე ყველას სათითაოდ ვუნაწილებდი თითო-თითო ლუკმას: ერთ ლუკმას თავად მოვკებჩდი, მეორეს – კატა!

კატები, რასაკვირველია, ჩემით აღფრთოვანებულნი იყვნენ, მაგრამ, საბოლოოდ, მათ მუნით „დამასაჩუქრეს“, რის გამოც დედამ საავადმყოფოში მომათავსა, რომელიც მკაცრი რეჟიმის ციხეს ჰგავდა. იქ სამი თვის განმავლობაში ჩემი „უბედური“ პატარა თავიდან, ყოველ დილით პინცეტით იღებდნენ ახალამოსულ თმის ღერებს. ეს ძალიან მტკივნეული და თანაც გულსატკენი იყო, მე ხომ კატე-

ბისთვის არაფერი დამიშავებია... რატომ გამწირეს ასეთი ტანჯვისთვის? იმდროინდელი ფილმების მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, თმის ამოღების ეს პროცედურა ძალიან ჰგავდა გერმანელი ფაშისტების მიერ დიდი სამამულო ომის დროს საბჭოთა პარტიზანების სანამებლად გამოყენებულ მეთოდებს, რათა მათგან შეეცყოთ სიმართლე გმირული პარტიზანული რაზმების შესახებ, რომლებიც გაუვალ, უღრან ტყეებს აფარებდნენ თავს.

და როდესაც ბავშვობაში ომის თემატიკაზე გადაღებულ ფილმებს ვუყურებდი, სადაც გერმანელები აუცილებლად მხეცურად ანამებდნენ პარტიზანებს, მიჩნდებოდა კითხვა, თუ რატომ ვერ ხვდებოდნენ მაშინ, რომ დაუმორჩილებელ პარტიზანთან უბრალო პინცეტით ემუშავათ. ერთი-ორი ამოგლეჯილი თმის ღერი და, დარწმუნებული ვარ, ერთბაშად ყველა საიდუმლოს გაუმხელდა წყეულ მტერს.

მკურნალობა ძალიან ჰგავდა სასჯელის მოხდას – სასჯელის პირველი ვადა სამ თვეს გრძელდებოდა, შემდეგ თავზე ლურჯ სანათს ანათებდნენ და მუნით დაზიანებული კერების არსებობის შემთხვევაში კიდევ სამ თვეს ამატებდნენ. ზოგიერთი ბავშვი ამ საშინელ საავადმყოფოში ერთი წლის განმავლობაში რჩებოდა ეზოში გასვლის უფლებისა და სათამაშოების გარეშე! როგორც ყოველთვის, მე გამიმართლა; ამ საბავშვო ციხიდან სამ თვეში გამომწერეს.

თუმცა, რასაკვირველია, ყველაფერი არც ისე ცუდად იყო. დედას ბევრი მეგობარი ქალი ჰყავდა და მათთან და მათ მეუღლეებთან ერთად, კვირაობით, მუდმივ წვეულებებს აწყობდა. საერთო-კომუნალური ბინის მრავალრიცხოვანი ოთახებიდანაც კი მოდიოდნენ მეზობლები. იყო სიმღერები, ქაშაყი, იშვიათად სალათა „ოლივი“, აუცილებლად ლი-

ვერის ძეხვი, არაყი, მხიარული ქეიფი და ცეკვა-სიმღერები. მე ამ დროს ვძვრებოდი მაგიდის ქვეშ და თვალს ვადევნებდი, როგორ აბაკუნებდნენ ფეხებს დედაჩემის მეგობრები მუსიკის ტაქტის აყოლებით. ზუსტად უკვე აღარ მახსოვს, რისი დანახვა მინდოდა მაშინ, მაგრამ საინტერესო ნამდვილად იყო...

მახსენდება ჩვენი ეზო, რომლის ბოლოშიც, მაღალი მთა ხარკოვის „ჟურავლიოვკის“ რაიონისკენ მიემართებოდა. ამ მთაზე დიდი სამამულო ომის დროს (გერმანელებმა ხარკოვი ორჯერ აიღეს) მიმდინარეობდა სასტიკი ბრძოლები. ჩვენ, ბავშვები, ამ მთის ფერდობებზე უამრავ საბრძოლო მასალას ვპოულობდით, მათ შორის იყო: ხელყუმბარები, პატარა ჭურვები, ტყვიები, ჟანგმოდებული პისტოლეტები და ავტომატებიც კი. შემდეგ ყველაფერ ამას სახლის უკან, წინასწარ დანთებულ კოცონში ვყრიდით და, სახლის კუთხეს მოფარებულები, ბავშვური ინტერესით ველოდებოდით მათ აფეთქებას.

ასე დამელუპა მაშინ ორი უმცროსი მეგობარი, რომლებიც ცნობისმოყვარეობის გამო ცეცხლს საკმარის მანძილზე არ მოსცილდნენ. ერთხელ მე იმ სახლის კუთხიდან გამოტყორცნილი აგურიც დამეცა... მისგან დარჩენილი ნაწიბური მარჯვენა თვალთან, დღემდე მეტყობა. როგორც ჩანს, იმ აგურს ყუმბარის დიდი ნამსხვრევი მოხვდა...

ხმამაღლა აფეთქებული ჭურვების მთელი ეს სანახაობა, განსაკუთრებით საღამოობით, ფოიერვერკს გვაგონებდა და ჰიპნოზივით მოქმედებდა ჩვენზე... თუმცა, იმ ორი ბიჭის დაღუპვის შემდეგ, მილიცია მუდმივად გვითვალთვალებდა და ფოიერვერკებიც შეწყდა. მაგრამ ბიჭები გათხრებს მაინც აგრძელებდნენ... კიდევ ვინ დაიღუპა მაშინ – უკვე აღარ მახსოვს!



ფოიერვერკებითა და გულის ამრევი მანის ფაფით, რომლითაც საბავშვო ბაღში „გვჭყიპავდნენ“, და რომელიც დღემდე მეზიზღება, ჩემი სკოლამდელი მოგონებები დასრულდა. დედა ცოლად გაჰყვა იაკობ გრიგორის ძე აზიმოვს, ხარკოვის კულტურის ინსტიტუტის პროფესორს, მიიღო პროფესორის ცოლის სტატუსი, შეიძინა ციყვის ქურქი და მთელი ოჯახი გადავედით საცხოვრებლად სამოთახიან იზოლირებულ ბინაში ხარკოვის ცენტრში, ჩერნიშევსკის ქუჩაზე მდებარე მყუდროეზოიან სახლში, სადაც შეძლებული, ინტელიგენტური, უმეტესად ებრაული ოჯახებიდან გამოსული უამრავი მეგობარი შევიძინე!

მამინაცვალს დიდი ბიბლიოთეკა ჰქონდა და მალევე შემაჩვია უცხოური და სამამულო ლიტერატურის დიდებული ოსტატების ნაწარმოებების კითხვას; შემიყვანა სამუსიკო სკოლაში ვიოლონჩელის განხრით – ეს არის ვიოლინოს მსგავსი დიდი საკრავი, ბოლოში მსხვილი ლითონის წვეტით, რაც ამ ინსტრუმენტზე დაკვრისას გარკვეულ პრობლემას მიქმნიდა (თუმცა, ჩემი ბავშვური ჭკუით, სწორედ ამაში მდგომარეობდა ამ შესანიშნავი მუსიკალური ინსტრუმენტის დიდი ღირსება). ძალიან მიყვარდა ვიოლონჩელის ბზრიალასავით ტრიალი, რის შედეგადაც, მისი ლითონის წვეტი ღრმად ერჭობოდა ძვირფას პარკეტში და გამოუსწორებელ, უშნო ხვრელებს ტოვებდა. რომ გენახათ, როგორ ტრიალებდა საკრავი ჩემს პატარა, ბავშვურ ხელებში, მასთან შედარებით ბზრიალა მონაგონი იყო. დიდებული ინსტრუმენტი გახლდათ, მაგრამ დედაჩემისა და მამინაცვლისთვის ძვირფასი პარკეტი, რომელიც მაშინ ყველა ოჯახს არ ჰქონდა და ბინის მცხოვრებლების მაღალ სტატუსზე მიუთითებდა, უფრო მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა. ამიტომ, მიუხედავად

ჩემი ენერგიული პროტესტისა, მშობლებმა ვიოლონჩელი „საძაგელი“ ვიოლინოთი შემიცვალეს, რომელიც მაშინვე ავითვალნუნე.

გულახდილად გეტყვით – უსაშინლესი ინსტრუმენტი ეს ვიოლინო, ყოველთვის სევდას მგვრიდა, დღემდე მჭრის ყურს მისი სევდიანი ხმა... მაგრამ ის ჩემთვის იმით იყო კარგი, რომ შემეძლო, ისე გამომეყენებინა, როგორც პატარა მშვილდი. ხემს წინასწარ მოშვებულ სიმებში ვუყვრიდი, მოვჭიმავდი და ისიც ბზუილით დაფრინავდა ოთახში. ზოგჯერ მიზანშიც კი ვახვედრებდი, რაც ძალიან აბრაზებდა დედას, რადგან მიზნად ყველაზე ხშირად ვირჩევდი რაიმე მინის საგანს, მაგალითად, ლარნაკს ან ჭიქას, ამიტომ საბოლოოდ, ვიოლინოც ჩამომართვეს და ბაიანი მიყიდეს. თქვენ ალბათ ფიქრობთ, რომ ამ ინსტრუმენტის გამოყენება სხვა დანიშნულებით, შეუძლებელი იქნებოდა – ცდებით, მეგობრებო.

ბაიანსაც უცებ მოვუძებნე გამოყენება, მაგრამ, სამწუხაროდ, მხოლოდ თოვლიან ზამთარში. ზაფხულობით ეს ინსტრუმენტი არაფერში მადგებოდა და, აი, რატომ. ბაიანი მომწონდა, მაგრამ მასზე დაკვრა კი არა, არამედ თოვლში მის თავსაფარზე სრიალი და მთის ფერდობიდან დამვება. ციგა მასთან შედარებით, „მონაგონი“ იყო.

თოვლიანი მთიდან დაშვებისას, ისეთ კლასს ვუჩვენებდი, რომ ციგების პატრონებს საშინლად შურდათ ჩემი და გულში უკლებლივ ყველა, ოცნებობდა, რომ თავისი პრიმიტიული ციგები ჩემნაირი ძვირად ღირებული ინსტრუმენტით შეეცვალათ!

მოკლედ, ჩემგან უვარგისი ბაიანისტი გამოვიდა, მაგრამ, როგორი საოცარიც უნდა იყოს, ბაიანზე დაკვრა დღემდე ისე შემეძლია, რომ კლავიშებზე დახედვაც არ

მჭირდება, რადგან, მიუხედავად ყველაფრისა, დიდი გაჭირვებით, მაგრამ მაინც დავამთავრე ხარკოვის ლისენკოს სახელობის მუსიკალური სკოლის ოთხი კლასი. სხვათა შორის, უნდა ითქვას, რომ ამ სკოლაში მოხვედრა, მხოლოდ გამორჩეული სმენის მქონე ბავშვებისთვის იყო შესაძლებელი, ერთ ვაკანტურ ადგილზე 98 მსურველი იყო და მეც ამ პრესტიჟულ მუსიკალურ სკოლაში ჩასარიცხად, სწორედ ასეთი კონკურსი გავიარე.

განსაკუთრებით კარგად ვგრძნობდი თავს არა მუსიკალურ სკოლაში, არამედ ჩემი ახალი სახლის ეზოში, ჩერნიშევსკის ქუჩაზე – ყველა თანატოლი და მეგობარი მიყვარდა, მათაც ვუყვარდი და პატივს მცემდნენ. ეზოში გოგონები ყოველთვის მე მანიჭებდნენ უპირატესობას, მაგრამ ახალ სახლში გადმოსვლისთანავე, გულში ჩამივარდა ერთი შავგვრემანი ებრაელი გოგონა, სახელად სუსანა, რომელიც ჩემზე ერთი წლით უფროსი იყო. წარმოიდგინეთ, ისე უცებ შემიყვარდა, როგორც ეს მხოლოდ უანგარო და გულწრფელ ადამიანებს შეუძლიათ!

და, აი, ისიც – ჩემი პირველი ჭაბუკური სიყვარული.

დღეს კი, როცა ჩემი ცხოვრების უმეტესი ნაწილი უკან მოვიტოვე, უკვე ზუსტად ვიცი, რომ დედამინაზე ამ დიდებული და შეუდარებელი გრძნობის, ჭეშმარიტი სიყვარულის უნარი, ყველა ადამიანს არ ეძლევა. მე, რა თქმა უნდა, არ ვგულისხმობ ქრისტიანულ სიყვარულს მოყვასისადმი (ესეც ყველას როდი ძალუძს), მხედველობაში მაქვს მამაკაცის ქალისადმი სიყვარული.

ცნობილია, რომ ბევრ ადამიანს, უმრავლესობას თუ არა, არ შესწევს საპირისპირო სქესის ჭეშმარიტი და უანგარო სიყვარულის უნარი. უმრავლესობას უყვარს მხოლოდ საკუთარი შვილები, ძალიან ახლო ნათესავები ან

მშობლები. მხოლოდ ღმერთის რჩეულები, რომელთაც ერგო ეს ღვთიური, ფასდაუდებელი მადლი, შეძლებენ გამიგონ.

რაოდენ დიდი ხარ, შენ, უფალო, მადლობა, რომ მიბოძე როგორც ქრისტიანული, ასევე ხორციელი სიყვარულის უნარი. როგორც ყოველთვის, გმადლობ, შენ, უფალო, რომ უკვე ადრეულ ასაკში (მაშინ მხოლოდ 11-12 წლისა ვიქნებოდი), მთელი არსებით განმაცდევინე რომანტიკული სიყვარული ქალისადმი, თუნდაც პატარა გოგონასადმი. დღეს, როცა უკვე სულ მალე, 66 წელი შემისრულდება, ჩემთვის მძიმე დღეებში, ვიხსენებ ხოლმე იმ არცთუ ისე ბევრ ქალს ჩემს ცხოვრებაში, რომლებიც ნამდვილად მიყვარდა.

რალა თქმა უნდა, არ ვგულისხმობ „სანოლთან“ დაკავშირებულ გრძნობებს... სიყვარული, ჩემი აზრით, შესაძლებელია ამის გარეშეც. მითხარით, ნორჩ ასაკში განა ვინ ოცნებობს „სანოლზე“? მაგრამ ოცნება კოცნაზე, შეყვარებულის ხელის ნაზ ჩაკიდებაზე, გულების შეწყობილ ძგერაზე და ყოველგვარ „სისულელეებზე“ საუბარი – არის ის ჭეშმარიტი ბედნიერება, რასაც სიყვარული ჰქვია. სხვა დანარჩენი, ჩემი აზრით, მხოლოდ ბანალური დანამატია...

თუმცა, გარდა ამისა, ყოველთვის შემეძლო ნამდვილი მეგობრების სიყვარული და დღესაც მიყვარს ისინი, ჩემი ძმაკაცები! ჩემი ეზოს მეგობრების უმეტესობა უკვე წავიდა ამქვეყნიდან, მაგრამ ამას არა აქვს ჩემთვის არანაირი მნიშვნელობა. ისინი ჩემს გულში ცოცხლობენ ისეთები, როგორებიც იყვნენ მათ საუკეთესო წლებში და ეს მოგონებები, გულს სითბოთი მივსებენ...

მე ხომ აბსოლუტურად ყველაფერი მახსოვს: თითოეულის ერთგულება, მხარდაჭერა, ჩვენი შეკრებები, ერთგუ-

ლების ფიცი „სიცოცხლის ბოლომდე“, საუბრები სხვადასხვა „ცხოვრებისეულ“ ახალგაზრდულ თემებზე, ქეიფები აუცილებელი ატრიბუტით – იაფფასიანი ღვინით, ანეკდოტები და ჩაბჭირებამდე სიცილი რალაც სისულელეებზე, რომელთაც ერთმანეთს ვუყვებოდით...

ჩვენ გვიყვარდა ერთმანეთი ნამდვილი ვაჟკაცური სიყვარულით და ყველას ერთი მიზანი გვქონდა, გვყავდა საერთო მეგობრები და საერთო მტრები...

და, კვლავ სიყვარულზე... როდესაც სუსანას ხელს ვეხებოდი, მეჩვენებოდა, რომ სამყარო ცისარტყელას საოცარ ფერებად იშლებოდა და გულში მიხუტებდა. ჩემი ბავშვური სული იწყებდა გულისამაჩუყებელი, სასიყვარულო მელოდიების ღიღინს და ივსებოდა სითბოთი, სიხარულითა და წრფელი ბავშვური სიყვარულით, რომლის აღწერაც სიტყვებით შეუძლებელია, მაგრამ სუსანას, თითქოს ჯიბრზე, არ ვუყვარდი. ის უფროსი ასაკის ბიჭებს ამჯობინებდა, რითაც მუდმივად მტკუნდა გულს და ეს გრძელდებოდა თითქმის მე-7 კლასამდე. ეს იყო პირველი და უკანასკნელი შემთხვევა ჩემს სასიყვარულო თავგადასავლებით აღსავსე ცხოვრებაში, როდესაც გოგონა ჩემს გრძნობას სიყვარულით არ პასუხობდა.

სად ხარ ახლა, სუსანა?..

თუმცა, არა, არც მინდა ვიცოდე და წარმოვიდგინო, დღეს როგორი ხარ. დაე, ყველაფერი და ყოველთვის დარჩეს ისე, როგორც იყო: მომხიბლავი, კაფანდარა, დახვეწილი, დიდრონი შავი თვალებითა და გრძელი წამწამებით და ოდნავ გაღუნული ფეხებით (რაც ყოველთვის მომწონდა ქალში) და მე, სიმპათიური ქუჩის ბიჭი.

შენც გირჩევ, მკითხველო, არასოდეს დაბრუნდე წარსულში, იცხოვრე მოგონებებით, რადგან შეიძლება საშინ-

ლად იმედგაცრუებული დარჩე – იქ, წარსულში, ყველაფერი გაცილებით უარესად და აბსოლუტურად სხვაგვარადაა...

ეს საიდან ვიცი?

ჩემო მკითხველო, ახლა გიამბობ „წარსულში ჩემი დაბრუნების ამბავს“ და იმას, თუ როგორ ვეძებდი იქ დიდი ხნის დაკარგულს...

ხარკოვში ჩემი ერთ-ერთი ჩამოსვლის დროს, გადავწყვიტე ნაცნობი წყვილის მონახულება, დავარქვათ მათ პირობითად ირინა და ოლეგი. ცოლ-ქმარს ჰყავდა შვილები და მუშაობდნენ ხარკოვის ერთ-ერთ ქარხანაში. ოლეგი ჩვენი ეზოს ინტელექტუალი იყო, ხოლო მისი ლამაზი ცოლი ირინა, მანამდე ძალიან მომწონდა. ჩვენ ვკოცნიდით ხოლმე ერთმანეთს და ერთ დროს, როდესაც უკვე ჯარიდან დავბრუნდი, ერთმანეთის მიმართ საკმაოდ დიდი გრძნობა გვქონდა.

მართალი გითხრათ, ამჯერად ირინას ნახვა უფრო მინდოდა, ვიდრე ოლეგის, მაგრამ რაკი ოლეგმა არ იცოდა ჩვენი მაშინდელი ახლო ურთიერთობის ამბავი, ყველანაირად ვცდილობდი, მეჩვენებინა მისთვის, რომ ორივეს სანახავად ვიყავი მისული – მომენატრეთ-მეთქი და ასე შემდეგ...

მივიტანე უამრავი ძვირფასი საჩუქარი და მათაც ძალიან თბილად მიმიღეს. ჩემს სტუმრობასთან დაკავშირებით ოლეგმა გახსნა სამვარსკვლავიანი კონიაკის ბოთლი და თვითონვე დალია, რადგან იმ დროს მე საერთოდ არ ვსვამდი.

აღმოჩნდა, რომ ერთმანეთთან სალაპარაკო ბევრი არაფერი გვქონდა: ისინი ქარხანაში მუშაობდნენ, მე კი მდიდარი ბანკირი და პოლიტიკოსი ვიყავი. ყველაფერი ის, რაც მათ ძალზე მნიშვნელოვნად მიაჩნდათ, ჩემთვის სრულიად უინტერესო იყო! ჩემი პრობლემები კი, თავის მხრივ, მათ არ აინტერესებდათ... და რა ვნახე?! ჩვეულებ-

რივი, იმედგაცრუებული უკრაინული ოჯახი... მთვრალი, მოლაყბე კაცი და ჩასუქებული, მოუნესრიგებელი ქალი, ყბედი და მუდმივად რალაციით უკმაყოფილო, არადა, როგორი იმედის მომცემი ახალგაზრდები იყვნენ თავის დროზე, მკითხველო! ისინი ჩემში ყოველთვის აღტაცებას იწვევდნენ: ვაჟი – წარმოსადეგი, მიმზიდველი ყმანვილი-ინტელექტუალი, ქალი კი თეთრი სახის, ქერათმიანი მზე-თუნახავი, მოხდენილი და ღიმილიანი

ზუსტად ასეთი ლამაზები დარჩებიან ისინი ყოველთვის ჩემს მეხსიერებაში! დაე, იქ, წარსულში, იცხოვრონ მუდამ ახალგაზრდებმა და ლამაზებმა! და, რომ არა ეს წიგნი, რომელშიც ვცდილობ, გავაცოცხლო მეხსიერებაში ჩემთვის ახლობელი ადამიანების სახეები, მათ, ისეთებად, როგორებიც დღეს არიან, არც კი გავიხსენებდი...

## საბჭოთა სკოლა – მონების ალზრდა

სკოლაში ყოველთვის „წყალნალეული სამოსანი“ ვიყავი, რომელსაც მასწავლებლები არ სწყალობდნენ. ეს დამოკიდებულება ორმხრივიც იყო. ბავშვობიდან ძალზე ზუსტად ვგრძნობდი გარემომყოფთა განწყობას ჩემ მიმართ და შემეძლო, უანგაროდ შემყვარებოდა ის, ვისაც მე ვუყვარდი, მძულდა შურიანი და ბოროტი ადამიანები. დღემდე, მიუხედავად ჩემი ასაკისა, მალიზიანებს ყველა ბოროტი და უნამუსო ადამიანი, შემეძლია, გავარჩიო ნებისმიერი ეშმაკობა და ტყუილი.

ჩემი სკოლის მასწავლებლები, თითქმის ყველა, გამო-ნაკლისის გარეშე, ჩემს ბავშვურ მეხსიერებაში შეყვანილი მყავდა „ბოროტთა კატეგორიაში“, ვინაიდან, როგორც კი კარგად მოვემზადებოდი გაკვეთილისათვის, ან არ მიძახებდნენ, ან ჩემს პასუხებს ისეთი დაუფარავი ირონიით ისმენდნენ, რომ მეც შევიძულე ისინი. სკოლის მასწავლებლებმა უპატრონო და გამოუსწორებელი „ოროსნის“ იარლიყი მომანებეს, რომელსაც უცებ მოუნდა გაკვეთილზე რალაც ჭკვიანურის თქმა და თავის გამოჩენა. 14 წლისამ უკვე მოვასწარი მთელი იმ უცხოური და სამამულო კლასიკური ლიტერატურის ორჯერ გადაკითხვა, რაც კი ჩემს მამინაცვალს, კულტურის ინსტიტუტის პროფესორს, იაკობ გრიგორის ძე აზიმოვს მოეპოვებოდა თავის მდიდარ ბიბლიოთეკაში (როგორც უკვე მოგახსენეთ). მამინაცვალი ისეთი საინტერესო მთხრობელი იყო, რომ მასთან საუბრის შემდეგ, მთელი გატაცებით ვეცნობოდი მორიგი კლასიკოსის შემოქმედებას. ვკითხულობდი შექსპირის, ტურგენი-ვის, დოსტოვესკის, სერვანტესის, ჰემინგუეის, მარკ ტვენის, გოგოლის და სხვა დიდი მწერლების ნაწარმოებებს. ვკითხულობდი, ვკითხულობდი დაუსრულებლად...



უკვე მეექვსე კლასში საბოლოოდ უარი ვთქვი გაკვეთილების მომზადებაზე და დავინყე ღია პროტესტი – აყალმაყალი, ჩხუბი შესვენებებზე ყველასთან, ვინც მანყენინებდა, მონევა, სმა. სკოლის გარეთ ვამხანაგობდი მხოლოდ მათთან, ვისაც სახელმწიფო სისტემა უარყოფდა. საბედნიეროდ, იმ დროისთვის დედა პროფესორს დაშორდა და მოგვინია გადასვლამ ხარკოვის ცენტრში, ხულიგნების უბნად წოდებულ რაიონში, სახელად „ჟილკოპი“, და მეც ქუჩამ ჩამითრია: დავინტერესდი ხულიგნებით, დამნაშავეებით, კარტის მოთამაშეებით და ლოთებით. მოკლედ, თავდავინყებით გადავეშვი ლოთობის, ჩხუბის და დანაშაულების სამყაროში. ჩემს ახალგაზრდობაში, იმ შორეულ საბჭოთა დროს, მეც სხვებივით თავის გამოჩენის ორი გზა მქონდა მხოლოდ: გავმხდარიყავი ყველაზე უარესი ან საუკეთესო და გამეკეთებინა არჩევანი სკოლასა და ქუჩას შორის.

ვინაიდან სკოლაში ზუსტ მეცნიერებებში სუსტი ვიყავი, ხოლო ფრიადოსნობა ნიშნავდა არა მარტო კარგად სწავლას, არამედ მლიქვნელობასაც (თითოეული მასწავლებლის წინაშე), ეზოს „საზოგადოებამ“ სკამზე ჩამომჯდარი ბებიების სახით გადანყვიტა, რომ ჩემი ადგილი ციხეში იყო. ბედმა მარგუნა ერთადერთი გზა – გზა ხულიგნობისკენ, შემდეგ კი უკვე დანაშაულისკენ, რამდენადაც საბჭოთა სისტემაში ასეთი ტრანსფორმაცია სავსებით ბუნებრივი იყო – ან იყავი ისეთი, როგორიც ყველა, ან აირჩიე ციხე!

სხვათა შორის, მკითხველო, რომ დარწმუნდე საბჭოთა პედაგოგების არაკომპეტენტურობაში, განგანათლებ და მოვიყვან ერთ ტერმინს სოციალური მეცნიერებიდან „პროფესიული დეგრადაცია“. ეს ეხება ნებისმიერ ადამიანს, რომელიც, სამსახურის სპეციფიკიდან გამომ-

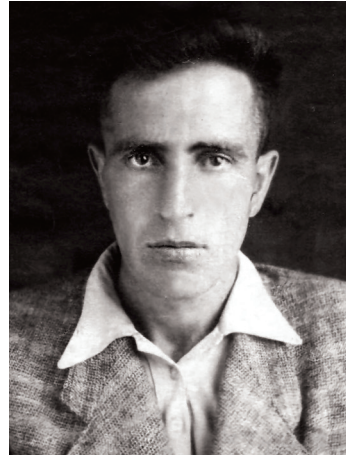


სანატორიუმი „იუნი“  
(პატარა ლიონია ფოტოზე მარჯვენა კუთხეში) 1958 წელი

დინარე, მუდმივად ურთიერთობს ერთსა და იმავე კონტინგენტთან. მაგალითად, გამომძიებლები და ოპერატიული სამსახურის მუშაკები, რომელთაც დამნაშავეთა სამყაროსთან მუდმივი შეხება აქვთ, ყოველ ადამიანში ხედავენ პოტენციურ ბოროტმოქმედსა და კანონის დამრღვევს. ოპერმუშაკები კი, რომელთაც უფრო „მჭიდრო“ ურთიერთობა აქვთ დამნაშავეთა სამყაროდან გამოსულ „დამსმენებთან“, ხშირად თავად ხდებიან დანაშაულებრივი იდეების მატარებლები და შემდეგ სჩადიან ბანალურ დანაშაულს, რაც მათ სწორედ ამ „დამსმენებისაგან“ ისწავლეს...

კიდევ ერთი მაგალითი – საავადმყოფოს ექიმები თანდათან კარგავენ თანაგრძნობის უნარს საკუთარი პაციენტების მიმართ, ნაკლებად განიცდიან მათ „ტკივილს“, ზოგჯერ სრულიად ივინყებენ ჰიპოკრატეს ფიცს, რომელიც დადეს სამედიცინო უნივერსიტეტში სტუდენტობის დროს

და იქცევიან თეთრხალათიან ბანალურ „მუშებად“, რომლებიც ასრულებენ ერთფეროვან სამუშაოს (როგორც ქარხნებში) და არ ფიქრობენ პაციენტსა და მის განცდებზე. აინტერესებთ მხოლოდ ჩატარებული ოპერაციის შედეგი, სწორად იმუშავეს თუ არა სკალპელით და ოპერაციის დროს სხეულის ღრუში რომელიმე სამედიცინო იარაღი ხომ არ ჩარჩათ...



*მამაჩემი  
მიხეილ ილიას ძე ჩერნოვცკი*

მათ არა აქვთ „სიკვდილის“ და „ტკივილის“ განცდა, როგორც ჩვეულებრივ ადამიანებს. მისთვის, ვინც მონოდებით არ არის ექიმი, პაციენტის ტკივილი და სიკვდილი ჩვეულებრივი მოვლენაა, ექიმობა მისთვის მხოლოდ ხელობაა... კარგი თუ ცუდი – ეს უკვე სხვა თემაა.

სკოლის პედაგოგების პროფესიული დეგრადაცია (თუ ისინი დიდი ხნის განმავლობაში მუშაობენ მოსწავლეებთან, მაგრამ არ არიან მონოდებით პედაგოგები და მუშაობენ მხოლოდ იმის გამო, რომ მშობლებისგან საჩუქრები მიიღონ ან იმის გამო, რომ აქვთ უმაღლესი პედაგოგიური განათლება, სხვაგან კი არსადაა სამუშაო) ნაწილობრივ იმაში მდგომარეობს, რომ ისინი მოსწავლეებს აფასებენ არა გონებრივი განვითარების ან სხვა უნარების, არამედ მათი კარგი ყოფაქცევისა და ბავშვური მლიქვნელობის მიხედვით.

ჩემო მკითხველო, მეტად აღარ „გადაგლლი“ საკუთარი ერუდიციით და კვლავ დაეუბრუნდები ჩემი წიგნის ძირითად სიუჟეტს – მოგონებებს...

მაშ, ასე, ხარკოვში, ჩემი ახალი სახლის დიდ ეზოში, სუმსკის ქუჩის 124 ნომერში, არსებობდა მრავალდონიანი, ნახევრად დანაშაულებრივი ახალგაზრდული დაჯგუფება.

ქვედა საფეხურზე ვიყავით მე და ჩემნაირები, 14 წლის ხულიგანი „ლანირაკები“, ცოტა ზევით 16-18 წლამდე ბიჭები, რომელთაც წვრილმანი ქურდობის ან ძარცვის გამოცდილება ჰქონდათ, უმაღლეს საფეხურზე კი – ნამდვილი დამნაშავეები, ერთხელ უკვე სასჯელმოსხილები, ან ისინი, ვისაც, როგორც მაშინ მათზე ხალხში ამბობდნენ – „ციხე ისედაც არ ასცდებოდათ“.

ძალიან მომწონდა, რომ სკოლისგან განსხვავებით, სადაც დაბეზლება და მლიქვნელობა მეტად დაფასებული იყო, „ქუჩის ბიჭებს“ გვაერთიანებდა დაუნერული კანონი: მეგობრებთან იყავი აბსოლუტურად გულწრფელი ყველაფერში; ნუ იქნები დამსმენი, ე.ი. არ ითანამშრომლო პოლიციასთან; არაფერი მოჰპარო შენიანს, იქნება ეს სასმელი, ფული თუ ნივთი; არაფერი მოუყვე მშობლებს ან სხვას, ვინც „კლუბის“ წევრი არ არის; არ შეიყვარო და ნუ გამოეკიდები გოგონას, როგორი ღირსეულიც უნდა იყოს ის; იჩხუბე, როგორც ომში, გამარჯვებამდე და არ გაიქცე ბრძოლის ველიდან; დაეხმარე მეგობარს გაჭირვებაში; დალიე ბოლომდე; ჩხუბში არ გამოიყენო დანა ან სამართებელი; არ გახდე „ცისფერი“ და კიდევ მრავალი სხვა, რასაც დღემდე ძალიან, ძალიან ვაფასებ ადამიანებში.

ასეთი კანონების მიხედვით, უკვე ადვილი გასაგები იყო, ვინ ვინ იყო, და მოძიებებს შორის იკავებდი შენს კუთვნილ ადგილს. აქ არ ჭრიდა მლიქვნელობა ან თეატრალური ხრიკები. ვერაფერს დამალავდი, მოჩანდი, როგორც რენტგენზე.

არ იფიქრო, მკითხველო, რომ ჩემს ახალგაზრდობაში იოლი იყო, ყოფილიყავი ყველაზე უარესი გარშემომ-

ყოფთათვის და ამავდროულად, მეტად დაფასებული და პატივცემული ეზოსა და ქუჩაში. არა და არა! ამას განსაკუთრებული ხასიათი სჭირდებოდა. ასეთ გარემოში, რომელსაც დროთა განმავლობაში მეც მიმაკუთვნეს, პატივისცემის დამსახურება გაცილებით ძნელი იყო, ვიდრე სკოლაში ღირსეული ფრიადოსნობა, რადგან აქ, როგორც უკვე გითხარით, მლიქვნელობა არ ჭრიდა. საჭირო იყო მტკიცე ხასიათი და ურყევი პრინციპები.

უკვე ხანდაზმულს, როდესაც უკრაინაში უმაღლესი რანგის სახელმწიფო მოხელის – მინისტრის თანამდებობა მეკავა და მიღებული მქონდა უამრავი სახელმწიფო ჯილდო, ხშირად მიფიქრია, რას იტყოდნენ დღეს ჩემზე ჩემი მაშინდელი ეზოს მეგობრები, როდესაც შეიტყობდნენ, თუ ვის და რას წარმოვადგენ. ჩემთვის ეს ძალიან მნიშვნელოვანი იქნებოდა. ვცდილობდი, მეცხოვრა ისე, რომ მათ თვალში დავრჩენილიყავი ისეთად, როგორსაც ეზოს ბიჭები მიცნობდნენ მაშინ – ჩხუბისთავს გიტარით ხელში, გაბედულსა და მართალს, ვინც ყოველთვის მზად იყო, დახმარებოდა მეგობარს.

აღარც კი ვიცი, ვახერხებ თუ არა ამას დღეს – მაგრამ, ეს ჩემი ამჟამინდელი ოცნებაა! ჩვენ ვიყავით „ნაღები“ და ყველანაირად ვცდილობდით ჩვენი ვაჟკაცური საქციელის წარმოჩენას. ყველაზე მეტ პატივისცემას იმსახურებდა არა ის, ვისაც უფრო ძლიერი კუნთები ჰქონდა, არამედ ის გულადი გმირები, რომელთაც მტკიცე პრინციპები ამოძრავებდა და მზად იყვნენ, ებრძოლათ ბოლომდე, სიცოცხლის ფასად, თუ საქმე ეხებოდა ღირსებასა და სამართლიანობას! თავად განსაჯეთ – განა ისინი გმირები არ იყვნენ და არ იმსახურებდნენ უფრო მეტ პატივისცემას, ვიდრე ჩასუქებული ან კაფანდარა ჩუმჩუმელა „ფრიადოსნები“, „დედიკოსა“ და „მამიკოს ბიჭები“?..

მშობლებისგან განებივრებულები, გაზულუქებულები დედ-მამასთან არჩევდნენ ყველა პირად პრობლემას, სასიყვარულოსაც კი. მშობლებსა და მასწავლებლებთან ათანხმებდნენ, ვისთან ემეგობრათ, ვინ უნდა ჰყვარებოდათ და როგორ მოქცეულიყვნენ. მასწავლებლების შექებაზე მათ გული უჩრყდებოდათ და მშობლების წინაშე თავს იწონებდნენ თავიანთი დღიურებით...

განა ეს ცხოვრებაა?! ნუთუ, ყველა მშობელმა და მასწავლებელმა დაიმსახურა, რომ ამ ბიჭებსა და გოგოებს მათთან განეხილათ ცხოვრებისეული საკითხები?! რა თქმა უნდა, არა და კიდევ ათასჯერ არა! ჩემსა და ჩემნაირების ქცევას კი აფასებდა მთელი ქუჩა, აფასებდა მიუკერძოებლად და მკაცრად.

მე-7 კლასიდან მოყოლებული, სკოლაში, ძირითადად, დღეგამომშვებით დავდიოდი, ხანაც სულაც კვირაობით და თვეობით ვაცდენდი გაკვეთილებს. მე და ჩემს მეგობრებს უფრო მოგვწონდა დროს ტარება ხარკოვის ძველ სასაფლაოზე, რომელიც 36-ე საშუალო სკოლიდან, ანუ კიევის რაიონის საუკეთესო სკოლიდან, ორ ნაბიჯში იყო, მეც ამ სკოლაში ვსწავლობდი...

ჩემსავით ნახევრად უპატრონო ბიჭებთან ერთად, მიყვარდა სკოლის გარეთ გართობა, კარტის თამაში და იაფფასიანი ღვინის სმა. ამისთვის ამოვირჩევდით ხოლმე რომელიმე ძველი საფლავის ქვას (მიტოვებული სასაფლაოს ტერიტორიაზე), რომელსაც ეკავა ასი ჰექტარი ხარკოვის პრესტიჟულ რაიონში. ის ადგილი დამამახსოვრდა თავისი განუმეორებელი სილამაზითა და იღუმალეებით. როგორც ანდერსენის მშვენიერ ზღაპარშია აღწერილი, სასაფლაო ჰგავდა მიტოვებული სამოთხის კუთხეს: გარშემო ლამაზი, აყვავებული ხეები და სხვადასხვა ფერის იასამნის მრა-

ვალრიცხოვანი ბუჩქები. დღემდე, იასამნისა და შროშანების სურნელი, ყველაზე საყვარელი სურნელია ჩემთვის! როდესაც ამ სურნელს ვგრძნობ, კვლავ ვბრუნდები ჩემი სიჭაბუკის საუკეთესო წლებში! გაზაფხულზე, ზაფხულსა და ადრეულ შემოდგომაზე, ეს იყო ყველაზე ლამაზი და საოცარი ადგილი დედამიწაზე, რომელიც კი ოდესმე მინახავს: ამდენი სხვადასხვა ჯიშის ულამაზესი ყვავილი, ანგელოზებიანი მარმარილოს ქანდაკებები, პეპლები, ჩიტები... საოცარი სურნელება და იდუმალი სიჩუმე! სიმშვიდე და საიდუმლოებით მოცული შრიალი გადაგვივლიდა ხოლმე, როგორც კი ამ წმინდა მიწაზე ფეხს დავდგამდით. რამდენი დიდებული ადამიანი განისვენებდა აქ: თავადები, გრაფები, შეძლებული და ცნობილი ადამიანები, რომლებიც შორეულ, მეფის დროს ცხოვრობდნენ!

თუმცა, ისიც უნდა ითქვას, რომ სასაფლაოს განაპირა ადგილებში, ცნობილი რევოლუციონერი ბოლშევიკები და მათი ნათესავებიც განისვენებდნენ, რომელთაც, მიუხედავად პროლეტარული მრწამსისა, რატომღაც ძალიან სურდათ სიცოცხლის ბოლოს თავადების გვერდით „ყოფნა“, და ჭირისუფლებსა და უბრალო გამვლელებს, მდიდრული საფლავების სრულიად არაპროლეტარული ფუფუნებით აოცებდნენ. აშკარა იყო, რომ სადღაც, სულის სიღრმეში, ბოლშევიკებს კომუნიზმისკენ კი არა (სადაც ყველა თანასწორია), არამედ ლამაზი მეფური ცხოვრებისკენ მიუწევდათ გული. საბჭოთა ხელმძღვანელობისთვის „ჩვენი“ სასაფლაო იყო სწორედ ის ადგილი, სადაც შეიძლებოდა თამამად, ყოველგვარი სირცხვილის, მორიდებისა და პარტიული ბილეთის ჩამორთმევის შიშის გარეშე, მეფური პატივით დაეკრძალათ, მაგალითად, ცხოვრებაში არცთუ ისე საყვარელი სიდედრი და პროლეტარების მიერ

აკრძალული ჯვარიც კი აღემართათ საფლაგზე და ამას არ მოჰყვებოდა პარტიული განკიცხვა ან სასჯელი კომუნისტებისთვის საძულველი რელიგიური სიმბოლიკის გამოყენების გამო. ყველა, ვისაც კი საბჭოთა კავშირში ერთი წელი მაინც უცხოვრია, ახსოვს მარქსის „გენიალური“ გამონათქვამი: „რელიგია ხალხის ოპიუმია“ და ლენინის განკარგულება „მღვდლები ძაღლებივით უნდა დავხვრიტოთ“ და არა მარტო მღვდლები, არამედ „დამპალი ინტელიგენციაც“ და უამრავი სხვაც.

ეს სასაფლაო, უკვე დიდი ხანია, აღარ არსებობს. მის ადგილზე კი მყუდროებას მოკლებული, უსახური სკვერია გაშენებული, თითქმის ნახევრად გამხმარი ბუჩქებიტა და ხეებით. აღარც ყვავილები, აღარც ქანდაკებები, აღარაფერი... მოასფალტებული, ფართო ბილიკები. ძველი ეკლესიაც, განახლებული და შეკეთებული, სულ სხვაგვარად გამოიყურება. არანაირი რომანტიკა, იქაურმა მცხოვრებლებმაც კი ვერ შეიყვარეს ეს სკვერი-პარკი. იქ არავინ დადის. ეს არის გამხმარი ბუჩქებისა და ნარგავების უდაბნო.

მახსოვს, როდესაც მე-8 კლასში ვიყავი, კიევიდან მოსული განკარგულების საფუძველზე, ადგილობრივმა მეეზოვეებმა მწვანე ნარგავები უმოწყალოდ გაჩეხეს, საფლაგები გაიძარცვა. მთელი სკოლა აგროვებდა დიდგვაროვანთათვის ქალებს საფლაგებიდან, ასობით თავის ქალა ჩავაბარეთ რომელიღაც სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტს, თითო – მანეთად. ბევრი ჭორი ვრცელდებოდა მაშინ ამ სილამაზის განადგურებასთან დაკავშირებით: თითქოსდა მავანნი კილოგრამიან ოქროს ჯვრებს, ძველებურ ფულს, ვერცხლისა და ოქროს სამეფო მონეტებსა და ბრილიანტის ბეჭდებსაც კი პოულობდნენ მიცვალებულთა საფ-



ლავებში. რევოლუციონერი იაკირის მეუღლის სამარხში კი სამკილოგრამიანი ოქროს ჯვარი იპოვეს. ვის მოჰპარა თვითონ იაკირმა ის ჯვარი, უცნობია, მაგრამ ცოლისთვის კი მოპარული ნივთი უჩუქებია. რა სალაპარაკოა, ჯანდაბას ყველა ძვირფასი ქვა და ოქრო, მაგრამ ისეთი სილამაზე გაანადგურეს პროლეტარებმა, მისი გამეორება შეუძლებელია. ჩემი ნება რომ ყოფილიყო, არასოდეს მივცემდი უფლებას, დაენგრიათ სასაფლაოები, მით უმეტეს, ძველი სასაფლაოები. ისინი ხომ ყველა განსხვავებული და თავისებურად ლამაზია. წარმოიდგინეთ უმდიდრესი მუზეუმები ბუნებაში. ევროპაში ყოფნისას (ეს კი ხშირად მიხდება), მეუღლესთან ერთად აუცილებლად მივდივარ ქალაქის ყველაზე ძველი სასაფლაოს მოსანახულებლად, ვტყებები იქ გამეფებული სიჩუმით და საფლავის ქვების განუმეორებელი სილამაზით, რომლებიც შეიქმნა, რა თქმა უნდა, არა გარდაცვლილთათვის, არამედ ცოცხლების მიერ ცოცხალთათვის, რათა სხვებისთვისაც ერწენებინათ, როგორ უყვარდათ თავიანთი მიცვალებულები. ამით ისინი გამოხატავდნენ იმ სიყვარულს, რომელიც სიცოცხლეში ვერ გამოხატეს. თუმცა, როგორც წესი, ისეც ხდება, რომ რაც უფრო მდიდრულია საფლავი, მით ნაკლებად უყვარდათ მიცვალებული. მდიდრული საფლავი კი ერთგვარი საზღაურია სიცოცხლეში გამოჩენილი გულგრილი დამოკიდებულებისა.

ერთხელ, ერთმა ამერიკელმა მისიონერმა მითხრა, რომ „სასაფლაოები სულიერად ყველაზე მდიდარი ადგილებია დედამიწაზე, რადგან იქ მიცვალებულებთან ერთად დამარხულია მათი დიდებული, მაგრამ განუხორციელებელი იდეები და მისწრაფებები“. მე მას სრულიად ვეთანხმები. ნამდვილად დიდებული ადგილებია! რა არ გადაგვხდენია



*დედასთან ერთად ხარკოვში, ჩვენს ეზოში*

მე და ჩემს მეგობრებს ამ საოცარ ადგილას. აქ ბევრ უცნაურ ადამიანს გადაეყრებოდი. ერთხელ მანიაკიც კი ვნახეთ, რომელმაც ჩვენ თვალწინ კატა დაიჭირა და შემდეგ ბასრი დანით თავი მოაჭრა. დღემდე მახსოვს, როგორ უღრჭიალებდა იმ საცოდავ ცხოველს სისხლიანი ყბები... მაშინ მე იმ ბიჭს დიდი ქვა ვესროლე და ის გაიქცა. ჩვენი თანატოლი იყო, მეტსახელად „ციგანი“, მას ხშირად სცემდნენ არანორმალური ქცევის გამო, რაც იმას ნიშნავს, რომ ჩვენიანი არ ყოფილა! მოგვიანებით „ციგანი“ 15 წლით ჩასვეს ციხეში, იმისათვის, რომ ქალს, რომელმაც მასთან დანოლა არ მოისურვა, ჰანტელებით ყბები დაუმტვრია. რა თქმა უნდა, ის ვერ იქნებოდა „ჩვენი გმირი“. ჩვენ დანებს არ ვხმარობდით, გოგონებს არ ვცემდით და, როგორც ადრე მოგახსენეთ, ასეთ გადაგვარებულებს ვერ ვიტანდით. ჩვენი ჩხუბი, მუშტი-კრივით შემოიფარგლებოდა, გულს გიტარას ვაყოლებდით და კარტს ფულზე ვთამაშობდით, რაშიც, სხვათა შორის, ბავშვობიდანვე დიდი ნიჭი აღმომაჩნდა.

## ვის ვცემდი პატივს და ვინ დამეხმარა ცხოვრების გზაზე

მოგეხსენებათ, უკვე 66-ე წელში გადავედი...

ასეთი მხოლოდ ხუთი ან ექვსი ადამიანი იყო, რომელთაც ყოველთვის სანთლებს ვუნთებ, როდესაც ეკლესიაში შევდივარ და ყოველ დილას, მშობლებსა და ახლობლებთან ერთად, მოვიხსენიებ და ვლოცულობ მათი სულებისთვის.

### ჩემი დედ-მამა

ჯერ მინდა გაამბოთ მამაჩემსა და დედაჩემზე.

მამა, ფაქტობრივად, არ მყოლია – ჯერ ოთხი წლისაც არ ვიყავი, რომ ის ჩვენგან წავიდა. წელიწადში ერთხელ ჩამოდიოდა ჩემს სანახავად, სანამ ცოცხალი იყო, ატარებდა ჩემთან ერთად „სავალდებულო“ ერთ საათს, შემდეგ კი სხვა ნათესავებთან მიდიოდა ხარკოვში. მე ის თითქმის არ მახსოვს. მამამ მემკვიდრეობით ებრაული წარმომავლობა დამიტოვა, წმინდა სისხლის ებრაელი იყო, რის გამოც მუდმივად მიწვედა ჩემი წარმომავლობის საგულდაგულოდ დამალვა! საბჭოთა პერიოდში ებრაელების დანიშვნა რაიმე საპასუხისმგებლო თანამდებობაზე თითქმის შეუძლებელი იყო! კიევში, სადაც ხარკოვის იურიდიული უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ მომიწია გადასვლამ, ასევე უკრაინასა და მთელ საბჭოთა კავშირში, იმუშავე „ყვაოდა“ აშკარა ანტისემიტიზმი.

სხვათა შორის, როდესაც კიევის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, სამეცნიერო დარგში, პრორექტორის მოადგილეობა შემომთავაზეს, ამ თანამდებობის დასაკავებლად დამჭირდა „უსიტყვო შეთანხმების“ პროცედურის გავლა

უკრაინის კომუნისტური პარტიის ცენტრალურ კომიტეტში. ჩემმა მეგობარმა, ცკ-ის (ცენტრალური კომიტეტის) ინსპექტორმა, მიმიყვანა ცკ-ის სამეცნიერო სექტორის ხელმძღვანელთან (გვარი არც კი მახსოვს). მე გარეთ ვიდექი, მაგრამ მესმოდა, რას ამბობდა პარტიული ამხანაგი და უკრაინის უმაღლესი სასწავლებლის სამეცნიერო დარგის ხელმძღვანელი ჩემი მოკრძალებული პიროვნების შესახებ. სექტორის ხელმძღვანელმა გადაშალა ჩემი პირადი საქმე, გვარს დახედა და თქვა: „რას მომითრიე ეს ურია?!“ გავიგონე ჩემი მეგობრის პასუხიც: „რას ამბობთ... ლეონიდთან ერთად იმდენი არაყი მაქვს დალეული... ჩვენთანია, არ არის ურია“. ამის შემდეგ წილად მერგო, მომესმინა უკრაინის კომპარტიის ცკ-ის წარმომადგენლის ამკარა ანტისემიტური 45-წუთიანი ლექცია, თუ ვინ არის „ურია“ და ვინ არა! ამ ანტისემიტურ ლექციაში, ყველაზე მნიშვნელოვან „ფილოსოფიურ მარგალიტს“ წარმოადგენდა ის ამბავი, თუ როგორ ადგენდა უკრაინის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტი გასული საუკუნის 80-იან წლებში, ვინ იყო „ურია“ და ვინ არა. რუსები, უკრაინელები და საბჭოთა კავშირის სხვა ერების წარმომადგენლები იოლად აღწევდნენ სასურველ მიზანს, ებრაელები კი – პირიქით.

ამ დიდი ჩინოვნიკის მსჯელობის არსი იმაში მდგომარეობდა, რომ ვინმე, ებრაელი, სადმე მაღალ თანამდებობაზე არ აღმოჩენილიყო... „ურიებს, – ავითარებდა საკუთარ აზრს ეს არამზადა, – ამკარა ებრაულ გვარებთან ერთად, როგორიცაა შლაგბაუმი ან რაბინოვიჩი, გვარები აღებულები აქვთ ასევე ქალაქების სახელების მიხედვით, მაგალითად, ვინნიცკი, კიევსკი, როვენსკი... ჩერნოვიცკი (ჩერნოვიცკის ოლქის მიხედვით) და ა.შ., ან ზოგიერთი ცხოველის სახელის მიხედვით: მედვედევი, ზაიცევი...“ ამ დროს ჩემი

მეგობარი ეუბნება: „მაგრამ ლეონიდი ჩერნოვიცკი კი არა, ჩერნოვეცკია!“

ამან ძალიან დააფიქრა პარტიული მოხელე. ბინძურად შეიგინა და გააგრძელა მისთვის საძულველი „ურების“ ტომის ლანძღვა. მე კი ვიდექი და ვუსმენდი... მაშინ მაგნიტოფონი რომ მქონოდა, აუცილებლად ჩავინერდი ამ „შთამბეჭდავ“ ლექციას მათ მავნებლურ მრწამსზე სსრკ-სა და სხვა ქვეყნებში, რათა შემდგომ, როდესაც უკრაინა გათავისუფლდებოდა ასეთი „საზიზღრებისგან“, უნივერსიტეტისთვის შემემუშავებინა სპეციალური კურსი სახელწოდებით – „ებრაელები და უკრაინული პროლეტარიატის ბრძოლა მათ წინააღმდეგ სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პასუხისმგებელი მუშაკების სახით“.

ამგვარად აღმოვჩნდი კიევის სახელმწიფო უნივერსიტეტში მაღალ თანამდებობაზე, ჩემს გვარში, სულ რაღაც, ერთი ასოს წყალობით, რომელმაც „გადამარჩინა“. სხვათა შორის, იმ დროს კიევში ასეთ სიმღერებს მღეროდნენ: „თუ ონკანში წყალი არ მოდის – ეს ნიშნავს, რომ ურიებმა დალიეს, ხოლო თუ ონკანში წყალი მოდის, მაშინ ურიამ... მასში! ებრაელები, ებრაელები, გარშემო მხოლოდ ებრაელები არიან!“ მეც ვმღეროდი ასეთ სიმღერებს... ამას იმიტომ ვაკეთებდი, რომ ვინმეს, ღმერთმა ნუ ქნას და, რამე არ ეფიქრა ჩემზე.

სინამდვილეში კი მამაჩემის გვარი ჩერნოვიცკი იყო (ქალაქ ჩერნოვიცის მიხედვით) და იმ არამზადა ჩინოვნიკმა (სექტორის ხელმძღვანელმა) ჩემი ებრაული წარმომავლობა მაშინვე იცნოსა. ალბათ, გაინტერესებთ, იმ ერთ ასოსთან დაკავშირებით სინამდვილეში რა მოხდა? უბრალოდ, როდესაც მამა ომში დაიჭრა (როცა მეგობართან ერთად, დანაღმული ველის განაღმვას ცდილობდა), მისი საბუთე-

ბი ჭურვის ნამსხვრევებმა დააზიანა. მათი აღდგენისას კი, სამხედრო დაწესებულებაში, საპასპორტო განყოფილების გაუნათლებელმა თანამშრომელმა ქალმა, მამას ჩერნოვიცკის ნაცვლად ჩერნოვეცკი ჩაუნერა, ხოლო მორდუხ ილკოვიჩის (დაბადების მონიშვნის მიხედვით) ნაცვლად კი – მიხეილ ილიჩი. ამგვარად, უკრაინის ყველაზე პრესტიჟულ უმაღლეს სასწავლებელში ჩემი პრორექტორის მოადგილედ დანიშვნა ბედმა შორეულ წარსულში, ჯერ კიდევ ომიანობის წლებში გადამინყვიტა. ასეც ხდება ხოლმე ცხოვრებაში. სხვაგვარად, არამზადა-ფილოსოფოსი-კომუნისტი-ანტისემიტი პასუხისმგებელი მუშაკები, აუცილებლად „ჩამჭრიდნენ“, მაგრამ ისიც უნდა ითქვას, რომ ყველა „პასუხისმგებელი“ კომუნისტი როდი იყო ანტისემიტურად განწყობილი. არ მინდა, უსაფუძვლო ბრალდებით ვინმეს ცოდვა დავიდო.

რადგან მამაზე დავინყე საუბარი, მინდა აღვნიშნო, რომ ფიზიკურად ის ძალიან ძლიერი იყო, ამავე დროს კარგი, კეთილი პიროვნებაც, რომელსაც დედაჩემი, თავისი მძიმე ხასიათით, ძალიან თრგუნავდა.

უნდა ითქვას, რომ მამამ ფაშისტების განადგურების მეტი არაფერი იცოდა. ის ხომ ამას ხუთი წლის განმავლობაში ყოველდღე აკეთებდა. სულ წინა ხაზზე იბრძოდა!

ომამდე მამას დამთავრებული ჰქონდა კომუნალური ინსტიტუტი ბუღალტრის სპეციალობით, მაგრამ ომმა ყველაფერი დაავინყა და აღარც ბუღალტრად გამოდგებოდა.

როცა დედამ ის სპეციალობის მიხედვით, ნაცნობობით, ქარხანაში მოაწყო, დირექტორისთვის ისეთი საბუღალტრო ანგარიშის შედგენა „მოახერხა“, რომ უკრაინის კომპარტიის საქალაქო კომიტეტის სხდომაზე, ერთწლიანი

მუშაობის შედეგების შემაჯამებელი მოხსენების შემდეგ, იგი პარტიიდან გარიცხეს „გაყალბებისათვის“ და ღირექტორი კი თანამდებობიდან მოხსნეს. გამწარებული ღირექტორი მამაჩემს მოსაკლავად დასდევდა. ერთხელ კაბინეტში დაიბარა და თავში მძიმე ბროლის საფერფლე ესროლა. მაგრამ ქარხნის ყოფილი ღირექტორისთვის მამაჩემის თავიდან მოცილება, არც ისე იოლი აღმოჩნდა.

მამამ დარტყმა აიცდინა, რაც ომის დროს კარგად ჰქონდა ათვისებული და საფერფლემ მას თავზე გადაუფრინა, ფანჯრის მინა გაამტვრია და ქუჩაში გამვლელი დაასახიჩრა. ამის გამო, ყოფილი ღირექტორი და ხელმარცხი მკვლელი მილიციაში წაიყვანეს და ქარხნიდან საერთოდ გაათავისუფლეს!.. მალე სამსახურიდან მამაც დაითხოვეს.

რაკი ბულალტერი ვერ გახდა, მამა, დედაჩემის „ლოცვა-კურთხევით“, ჯერ ციმბირში გაემგზავრა ყამირზე სამუშაოდ, შემდეგ კი იმიერპოლარეთში გადავიდა, სადაც გარდაიცვალა კიდევ ომში მიღებული ჭრილობებისაგან, სრულიად ახალგაზრდა – 56 წლის ასაკში.

მახსენდება ერთადერთი საუბარი მასთან, როდესაც უკვე 16 წლის ვიყავი... მამა სრულიად გაჭალარავებული დაბრუნდა ომიდან (თითქმის ხუთი წელი იბრძოდა). როდესაც ერთხელ, სხვათა შორის, ვკითხე, თუ რატომ და როგორ გაჭალარავდა, მან მიაბო ასეთი ამბავი – ომის დროს, როდესაც ტანკსანიანალმდეგო რაზმს მეთაურობდა, რატომღაც გაგზავნეს სამასმეტრიანი დანალმული ველის გასანალმად. ძალიან აღშფოთებულს, უშუალო მეთაურისთვის ცხვირ-პირი დაუღენავს (უპასუხისმგებლო ბრძანების გაცემის გამო), რისთვისაც, მოგვიანებით, კაპიტნის წოდებიდან ლეიტენანტობამდე ჩამოაქვეითეს, მაგრამ ბრძანება აუცილებლად უნდა შესრულებულიყო. მამამ, რამდე-

ნიმე ათეული ქვედანაყოფით, განაღმა ველი, მიუხედავად იმისა, რომ მათ ამის გამოცდილება არ ჰქონდათ. ასეთი სასტიკი ბრძანებით, მეთაურმა, ფაქტობრივად, სასიკვდილოდ განირა 70 ჯარისკაცი. მანამ, სანამ ისინი მიიწვედნენ დანაღმულ ველზე, მამას თვალნინ ფეთქებოდნენ მისი თანამებრძოლი მეგობრები. ერთი შემთხვევა კი განსაკუთრებით დაამახსოვრდა, როდესაც მისი ქვედანაყოფის ჯარისკაცს ჭურვმა თავი წააცალა და უთავო სხეულმა რამდენიმე მეტრი ასე გაიარა.

დანაღმული ველის ბოლომდე გავლა მხოლოდ შვიდმა მებრძოლმა შეძლო და მათ შორის იყო მამაჩემიც, ჭურვების ნამსხვრევებით დაცხრილული. იმ სამასი მეტრის გავლისას, რასაც თითქმის დაახლოებით ერთი საათი მოანდომა, ის ერთბაშად გაჭალარავდა. ასე რომ... მამაჩემი გმირი იყო, დღეს ვამაყოფ, რომ ჩემს ძარღვებში მისი გმირული ებრაული სისხლი ჩქეფს და დედის ნაამბობით, მე ძალიან ვგავარ მას. შეიძლება, გმირი სულაც არა, მაგრამ მასავით შეუპოვარი და სიმართლის მოყვარული ვარ. თუ ჩემ თვალნინ სუსტს ჩაგრავენ, დღესაც მზად ვარ, ჩხუბში ჩავერიო, გვერდს არასოდეს ავუვლი.

დღეს ძალიან, ძალიან ვნანობ, რომ მამასთან გულითადი საუბარი ცხოვრებაზე ვერ მოვასწარი და დამრჩა ეს შეუვსებელი, სულისშემძვრელი სიცარიელე მასთან ურთიერთობაში. უნდა გამოვტყდე, რომ... სულელი ვიყავი, ნამდვილი სულელი.

ბოლომდე არც დედასთან ამეწყო ურთიერთობა, რადგან, ბავშვობაში, როდესაც ძილის წინ ვცდილობდი, მომეყოლა მისთვის ჩემ მიერ ჩადენილი უმნიშვნელო დანაშაულის შესახებ, ის საშინელ ჩხუბს მინყებდა, რის გამოც თანდათან ჩავიკეტე ჩემს თავში და შევეჩვიე ტყუილს, თან



ისე, რომ ამას სახის „პატიოსანი, უმანკო“ გამომეტყველებით ვაკეთებდი. უნდა ითქვას, რომ ცხოვრებაში ეს ძალიან გამომადგა. ალბათ, ასეთი ქცევით, დედამ, თვითონაც არ უნყოდა ისე, ჩემში პოლიტიკოსი ჩამოაყალიბა. მაგრამ, ვერ ვიტყვი, რომ პოლიტიკაში გამოუხსნორებელი მატყუარა ვარ, სულაც არა.

უბრალოდ, კარგად ვისწავლე აუცილებლობის შემთხვევაში ტყუილის სიმართლედ გასაღება, მრავალრიცხოვან არაკეთილსინდისიერ პოპულისტ-ოპონენტებთან პოლემიკის დროს, თანაც ისე, რომ თვითონვე გულწრფელად ვიჯერებდი იმას, რასაც ვამბობდი.

შესაძლოა, თავი შეგანყინე, მკითხველო, სრულიად უინტერესო ამბების მოყოლით, მაგრამ აუცილებლად მინდა გიამბო დედაჩემთან დაკავშირებული ერთი, ფრიად მნიშვნელოვანი ამბავი, რადგან ჩემამდე არავის, არასოდეს უცდია მსგავსის მოყოლა, სადაც კარგად ჩანს კომუნისტების ნამდვილი, მხეცური სახე. დედაჩემის ოჯახის ამბავი და მისი ბედი, აუცილებლად უნდა გახდეს საჯარო, თორემ ჩემთან ერთად დაიმარხება დიდი მწუხარება კომუნისტების მიერ დახოცილ, სრულიად უდანაშაულო მილიონობით ადამიანზე. განსაკუთრებით მათზე, რომელთა შთამომავლებს, ერის საუკეთესო ნაწილს, შეეძლოთ შეეცვალათ დღევანდელი რუსეთი, უკრაინა და ყოფილ საბჭოთა კავშირში შემავალი სხვა ქვეყნები.

დედა, პრასკოვია გავრიილის ასული გონჩაროვა, წარმოშობით ციმბირელი კულაკის ოჯახიდან იყო. ციმბირის ამ მრავალათასიან სოფელში მცხოვრები თითქმის ყველა უბრუნველყოფილი ოჯახი ბოლშევიკებმა კულაკებს მიაკუთნეს, რადგან ისინი კარგად ცხოვრობდნენ და მინის დიდ ნაკვეთებსაც ფლობდნენ.

დედის მთელი სოფელი „ვოლჩია ბურლა“, რომელიც მდებარეობდა შუაგულ ტაიგაში ნოვოსიბირსკთან, სადაც, როგორც უკვე მოგახსენეთ, ცხოვრობდა რამდენიმე ასეული ადამიანი, სულ რაღაც რამდენიმე დღეში გაიძარცვა და განადგურდა კომუნისტებისა და კომკავშირლების მიერ! 1926 წელს მათ უმაღლესი ბრძანების საფუძველზე დახოცეს 12 წლის ასაკის ზემოთ ყველა მამაკაცი. ბაბუაჩემი, გავრიილი, ცოცხლად დამარხეს, რადგან ვერ ათქმევინეს, თუ სად ჰქონდა დამალული მარცვლეული. ხოლო ათასობით ქალი, შიშვლები, ტანსაცმლისა და საკვების გარეშე, ნაასხეს და ციმბირის, ზღვასავით უზარმაზარი მდინარე ლენას, გაღმა ნაპირზე გაიყვანეს. უმეტესობა დაიღუპა შიმშილითა და სიცივით ისე, რომ საფლავიც არ დარჩათ.

მდინარე ლენას მეორე ნაპირზე გადასახლებულთა ნათესავებს, რომლებიც მამაცურად ცდილობდნენ მდინარის გადაცურვას (რათა ლტოლვილებისთვის მიეწოდებინათ საკვები და ტანსაცმელი), ნითელარმიელები იჭერდნენ და ადგილზე ხვრეტდნენ! ესროდნენ ყველას, ვინც ეცდებოდა უკან გადმოცურვას, სადაც იღუპებოდნენ მშვიერი და შიშველი ადამიანები. ესროდნენ სანაოსნო საშუალებებს: ნავებს, თვითნაკეთ ტივებს და ა.შ. ბევრი მათგანი ცივ წყალში დაიხრჩო, მხოლოდ ერთეულები გადარჩნენ. ბებიაჩემი ვაჟიშვილებმა გადაარჩინეს, მოახერხეს მისი ნავით გადმოყვანა, რომელიც, როგორც შემდეგ აღმოჩნდა, მთლიანად დაცხრილული იყო. ბნელ ღამეში, ვაჟკაცურად, სიცოცხლის ფასად, გამოიყვანეს დედა ამ ჯოჯოხეთიდან. ამის შემდეგ ბებიაჩემი 1946 წლამდე ემალეობოდა საბჭოთა ხელისუფლებას მიწურში, ციმბირის ტაიგაში, სადაც მისთვის შვილებს ჩუმად მიჰქონდათ საკვები. ასე

მშვიდად გარდაიცვალა კიდეც ტყეში, სადაც დღეს არც ჯვარია და არც საფლავი!

დედაჩემი, რომელიც მაშინ 12 წლისა იყო, მეთოთხმეტე, ყველაზე უმცროსი შვილი იყო ოჯახში და მასთან ერთად კიდევე უამრავი პატარა დააობლეს. ბავშვები დაეხეტებოდნენ სოფელში საკვებისა და ტანსაცმლის ძიებაში, რადგან უკვე ზამთრის პირი იყო. ზამთარი კი ციმბირში, კარგად მოგეხსენება, მკითხველო, როგორია. ერთხელ, 13 წლის ასაკში, როდესაც დედა ციგით სრიალებდა, იგი ადგილობრივი სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტის (სუკ-ის) თანამშრომელმა მოიტაცა და პირდაპირ საკუთარ ქორნილში მიიყვანა.

14, 15 და 18 წლის ასაკში დედამ მას სამი შვილი გაუჩინა: ჩემი დები და ძმა. ძმა გადარჩა, ხოლო დები მალევე, პატარები გარდაიცვალნენ, რადგან დედაჩემი მაშინ, თვითონაც ჯერ ბავშვი იყო. ვალიჩკა დედამ შემთხვევით გაგუდა ღამე ჩახუტებით, ხოლო სამი წლის ლილეჩკა ქუნთორუშამ იმსხვერპლა. ამ მზაკვარ დაავადებას მაშინ ვერ კურნავდნენ. ძმასაც შეეყარა ქუნთორუშა, მაგრამ გადარჩა.

ერთხელ, ამ ნასვამ სუკ-ის თანამშრომელს მოჰპარეს პისტოლეტი, რომლითაც ბანდიტებმა ოთხი აქტივისტი-კომკავშირელი მოკლეს, რისთვისაც იარაღის პატრონი, 1941 წელს ფრონტის ხაზზე გაგზავნეს. თუმცა მატარებელმა, რომელშიც ჩემი ძმის მამა იჯდა, ფრონტის ხაზს ვერ მიაღწია – ის გერმანელებმა დაბომბეს. ასე უსახელოდ დაიღუპა სუკ-ის თანამშრომელი 1941 წელს.

დედას სძულდა თავისი პირველი მეუღლე და ამას არც მალავდა. დაახლოებით 34 წლის ასაკში, დედა ჩემს ძმასთან იურისტთან ერთად ნოვოსიბირსკიდან (სადაც სკოლაში დაწყებითი კლასების პედაგოგად მუშაობდა) ხარკოვში გა-



*დედა (ფოტოზე მარცხნივ) და მისი ერთ-ერთი და – ნამდვილი ციმბირელები! იმ დროისთვის, მიუხედავად იმისა, რომ თავადაც ბავშვია, უკვე ორი ქალიშვილის დედაა: ვალიჩკასი და ლილეჩკასი...*

დავიდა საცხოვრებლად, ჩააბარა ფ. ძერჟინსკის სახელობის ხარკოვის იურიდიულ ინსტიტუტში, რომელიც შემდგომ მეც დავამთავრე. 36 წლის ასაკში ცოლად გაჰყვა ლამაზ ყმანვილს, ფრონტელ გმირს, ებრაელს, მიხეილ ილიას ძე ჩერნოვეცკის ( მორდუხ ილკოს ძე ჩერნოვიცკი, პასპორტის მიხედვით, რომელიც მოგვიანებით გავანადგურე ზემოთ ხსენებული მიზეზების გამო). და აი, როდესაც დედას და მამას 36 წელმა „მიუკაკუნა“, მეც მოვევლინე ამ ქვეყანას!

დედას საბავშვო ეტლით დავყავდი ლექციებზე და სასწავლებლის დერეფანში მტოვებდა, დაგვიანებული სტუდენტები კი, მათ შორის, სსრკ-ში ცნობილი ამ უმაღლესი სასწავლებლის მომავალი პროფესორები და დეკანები, თუ ვტიროდი, ხალისით არწევდნენ ჩემს საბავშვო ეტლს. უმეტესად კი, დედის ნაამბობის მიხედვით, წყნარად მეძინა, რადგან ინსტიტუტის დერეფნები სიგარეტისა და „მახორ-

კის“ კვამლში იყო გახვეული. ძილს მერეც ვაგრძელებდი, სხვების მიერ მონეული სიგარეტის კვამლით „დაბოლო-ლი“. ასე რომ, ვენევი, ფაქტობრივად, დაბადებიდან დღემდე, ე.ი. უკვე 65 წელია... განუწყვეტლივ.

დედას მე უფრო ვუყვარდი, ვიდრე ჩემი ძმა. სხვადასხვა მამის მიმართ განსხვავებული დამოკიდებულება შვილებზეც აისახა. დედა ყოველთვის მწერალ გონჩაროვის ნათესავად მიიჩნევდა თავს და ამბობდა, რომ მამამისი, ბაბუაჩემი გავრიილი (რომლის სახელიც დავარქვი ჩემს უმცროს ბიჭს), ბავშვობაში უყვებოდა, რომ გონჩაროვის ძმას, მათი სოფლის მემამულეს, შვილები არ ჰყავდა და გლეხის ქალმა, რომელთანაც მას საიდუმლო სიყვარული აკავშირებდა, საერთო შვილი, ბაბუაჩემი, მონეული კალათით სახლის ზღურბლთან დაუტოვა.

საეკლესიო წიგნის ამონაწერის მიხედვით, რომლის მოძიებაც მოვახერხე, ბაბუას გვარია სტერხოვი (წერო). მეფის რუსეთში, იმ შორეულ წლებში, ძალიან გავრცელებული იყო ეს გვარი. ასეთ გვარებს აძლევდნენ ყველა „მოგდებულ“ ბავშვს, იმის აღსანიშნავად, რომ თითქოსდა ისინი წეროს მოჰყავდა კალათით მდიდარ მემამულეთა სახლებთან...

აი, ასეთი გულისამაჩუყებელი და ამაღლვებელი ტრადიცია ყოფილა. უკვე მერე, იმ მემამულემ იშვილა ბაბუაჩემი და თავისი გვარიც მისცა – გონჩაროვი.

გონჩაროვმა ბაბუა გიმნაზიაში შეიყვანა და კარგი დანყე-ბითი განათლება მისცა, მაგრამ მოგვიანებით, მემამულის მეუღლემ სიმართლე შეიტყო და ბაბუა სახლიდან გააგდო. ბაბუა ცოტა ხანს კიდევ დარჩა გონჩაროვის მამულში სამუშაოდ, მაგრამ მალე დაქორწინდა ჩემს ბებიაზე და სტო-ლიპინის აგრარული რეფორმის განხორციელების შემდეგ, ციმბირში გაემგზავრა. სტოლიპინი იყო ნამდვილად დიდი



*დედა, მე და ახლო ნათესავეები, 1977 წელი. ამ დროს უკვე კიევის ოლქის პროკურატურის მთავარი გამომძიებელი ვარ*

რუსი რეფორმატორი, რომელიც ყველა გლახს, ვინც ნე-ბაყოფლობით ჩავიდოდა ციმბირში, მიწების უსასყიდლოდ გადაცემას ჰპირდებოდა. მრავალმა მილიონმა გლახმა, განსაკუთრებით ცენტრალური რუსეთიდან, კერძოდ კი სამარის გუბერნიიდან, საიდანაც წარმოშობით იყო ბაბუაჩემი, დაიჯერა და მიწის მისაღებად ფეხით წავიდა შორეული ციმბირისკენ! ისინი წლობით მიდიოდნენ.

ბევრი მათგანი გზაში იღუპებოდა სხვადასხვა დაავადებისგან, ბავშვებს პირდაპირ ოთხთვალეებზე აჩენდნენ. ასე დაიბადა ჩემი პირველი ორი ბიძა, რომლებიც ჯერ კიდევ 1914 წელს, რუსეთ-გერმანიის ომში დაიღუპნენ.

უნდა ითქვას, რომ ციმბირელები (და ეს ლეგენდა არ არის) ნამდვილად ძალიან შრომისმოყვარე და ფიზიკურად ძლიერი ხალხია, რადგან ყველა, ვინც კი ციმბირს მიაღწია, თითქმის იმ ადამიანთა ცხედრებს მიჰყვებოდა, რომელთაც ძალა არ ეყოთ, ფეხით ან ოთხთვალათი გადაელახათ

ათასობით კილომეტრი. მკაცრი ურალის მთელი ტერიტორია ციმბირამდე, იმ ათასობით ადამიანის სასაფლაოა, რომლებმაც ვერ შეძლეს ადგილზე ჩალწევა.

ასეთ ტანჯვასა და წამებაში ჩამოყალიბდა შრომისმოყვარე, ფიზიკურად ძალიან ძლიერი ციმბირელების მოდგმა, რომლებიც დღემდე, დათვზე მხოლოდ ხის ორკაპებით ნადირობს.

რაიმე ძეგლი ან მემორიალური დაფაც კი არ არსებობს რუსეთში, იმ წამებულთა სახელების უკვდავსაყოფად, რომლებიც რუსეთის მიწაზე ბედნიერებისა და თავისუფლებისაკენ მიმავალ გზაზე დაიღუპნენ... ღმერთმა გაანათლოს ყველა იმ ადამიანის სული, ვინც თავისუფალ, საოცნებო მიწას ვერ მიაღწია!

მშობლების ამბავი რომ დავასრულო, დავამატებ, რომ მამაჩემის საფლავი მოვიძიე 2008 წელს, როდესაც უკვე კიევის მერი ვიყავი. საფლავს ვეძებდი კიდეც იმიტომ, რომ, დედაჩემს, რომელსაც სამი ქმარი ჰყავდა, მის გარდა არასოდეს არავინ ჰყვარებია და ბოლოს, როდესაც მძიმედ დაავადდა და სიკვდილზე დაიწყო ლაპარაკი, ძალიან მთხოვა, მეპოვა მამაჩემის საფლავი და მის გვერდით დამეკრძალა.

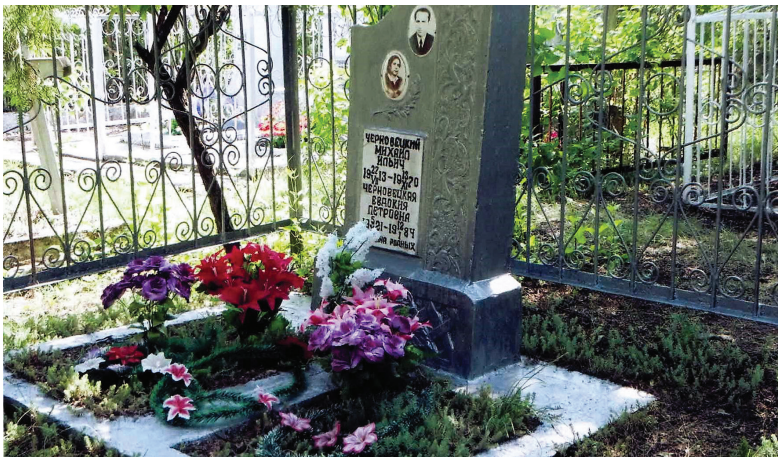
შევფიცე, რომ მისი გარდაცვალების შემდეგ, შევუსრულებდი სურვილს, მაგრამ, როდესაც მამის საფლავს მივაგენი (ყირიმში), რაშიც მისი ბოლო მეუღლის ნათესავები ძალიან დამეხმარნენ, მათ დანვრილებით გამოვკითხე მამაჩემის ცხოვრების დეტალები. მის ბოლო ცოლს ევგენია ერქვა და ევგენიას ნათესავებმა მიაძებეს მათი სიყვარულის ძალიან ამაღელვებელი ამბავი. მიუხედავად იმისა, რომ მათ შვილები არ ჰყავდათ, მამას და მის ბოლო მეუღლეს, ძალიან უყვარდათ ერთმანეთი და არასოდეს შორდებოდნენ.

## ლეონიდ ჩერნოვსკი

ევგენია თითქმის ოცი წლის განმავლობაში ყოველთვის თან ახლდა მამას საბჭოთა კავშირის ყველა ახალ მშენებლობაზე, ხოლო იმიერპოლარეთში მამას, გარდაცვალების შემდეგ, მისი ნეშტი რამდენიმე ათას კილომეტრზე, ყირიმში, კერძოდ კი ჯანკოიში, გადაასვენა, სადაც მისი ნათესავები ცხოვრობდნენ. ევგენიამ კიდეც 17 წელი იცოცხლა უზომო დარდსა და მონატრებაში, ბოლომდე დარჩა მამას ერთგული და ბოლოს მის გვერდით დაიკრძალა.

ამ დეტალების გაგების შემდეგ, გადავწყვიტე არ დამეშორებინა ისინი, ასე რომ, მამა და ევგენია დღესაც ერთად განისვენებენ

მაშინვე ჩარტერული რეისით გადმოვფრინდი კიევში, მომაკვდავ დედასთან, რათა სასიხარულო ამბავი მეცნობებინა მისთვის – მიშა ვიპოვე, მაგრამ როგორც კი ამბის მოყოლა დავიწყე, დედა მნარედა ატირდა. იმ დროისთვის, ის



*მამაჩემის, მიხეილ ჩერნოვეცკის საფლავი ჯანკოეში (ყირიმი), რომლის გარდაცვალებიდან 17 წლის შემდეგ მის გვერდით დავკრძალეთ მისი უკანასკნელი მეუღლე – ევგენია*



უკვე თითქმის ველარ ლაპარაკობდა, ჩუმად იწვა სანოლში, პარალიზებული და რალაცას ჩურჩულებდა, თითქოს ვილაცას ელაპარაკებოდა. მან ჩუმად მითხრა: „როგორ? მიშა ახლახან ჩემს სანოლთან იჯდა და ჩემი ხელი ეჭირა, შენ კი რალაც საფლავეზე მელაპარაკები!“ და მივხვდი, რომ დედაჩემმა სიცოცხლის უკანასკნელი დღეები საყვარელ ადამიანთან, მამაჩემთან გაატარა. მე რომ მისი ბინიდან გავდიოდი, ის „შემოდოდა“, ჯდებოდა ჩემი დედიკოს სასთუმალთან, იღებდა მის ხელს და ჩუმად რალაცას უყვებოდა.

ამ საუბრიდან ორ დღეში დედა გარდაიცვალა. ის გულში ატარებდა მამაჩემის სიყვარულს და ელოდა მთელი, არცთუ ისე ადვილი, ცხოვრების მანძილზე. ბოლოს მაინც შეხვდა მას და მასთან ერთად, ხელჩაკიდებული, წავიდა იმ ქვეყნად. მინდა ყველას გაუმართლოს, ვისაც უყვარს და სჯერა!



*დედას საფლავი კიევში (ზვერინეცკის სასაფლაო).  
ფოტოზე დედას და მამას გაცნობის დღე, მათი საუკეთესო წლებია  
ასახული. როგორი ლამაზები და ახალგაზრდები არიან!*

მე ნაწილობრივ შევასრულე დედას თხოვნა და მისი საფლავის ქვაზე, ვარდისფერ მარმარილოზე, გამოსახულია ჩემი ახალგაზრდა დედ-მამა ერთად – ერთ მხარეს დედა, ლამაზი რუსი ქალბატონი, სქელი ქერა ნაწნავით, ხოლო მეორე მხარეს მამა – გმირი კაპიტანი, ომიდან ახალდაბრუნებული, სამხედრო ფორმაში და მედლებით, ლამაზი და წარმოსადეგი. ორივე მოლიმარი და ლამაზია, ზუსტად ისეთები, როგორებიც იყვნენ ერთად ცხოვრების საუკეთესო წლებში.

სხვათა შორის, უნდა ითქვას, რომ მამის საფლავის მოციებაში ძალიან დამეხმარა ან განსვენებული რუსეთის ყოფილი ელჩი უკრაინაში, უფრო ადრე კი, რუსეთის პრემიერ-მინისტრი მრავალი წლის განმავლობაში ვიქტორ სტეპანის ძე ჩერნომირდინი. ის პირადად ურეკავდა გუბერნატორებს ციმბირში და ისინიც, მისი პატივისცემით, საგულდაგულოდ ეძებდნენ მამაჩემის საფლავს, ვიდრე არ იპოვეს. მადლობა მინდა გადავუხადო მას სიკვდილის შემდეგ...



*ვიქტორ სტეპანის ძე ჩერნომირდინი. ჭეშმარიტად დიდი გულის ადამიანი! ყოველ შემთხვევაში, მას სწორედ ასეთად ვიცნობდი!*

**სამყაროს მამოქრავებელია სიკეთე,  
მიუხედავად იმისა, რომ მას არასოდეს  
აღიარებს უმრავლესობა და სშირად  
საღანძღავი და დასჯადიცაა!**

ახლა მინდა გიამბოთ იმ კეთილ ადამიანებზე, რომლებიც ბისტვისაც მუდამ ვლოცულობ. ერთხელ, როდესაც შვიდი წლის ვიყავი, დედამ მაღაზიაში რძის საყიდლად გამგზავნა და მომცა ხუთი მანეთი, იმ დროისთვის ეს საკმაოდ დიდი ფული იყო. ბედი არ გინდა?!.. ფული გზაში დავკარგე. ღმერთო, რომ იცოდეთ, როგორ შემეშინდა! მეშინოდა დედაჩემის ისტერიული ყვირილის, მისი ცრემლების.

ის ხომ ბოლომდე არასოდეს მპატიობდა არაფერს. თუ გავითვალისწინებთ, რომ ბავშვობიდან, დედის რეაქციასა და საქციელში, ბევრ რამეს ვაზვიადებდი (რადგან ბუნებით „ფანტაზიორი“ ვარ), მაშინ შეგიძლიათ, წარმოიდგინოთ, როგორ შოკში ვიქნებოდი 7 წლის ასაკში ზემოთქმულის გამო.

ვიდექი ეზოში და მწარედ ვტიროდი, მაგრამ არავინ მაქცევდა ყურადღებას. მხოლოდ ჩვენი მეზობელი დეიდა გალია, რომელიც სასწრაფო დახმარების მანქანაზე ექთანად მუშაობდა და იღებდა მათხოვრულ ჯამაგირს, 70 მანეთს, მომიახლოვდა, ხელი ჩამკიდა და თავისთან წამიყვანა. დღემდე მახსოვს გვერდით სადარბაზოში, პირველ სართულზე, მისი ძალიან მოკრძალებული, ერთოთახიანი, ნახევრად სარდაფის ტიპის ბინა.

კარგად მახსოვს მისი პატარა, ბნელი სამზარეულო და ძველი მაცივარი, საიდანაც მან 5 მანეთი აიღო და მომცა. მიუხედავად იმისა, რომ ძალიან პატარა ვიყავი, მაინც გავოცდი და ვკითხე: „ეს თქვენი ბოლო ფულია?“

ეზოში ყველა ლაპარაკობდა მის სიღარიბეზე, მან კი დამამშვიდა, რომ მაცივარში კიდევ ბევრი პროდუქტი ჰქონდა, და თვის ბოლომდე „მშვენივრად“ გაიტანდა თავს. შესახედავად ორმოცი წლისა იქნებოდა – გამხდარი, სიმ-პათიური, ძალიან უბრალო და კეთილი ქალბატონი იყო.

მოგვიანებით, როდესაც უკვე მერად ამირჩიეს, მოვ-ძებნე მისი საფლავი და დავდგი პატარა მარმარილოს ქვა წარწერით (მისმა შვილმა უფრო დიდის დადგმის უფლება არ მომცა): „დეიდა გალიას კიევის მაღლიერი მერისგან“... ვწუხვარ, რომ სიცოცხლეში ვერ მოვახერხე მისთვის მაღ-ლობის გადახდა. არადა, ხომ შემეძლო. რატომღაც სულ მოუცლელი ვიყავი, რასაც დღეს ძალიან ვნანობ! ის ერთ-ერთი იმათგანია, ვისთვისაც ყოველთვის ვლოცულობ.

და ვთხოვ უფალს, ამ უბრალო, მაგრამ ჩემი გაგებით, დიდებულ, სულგრძელ ქალბატონს, დეიდა გალიას, მი-უზღოს მისი სიკეთისთვის იმ ქვეყნად და მიუჩინოს ადგი-ლი „ცხოვრების ნიგნში“, როგორც დიდ ადამიანს!

ჩემს ბავშვობაში ჩვენს ეზოში ცხოვრობდა კიდევ ერთი დიდებული ადამიანი – ედუარდ დიმიტრის ძე ტელეჟკინი. ის მოითხოვდა, რომ ბიჭებს მისთვის სახელით მიემართათ – ედიკ. ის დამამახსოვრდა, როგორც სამუალო ტანის, ლა-მაზი, წარმოსადეგი 40 წლის მამაკაცი, სპორტსმენი და ინ-ტელექტუალი. ედიკს ჰყავდა ჩემზე ერთი წლით უმცროსი ქალიშვილი – ირინა, თუმცა თავად ვაჟზე ოცნებობდა.

მალე იგი ცოლმა მიატოვა და გაჰყვა ვიღაც ცნობილ პროფესორს, ასე რომ, ვერ მოასწრო მისთვის სასურველი ვაჟის გაჩენა; ედიკი მთელ თავისუფალ დროს ჩვენი ეზოს ჩემნაირ ბიჭებსა და სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტის მეგობრებთან ატარებდა, ისეთივე რომანტიკულებსა და ინტელექტუალებთან, როგორიც თავად იყო.

ედიკი ალპინისტი იყო, ძალიან განათლებული, გატაცებული იყო ბუნებითა და მეთევზეობით. დროს მეტწილად ეზოში, ჩვენთან, ბიჭებთან, ატარებდა: მასთან ერთად ფოლგისა და აალებადი კინოფირებით რაკეტებს ვამზადებდით და შემდეგ მეზობელ ეზოში ვუშვებდით.

ერთხელ ჩვენი რაკეტა ვილაც თანამედრობის პირს კისერში მოხვდა (როგორც ეს ფილმებში ხდება) და ედიკმა მისგან დაგვიცვა. ის ჩვენთვის იგონებდა სხვადასხვა საინტერესო თამაშებს, მაგალითად, შენებებული ქალაქის ფიგურებისგან აწყობდა პატარა სახლებს, ტანკებსა და ქვემეხებს, ჩვენ კი შუშის მილში ჩანყობილ ქალაქის ტყვიებს ვისროდით. ვინც მიზანში უფრო ზუსტად მოახვედრებდა, მისგან ჯილდოს იღებდა.

გული ედიკისკენ მიმიწევდა, მასთან ყოფნა ძალიან საინტერესო იყო. მან ეზოში ასეთი ტრადიცია შემოიღო – შაბათ-კვირას ყველა ბიჭი, მშობლების თანხმობით,



*მდინარე „ჩრდილოეთის დონეცი“.  
ჩემთვის ამაზე ლამაზი მდინარე დედამინაზე არ არსებობს!*

მიყვავდით ხოლმე ლამისთევით ტყეში ან ჩრდილოეთის დონეცზე სათევზაოდ. ყველაზე ხშირად მე დავდიოდი, რადგან სხვებს მამები ჰყავდათ, მე კი – სამსახურით მუდამ დაკავებული მამინაცვალი.

ერთხელ ედიკთან ერთად მთელი თვე გავატარეთ: ვანთებდით კოცონს, ვთევზაობდით და ვაგროვებდით სოკოს და კენკრას. მასთან ერთად ბუნებაში ასეთი გასვლები და საუბრები, დღემდე ცოცხალ მოგონებად დამრჩა. ტყეში, მეგობრებთან ერთად დანთებულ კოცონთან, მის მიერ რამდენიმე საინტერესო და ლამაზად მოყოლილი ამბავი მახსენდება.

სიბნელე, კოცონის კაშკაშა ალი, მისგან წამოსული კვამლი ზღაპრულად ეფინება მინდორს, ირგვლივ ხეების იდუმალი ჩრდილები... ყველაფერ ამას, თან ახლდა მისი მეგობრების, უფროსი თაობის, შეზარხოშებული ინტელიგენტი და ნაკითხი ადამიანების მიერ ემოციურად მოყოლილი ძალიან საინტერესო ამბები კლდეებსა და გაუფალ მთებში ლაშქრობებზე, საშიშ ნაპრალებზე, ლურჯ ტბებსა და მთის სწრაფ მდინარეებზე, ნისლებზე, მოელვარე მთის მწვერვალებსა და, რა თქმა უნდა, თევზაობაზე. მას ხომ მეგობრებთან ერთად შემოვლილი ჰქონდა საბჭოთა კავშირის თითქმის ყველა ცნობილი მთა და მდინარე. ყველა მისი მონათხრობი მახსოვს, რომლებზეც არაერთი ნიგნი დაინერებოდა. უფრო მეტიც, კრებული სახელწოდებით „ედიკის მოთხრობები ყოფილი სსრკ-ის ბუნების სილამაზეზე“.

სხვათა შორის, ედიკი შესანიშნავად ხატავდა. მის ნახატებში ჩემთვის ბევრი რამ იყო ახლობელი, მაგრამ, სამწუხაროდ, მიუხედავად ჩემი დიდი მცდელობისა, არც ერთი მისი ნახატი არ შემხვდა. სიკვდილის წინ ყველა ნამუშევარი მეგობრებსა და ნათესავებს დაურია.

ერთ ზაფხულს, მახსოვს, ედიკმა მთელი თვით წამიყვანა სათევზაოდ „ძველ ოსკოლზე“ – პატარა, მაგრამ ძალიან ლამაზ, ორივე ციცაბო ნაპირის გასწვრივ, ტყეებითა და ტბებით დაფარულ სათევზაო მდინარეზე, რომელიც ჩრდილოეთის დონეცში ჩაედინებოდა. საბჭოთა კავშირის რუკებზე, ამ მდინარეს, აღნიშნავდნენ სახელწოდებით „ჩრდილოეთის დონეცი“, მაგრამ ეს უკვე კომუნისტების ხრიკები იყო. სინამდვილეში ის არის თავად სევერსკის სახელობის მდინარე, „დონეც სევერსკი“ და არა „ჩრდილოეთის დონეცი“.

ერთხელ, დილით ადრე, ჯერ კიდევ ბნელოდა, როცა რეზინის ნავით მივაღწიეთ რალაც დიდ, მიტოვებულ, უსახელო ტბას. ის ზაფხული უჩვეულოდ ცხელი იყო და მდინარე ისე დაშრა, რომ გარშემო, მდინარის მთავარი კალაპოტიდან რამდენიმე მეტრის დაშორებით, პატარ-პატარა გუბურები წარმოიქმნა. ისინი გადავსებული იყო თევზით, რომელმაც ვერ მოასწრო ჩასვლა მდინარის სიღრმეში! გუბურები მალე შრებოდა და თევზს არ ჰყოფნიდა ჟანგბადი, წყლის ზედაპირზე ამოდიოდა და ხარბად ყლაპავდა ჰაერს. მე გასართობად გუბურაში ქვევს ვისროდი, ამ დროს გუბურიდან ამოდიოდა წყლის დიდი სვეტი – უჟანგბადობისაგან გაგუდვის პირას მისული თევზები მალლა ხტებოდნენ. ისეთი სანახაობა იყო, რომ მისი ენით აღწერა შეუძლებელია. თევზებისგან შექმნილი ნამდვილი, მაღალი და მსხვილი წყლის სვეტი, რომელიც ჯერ ხმაურით, ზემოთ, რამდენიმე მეტრის სიმაღლეზე აიტყორცნებოდა, შემდეგ კიდევ უფრო დიდი ხმაურით ძირს ეხეთქებოდა და შხეფებს ისროდა, რომლებიც მზეზე ცისარტყელის ყველა ფერად ლივლივებდნენ – მსგავსი რამ ზღაპრებშიც კი (რომლებიც დღემდე მიყვარს) არ წამიკითხავს.

მახსოვს ასევე, დიდებული, ფერადი და კაშკაშა მზის ამოსვლა ტბაზე, როცა მოულოდნელად, როგორც ზღაპრულ კინოთეატრში, ჩვენ თვალწინ უეცრად გაიხსნა ფარდა, რომლის უკან გამოჩნდა ლერწმებითა და ხასხასა შროშანებით დაფარული უზარმაზარი ცისფერი ტბა. ასეთი რამ მხოლოდ დისნეის საბავშვო მულტიპლიკაციურ ფილმებში მინახავს კინოთეატრში, როდესაც სრულ სიბნელეში, მოულოდნელად ფართო ფორმატით, შენ თვალწინ იხსნება რალაც კაშკაშა და ფერადი, ზღაპრული და გაუხუმეორებელი!

სიცხისგან შეწუხებული, დიდი და ლამაზი თევზები (დღეს უკვე აღარ მახსოვს, რა ჯიშის) ნავთან, წყლის ზედაპირზე ცურავდნენ და გაღებული პირებით ხარბად ყლაპავდნენ ჰაერს. მაგრამ წყალი იყო თბილი და ამის გამო მოდუნებული თევზი ანკესს არ ეკარებოდა, ასე რომ, ჩვენ დავუბრუნდით „ოსკოლს“ და უკვე ფეხით კი არა, რეზინის ნავით გავუყევით თვალწარმტაც ნაკადულს (სამი მეტრი სიგანის), რომელიც გამოედინებოდა ამ ზღაპრულად ლამაზი ტბიდან და ჩაედინებოდა „ოსკოლში“, ტბიდან რამდენიმე კილომეტრის მოშორებით. ნაკადული გარშემორტყმული იყო უზარმაზარი მუხებითა და ცაცხვებით, ველური ჟოლოსა და მაყვლის გაუვალი ბუჩქნარით – ეს ყველაფერი კი თვალწარმტაც ჯუნგლებს მაგონებდა. ნავით ცურვისას, ედიკმა მოახერხა ანკესით წვრილი ქორჭილების დაჭერა.

წყალი იყო ცრემლივით გამჭვირვალე და მე, ერთადერთხელ ვნახე ცხოვრებაში, როგორ წამოეგო ანკესზე ქორჭილა – ჯერ თითქოს გაჩერებულია სხვა თევზების გუნდთან ერთად, შემდეგ გუნდიდან ყველაზე დიდი ტყვიასავით გამოქანდება და მტაცებელივით ეცემა სატყუარას. ედიკმა მაშინ ნავი ამ ლამაზი თევზებით სულ გაავსო.



ეს არის მხოლოდ ერთი ეპიზოდი იმ მრავალ ბედნიერ დღეთაგან, რომლებიც ედიკმა, ისე, რომ თავადაც ვერ აცნობიერებდა, მე მომიძღვნა. ეს მოგონებები, ისეთივე ნათელი ფერებით, დღემდე ცოცხლობს ჩემში. მიუხედავად იმისა, რომ ჩემს ცხოვრებაში ბევრ საინტერესო ადამიანს შევხვედრივარ და მსოფლიოს ბევრი ლამაზი ადგილი მიწახავს, ვერც კი შევადარებ ყველაფერ იმას, რაც ედიკმა მაჩვენა! მან დამანახვა ბუნების სილამაზე და რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, ძალიან საინტერესო ადამიანური ბუნება, თავისი ცხოვრებისეული ფილოსოფია, სავსე სიკეთითა და გარემომცველი სამყაროს სილამაზით გამონვეული სიხარულით. ყველაფერმა, რაც კი უკვე შემდეგ, მოზრდილ ასაკში ვნახე, თითქოსდა უკვალოდ ჩამიარა გვერდზე. ძალზე ცოტა რამ თუ მათაცებდა ამქვეყნად. მაგრამ, რაც შეეხება ედიკს, ის დღემდე ცოცხლობს ჩემს მოგონებებში. მიუხედავად იმისა, რომ მაშინ სულ ბავშვი ვიყავი, ის ყოველთვის თანატოლივით მესაუბრებოდა, როგორც მეგობარს. ძალიან პატივცემული, ინტელიგენტური და ვაჟკაცური – აი ასეთი დამამახსოვრდა ის. ედიკის წყალობით, დღემდე ვაღმერთებ ბუნებას და არაფერია ისეთი, რაც მასზე მეტად მიყვარს.

უკვე მდიდარმა ბევრი ქვეყანა მოვიარე და მრავალი წარმოუდგენლად ლამაზი ადგილიც ვნახე. თუ ბუნებაში ოდესმე რაიმე გამაოცებდა, ყოველთვის მახსენდებოდა ედიკი, ვცდილობდი, ყველაფრისთვის მისი თვალით შემეხედა და ვფიქრობდი იმაზე, თუ როგორ ბავშვივით გაიხარებდა და რას იტყოდა ამ საოცრების ხილვისას.

მას შემდეგ ორი ათეული წელი გავიდა... მე ბანკირი გავხდი... ერთხელ საშინელმა ნოსტალგიამ შემიპყრო – ჩემი ბავშვობის და ახალგაზრდობის წლები გამახსენდა.

მაშინვე ჩავჯექი მანქანაში, დიდი სიჩქარით გავაქროლე და მოგონებებით ფრთაშესხმული გავემართე ხარკოვისკენ. ძველი მეგობრები ველარ ვიპოვე, ვინც ვიპოვე, უკვე ძალიან შეცვლილი და სულ სხვა ადამიანები დამხვდნენ. ერთ დროს ლამაზი და მოხდენილი გოგონებიც კი, ჩასუქებულ დიასახლისებად გადაქცეულიყვნენ. იმ დღის მერე ყველა ძველი ნაცნობი სამუდამოდ „დავკარგე“. კარგად მივხვდი, რომ წარსულს ველარ დაიბრუნებ და არც არის საჭირო. და შენც, მკითხველო, გირჩევ, არასოდეს დაბრუნდე წარსულში, მით უმეტეს, თუ შენ თვითონ იცვლები და ხდები სულ სხვა ადამიანი. პირადად მე, ამ მოგზაურობის შემდეგ, ერთხელ და სამუდამოდ გადავწყვიტე, რომ უმჯობესია, ადამიანები, რომლებიც მახსოვს ლამაზები და ახალგაზრდები, დარჩნენ უცვლელი და გააგრძელონ სიცოცხლე ჩემს მეხსიერებაში ანმეოსა და რეალობის პარალელურად. კატეგორიულად უარს ვამბობ მათზე, „დღევანდელებზე“.

ისინი სულ სხვა ადამიანები არიან. ასეთებად ისინი თვითონ ცხოვრებამ აქცია.

დარჩე ისეთი, როგორც იყავი ახალგაზრდობაში, ერთეულების ხვედრია, ყველას არ ეძლევა ამის უნარი. ამისათვის საჭიროა, თითოეული შენი ნაბიჯი, ქცევა გააანალიზო და ეცადო, შორიდან დაინახო შენი თავი იმ ადამიანების თვალთ, ვისაც პატივს სცემდი, ვინც პატივს გცემდა და უყვარდი. არ ვიცი, გამიგებ თუ არა, მკითხველო... და მთლად დარწმუნებულიც არ ვარ, შევძელი თუ არა ეს, მაგრამ ყოველთვის ისე ძალიან მინდოდა გმირად დავრჩენილიყავი საკუთარ თვალში და იმათ თვალშიც, ვინც მიყვარდა და პატივს ვცემდი... თუმცა ვიყავი თუ არა გმირი და ვრჩები თუ არა დღეს ამ გმირად – ეს უკვე სულ სხვა ამბა-

ვია... მაგრამ გულახდილად რომ გითხრათ, ღრმად მწამს, რომ ჩვეულებრივ ცხოვრებაში, ისევ იმ ლალ და უდარდელ ყმანვილად დავრჩი.

ხარკოვში ჩასვლისთანავე, უპირველეს ყოვლისა, ედიკის მონახულება გადავწყვიტე.

ჩემდა გასაოცრად, იქ დამხვდა ისეთივე რომანტიკული ედიკი – მშობლიური, ახლობელი და ჩემთვის გასაგები ადამიანი, როგორსაც ბავშვობაში ვიცნობდი. იმ დროისათვის უკვე მეორედ იყო დაქორწინებული და ჰყავდა მეორე ქალიშვილი. ალბათ მართალი იყო ჰემინგუეი, როდესაც თავის წიგნში „კუნძულები ოკეანეში“, ამბობდა, რომ ნამდვილ მამაკაცებს, მხოლოდ ქალიშვილები უჩნდებათ...

ედიკი, როგორც უკვე გითხარით, საშინელ სილატაკეში ცხოვრობდა, მაგრამ მას შინ მშვენიერი ბიბლიოთეკა ჰქონდა, რომლის დაახლოებით ნახევარს სსრკ-ში აკრძალული ლიტერატურა, ე.წ. სამიზდატი შეადგენდა.

თუ ვინმემ არ იცის, „სამიზდატი“, ეს არის სუკ-ის მიერ აკრძალულ ავტორთა წიგნები, რომელსაც ბეჭდავდნენ ხელის საბეჭდ მანქანებზე, შემდეგ ამრავლებდნენ, იღებდნენ ასლებს და უკეთებდნენ ხელნაკეთ ყდას. ერთი ასეთი წიგნი ედიკმა მეც მაჩუქა! ავტორი იყო ორლოვი, ხოლო წიგნის სათაური – „ალტისტი დანილოვი“. არაფერი განსაკუთრებული და ანტისაბჭოთა მასში არ იყო. ეს იყო გასართობი, ნახევრად ფანტასტიკური ჟანრის მოთხრობა, ადამიანების საცდუნებლად დედამინაზე გამოგზავნილ ანგელოზზე.

წიგნში იყო ძალიან ბევრი სევდანარევი ირონია და საინტერესო ეპიზოდი, ერთი შეხედვით, უბრალო ადამიანურ ურთიერთობებზე. ის, რა თქმა უნდა, ვერ გახდა ბეს-



*ჩემი ბავშვობის მეგობრები ხარკოვიდან,  
სუმსკის ქუჩიდან, ჩემთან სტუმრად თბილისში. 2014 წელი*

ტსელერი ვერც სსრკ-სა და ვერც „პერესტროიკის“ დროს, თუმცა მართლაც გამორჩეული რომანია.

და თუ შენ, მკითხველო, ოდესმე ხელში ჩაგივარდება ეს წიგნი, აუცილებლად წაიკითხე – ვერაფრით მოსწყდები. ავტორს კი – ჩემი მერისეული ბრავო!

ცხოვრებაში ედიკი დარჩა ისეთივე ოპტიმისტი, როგორიც ჩემს ბავშვობაში იყო. ის მაშინ დაახლოებით 60 წლისა იყო... დავიწყე მასზე და მის ოჯახზე ზრუნვა და ყოველთვე გარკვეულ თანხას ვუგზავნიდი.

ერთხელ ძალიან გაკვირვებულმა მკითხა, – ამას რატომ აკეთებო.

„როგორ?.. თქვენ იმდენ დროს მითმობდით პატარა ბიჭს, თქვენ დამანახვეთ ბუნების მშვენიერება და ბევრით ვარ თქვენგან დავალებული“, – ვუპასუხე. მან კი მომიგო, რომ ასეთი არაფერი ახსოვს, რომ მეც ისევე მექცეოდა, როგორც ჩვენი ეზოს სხვა ბავშვებს, მაგრამ არც ერთი

მათგანი მასთან სანახავად არ მისულა. მე გაოცებული ვიყავი. ეს ადამიანი ჩემთვის „მეორე მამა“ იყო, მას კი არაფერი ახსოვდა, მაგრამ მე მაინც არ მწყენია.

ალბათ, ძალიან დიდი და მოსიყვარულე გული ჰქონდა ედიკს და მხოლოდ მე კი არა, ეზოს ყველა ბიჭი უყვარდა, დამახსოვრებით კი მხოლოდ მე დამამახსოვრდა. აი, ასე ხდება ცხოვრებაში. ჩვენ, ყველანი, განსხვავებულები ვართ და ჩვენზე შთაბეჭდილებას ახდენენ სრულიად განსხვავებული ადამიანები. ასეა მონყობილი ეს ცხოვრება!

სხვათა შორის, ამის შემდეგ მუდმივად ვიღებდი ხარკოვიდან ედიკის გულითად წერილებს, სადაც ის ხატოვნად ჰყვებოდა იმაზე, თუ რამდენად უკეთესი გახდა ჩემი წყალობით მისი ცხოვრება, როგორ დაიწყო ისევ სათევზაოდ სიარული და რა ლამაზი ადგილები მოინახულა, როგორი კოცონი დაანთო და როგორ სიმღერებს მღეროდა მეგობრებთან ერთად, იმაზეც კი მწერდა, როგორ თევზებს იჭერდა.

თუმცა, როდესაც დაახლოებით ორი წლის მერე, მის დასაფლავებაზე ჩავედი, მისმა მეუღლე სვეტამ მითხრა, რომ ბოლო წლებში, მას ძალიან აწუხებდა გული და არსად აღარ დადიოდა. მისი ძველი მეგობრებიც დიდი ხანია გარდაიცვალნენ. წერილებს კი იმიტომ მწერდა, რომ მე გავეხარებინე, რომ კარგად იყო, იყო ისეთივე, როგორიც ჩემს ბავშვობაში, და ჩემი წყალობით, ისეთივე საინტერესო და თავგადასავლებით სავსე ცხოვრებით ცხოვრობდა, რაც ასე მხიბლავდა პატარაობაში. ედიკი გმირული სიკვდილით გარდაიცვალა: მიუხედავად იმისა, რომ გული აწუხებდა, აგარაკზე წავიდა და შუშის ჩეხა დაიწყო, ნაჯახი აღმართა და... მწვავე ინფარქტი. აი, ასეთი იყო ეს დიდებული ადამიანი, ღმერთმა აცხონოს მისი სული და მიუტევოს ყველა ამქვეყნიური ცოდვა!

აღარ შევანყენ მკითხველს თავს ჩემი ბავშვობის მოგონებებით, მხოლოდ ვიტყვი, რომ 36-ე საშუალო სკოლაში სწავლის დროს, მასწავლებლებმა უნამუსოდ, წინასწარი მოლაპარაკებით და დირექტორის ბრძანების საფუძველზე, მე-8 კლასში მეორე წელს დამტოვეს, შემდეგ კი სკოლიდან საერთოდ გამრიცხეს. მიზეზი ის იყო, რომ მე და ჩემნაირებს, არ უნდა გაეფუჭებინათ სკოლაში საერთო მოსწრების დონე. ეს ხომ სანიმუშო და საჩვენებელი სკოლა გახლდათ. მასწავლებლების თვალში კი მე საწინააღმდეგო ტიპის „ნიმუშს“ წარმოვადგენდი. 14 წლის ასაკში დავიწყე ზეინკლად მუშაობა ხარკოვის საავიაციო ქარხანაში და მთლიანად გადავეშვი უბნის ბიჭებთან ჩხუბსა და ლოტობაში. ჩემი მარცხენა ხელის დარტყმის ძალისა და ქუჩის კოდექსის მკაცრად დაცვის წყალობით, უბანში ნელ-ნელა ავტორიტეტი ვხდებოდი. ოთხი თვის შემდეგ, თავი დავანებე ქარხანაში მუშაობას და დავიფიცე, რომ არასოდეს დავუბრუნდებოდი ამ გარემოს. მე იქ ჩემთვის სასარგებლო ვერაფერი ვნახე. ერთფეროვნება, ზეინკლების ლოტობა, საშინელი ხმაური, რის გამოც, მთელი დღე მუდმივად მესმოდა ყურში გუგუნი. ამ მონურ გარემოში, ფიქრი ან ოცნებაც კი შეუძლებელი და წარმოუდგენელი იყო. სადილი და ლოტობა საღამომდე, დილით კი ისევ ერთი და იგივე სამუშაო. მონყენილობა, სევდა... და მეტი არაფერი.

არ მინდა მუშებს ეწყინოთ და თავი შეურაცხყოფილად იგრძნონ, მაგრამ, ასეთი სამუშაო, ძირითადად, იმედგაცრუებულ ადამიანებს შეეფერება. მხოლოდ არსებობისათვის და არა იმისთვის, რომ იცხოვრო სრულყოფილი ცხოვრებით.

ქარხნიდან მალე გამოვიქეცი და ჩემი მამინაცვლის მცდელობით, რისთვისაც დღემდე მისი მადლიერი ვარ,

მე-8 კლასში აღმადგინეს, ოლონდ სხვა, ხარკოვის 49-ე საშუალო სკოლაში, სადაც გამამწესეს ჩამორჩენილთა ჯგუფში – ჩემნაირ ბავშვებთან, რომლებიც რამდენიმე წელი ისხდნენ ერთსა და იმავე კლასში. იქ თანდათან, დროთა განმავლობაში, 17-18 წლის ბიჭებისგან ჩამოყალიბდა ე. წ. ბანდა. და მერვე კლასის მერე, ბევრი მათგანი, მაშინვე მიჰყავდათ ჯარში.

სკოლის შესვენებებზე, თავისუფლად ვენეოდით და ვსვამდით. გაკვეთილებზე შეგვეძლო გვეკეთებინა ის, რასაც მოვისურვებდით, ოლონდ ხელი არ გვეხლო მასწავლებლებისა და მელოტი, უჟმური სასწავლო ნაწილისთვის, რომელიც სკოლის ტუალეტში დაგვეყვებოდა სივარეტებისა და ღვინის ჩამოსართმევად. თუმცა, კლასებში, ასეთი „ნაძირალების“ თავშეყრის გამო, მალე ეს სკოლა დაშალეს, მას შემდეგ, ორი-სამი თვის განმავლობაში, კიდევ ოთხი-ხუთი სკოლა გამოვიცვალე და საბოლოოდ აღმოვჩნდი მე-4 საშუალო სკოლის მე-9 კლასში, ლერმონტოვის ქუჩაზე, ხარკოვში, 36-ე სკოლასთან (სადაც პირველად დამტოვეს კლასში მეორე წლით) არსებული სასაფლაოს მეორე მხარეს. საბოლოოდ ეს სკოლა დავამთავრე და ატესტატი სულ „სამიანები“ მქონდა, ერთადერთი ოთხიანი, – „ყოფაქცევაში“.

ატესტატი ჩვენი კლასის ხელმძღვანელმა ლარისა მიხაილოვნამ პირადად შემივსო. ის იყო ნამდვილი, დიდსულოვანი პედაგოგი. ის, რომელიღაც მეექვსე გრძნობით, კარგად მიგებდა და როგორც ადამიანსა და პიროვნებას, პატივს მცემდა, ვუყვარდი და რატომღაც ყოველთვის გამომარჩევდა ხოლმე სხვა მოსწავლეებისაგან, ფრიადოსნებისგანაც კი. როცა დღეს ლარისა მიხაილოვნას ვეკითხები, რატომ მექცეოდა ასე განსაკუთრებულად, ის

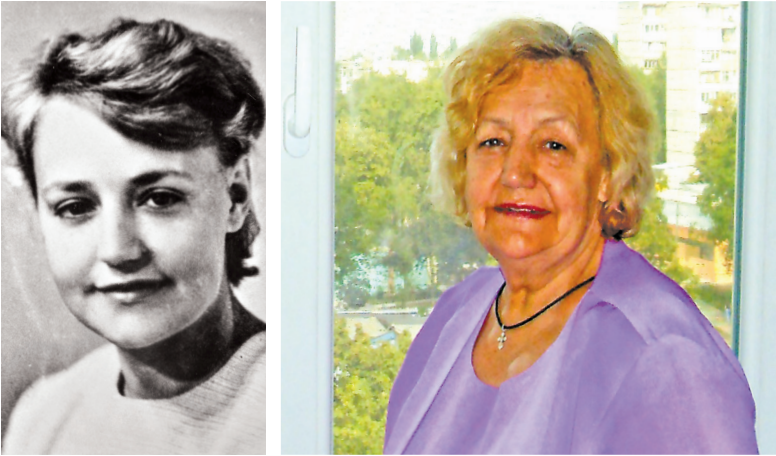


*მე, დედა და ჩემი მამინაცვალი, 1965 წელი*

მპასუხობს: „იმიტომ, რომ შენ ხარ ლიონიჩკა!“ ეს ნამდვილად გულწრფელი პასუხია.

უბრალოდ, ისეთ კეთილ ადამიანებს, როგორც იყვნენ ედიკი, დეიდა გალია, ლარისა მიხაილოვნა და კიდეც ბევრი სხვა, ჩემთვის უცნობი ადამიანი, რომლებთანაც მოგინია შეხვედრამ, ჩემო მკითხველო, არ გააჩნიათ რაიმე განსაკუთრებული ფილოსოფია საკუთარი კეთილი საქციელის არგუმენტირებისთვის. ისინი უბრალოდ კეთილები არიან, ასეა და მორჩა... კიდეც გავიმეორებ, ისინი დედამინაზე ჩამოსული ანგელოზები არიან! განა ანგელოზს შეუძლია, გვიპასუხოს, რატომ არის ასეთი კეთილი? ღმერთმა შექმნა ის ასეთი, არავითარი სხვა ახსნა არ არსებობს და არასოდეს იარსებებს. და შენ, მკითხველო, ცხოვრებაში თუ შეხვდები კეთილ ადამიანს, არასდროს ჰკითხო, რატომ გიკეთებს სიკეთეს. მას „ფრთები“ აქვს და მისთვის ასეთი გულუბრყვილო კითხვების დასმად როის ფუჭი კარგვაა.





*ჩემი კლასის დამრიგებელი, საყვარელი და უსაზღვროდ პატივცემული ლარისა მიხელიაშვილი ასული ეფიმიენკო (წარსულში და ახლა)*

უბრალოდ გახსოვდეს, რომ ცხოვრების გზაზე შეგხვდა ხორცშესხმული ანგელოზი და მას ზიანი არ მიაყენო, თორემ ამით, ღმერთმა ნუ ქნას, შეიძლება „ფრთა“ დაუზიანო!

სკოლაში ჩემი ერთადერთი ნამდვილი მასწავლებელი თვალს ხუჭავდა ჩემს გაცდენებსა და ჩხუბზე სკოლის ეზოში და ემუდარებოდა კოლეგებს, რომ გადავეყვანე მე-10 კლასში. ის მიცავდა, საშინელი მოსალოდნელი შედეგებისაგან იმ შემთხვევაში, თუ საბოლოოდ ქურაში აღმოვჩნდებოდი! სამწუხაროდ, გვიან მივხვდი ჩემთან დამოკიდებულებაში მის ჭეშმარიტ განზრახვას.

ლარისა მიხაილოვნა იყო ერთადერთი, იმ ასობით მასწავლებელს შორის, სკოლაში ბედმა რომ შემახვედრა. ის ჩემში ხედავდა რაღაც განსაკუთრებულს, თუმცა, თვითონ, ასეთს არაფერს ვფიქრობდი საკუთარ თავზე და არც რაიმე ნიჭს ვხედავდი ჩემში. მქონდა მხოლოდ ჩვეულებრივი ქურჩის ბიჭისთვის დამახასიათებელი ლიდერობის ამბიციაცა.

სხვათა შორის, როდესაც პარლამენტის დეპუტატი, შემდეგ კი კიევის მერი გავხდი, ბევრი ჩემი მასწავლებელი, სხვადასხვა სკოლიდან (რაც დანამდვილებით ვიცი ყოფილი თანაკლასელებისგან), ნანობდა, რომ ვერ დაინახეს ჩემში „ხელმძღვანელი“.

განსაკუთრებით ნუხდა 49-ე სკოლის უკრაინული ენის მასწავლებელი, – „ეს რომ მცოდნოდა... ჩემმა ვაჟმა და ქალიშვილმა, ხომ დღემდე ვერ მოიწყვეს ცხოვრება... შემეძლო მისთვის მიმემართა“ ...

ეს სიტყვები გადმომცა ვალოდიამ, ჩემმა მე-8 კლასის მეგობარმა. მე გულიანად გავიცინე და ვთხოვე მეგობარს, მისთვის გადაეცა, რომ ახლაც შეეძლო, მოემართა ჩემთვის. მაგრამ მას არ დაურეკავს, სამწუხაროა... ბოროტებას არასოდეს ვიმახსოვრებ! ასე ვარ მოწყობილი.

მე-4 სკოლაში განსაკუთრებულ ავტორიტეტად მთვლიდნენ. თავიდანვე დავშალე ყველა ადგილობრივი ქურდული დაჯგუფება, რომლის წევრებიც ჩემს თანაკლასელ ფრიადოსნებს აიძულებდნენ, ეხტუნავათ, რათა გაერკვიათ, მთლიანად წაართვეს თუ არა ფული და ხომ არ დარჩათ მათ ჯიბეებში ხურდა. ძალიან მძიმე საყურებელი იყო შორიდან, თუ როგორ ხტოდა გალეული უფროსკლასელი ებრაელი ბიჭი (ამ სკოლაშიც, როგორც მთელ ხარკოვში, ბევრი ებრაელი სწავლობდა) მეექვსე კლასში ჩარჩენილი, 17-18 წლის მოურჯულებელი, წითელი პირისახისა და დიდი მუშტების მქონე მოსწავლის ბრძანებაზე.

სკოლაში ჩემი მისვლის პირველივე დღეს, ერთ-ორ ტიპს ცხვირ-პირი გავუერთიანე, რათა დიდი წარმოდგენა არ ჰქონოდათ საკუთარ თავზე. საღამოს კი სკოლასთან უბნის ბიჭების ბრიგადა (სასაფლაოს მეორე მხრიდან), მივიყვანე. ეს საკმაოდ დროული იყო, რადგან ადგი-

ლობრივების დიდი ჯგუფი იმაზე ბჭობდა, თუ რა ექნათ ჩემთვის. მაგრამ ჩემი ნასვამი და აგრესიული ამფსონების დანახვისთანავე მიხვდნენ, რომ „ჩემს“ სკოლასთან აღარაფერი ესაქმებოდათ და მოშორდნენ იქაურობას. მაღლიერმა უფროსკლასელებმა დააფასეს ჩემი გმირობა და საუზმეზე ფული და ბუტერბროდები მოჰქონდათ, თუ ვინმეს გასტრონომში გავგზავნიდი სასმელზე. სკოლის მოსწავლეები არასოდეს დამიმცირებია. ასეთი პრინციპი მქონდა და დღესაც ამავე პრინციპით ვცხოვრობ. ვერ ვიტან, როდესაც ჩემი თანდასწრებით სუსტს ჩაგრავენ ან ამცირებენ. ეს ჩემში იწვევს ბოხოქარ აგრესიას და თუ ჩემ თვალწინ ხდება ყველაფერი, აუცილებლად ჩავერევი ხოლმე.

უკვე ორმოცდაათ წელს მიტანებულმა, ერთ საღამოს, კიევში, ზოოპარკს რომ ჩავუარეთ (მანქანაში ორ თანამშრომელ ქალბატონთან ერთად ვიჯექი), დავინახე, როგორ სცემდა ერთ გამხდარ ყმანვილს ოთხი ხულიგანი. მანქანიდან გადმოვხტი და ყმანვილს გამოვექომაგე. როცა სიტუაცია დაიძაბა, ჯიბიდან სანთებელა-პისტოლეტი ამოვიღე და გაბედულად მივუშვირე ყველაზე ახმახ ხულიგანს. ბიჭები უმალვე გაიფანტნენ. არ ვიცი, ბოლოს და ბოლოს, ისინი მცემდნენ, თუ მე მოვერეოდი, მაგრამ სიმართლე გითხრათ, შემეშინდა კიდეც – ის ბიჭები ძალიან აგრესიულები და თანაც ნასვამები იყვნენ...

თუმცა, მინდა, ისევ სკოლას მივუბრუნდე. მართალია, რამდენჯერმე ამ სკოლიდანაც დამიპირეს გაგდება, ერთხელ ძალიან სერიოზული დანაშაულის გამო – კოლმეურნეობაში, საზაფხულო პრაქტიკის დროს, მინდვრებს ვმარგლავდით. მე არყით დავათვრე აქტივისტი კომკავშირლები და უფროსკლასელებთან ერთად შევაგულიანე,

რომ თავი დაენებებინათ სამუშაოსთვის და მოეთხოვათ შინ დაბრუნება. ეს მართლაც მონური შრომა იყო, დღესაც ვერ წარმომიდგენია, როგორ უმკლავდებიან გლეხები ამ წყეულ სარეველებს.

ჩემი „უმსგავსო“ საქციელი, კომპარტიის რაიკომში, განხილვის საგნად იქცა, რადგან ჩემ მიერ აყოლიებული მოსწავლეების მოქმედება ბუნტად შეაფასეს. თუმცა ყველაფერი დირექტორისთვის საყვედურის გამოცხადებით დასრულდა, ხოლო ლარისა მიხაილოვნამ, როგორღაც, მაინც მოახერხა სკოლაში ჩემი დატოვება, არადა, წასასვლელიც აღარსად მქონდა ამ რაიონში. ეს იყო ბოლო სკოლა – პატარა, წყნარი და მშვიდობიანი...

მინდა, თხრობა ცოტაოდენი ლირიკით შევაზავო და გიამბოთ, რომ იმ კოლმეურნეობის კლუბში გავიცანი იქაური ლამაზმანი, ფაშფაშა ქალი უშველებელი მკერდით და უკანალით. ადგილობრივი კოლმეურნეების შესაშურად, მან საცეკვაოდ თავად გამომიწვია. ცეკვების მერე, ჩვეულებრივ, შინ ვაცილებდი ხოლმე. მის სახლთან სკამზე ვისხედით და მზესუმზირას ვაკნატუნებდით, შიგადაშიგ კი ვნებიანად ვკოცნიდით ერთმანეთს.

იქვე, ჩვენს მახლობლად, სკამის გვერდზე მცხოვრები ზღარბების ოჯახობა „გადარბენებით“ მოძრაობდა და რატომღაც ხმამაღლა უშვებდა გაზებს. როგორც ჩანს, რაღაც ისეთი ჰქონდათ ნაჭამი. მაშინ პირველად გავიგონე ამ ცხოველების მიერ გამოცემული არაინტელიგენტური ხმები, ჩვეულებრივ, ისინი სასაცილოდ ფრუტუნებენ. ამან ძალიან გამახალისა! და რატომღაც, ეს სცენა ძალიან ნათლად ჩამებეჭდა გონებაში, მიუხედავად იმისა, რომ ჩემს ცხოვრებაში ვაცილებით უფრო მხიარული ეპიზოდებიც ყოფილა, მაგრამ ისინი დეტალებში არ დამამახსოვრდა.

აი, ეს კი, დღევანდელ დღესავით მახსოვს: ნათელი მთვარე, სოფლის ხის სკამი, მზესუმზირა, უზრდელი ზღარბები, სავსე მკერდი და კოცნა რძის სურნელით, არც ისე ვნებიანი, მაგრამ გემრიელი და სექსზე ყოველგვარი მინიშნების გარეშე.

უფროს კლასებში გოგოებს საერთოდ არ ვეარშიყებოდი, რადგან ისინი ჩემთვის პატარა „ქალიშვილები“ იყვნენ, რომლებიც მომეჩვეოდნენ და დაიტანჯებოდნენ უბედური სიყვარულის გამო. მე კი ყოველთვის ძალიან მგრძობიარე გახლდით ასეთი არშიყის მიმართ და არც ერთ გოგოს უფლებას არ ვაძლევდი, შევყვარებოდი. 16 წლის ასაკში უკვე კარგად ვერკვეოდი სექსში, თუმცა, ღმერთმა უწყის, როგორ სექსში – საბჭოთა პერიოდში, სექსი ხომ არ არსებობდა, სულ რაღაც ერთი-ორი პოზა. დავდიოდი მხოლოდ ჩემზე უფროსი ასაკის, გამოცდილ ქალებთან, რომელთაც არ ჰქონდათ პრეტენზია სერიოზულ ურთიერთობებზე. ძირითადად, ეს ხდებოდა სიმთვრალეში და სულ ორი-სამი შეხვედრით მთავრდებოდა, მაგრამ ქალებს უკვე ვიცნობდი...

ისევ დაუბრუნდეთ სკოლას. მე-10 კლასის გამოსაშვებ გამოცდებზე ნასვამი მივედი. საქმე ის იყო, რომ გამოსაშვები გამოცდებისთვის გადავწყვიტე, ყველა მასწავლებელი გამეოცებინა და მეჩვენებინა, თუ როგორი „გენიოსი“ უარყვეს. კარგად მოვემზადე ფიზიკაში და, იმედი მქონდა, რომ ფრიადზე ნაკლებ ნიშანს არ მივიღებდი! მაგრამ სკოლისკენ მიმავალ გზაზე, რაღაც ეშმაკად, ჩემი უბნის ძმაკაცებს გადავეყარე.

მათ მკითხეს:

– საით გაგინევია, ასეთ განკრიალებულს და ჰალსტუხიანს?

მე ვუპასუხე:

- გამოსაშვები გამოცდის ჩასაბარებლად!
- მეტი სითამამისთვის ერთ ჭიქას ხომ არ დალევდი?!  
და მეც დავლიე... ორი.

როდესაც საგამოცდო კომისიის წინაშე ბილეთი ამოვიღე და საკითხებს გადავხედე, მივხვდი, რომ ორი ჭიქა იაფფასიანი „მაგარი“ ღვინის მერე, მთელი ფიზიკა თავიდან ამიორთქლდა. ყველაფერი დამავინწყდა, ხმა ვერ ამოვიღე. ლარისა მიხაილოვნას თხოვნით, საგამოცდო კომისიამ უფლება მომცა, დერეფანში გავსულიყავი „მოსაფიქრებლად“. დერეფანში მივხვდი, რომ ფრიადზე ოცნებაც ზედმეტი იყო. ამიტომაც, თანაკლასელებთან სანაძლეო დავდე, რომ საერთოდ ხმას არ ამოვიღებდი და „სამიანს“ მაინც დამიწერდნენ, რადგან საბჭოთა სკოლის ისტორიას არ ახსოვდა არც ერთი შემთხვევა, რომ მე-10 კლასში ვინმე ჩაეტოვებინათ.

ბიჭები ღვინოზე გავგზავნე. დარდის გასაქარვებლად ნახევარლიტრიანი „მაგარი თეთრი“ დავლიე და კლასში დავბრუნდი. კვლავ დუმილი, კომისიამ ითათბირა, ითათბირა, მაგრამ იმის გამო, რომ მთელი კლასი უყურებდა ამ „ცირკს“, „სამიანის“ დანერა ვერ გაბედა და სამი დღე მომცეს მოსამზადებლად. ძალიან მეწყინა, შინიდან წავედი და ერთ-ერთი თანაკლასელი გოგონას აგარაკზე დავსახლდი. ყველა მე მეძებდა. დედა ისტერიკაში იყო, უბნის ბიჭებიც კი ანერვიულდნენ. მე კი აგარაკზე ვარ და ვფიქრობ ცხოვრებასა და იმაზე, თუ რა ვქნა მომავალში. ამ დროს ლარისა მიხაილოვნაც გამოჩნდა. მოვიდა, გვერდით მომიჯდა და მეუბნება, - „ლიონიჩკა (ყოველთვის ასე მეძახდა), წამოდი სკოლაში. იქ ყველა შენ გელოდება, დედაშენიც შეიბრალებ“. მეც წამოვედი. მივედი და ვხედავ - ზის კომისია მთელი შემადგენლობით, სკოლის სასწავლო ნაწილთან

ერთად, მაგრამ იქ უკვე არც ერთი მოსწავლე არ არის. ავიღე ბილეთი და უცებ კომისია წყნარად დგება და გადის აუდიტორიიდან, ხოლო ლარისა მიხაილოვნა ჯდება ჩემ გვერდით მერხზე და მიწერს პასუხებს ბილეთის ყველა საკითხზე. კომისია შემოდის, მე ჩუმად ვაწვდი ფურცელს, სხვის ნაწერს. ისინი კითხულობენ და მიწერენ „სამიანს“. რალა თქმა უნდა, აღვშფოთდი: რატომ „სამიანი“, როდესაც ყველა კითხვას ვუპასუხებ-მეთქი, მაგრამ კომისიამ ჩემი ხუმრობა ვერ გაიგო და უხმოდ დატოვა აუდიტორია. ასე დავამთავრე სკოლა.

როცა გამოსაშვებ საღამოზე ატესტატი გადმომცეს, სიხარულისგან აღელვებულმა, ლარისა მიხაილოვნას გადავეცი და ვუთხარი, რომ არასოდეს დამავინყდებოდა, ჩემ ნაცვლად რომ სწავლობდა.

ის იცინოდა. სხვათა შორის, ძალიან მოხდენილი ქალბატონი იყო – სპორტის ოსტატი ტანვარჯიშში, სანდომიანი და რალაცნაირად დაუცველი მოსწავლეების უხეშობისგან. წრფელი გულის პატრონი! ჩემი საყვარელი და ერთადერთი მასწავლებელი!

დღეს ყოველთვის ვაწვდი მას გარკვეულ თანხას, რადგან სხვაგვარად, მხოლოდ სკოლის პენსიის ანაბარა, უთუოდ შიმშილით მოკვდებოდა. თვეში ორჯერ მაინც ვურეკავ, მოვიკითხავ ხოლმე და შვილიშვილებზე ვესაუბრები. ახლა ის უკვე 79 წლისაა, ჩემი ხმის გაგონება ძალიან უხარია: „ლიონიჩკა, შენ ძალიან კარგი ხარ!“

განა მართლა კარგი ვარ?.. მე ასე არ მგონია. მაგრამ ამაზე ოდნავ მოგვიანებით.

ყოველთვის ვეკითხები ჩემს მასწავლებელს, კიდეც ვინ ურეკავს, ვინ ნახულობს, ვინ ზრუნავს მასზე, რადგან მისი ვაჟი, მიუხედავად იმისა, რომ ძალიან კეთილი ადამიანია,

ისიც მასწავლებელია მწირი ხელფასით და ალბათ, სასტიკი ცხოვრებისაგან, ისეთივე დაუცველია. აღმოჩნდა, რომ არც ფრიადოსან და არც სხვა რომელიმე მოსწავლეს ან მათ მშობლებს, ის არასოდეს მოუკითხავთ. დღეს ის მათ უკვე აღარ სჭირდებათ. მაგრამ ლარისა მიხაილოვნა ხომ ნამდვილი პედაგოგი იყო – კეთილი და ლამაზი, რომელსაც განურჩევლად ყველა მოსწავლე უყვარდა. თუმცა იმდენად გულგრილი ცხოვრება დადგა, ყველას მხოლოდ საკუთარი პრობლემები და საზრუნავი აქვს, ადამიანები, ძირითადად, სიკეთეს არ იმახსოვრებენ; და ჩემს მკითხველთაგან, ვისაც ახსოვს სიკეთე საკუთარი მასწავლებლისაგან – ყველას ჩემგან ქება და დიდება!

საკუთარი პრობლემების მიუხედავად, სიკეთის დავინწყება არ შეიძლება. ჩემი აზრით, სიკეთე ღმერთისგანაა და კეთილი ადამიანები ღვთის წარმომადგენლები არიან დედამიწაზე – უფლის ანგელოზები. ვინც ამ ანგელოზების ზურგზე ფრთებს ვერ ამჩნევს, ის უფალსაც ვერ დაინახავს – ამაში მთელი ასი პროცენტით ვარ დარწმუნებული. ჩემთვის ეს აქსიომაა. გასულ წელს ჩემს მასწავლებელს სახლში რემონტი გავუკეთე, ახალი ქურქი და ჩექმაც ვუყიდე. ზამთარში ხომ ძალიან ცივა. მართალია, ის უკვე მოხუცია, მაგრამ სეირნობა ნებისმიერ ამინდში უყვარს. რომელიმე მკითხველი იტყვის, – „უყურე ერთი ამას, ვითომ როგორი კეთილია, როდესაც ასობით მილიონი დოლარის პატრონია“. მათ ასე ვუპასუხებდი, – ჩემი ყურადღება იმათ მიმართ, ვინც მიყვარს, მათი სიკეთის გახსენება, ბევრად უფრო ღირებულია ამ ადამიანებისთვის, ვიდრე ნებისმიერი რემონტი ან ქურქი. ეს ერთი, და კიდევ მინდა დავამატო, რომ 1996 წლიდან კიევში, ჩემთვის სრულიად უცნობ 2000 ადამიანს, რომლებიც არასოდეს



მინახავს, არასოდეს ვნახავ და, შესაბამისად, ვერასოდეს გადამიხდიან მადლობას, ყოველდღიურად ვურიგებ უფასო სადილს, ასევე უამრავ ტანსაცმელს, რომელიც ჩვენს ცენტრში მოაქვთ კეთილ კიეველებს. ასევე, ადამიანებს ვეხმარებით მკურნალობაში, საბუთების აღდგენაში. ზამთარში კი, ასობით უსახლკაროს ვათბობთ და ვაძლევთ თავშესაფარს ჩვენს ცენტრში. ასე რომ, კეთილი მხოლოდ მეგობრების, ნაცნობებისა და ნათესავების მიმართ როდი ვარ. მაგრამ ეს სიკეთე ჩემგან არ მოდის, მთელი გულით მწამს, რომ ეს ღვთის ნებაა. მოყვასის დახმარების მოთხოვნილება თავისთავად უჩნდება ყველა ნორმალურ ადამიანს, სხვადასხვა ცხოვრებისეული სიტუაციებიდან გამომდინარე.

ადამიანები, როგორც წესი, მიდრეკილები არიან სიკეთის კეთებისკენ. ეს მათ ახარებს და სიამოვნებას ანიჭებს. სამყაროში ბოროტი და უნამუსო ადამიანები უმცირესობაში არიან. მე ვიცნობ ცხოვრებას და ამას სრული პასუხისმგებლობით ვაცხადებ.

*სამყაროს სიყვითე ამოდრავებს! ასე იყო რა ასე იქნება მოცამ!*

ყველა ჩემს კეთილ საქმეზე მოგვიანებით გაიმბობთ. დღეს ეს ცალკე საუბრის თემაა და ჩემთვის ძალზე მნიშვნელოვანი. დაბოლოს, როგორც შეგპირდით, მინდა გითხრათ, რომ ნამდვილად არ მიმაჩნია საკუთარი თავი კეთილ ადამიანად. მე საქმიანი და რთული ადამიანი ვარ. ყველანაირი სიკეთე, ამ რთულ სამყაროში, მხოლოდ ღმერთისგან მოდის! მხოლოდ ის აკეთებს სიკეთეს დედამიწაზე. მე ასე ვფიქრობ. უბრალოდ, უფალი ირჩევს ადამიანებს, რომელთა მეშვეობითაც აკეთებს კეთილ საქმეებს, მაგრამ ამ ადამიანების უმეტესობა, ვერც კი აცნობიერებს თავის

ღვთიურ მისიას. სწორედ ასეთი რჩეულები იყვნენ ჩემს ცხოვრებაში: დეიდა გალია, ედუარდ დიმიტრის ძე ტელეჟკინი, ლარისა მიხაილოვნა და კიდევ რამდენიმე ადამიანი, რომლებსაც, როგორც ზემოთ აღვნიშნე, ყოველთვის ვუნთებ სანთელს ეკლესიაში და მუდამ შევთხოვ ღმერთს, რომ ისინი თავისთან, სამოთხეში წაიყვანოს, რადგან დედამინაზე ჩამოსული ანგელოზები იყვნენ, კეთილი, გულწრფელი და მოსიყვარულე, მაგრამ მათ ზურგზე ფრთების დანახვის უნარი მხოლოდ რჩეულების ხვედრია...

სკოლის დამთავრების შემდეგ, სამწუხაროდ, საბოლოოდ გავლოთდი და ჩემთვის კიდევ ერთი ჭეშმარიტება აღმოვაჩინე – როგორი ნებისყოფის ადამიანიც უნდა იყოს და რა ზომისაც მისი ღვიძლი, არაყი მაინც თავისას იზამს. ვერავინ უძლებს და ბოლოს და ბოლოს ლოთდება. ზოგი ადრე, ზოგი გვიან, მაგრამ შედეგი ყოველთვის ერთია. თუმცა, ასეთი ადამიანი ყოველდღე ეუბნება საკუთარ თავს, რომ ხვალიდან ახალ ცხოვრებას იწყებს, მაგრამ ეს არც ისე ადვილია და ძალიან ცოტა თუ ახერხებს ამას. იგივე შეიძლება ითქვას ნარკოტიკებზე.

**„სოვდჰის“ (საბჭოთა) არმია  
ყოველთვის ემსახურებოდა ხალისუფლებას  
და არა ხალხს, და ზრდიდა მონებას**

მოგვიანებით, ჩხუბებისა და ლოთობისგან გაბეზრებული, დედას ვთხოვე, სასწრაფოდ ჯარში გავეგზავნე. თუმცა, სწორედ ამ დროს, მამაჩემი გარდაიცვალა იმიერპოლარეთში და სამხედრო კომისარიატმა გადამივადა განვევა. მე კი უარი ვთქვი დაკრძალვაზე ნასვლაზე, რადგან ვგრძნობდი, რომ ახლავე, სასწრაფოდ, ჯარში თუ არ ნამიყვანდნენ, აუცილებლად ციხეში ამოვყოფდი თავს. აი, სადამდე მიმიყვანა ქუჩურმა ცხოვრებამ.

სხვათა შორის, იმჟამად ნელა-ნელა ილუპებოდნენ რაიონის ავტორიტეტები, ჩემი თანატოლები, თითქოს სხვადასხვა, მაგრამ, ფაქტობრივად, ერთი მიზეზის გამო: ეს იყო არაყი. ერთი ნასვამ მდგომარეობაში დაიხრჩო, მეორემ თავი ჩამოიხრჩო, მესამე პირდაპირ გულში დაჭრეს ჩხუბის დროს. ბევრი მათგანი კი ციხეში მოხვდა. ასე რომ, დიდი არჩევანი არც მქონდა. დაე, მაპატიოს მამაჩემის სულმა საიქიოში. სასწრაფოდ უნდა გავქცეოდი საკუთარ თავს.

დრომაც მიჩვენა, რომ მაშინ ეს, ერთადერთი სწორი გადაწყვეტილება იყო! ასე მოვხვდი 1970 წელს საბჭოთა უკრაინის შსს-ს შინაგან ჯარში, №5444 სამხედრო ნაწილში, მილიციის ბატალიონში, ე. დნეპროპეტროვსკში.

თავიდანვე ვიტყვი, რომ უფრო მძიმე სამსახურის წარმოდგენაც კი არ შემიძლია. ჩვენს მეთაურს, პოდპოლკოვნიკ კოვალენკოს, როგორც ჩანს, სადისტური გადახრა ჰქონდა – მძინარე ჯარისკაცებს ვერ იტანდა. ველური ძაღლებივით გვექცეოდნენ და ორ დღეში ერთხელ, ღამის

3-4 საათზე, განგაშის სიგნალზე წამოგვავადებდნენ და აირწინალებით დაგვარბენინებდნენ 3-5 კილომეტრს.

ზამთარში ეს უფრო საშინელება იყო, რადგან აირწინა-ლის მინა იორთქლებოდა, ჯარისკაცები კი, ხშირად, ხეებსა და ბოძებს ეჯახებოდნენ და თავ-პირი უსისხლიანდებოდათ. ამის შემდეგ, როდესაც ოფლში გახვითქულებს სასროლეთ-ზე გვანვენდნენ, ჩვენ ქვეშ ოფლის გუბები დგებოდა. რად-გან ახალწვეული ჯარისკაცის საცვალს ლილები არ ჰქონდა, ბევრს „მამაკაცური ღირსება“ მინაზე მიეყინებოდა ხოლმე. ზოგიერთს ისეთი დაავადება განუვითარდა, რომლის დასა-ხელება არც კი ვიცი, მაგრამ, ამის გამო ბევრი სამედიცინო კომისიაზე გაუშვეს, რადგან სირბილის დროს, ისინი ძლიერ ორგაზმს განიცდიდნენ. არ ვიცი, რა დაავადებაა ეს, მაგრამ ასე ხდებოდა. ჯარისკაცები ვიცინოდით: „შეხედე, ადამიანი სირბილში როგორ სიამოვნებას იღებსო“, მაგრამ ექიმებმა მათ სერიოზული ფსიქიკური დაავადება დაუდგინეს და დე-მობილიზაციაში გაუშვეს. ჩვენი ბატალიონი 120 ჯარისკა-ცისგან შედგებოდა, თითოეულ მათგანზე ერთი ოფიცერი, პრაპორშჩიკი ან სერჟანტი მოდიოდა.

ნაწილში სადმე გაქცევა, რომელიმე კუთხეში მიმალვა და ყველაფრის დავინყება, თუნდაც ხუთი წუთით (საკუ-თარ თავთან და ფიქრებთან მარტო დარჩენა), სრულიად შეუძლებელი იყო. ეს იყო ნამდვილი ჯოჯოხეთი და არა-ფერი ამაზე მეტად დამამცირებელი და ფიზიკურად დამ-თრგუნველი, ცხოვრებაში არ გადამიტანია. მსგავსი საში-ნელებები, სხვის მონაყოლშიც კი, არასოდეს მსმენია...

ერთხელ ქალაქში ორმოს გვათხრევინებდნენ პატიმ-რებთან ერთად. ჰოდა, ამ პატიმრების თქმით, ციხეში ჯდომა სამოთხე იყო ჯარში სამსახურთან შედარებით! ეს სრული სიმართლე გახლდათ.

ჯარისკაცების მიმართ ასეთი სასტიკი მოპყრობის ფილოსოფია მარტივი იყო – ჩვენ ბრძოლისთვის გვამზადებდნენ. ვისთან? ამას ცოტა მოგვიანებით მივხვდი – ქალაქის მოსახლეობასთან, რადგან 19 საათზე ჩვენ საპატრულოდ გავდიოდით და მზად ვიყავით, დაგვემოშვინებინა ყველა ურჩი მოქალაქე.

ჩვენ იმისთვის გვანამებდნენ და გვწვრთნიდნენ, რომ ბრძანების მიღებისას, არც დავფიქრებულყავით, გაგვესროლა თუ არა. ბუნებრივია, უნდა გაგვესროლა და აუცილებლად მიზანში და გვესროლა ნებისმიერი ადამიანისთვის, ვისაც საბჭოთა ხელისუფლება მტრად თვლიდა. ასე იყო დნეპროდერჟინსკში, სადაც 1972 წელს მოხდა ბუნტი.

მთელმა ქალაქმა, თითქმის ათასობით ადამიანმა, დაიწყო პარტიის საქალაქო კომიტეტებისა და მილიციის განყოფილებების დარბევა. ამის მიზეზი ის იყო, რომ მილიციამ ქორწილიდან ორი ნასვამი მამაკაცი აიყვანა და ჩაყარა მანქანის საბარგულში, სადაც ბენზინის კანისტრები ეწყო. უეცრად იქ ცეცხლი გაჩნდა და ეს ადამიანები ცოცხლად დაიწვინნენ მანქანაში, სამასათასიანი მუშათა ქალაქის ცენტრში. როგორც მახსოვს, შაბათი დღე იყო და უამრავი ადამიანი შეესწრო ამ უბედურებას. ისინი თავს დაესხნენ მილიციელებს და ნაკუნებად აქციეს, ხოლო შემდეგ კი, შეძახილებით „ძირს მილიცია!“, დაიწყეს სახელმწიფო დაწესებულებების დარბევა. მეც იქ ვიყავი, რითაც დღეს სულაც არ ვამაყობ. კინაღამ მომკლეს. მადლობა ღმერთს, გადავრჩი, თუმცა ერთიანად სისხლში ვიყავი ამოსვრილი ჩემი თვალთ ვუყურებდი, ადამიანებს როგორ ხოცავდნენ ავტომატებით სუკ-ის თანამშრომლები. სხვათა შორის, უკრაინაში დღემდე არსებობენ (დემოკრატიული საზოგადოებისთვის გაუგებარი) ეს ჯარები. განა ჯარი ვალდებუ-



*არმია, 1971 წელი. მე  
ნარჩინებული ჯარისკაცი ვარ...  
უკრაინული მასშედიის  
საშუალებები ყოველთვის  
წერდნენ, რომ ციხეში მჯდომ  
დამნაშავეებს ვიცავდი.  
ეს ტყუილია, ისევე, როგორც  
99%, რაც ჩემ შესახებ  
უკრაინაში დაუნერიათ.  
მე ჯარისკაცი ვიყავი  
და დნეპროპეტროვსკში  
საზოგადოებრივ წესრიგს  
ვიცავდი*

ლია დაიცვას საზოგადოებრივი წესრიგი? ნუთუ უკრაინაში საომარი მდგომარეობაა? ხელისუფლების დიაგნოზი კი ერთია: „სოვდეპი“ – ეს არის „სოვდეპი“!

გამომდინარე იქიდან, რომ თავი ავტორიტეტად მიმაჩნდა, ჯარში კი ჩვეულებრივ ახალწვეულად, „სალაგად“ გადავიქეცი, რომელიც თავისი სოციალური მდგომარეობით ყველაზე დაბალ საფეხურზე იდგა და ვალდებული იყო, შეესრულებინა „სტაჟინანი“ ჯარისკაცების ყველა ბრძანება, პირველი ნახევარი წელი არავის ვაძლევდი ჩემზე უფროსობისა და დამცირების უფლებას, ვინცებდი ჩხუბს, არ ვასრულებდი უნიტაზზე ჩამომჯდარი „სტარიკის“, მაგალითად, ასეთ ბრძანებას – „სალაგა, გაზეთი მომიტანე გამოსაწმენდად!“

ჩვენს ნაწილში, ჯარისკაცები, ძირითადად სუმის რეგიონიდან და სოფლებიდან იყვნენ. „სამოქალაქოზე“ ასეთებს „ჟლობებს“ ვეძახდით მათი ნახევრად რუსული და ნახევრად უკრაინული ჟარგონისა და გლახური ნარმოშობის გამო.

ასეთებზე ხუმრობით ვამბობდით, რომ მათ ერთი ხვეული აქვთ და ისიც წელს ქვემოთ, მე, რა თქმა უნდა, თავს

არავის ვაჩაგვრინებდი, რისთვისაც „სტარიკები“ უმონყალოდ მცემდნენ, მათი სერჟანტები კი სულაც არ კითხულობდნენ, ვინ იყო დამნაშავე და საქმის გარკვევის გარეშე, „ნარიადიდან“ (მორიგეობიდან), კვლავ „ნარიადში“ მიშვებდნენ. სამზარეულოდან – ღამის მორიგეობაზე (საკონტროლო გამშვებ პუნქტში), იქიდან კი – ჭუჭყიანი ტუალეტების სახეხად. დღე-ღამეში მხოლოდ 2-3 საათი მეძინა. 15 კგ დავიკელი და როგორც ნაწილში ამბობდნენ, ჩექმებიანად 57 კგ-ს ვინონიდი.

ჩემი წონის პატრონი, მარტო მუშტებით, ვერაფერს გავხდებოდი ჩემს მტანჯველებთან, ამიტომ ეფექტურობისთვის, ჩხუბში ვიყენებდი ჯარისკაცის ტუმბოებს, ტაბურეტებსა და ყველაფერს, რაც კი ხელში მომხვდებოდა.

გლახ „სტარიკებში“ ჩემი საქციელი ნელ-ნელა პატივისცემას იმსახურებდა, ამიტომ ჩემი საბოლოო განადგურების მიზნით, მათი სერჟანტები, როგორც უკვე მოგახსენეთ, მორიგ „ნარიადებზე“ მიშვებდნენ.

ოდნავ მაინც რომ შეძლოთ წარმოიდგინოთ, რა სახის „ნარიადები“ იყო ჩვენს ნაწილში, მოგიყვებით მხოლოდ ერთ-ერთ მათგანზე – სამზარეულოს „ნარიადზე“. ტუალეტების ხეხვასთან შედარებით, ეს ჯოჯოხეთური საქმიანობა იყო!

წარმოიდგინეთ 300 კვმეტრის სამხედრო სასადილო, სადაც ვახშმის შემდეგ, რომელიც ჩვენთან ღამის ორის ნახევარზე იწყებოდა და ორზე მთავრდებოდა, საპნითა და ჯაგრისით სათითაოდ უნდა მომეხეხა იატაკის წვრილი თეთრი ფილები, რომელთაც მუდმივად ეტყობოდა რეზინის ჩექმების ნაფეხურები. ეს ყველაფერი დილის რვა საათამდე უნდა მომესწრო. იატაკის ფილას ერთბაშად აჩნდებოდა რეზინის ცხიმისანი ლაქები და მათ მოსაცილებლად,

ძალიან დიდი დრო და ბევრი სამეურნეო საპონი იხარჯებოდა.

ჯარისკაცები, რომლებსაც პირველად უწევდათ სამზარეულოს „ნარიადი“, ვერ ასწრებდნენ დილის 4-5 საათისთვის საქმის დასრულებას, სხდებოდნენ იატაკზე და მოთქმით იწყებდნენ ტირილს.

საქმეს ისიც ართულებდა, რომ დილის 8 საათამდე, გამოძინებაც უნდა მოესწროთ, რისთვისაც დრო აღარ რჩებოდა. დილის რვა საათზე, უკვე იწყებოდა სამწყობრო ფიზიკური მომზადება. ამ „ნარიადის“ შემდეგ (მიუხედავად იმისა, რომ სამხედრო წესდებით, ეს სასტიკად აკრძალული იყო), ცუდი ყოფაქცევის გამო (რაც სინამდვილეში იყო სასტიკი შურისძიება), დაუყოვნებლივ გამამწესებდნენ ხოლმე საკონტროლო გამშვებ პუნქტში (KIII-ზე) ან ტუალეტის სახეხად.

მახსოვს, 1970-1971 წლებში, დნეპროპეტროვსკში, ცივი ზამთარი იდგა და მეორე „ნარიადის“ შემდეგ, რომელიც ყინვაში, თითქმის მთელი დღე, ავტომატით ხელში გავატარე, სახიდან „ტყავი“ მძვრებოდა. დიახ, „ტყავი“, რადგან მას უკვე ვერც კანს დაარქმევდი, ვერც სახეს. ეს იყო გაშავებული კანის ნაფლეთები! თითები კი, საპნისა და ჯაგრისისგან, განითლებულ სოსისებს ემსგავსებოდა, ასეთი ძალაგამოცლილი ხელებით არაფრის დაჭერა აღარ შემეძლო. ზაფხულში კი, სამზარეულოში მორიგეობის შემდეგ, მწვანე ბუხები გუნდებად დამყვებოდნენ უკან, რადგან სამწყობრო მომზადებამდე დაბანის დრო აღარ მრჩებოდა. ერთი სიტყვით, ცხოვრება კი არა, ნეხვი იყო!

და მაინც, ყველაზე უმძიმესი ჩემთვის იყო, რა თქმა უნდა, არა ფიზიკური, არამედ მორალური ტანჯვა, უსამართლობა და ფსიქოლოგიური დამცირება და ზენოლა...



ნაწილში დამცირებასა და აბუჩად აგდებასთან ერთად, მილიციის ბატალიონში სამსახური, ასევე მოიცავდა ქალაქ დნეპროპეტროვსკში საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვას. თუ რას ნიშნავდა ეს, არც ერთ ჯარისკაცს წარმოდგენა არ ჰქონდა და ყველა თავისებურად იქცეოდა, ანუ ისე, როგორც მას ესმოდა. და რაკი ასეთი სამსახურის გამო, ყველანი განამებულები და გაბოროტებულები ვიყავით ცხოვრებაზე, გულს ქალაქის ქუჩებში ვიოხებდით. – გვიფრთხილდით, ხალხნო, ჯარისკაცები მოდიან!

ყოველდღე, 19:00-ზე, ბატალიონი ეწყობოდა მოედანზე და ნაწილის მეთაური პოდპოლკოვნიკი კოვალენკო გასცემდა ბრძანებას „საზოგადოებრივი წესრიგის დასაცავად“ ქ. დნეპროპეტროვსკში გასვლის შესახებ. ისეთი თავმომწონე სახით გასცემდა ხოლმე ამ ბრძანებას, თითქოს წინა ხაზზე გვიშვებდა მტრის ჯართან საბრძოლველად, მაგრამ გულისხმობდა ქალაქის მცხოვრებლებს. ასეთი მკაცრი ბრძანების შემდეგ, ჩვენ, ყველას, პატარა ბიჭებს, გერმანელებთან ომის სურათი წარმოგვიდგებოდა თვალწინ და გავდიოდით „საბრძოლველად“ ქალაქის მცხოვრებლებთან!

იმ დროს (დღეს როგორ არის, არ ვიცი), ჩვენს პატარა ნაწილში, უამრავი მსუქანი ღორი ჰყავდათ, თითოეულ ჯარისკაცზე – თითო. ღორების მოშენებისა და საკვების ნარჩენებით მათი გამოკვების პრაქტიკა შემოიღეს უკრაინის შინაგანი ჯარების უფროსის ბრძანების საფუძველზე.

რასაკვირველია, შსს-ს ნაწილების სარდლობას ასეთი ბრძანება ძალიან ახარებდა, რადგან მთელი ჩვენი ხელმძღვანელობა მუდმივად იპარავდა ამ ნასუქი ცხოველების ხორცს, რომლითაც ძირითადად საკუთარ ოჯახს კვებავდა (და არა ჯარისკაცებს). უნდა აღინიშნოს, რომ ღორები,

სრულიად არ სცემდნენ პატივს წესრიგს ჯარში და საღამოს, როდესაც კოვალენკო ბრძანებებს გასცემდა, ისინი სასაცილოდ ყნოსავდნენ ან ურცხვად ლეჭავდნენ მის ჩექმებსა და გალიფეს.

დღესაც თვალწინ მიდგას ეს სცენა – ჩვენი მკაცრი მეთაური, გაჯგვიმული, გაჭიმული, ხელი ქუდის წინაფრის ქვეშ, ჯარისკაცები და სერჟანტები მილიციის ფორმაში, დანყობილები „სწორდი, სმენა“-ზე და ღორის დინგი, რომელიც ცდილობს, მისწვდეს „ყოჩაღი“ პოდპოლკოვნიკის გალიფეს. ჩემი აზრით, ეს ძალიან სახალისო სანახაობა იყო და იმ დროს „იუ თუ ბი“ ([www.youtube.com](http://www.youtube.com)) რომ ყოფილიყო, მსგავსი ვიდეოების ნახვების რაოდენობა ალბათ მილიონს მიაღწევდა!

ამ „სპექტაკლის“ შემდეგ, გვსხამდნენ სატვირთო მანქანებში და გვარიგებდნენ რაიონულ განყოფილებებში, სადაც იქ უკვე წყვილებად დაყოფილებს, გვაძლევდნენ პატრულირების მარშრუტებს. ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნების შსს-ს ჯარებში ისევ მოქმედებს ალბათ ზემოხსენებული განაწესი მხოლოდ თავხედი ღორების მონაწილეობის გარეშე.

მე, როგორც პარლამენტის დეპუტატი, ტრიბუნიდან ყოველთვის ვაცხადებდი, რომ საჭირო იყო ასეთი ჯარების ლიკვიდაცია, რადგან ნორმალურ ქვეყნებში, ჯარისკაცები, საზოგადოებრივ წესრიგს იცავენ მხოლოდ კომენდანტის საათის გამოცხადების შემთხვევაში ან ომიანობის დროს.

ამ მიზნით იმ ახალგაზრდა ჯარისკაცების გამოყენება, რომლებიც ცხოვრებას არც კი იცნობენ და არ გააჩნიათ მოსახლეობასთან ურთიერთობის არანაირი გამოცდილება, ხელისუფლების კიდევ ერთი დანაშაულია თავისი ქვეყ-

ნის მოსახლეობის მიმართ. ჩვენ ხომ არავინ გვეუბნებოდა, რის დასაცავად მივდიოდით და დღეს, ნამდვილად სინანულს განვიცდი ჯვარში ჩემ მიერ ჩადენილი ბევრი საქციელის გამო.

მაგალითად, ზამთარში ან შემოდგომობით, განზრახ ვაქეზებდით ნასვამ მოქალაქეებს, რათა ხულიგნობისთვის გადაგვეყვანა რაიონულ განყოფილებაში ან გამოსაფხიზლებელში, მხოლოდ იმიტომ, რომ ციოდა და, სანამ მორიგ წესრიგის დამრღვევს გააფორმებდნენ, გვეძლოდა საშუალება, შენობაში გავმთბარიყავით. შემდეგ, დაკავებულთა უმრავლესობას, მილიცია სახლში უშვებდა ქრთამის სანაცვლოდ. გამოსაფხიზლებელში ერთი სადისტი უფროსი ლეიტენანტი დამამახსოვრდა, რომელიც, ვითომ ხუმრობით, დაკავებულ ლოთებს 5-6 მეტრიდან ესროდა წვრილი რეზინის შლანგის მარყუჟს და უჭერდა კისერზე, ვიდრე უბედური დაინყებდა ხროტინს და დაკარგავდა გონებას, რათა შემდეგ უკვე მშვიდად დაენვინა იქვე დასაძინებლად.

მაშინ პატარა ბიჭი ვიყავი და ასეთი, ჩემთვის თავშესაქცევი სცენა, ძალიან მახალისებდა.

წარმოგიდგენიათ? ლეიტენანტი მოხერხებულად წამოაცვამდა დაკავებულს კისერზე მარყუჟს, ამერიკელი კოვბოის მსგავსად, მაგრამ სინამდვილეში, ეს იყო ნამდვილი საშინელება და ფსიქიკურად დაავადებული ადამიანის მხრიდან სადიზმის დაუფარავი გამოხატულება. იმ სიცილის გამო, დღეს, რა თქმა უნდა, მრცხვენია, თანაც ძალიან! ღმერთო, რა საშინელება იყო ეს სამსახური და რა საშინელი იარები დამიტოვა სულში – შეუხორცებელი და სისხლმდენი მთელი სიცოცხლის მანძილზე...

ცალკე მინდა ვისაუბრო ჩხუბის ეპიზოდებზე, რომლებიც მრავლად იყო ჩემი სამხედრო სამსახურის პერი-

ოდში. ბატალიონში სასტიკი ჩხუბი ჩვეულებრივი ამბავი იყო. ურტყამდნენ ახალწვეულებს, ეგრეთ ნოდებულ „სალაგებს“. ჩხუბობდნენ ყველაფრით, რაც კი ხელში მოხვდებოდათ. მახსოვს ერთი ზორბა „სტარიკი“ ქალაქ სუმიდან. იგი 120 კგ-ს იწონიდა, მაგრამ ტანზე გრამი ცხიმი არ ეტყობოდა! სიმართლე გითხრათ, ასეთი ძლიერი ადამიანი არასოდეს მინახავს.

სამხედრო ნაწილში ის მელორედ მუშაობდა, კვებავდა ჯარისკაცების ღორებს, რომლებიც მრავლად იყო მაშინ ყველა სამხედრო ნაწილში. პირველყოფილი ადამიანის სუნი ასდიოდა. ერთხელ, ჩემ თვალწინ, ორასკილოგრამიანი ღორის დანით დაკვლის წარუმატებელი მცდელობის შემდეგ, ღორს ეცა და გასისხლიანებული ცხოველი შიშველი ხელებით გაგუდა. ის არც კი ლაპარაკობდა და მხოლოდ ღმუოდა. გონებაჩლუნგი კი იყო, როგორც „ციმბირული ჩექმა“, მაგრამ თვინიერი და წყნარიც იყო. ერთხელ ღამით, ხუმრობით, ჩექმები შეგვიცვალებს, მაგრამ ეს ხუმრობა მხოლოდ ერთი შეხედვით იყო უწყინარი. როდესაც ღამით, საგანგაშო სიგნალზე გაყენებენ და ნამძინარევემა 40 წამში უნდა ჩაიცვა და გავარდე მოედანზე სრული აღჭურვილობით და ამ დროს რატომღაც ვერ იცვამ ჩექმას და თან ვერც ხვდები, რატომ... საშინელი განცდაა.

ღამით, როდესაც განგაშზე ლოგინებიდან ნამოვცვივდით და დავინყე ჩექმის ჩაცმა, მოულოდნელად შიგ „ჩავეფლე“! ჩემი ფეხის ზომა 43-ია, მას კი ღამის 50 ზომა ჰქონდა, ამიტომაც ჩაცმისას ჩემი ჩექმა გაეხა, ისეთი ძალის პატრონი იყო. როგორც კი თავისი ჩექმა ჩემს ფეხზე დაინახა, აღმუვლდა და კი არ დამარტყა (მან ჩხუბი არ იცოდა), უბრალოდ მთელი ძალით მკრა ორივე ტორი. ალბათ ხუთ მეტრზე გადამაგდო, მე კი ყურით მივეჯახე კედელზე

დაკიდებულ რადიოს და დავამტვრიე (მას შემდეგ, მთელი თვე ყური ვეღარ მოვირჩინე). სისხლი ღვარად მდიოდა და საშინლად მტკიოდა. მაშინ ავიღე 30-კილოგრამიანი ან, შეიძლება, უფრო მძიმე ხის ტაბურეტი და მთელი ძალით უკნიდან თავში ჩავცხე. ტკივილისგან ვერ ვაცნობიერებდი, რას ჩავდიოდი, თუმცა ჩემს სასარგებლოდ უნდა ითქვას, რომ ჩვეულებრივ ადამიანს ასეთი დარტყმით ერთბაშად სულს გავაფრთხოებინებდი. სკამი ერთიანად დაიმტვრა, მან კი უბრალოდ მოიქექა უტვინო თავი, გამომტაცა თავისი ჩექმები და უხმოდ გამეცალა. თავზე კოპიცი კი არ ამოსვლია. ნამდვილად თუჯის „გოგრა“ ჰქონია!

ეს ამბავი უბრალოდ სახალისოდ გიამბოთ, თორემ სინამდვილეში, ძალიან მძიმე, დამთრგუნველი ატმოსფერო სუფევდა. არავინ არავის ემეგობრებოდა. ყველა გადარჩენას ცდილობდა, ვისაც როგორც შეეძლო. სადღა იყო ის ნაქები „ურყევი ჯარისკაცული მეგობრობა“, რომელსაც საბჭოთა სიმღერებში უმღეროდნენ. ჩვენს ნაწილში არაფერი იყო ამის მსგავსი. სამხედრო სამსახურის დასრულების შემდეგ ერთმანეთს წერილებსაც აღარ სწერდნენ. პირადად მე, სახითაც კი აღარავინ მახსოვს, მიუხედავად იმისა, რომ 2 წელი ერთად ვიმსახურეთ.

ვგრძნობდი, რომ ნელ-ნელა ჭკუიდან ვიშლებოდი და დავიწყე დღიურის წერა, რომელშიც ვწერდი სასიყვარულო წერილებსა და სხვადასხვა ტყუილ-მართალს. მოგვიანებით ის დღიურიც გავანადგურე.

ერთ დღეს, მორიგი სამწყობრო მომზადების წინ, სპორტულ დარბაზში ვენა გადავიჭერი. სიკვდილს, რაღა თქმა უნდა, არ ვაპირებდი, აზრადაც არ მომსვლია, მხოლოდ პროტესტის გამოხატვა მსურდა. კიდევ მახსოვს, რომ სამართებელი ისეთი ბლაგვი იყო, „გადაჭრას“ თხუთმეტი

ნუთი მოვანდომე. ძლივს გადავიჭერი... ამის მერე ისევ მწყობრში ჩავდექი. ვდგავარ, ჩემ გვერდით კი ნელ-ნელა სისხლის გუბე ჩნდება. მაშინვე გამაქანეს საავადმყოფოში, ხელმძღვანელობამ კომიტეტის წარმომადგენელი გამოიძახა, რომ მიეღოთ შესაბამისი გადაწყვეტილება – ციხეში ჩემი გაშვება სხეულის თვითდაზიანებისთვის (საბჭოთა სისხლის სამართლის კოდექსში ასეთი მუხლიც არსებობდა), ან ფსიქიატრიულში გაგზავნა.

მაშინ ძალიან გამიმართლა. კომიტეტის წარმომადგენელი მაიორი, ნესიერი კაცი აღმოჩნდა, გაჭალარავებული და გამოცდილებით დაბრძენებული ადამიანი. როდესაც მოვუყევი, თუ როგორ მეპყრობოდნენ ოფიცრები და „სტარიკები“, გადაწყვიტა, მათ წინააღმდეგ სისხლის სამართლის საქმე აღედგრა. როგორც მითხრა, მას ჩემი კბილა ვაჟი ჰყოლია და ამ საქმეს, ასე არ დატოვებდა – მოითხოვდა ნაწილის მეთაურის დასჯას. არ ვიცი, მართალი მითხრა მაშინ მაიორმა, თუ არა, მაგრამ რატომღაც მის მიმართ, კარგად განვწყვე, მით უმეტეს, რომ სამშენებლო ბატალიონში გადაყვანას შემპირდა, სადაც (და ეს ყველა ჯარისკაცისთვის იყო ცნობილი) აბსოლუტური უსაქმურობა სუფევდა.

მოკლედ, მაიორმა მითხრა, – „დანერე“ და ჩემი პასუხი იყო – „არ დავნერ და მორჩა“!

მაშინ მაიორი ბატალიონის მეთაურთან მივიდა, რომელსაც ნაწილში „სტარიკებსა“ და „სალაგებს“ შორის შექმნილი აყალმაყალისთვის, ისედაც სისხლის სამართლის მუხლი ემუქრებოდა.

ჩვენმა მეთაურმა კოვალენკომ დამიბარა და მითხრა: „ნურაფერს დანერ, ჯარისკაცო, თქვი, რომ შინ პრობლემები გქონდა და ჯავრი ამოიყარე, სამაგიეროდ, ნებისმიერ

თანამდებობას მოგცემ და ხელს აღარავინ გახლებს“. მეც ვუპასუხე, – კარგი-მეთქი.

ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში გადაყვანის ნაცვლად, ბატალიონის საკუჭნაოში დამნიშნეს. ახლა უკვე მქონდა საკუთარი ოთახი, საკუჭნაო, სადაც ინახებოდა სუფთა ფეხსახვევები, საცვლები, პირსახოცები, ლოგინის თეთრეული. ბატალიონში გავხდი „დიდი კაცი“. ჩემთან მოდიოდნენ, ვისაც კი სჭირდებოდა საცვლების ხშირი გამოცვლა. თან ამ საცვლებს კოჭებთან თასმებიანი შესაკრავებიც უნდა ჰქონოდა, რათა ფორმის შარვლის ქვეშ არ გამოჩენილიყო, ხოლო უბეზე ღილები, უდროო დროს იქიდან „მამაკაცური ღირსება“ რომ არ გადმოვარდნილიყო. ამრიგად, ჩემი გადასაწყვეტი იყო, ვისთვის უნდა მიმეცა საცვლები და ვისთვის არა. ამიტომაც ნაწილში ყველა ჩემზე იყო დამოკიდებული და თუ ჩემს სერჟანტს ერჩივნა სუფთა საცვლებში სიარული, მაშინ უნდა დაფიქრებულიყო, ღირდა თუ არა ჩემი გაგზავნა სამწყობრო მომზადებაზე ან იმ იდიოტურ პოლიტმეცადინეობაზე, თუ ამკარად ჯობდა, ამ სისულელეებისაგან, უბრალოდ გავეთავისუფლებინე.

მკითხველო, ვერც კი წარმოიდგენ, რა სამოთხე იყო ეს საკუჭნაო! დარწმუნებული ვარ, ასეთი სიხარული ცხოვრებაში არ გღირსებია!.. დღისით შემეძლო სტელაჟებზე დაძინება, წამეკითხა წიგნი ან, უბრალოდ, თავი შემექცია რაიმეთი. მოკლედ რომ ვთქვა, მიწიერ სამოთხეში აღმოვჩნდი. ასე მოვიხადე სამხედრო სამსახური.

სხვათა შორის, ძალიან კარგად ვისროდი „მაკაროვიდან“ და ნაწილში ყველაზე მეტ სპორტულ ვარჯიშს ვასრულებდი. მაგალითად, აწევა გადატრიალებით (სამხედრო ჩექმებში) – 57-ჯერ, რისთვისაც არაერთხელ დამა-

ჯილდოვეს ჯარისკაცის სამკერდე ნიშნებით და სანიმუშო სამსახურისთვის ეფრეიტორადაც კი დამნიშნეს. ჩვენს ნაწილში ეს დიდ დანიშნულებად ითვლებოდა, თანაც მხოლოდ საუკეთესო ჯარისკაცებისთვის.

თუმცა ნაწილში ჯარისკაცები ხუმრობით დამცინოდნენ ჯარში ყველასთვის ნაცნობი გამონათქვამით: „ჯობია მშობლებს ქალიშვილი ჰყავდეთ ბოზი, ვიდრე ვაჟი – ეფრეიტორი“. ეს სიმართლეს ჰგავდა, რადგან ეფრეიტორობა, რიგითი ჯარისკაცის უმაღლესი ნოდებაა, ამაზე მაღალი ნოდება ჯარისკაცისათვის, რომელსაც არ გაუვლია სერჟანტის სკოლა, სამხედრო სამსახურში არ არსებობს. მთელ ნაწილში მარტო მე მივიღე ეს ნოდება სანიმუშო სამსახურისათვის. აი ასე!

სამხედრო ნაწილში მოხვედრის შემდეგ, პირველი 3-4 თვე, საღამოობით, საშინელი კანკალი ამიტანდა ხოლმე. თავიდან ვერაფრით დავადგინე, რისი ბრალი იყო. შემდეგ მივხვდი – ალკოჰოლური სინდრომი! ასეთი მძიმე ფორმით გამოდიოდა ჩემი ორგანიზმიდან არაყი. საზიზღრობა იყო!

კიდევ ერთი პრობლემა, რომელზეც არ შემიძლია, არ გიამბოთ, თავად ბუნებამ შემიქმნა. ერთი თვის შემდეგ დამენყო „კოშმარული“ სიზმრები. ამ სიზმრებში ქალებთან ისეთ რამეებს ჩავდიოდი, „კამასუტრაშიც“ კი ვერ ამოიკითხავდით! გულახდილად გითხრათ, ეს ძალიან მაღლიზიანებდა, რადგან არანორმალური, არაბუნებრივი, ე.ი. სამარცხვინოც იყო.

ძალიან მრცხვენოდა ჩემი თავის და გამოსავალიც ვიპოვე – რადგან საკუჭნაომ „გამათავისუფლა“ სამწყობრო მომზადებისგან, ჩემით დავინყე აქტიური ვარჯიში და ისეთ სპორტულ ფორმას მივალნიე, რომ დღესაც, 65 წლის ასაკში, ნებისმიერ ახალგაზრდას უკან მოვიტოვებ.



ნახევარი საათის განმავლობაში შემედლო შეუჩერებლად მეკეთებინა ძელზე აწევები (ჩექმებში), გადატრიალებით. ვაკეთებდი 30 აჭიმვას. ვარჯიშის მერე კი ვიღებდი ყინულის ცივ შხაპს. და... არავითარი სიზმრები! სხვათა შორის, ჯარში გავიგე კონტრასტული შხაპის ძალა და ყველა მკითხველს გირჩევთ. შვილებიც მიაჩვიეთ! მოგვიანებით ინტერნეტში წავიკითხე ცნობილი პროფესორის სტატია. იგი ამტკიცებდა, რომ მსოფლიო მედიცინაში არ არსებობს უფრო სერიოზული აღმოჩენა, ვიდრე კონტრასტული შხაპია. 2000 წლის წინ ძველ რომში ექიმები ამტკიცებდნენ, რომ კონტრასტული შხაპი არის პანაცეა ნებისმიერ დაავადების შემთხვევაში, ის ახანგრძლივებს სიცოცხლეს, გამოიმუშავებს იმუნიტეტს ნებისმიერი დაავადების მიმართ, ხელს უწყობს ადრენალინის გამოყოფას და აძლიერებს ორგანიზმს. ეს სიმართლეა! ჩემს თავზე და საკუთარ შვილებზე გამოვცადე.

ჯარში ასევე კარგად გავაცნობიერე, რომ თვითგადარჩენისთვის, უფროსის (თუნდაც ყველაზე უტვინოსი), ნებისმიერ ბრძანებაზე აუცილებლად უნდა მეპასუხა: – „არის!“ ან „შესრულებული იქნება!“ და მხოლოდ ამის შემდეგ გადამენწყობა, შემესრულებინა ეს ბრძანება, თუ არა.

იმ შემთხვევაში, თუ ლაქლაქს დაიწყებდი, თავს მეტისმეტად ჭკვიანად მოაჩვენებდი, მისი სახით (თუნდაც სრულიად უვიცი ყოფილიყო შენი უფროსი) მტერს შეიძენდი და მეტი პრობლემაც შეგექმნებოდა. ეს არის მთავარი და ყველაზე მნიშვნელოვანი დასკვნა, რომელიც სამხედრო სამსახურის დროს გავაკეთე და რომელიც შემდეგ ძალიან გამომადგა ცხოვრებაში. შენც, მკითხველო, დაიმახსოვრე – როგორი უგუნურიც უნდა იყოს შენი ხელმძღვანელი,

არასოდეს გაუმართო უაზრო პოლემიკა, ყოველთვის უპასუხე, – „არის!“, შემდეგ კი მოიქეცი ისე, როგორც ჩათვლი საჭიროდ და ის ბრიყვიც შეგიყვარებს, ეგონება, რომ შენც მასავით „ჭკვიანი“ ხარ.

ჯარში სამსახურმა, ცხოვრებაში გზა გამიკვლია. ახლა უკვე გამიჩნდა სურვილი, გავმხდარიყავი არა ქუჩის, არამედ სახელმწიფო სისტემის ავტორიტეტი. დასაწყისისთვის გადავწყვიტე, ხარკოვის იურიდიულ ინსტიტუტში ჩამებარებინა. საბედნიეროდ, მე, როგორც სავალდებულო სამხედრო სამსახურგამოვლილი, უმაღლესში ჩაბარებისას დიდი შეღავათით ვსარგებლობდი. ჰოდა, გულმოდგინედ შევუდექი გამოცდებისთვის მზადებას: ავიღე ისტორიის სახელმძღვანელო და თითქმის დავიზეპირე, რადგან უმაღლესში მოსახვედრად ძირითადი გამოცდა ისტორიაში იყო.

ჩემს თავში რევოლუცია მოხდა! მორჩა! მე უკვე აღარ ვიყავი ქუჩის ხულიგანი, მე ხელმძღვანელი, უფროსი უნდა გავმხდარიყავი, ოღონდ რისი და ვისი, ამას, სავარაუდოდ, დრო გვიჩვენებდა. იურიდიულ ინსტიტუტში მისაღები გამოცდები, მორიგი შვებულების დროს, პატიოსნად, ყოველგვარი ჩანცობის გარეშე, ფრიადზე ჩავაბარე. ამასობაში, დემობილიზაციამაც მომიწია.

და კიდევ, ჯარში ჩემი სატანჯველით თავი რომ აღარ შეგანწყინოთ, მოგიყვებით ამბავს ჩემს ურთიერთობაზე ერთ კარგ, უბრალო, მაგრამ ძალიან „მხურვალე“ ქალთან, რომლის სახელიც, განზრახ შევცვალე, რადგან, ღმერთმა ნუ ქნას, მან ეს წიგნი წაიკითხოს. ძალიან არ მინდა, რომ მან და მისმა შვილებმა წაიკითხონ ჩემი ინტიმური მოგონებები. ის ქალი სარკაზმს არ იმსახურებს.

მე უკვე გითხარით, რომ ჯარში, პირველი ნახევარი წელი ძალიან ვიტანჯებოდი უქალობით. სხვათა შორის, ჩემი

ცხოვრების ყველა რთულ ეტაპზე, გვერდით მყავდა „მთავარი“ ქალი, რომელსაც ეკუთვნოდა ჩემი გული. ასეთი გახლდათ სვეტა სამრეცხაოდან, სადაც მე, როგორც მეკუჭნავე, მუდმივად ვაბარებდი ჭუჭყიანს და სამაგიეროდ, იქიდან მომქონდა სუფთა თეთრეული, საცვლები და ა. შ. სუფთა თეთრეულს მაძლევდა სვეტა. ის ჩემზე დაახლოებით 20 წლით იყო უფროსი და გამოიყურებოდა მკაცრად, მაგრამ სინამდვილეში, სიკეთის განსახიერება იყო. როდესაც ერთმანეთი გავიცანით, 19 წელი შემისრულდა. იმ დროს ძალიან მორცხვი ვიყავი. სამრეცხაოში მომუშავე ქალიშვილები დიდი ინტერესით მიყურებდნენ და თეთრეულში სასიყვარულო წერილებს მიდებდნენ. მაგრამ, როგორც ადრე ვამბობდი, არავის დამცირებასა და გულის ტკენას არ ვაპირებდი. ცოლის მოყვანისაც ისე შეშინოდა, როგორც ეშმაკს საკმეველისა! მათ კი გათხოვება უნდოდათ! ბევრი „დამშეული“ ჯარისკაციც წამოგებულა ამ „სასიყვარულო ანკესზე“ და ჯარშივე დაქორწინებულა. ხშირ შემთხვევაში, მოგვიანებით, მათი ჯარის სიყვარული, ლამაზი და ტანწერწეტა გოგოდან სქელ, მოსაწყენ დედაკაცად გადაქცეულა. შეიძლება ვაჭარბებ კიდევ, მკითხველო, მკაცრად ნუ განმსჯი, მაგრამ შენ უკეთ იცი. ზუსტად ვიცი, რომ ასეთი „შიმშილის“ გამო ქორწინებას კარგი არაფერი მოაქვს, რადგან მამაკაცი ამ დროს ფიქრობს და გადაწყვეტილებას იღებს მისი ყველაზე „არაჭკვიანი ორგანოთი“! ქორწინებისთვის აუცილებელია სიყვარული, თანაც ნამდვილი და დიდი სიყვარული! ქორწინება ჩემთვის განსაკუთრებული მოვლენა იყო! ჩემი ცოლი ჩემთვის და გარშემომყოფთათვის უნდა ყოფილიყო ზღაპრული დედოფალი – ლამაზი და ერთგული. მთელი ცხოვრება ასეთს ვეძებდი და ვიპოვე კიდევ!

ამ უზარმაზარ სამრეცხაოში დიდხანს ვაკვირდებოდი ქალებს და დავიჭირე სვეტას ხარბი და ვნებიანი მზერა. გადავწყვიტე, პაემანი დამენიშნა, მაგრამ საქმე ის იყო, რომ მე 19 წლის ვიყავი, ის კი – 35-ის და მრცხვენოდა, რაიმე ინტიმური მეთქვა ქალისთვის, რომელსაც „დეიდა სვეტათი“ მივმართავდი, ის კი „ლიონიჩკას“ მეძახდა. მოკლედ, ჩემს პრაპორშჩიკს ვკითხე რჩევა. მან კი „სამრეცხაოში“ წასვლამდე, სითამამისთვის, ერთი ჭიქა არაყი დამალევიანა. ასე რომ, მივედი სვეტასთან და ვუთხარი: „დეიდა სვეტა, მე თქვენ ძალიან მომწონხართ, მოდი, შევხვდეთ ერთმანეთს!“

მკითხველო, ნეტა გენახა მაშინ ეს სურათი, ჩვენ ძალიან განსხვავებულები ვიყავით – სვეტა გარეგნულადაც და ბუნებითაც, ძალიან მოკრძალებული, თხელი, სიმპათიური ქალბატონი და მე – პატარა ბიჭი, ბავშვური სახითა და ასეთივე ბავშვური ხასიათით. სხვათა შორის, 26 წლამდე, ძალიან პატარა შეხედულების გამო, მაღაზიაში სიგარეტს და არაყს, პასპორტის გარეშე ვერ ვყიდულობდი,

ჩემდა გასაკვირად, სვეტა მაშინვე დამთანხმდა შეხვედრაზე და ერთმანეთს შევხვდით შაბათ საღამოს, დნეპროპეტროვსკის ცენტრალური პარკის შესასვლელში, ძალიან ხალხმრავალ ადგილას. მე მეცვა მილიციის ფორმა სულელური სამკერდე ნიშნებით, რითაც ჯარისკაცებს აჯილდოებდნენ კარგი სამხედრო მომზადებისთვის, მას კი – კაშკაშა ალუბლისფერი ფოჩიანი კაბა. ეტყობოდა, რომ ძველი შეკერილი იყო ნითელი „კომუნისტური“ მაგიდის გადასაფარებლისაგან (ყუმაშისაგან), რომელიც ოქტომბრის რევოლუციაზე გადაღებულ თითქმის ყველა ფილმში კომუნისტების პოლიტშეკრებებისა და ხელმძღვანელობის მაგიდებს ამშვენებდა. მაგიდის ასეთ გადასაფარებლებზე, ძირითადად დგამდნენ გრაფინებს ჭიქებიანად.

ჩანდა, რომ კაბა სვეტლანას ცხოვრების საუკეთესო წლებში (ათეული წლების წინ) იყო შეკერილი. სად იშოვა ეს „კომუნისტური“ ქსოვილი, დღემდე ვერ ვხვდები. მაღაზიებში ნამდვილად არ იყიდებოდა. ალბათ რომელიმე პარტიულმა მუშაკმა ეს მაგიდის გადასაფარებელი მის სამრეცხაოში დაკარგა.

ჩვენი შეხვედრა ძალიან მხურვალე გამოდგა. სვეტა მომიახლოვდა, მომეხვია და ტუჩებში ისე ვნებიანად მაკოცა, რომ მილიციელის ფორმის ქუდი მომძვრა. გარშემო უამრავი ხალხი ირეოდა. დაახლოებით საღამოს 7 საათი იყო და პარკის შესასვლელთან შეგროვილი უსაქმურების ბრბო ინტერესით ადევნებდა თვალს, თუ როგორ კოცნიდა ახალგაზრდა მილიციელი „პროლეტარული სუფრისგან“ შეკერილ კაბაში გამოწყობილ შეყვარებულ დეიდას.

სიმართლე გითხრათ, მაშინ მზად ვიყავი, რომ მინა გამხეთქოდა იქვე და თან ჩავეტანე. ძალიან შემრცხვა. თუმცა არც მანამდე და არც მერე, ჩემი „მეგობარი“ ქალების არასოდეს მრცხვენოდა. ჩვენ ხალხში გზა გავიკაფეთ და პარკში უახლოეს სკამზე ჩამოვსხედით. სვეტამ მოასწრო მოეყოლა, რომ უკვე 20 წელია, ქმართან გაყრილია და იმ ლოთ ქმართან გაშორების შემდეგ, ეს იყო მისი პირველი შეხვედრა მამაკაცთან. ჩვენმა შემდგომმა შეხვედრებმა აჩვენა, რომ 20 წლის განმავლობაში, მისი უმამაკაცო ცხოვრება, წმინდა წყლის სიმართლე იყო, რადგან ასეთი ძლიერი ლტოლვა და ვნება ქალისგან მეტად აღარ მინახავს!

ასე რომ, მკითხველო, ქალის მოკრძალებული გარეგნობა შეიძლება მოჩვენებითი აღმოჩნდეს...

სვეტას თითქმის ერთი წელი ვხვდებოდი... და როდესაც უკვე სამხედრო სამსახურის დასრულების შემდეგ, ხარკოვში მივემგზავრებოდი, სვეტა ცხარე ცრემლით ტიროდა

(გულწრფელად) და მთხოვდა, დავრჩენილიყავი. მას თავისი არგუმენტები ძალიან დამაჯერებლად ეჩვენებოდა: ორო-თახიანი ბინა და კიდევ დამატებით ორ სამსახურში მუშაობა, რომ ინსტიტუტში მესწავლა, ოღონდაც არ წავსულიყავი.

მეც ძალიან ვდარდობდი და მეცოდებოდა იგი. ფაქტი იყო, რომ მას ცხოვრებაში პირველად შეუყვარდა, მე კი ურთიერთობებში ყოველთვის მთელი გულით მიყვარდა მხოლოდ თავისუფლება, მაგრამ გული მეც ამიჩუყდა... მშვიდობით, სვეტა, მშვიდობით, დნეპროპეტროვსკო!

და მადლობა ღმერთს!

*მკითხველო, ცხოვრების წყაყითღვლო მოგონებები არიან უნდა გახანჯლურობინო წინამძღოლოც. ისინი ჰწრწოროყოფიდა უნდა ცოცხლობდნენ შინს ცნობიერებაში რა ვითობდნენ სყოლ შინს ცხოვრების ყველაზე რთულო ჰგრიოროში.*

თავისუფლება! ვინც არასოდეს ყოფილა ჯარისა და ციხის ჯურღმულებში, ვერასოდეს გაიზიარებს უმნიშვნელო საგნებით გამონვეულ სიხარულს, რომელსაც სამოქალაქო პირი ყურადღებასაც კი არ მიაქცევდა: არავინ არაფერს გიბრძანებს, რაც გინდა, ის აკეთე! ხეები, ყვავილები, მანქანები და ტრამვაი; ადამიანები: ბავშვები, გოგონები, მოხუცები, ბებიები ეზოს სკამებზე და უამრავი სხვა რამ, რასაც, ჩვეულებრივ, ყურადღებას არც კი მიაქცევ, მაგრამ სწორედ ეს არის ცხოვრება! რა მშვენიერია, როცა 20 წლის ხარ და ყველაფერი საუკეთესო წინ გაქვს.

ადრეული შემოდგომის თბილი დღეები იდგა – ფერადი ფოთლები, თბილი სიო და მე უკვე ხარკოვის სადგურის ბაქანზე ვარ!.. მაშინ ცხოვრებაში პირველად და უკანასკნელად ავტირდი ბედნიერებისაგან. ჩემი მშობლიური ხარკოვი! ჩემში გაცოცხლდა ბავშვობისა და ახალგაზრდობის მოგონებები. სადგურში არავინ დამხვედრია. ჯარში წას-

ვლის წინ არც „მარადიული“ სიყვარული დამიტოვებია, და არც მეგობრებს ვწერდი წერილებს. ჩამოსვლისთანავე გავემურე მშობლიური ეზოსკენ მეგობრების სანახავად, რათა მათთან ერთად გამეზიარებინა ჩემი სიხარული. იმ დროისთვის ხარკოვში ბინა აღარ მქონდა: დედა კიევეში გადავიდა საცხოვრებლად, ჩემთვის კი ერთოთახიანი ბინა იქირავა ხარკოვის განაპირას, სალტოვკაზე. მშობლიურ ეზოში ძველი ნაცნობებიდან ვერავინ ვნახე.



*სავალდებულო  
სამხედრო სამსახურის  
დასრულების შემდეგ*

ყველაფერი შეცვლილიყო. ეზოში მხოლოდ უცნობი ყმანვილები ირეოდნენ იაფფასიანი ღვინის ბოთლებით ხელში, ხოლო „სტარიკებიდან“ უკვე აღარავინ იყო. იმ დროისთვის ბევრი სხვაგან გადავიდა საცხოვრებლად, ბევრი სამხედრო სამსახურში გაინვიეს, ბევრიც ციხეში იყო, ზოგიერთი კი ლოთობას გადაჰყვა და გარდაიცვალა. მოგვიანებით, რამდენიმე ძმაკაცს მივაგენი, მაგრამ მათთან საერთო სალაპარაკო თემის გამონახვაც კი გამიჭირდა.

აღარ ვსვამდი, თითქმის არც ვწენოდი, ისინი კი ისეთი „გუშინდელნი“ იყვნენ, რომ ორი-სამი ჩასვლის შემდეგ აღარც გამჩენია „ძველ მეგობრებთან“ ურთიერთობის სურვილი. ერთიანად გადავეშვი სწავლა-განათლებაში. ღმერთო, როგორ შემეყვარდა ინსტიტუტი! როგორი საინტერესო იყო ჩემთვის ყველა ლექცია თუ მეცადინეობა, რასაკვირველია, სკკპ ისტორიის გარდა.

სხვათა შორის, ბედნიერება მქონდა, კლასიკოსები პირველწყაროშივე წამეკითხა რამდენიმეჯერ. სულ მაინტერესებდა, სინამდვილეში რაში მდგომარეობდა მათი სიდიადე, განსაკუთრებით კი ლენინისა და მარქსის. ამ უკანასკნელს ვერაფერი გავუგე, ტყვიასავით მძიმე ფრაზებისა და ჩახლართული აბზაცების გამო მომეჩვენა, რომ ამ კლასიკოსს, ტვინი „გადაბრუნებული“ ჰქონდა და წიგნი შორს მოვისროლე.

ლენინის ნაშრომებში (ორიგინალში) ასობით წერილი აღმოვაჩინე, სადაც ის არ იშურებდა სალანძღავ, ხშირად უცენზურო სიტყვებს ინტელიგენციის, კულაკების, „დამპალი“ ბურჟუაზიის, ტროცკის, ბუხარინის, კამენევის, ზინოვიევის და სხვა ჩემთვის უცნობი რევოლუციონერების მიმართ, რომლებიც არ ეთანხმებოდნენ ლენინის მოსაზრებებს.

სანამ მთლიანად არ წავიკითხე კლასიკოსების ნაშრომები ორიგინალში, ყველა ან სულელი მეჩვენებოდა (ნუთუ შეიძლებოდა, შევკამათებოდი რევოლუციის დიდ ბელადებს?), ან სასტიკი გამყიდველი, რომლებიც მკრეხელურად და უპრინციპოდ უარყოფდნენ იმას, რაც ყველასთვის ნათელი იყო.

მაგრამ როდესაც „დიდი“ ლენინის ყველა ნაშრომი ერთი-ორჯერ ყურადღებით გადავიკითხე, მივხვდი, რომ არაფერი ფილოსოფიური, გარდა სალანძღავი სიტყვებისა იქ არ იყო. „დაიხვრიტოს ბოზები, ოპორტუნისტები, ნეხვი (ამას ამბობდა „დამპალ“ ინტელიგენციაზე)“ – ეს იყო ყველაზე პოპულარული და ხშირად ხმარებადი სიტყვები მის წიგნებში.

კიდევ ერთი, არაფრით მესმოდა, რითი იყო ის პროლეტარიატი, რომელთანაც შეხება მქონდა ქარხანასა და ჯარ-



ში, ჩემზე და ჩემს პროფესორებზე უკეთესი. უფრო მოგვიანებით, „პერესტროიკის“ პერიოდში მიხვდი, რომ ყველაფერი საპირისპიროდ იყო – საშინელი და სისხლისმსმელი პერსონაჟი თავად პროლეტარული რევოლუციის გენიოსი ბელადი გახლდათ. მე მივაკვლიე ოფიციალურ სტატისტიკას, რომლის მიხედვითაც, ლენინის მმართველობის პერიოდში, ყოველწლიურად, მილიონზე მეტ ადამიანს ხვრეტდნენ. ამაში მან სტალინიც კი უკან ჩამოიტოვა, მაგრამ აქვე უნდა ითქვას, რომ მეფის რუსეთის დროს, წელიწადში მხოლოდ 5-6 ადამიანს თუ ჰქონდა მისჯილი დახვრეტა ან ჩამოხრჩობა.

პაპაჩემი და მისი თანასოფლელები, რასაკვირველია, ვერ მოხვდებოდნენ „ხალხების დიდი ბელადის“ ამ საზარელ სტატისტიკაში. მათ ძირითადად ცოცხლად მარხავდნენ იმიტომ, რომ არ სურდათ მთავრობისთვის გადაეცათ უკანასკნელი პური არსობისა და საკუთარი ოჯახები შიმშილით სიკვდილისთვის გაენირათ. როგორც ჩანს, წითელარმიელებს „კულაკებისთვის“ ტყვიებიც ენანებოდათ.

საშინლად მოსაწყენი იყო ეს საგანი – „სკკპ ისტორია“, ხოლო ლექტორი – მარაზმით შეპყრობილი ბებერი, რომელსაც ასაკის გამო, აღარაფერი გაეგებოდა, მაგრამ ერთ დროს, სკკპ ხარკოვის საოლქო კომიტეტში, გამოჩენილი პარტიული მოღვაწეც ყოფილა. გამოცდებზე სტუდენტებს ცოდნის მიხედვით კი არა (მე ზეპირად ვიცოდი ყველა თარიღი და სახელი), პროლეტარული გარეგნობით აფასებდა. ჩემი თანაჯგუფელები ძირითადად რუსები, ლარიზი ოჯახის შვილები იყვნენ. სწავლით ცუდად სწავლობდნენ. სტიპენდიას სასმელში ხარჯავდნენ, ხოლო მეცადინეობებს აცდენდნენ, მაგრამ ყველა მათგანი, როგორც ერთი, ინსტიტუტში პირდაპირ ქარხნიდან იყო მოსული,



*ძერჟინსკის სახელობის იურიდიული ინსტიტუტი ხარკოვში  
(ამჟამად იაროსლავ ბრძენის სახელობის ხარკოვის იურიდიული აკადემია)*

გარეგნულადაც პროლეტარებივით გამოიყურებოდნენ, როგორც ნახევრად „ბომჟები“. მათ ის არც უყუარებდა, ისე უნერდა „ფრიაღს“, ჩემში კი „ბურჟუაზიულ არამზადას“ ხედავდა და მინერდა „კარგს“ ან „დამაკმაყოფილებელს“, რის გამოც ყოველთვის მინევდა გამოცდის გადაბარება „ფრიაღზე“ სხვა, სალად მოაზროვნე ლექტორთან. მეც, მაშინ, საგნის შესანიშნავი ცოდნის დემონსტრირებას ვახდენდი, ვიყავი ნამდვილი და პრინციპული ფრიადოსანი და მიუხედავად იმისა, რომ ის საგანი „ნაგავი“ იყო, ვალდებული ვიყავი, მესწავლა მხოლოდ და მხოლოდ „ფრიაღზე“.

ხარკოვის იურიდიული ინსტიტუტი ნითელ დიპლომზე დავამთავრე. თავიდან მიკვირდა და მიჭირდა იმის შეგუება, რომ ლექტორები და სტუდენტები აღმიქვამდნენ, როგორც ფრიადოსანს. მე ხომ სკოლაში ოროსან და კლასში ჩარჩენილ მოსწავლედ ვითვლებოდი. თუმცა, დროთა განმავლობაში, მივეჩვიე იმას, რომ სტუდენტები რჩევას მე-

კითხებოდნენ და რაიმე რთულ საკითხზე ჩემი მოსაზრება მათთვის მნიშვნელოვანი იყო.

ფილოსოფია და სამართალი ჩემი სამყარო გახდა. დღემდე მახსოვს ჩემი ბრწყინვალე მეცნიერ-პედაგოგები, განსაკუთრებით კი პროფესორი, გვარად სკაკუნი, შუახნის მიმზიდველი ქალბატონი, რომელიც გვასწავლიდა საგანს – „პოლიტიკური სწავლების ისტორია“. არ მესმის, როგორ დაუშვეს ასეთი საგნის სწავლება საბჭოთა პერიოდში – თურმე, მსოფლიოში, უამრავი ფილოსოფიური მოძღვრება არსებობდა და „მარქსიზმ-ლენინიზმი“, მხოლოდ ერთ-ერთი მათგანი იყო.

მე გავეცანი ქრისტიანობის, ბუდიზმის, იუდაიზმისა და ისლამის ფილოსოფიას და კიდევ უამრავ სხვას, რამაც საბოლოოდ დამიმსხვრია სტერეოტიპული შეხედულებები. უკეთეს სიტყვას ვერ ვპოულობ. ლექციებზე ვიწერდი ლექტორის თითოეულ სიტყვას. სიტყვები რა მოსატანია – მე მისი მიმიკის წარმოდგენაც შემიძლო, როდესაც რაღაც ძალიან საინტერესოს გვიყვებოდა. მაგრამ რა გამოდის – ჩემთვის ყოველი „ფრიადის“ დაწერას ლექტორები 5 წუთსაც კი არ ანდომებდნენ, რადგან მათ კონსპექტიდან დასწავლილი მათივე სიტყვებით ვპასუხობდი. ამ კონსპექტებს ყოველთვის გულმოდგინედ ვიწერდი ლექციებზე და გამოდიოდა, რომ ლექტორებსაც მათივე ენაზე ველაპარაკებოდი და მათ ეს, რასაკვირველია, ძალიან მოსწონდათ. ჩემმა სათაყვანებელმა ლექტორმა კი, რატომღაც, ჩემში „წყალწაღებული“ სამოსანი დაინახა. ის თითქმის არ უსმენდა ჩემს პასუხებს, რაღაცას წერდა ჟურნალში და როდესაც გავჩუმდი, მკითხა: „შენთვის „სამიანი“ საკმარისია?“ მე ვუპასუხე: „ჩემთვის საკმარისია მხოლოდ „ფრიადი“!

ჩემმა პასუხმა გააბრაზა, რადგან ძალიან იმპულსური ხასიათი ჰქონდა. ჩვენი „ორთაბრძოლა“ ორ საათსა და ორმოც წუთს გაგრძელდა. ეს იყო ფილოსოფიით გატაცებული ორი ადამიანის პოლემიკა და ნამდვილი პაექრობა, რის შემდეგაც, დამსახურებულად დამინერა „ფრიადი“ და მითხრა, რომ ძალიან კმაყოფილია ჩემი პასუხით, თუმცა უფრო თავხედი სტუდენტი, თავის პედაგოგიურ პრაქტიკაში, ჯერ არ შეხვედრია!..

ჯარში სექსუალური შიმშილის შემდეგ, რასაკვირველია, რამდენიმე მსუბუქი რომანიც მქონდა. ერთმანეთს არაფერს დავპირებივართ, მაგრამ ქვეცნობიერად ყოველთვის ვგრძნობდი, რომ ჩემი მორიგი „სიყვარული“, დროთა განმავლობაში, ჩემში საკუთარ მეუღლეს ხედავდა. მეც ნელ-ნელა ვქრებოდი. გავურბოდი საკუთარ თავზე ცოლქმრული ურთიერთობების პასუხისმგებლობის აღებას. ამასთანავე, გამოუსწორებელი რომანტიკოსიც ვიყავი, მაგრამ ძალიან არ მინდოდა, როგორც ამას ვუნოდებდი, „სილატაკე გამემრავლებინა“. არც ბინა მქონდა, არც მუდმივი სამსახური. სად უნდა გვეცხოვრა და როგორ უნდა გვერჩინა შვილები? არა! ეს საჩემო საქმე არ იყო. ქალებთან ჩემი ურთიერთობა, ყოველთვის ძალზე რომანტიკული და გულწრფელი იყო. არავის არაფერს ვპირდებოდი, პირიქით, პირველივე შეხვედრაზე ვცდილობდი, მიმეხვედრებინა, რომ ცოლის მოსაყვანად არ მეცალა, ჯერ უნდა მესწავლა, კარიერა ამენყო. ქალებიც, ყოველთვის სიყვარულით მპასუხობდნენ – მათ ნაზად ვუყვარდი და არც არაფრის იმედი ჰქონდათ. მათგან ყოველთვის ლამაზად მივდიოდი, ისე, რომ ნამდვილ მეგობრებად ვრჩებოდით.

სხვათა შორის, ასეთი ურთიერთობები – ნრფელი სიყვარული და სექსი ქორწინების გარეშე – მხოლოდ სოცია-

ლიზმისთვის იყო დამახასიათებელი. მოგვიანებით, როცა უკვე ფულის შოვნა დავიწყე, მიუხედავად იმისა, რომ წარმოსადეგი ყმანვილიც ვიყავი, ჩემ მიმართ ასეთი დამოკიდებულება მერე აღარასოდეს მიგრძნია.

სოციალიზმის დროს სიყვარული და მეგობრობა არ იყიდებოდა, არავინ უყურებდა, როგორი საათი გეკეთა, როგორ იყავი ჩაცმული, რამდენი გქონდა ხელფასი და რა მანქანით დადიოდი! სიყვარული და მეგობრობა იყო ჭეშმარიტი, გულწრფელი და უანგარო. შეყვარებულები მხოლოდ საუკეთესოს უწილადებდნენ ერთმანეთს და სანაცვლოდ კი არაფერს ითხოვდნენ. სად შეხვდებით დღეს ასეთ დამოკიდებულებას გოგონასა და ბიჭს შორის?

დღეს განა ვინმე მისცემს თავს უფლებას, უანგაროდ მოგიძღვნას გული ან სული და არ გაყიდოს უფრო ძვირად? შესაძლოა, მხოლოდ უბრალო, მიამიტმა სოფლელმა გოგოებმა. მაგრამ დღეს უკვე მათაც ვეღარ გაუგებ. სხვები მაინც თავისებურად განსჯიან ყველაფერს. ფულით გაუმადლარმა კაპიტალიზმმა, აი, ასეთი ლამაზი ურთიერთობები ერთიანად გააქრო.

და უკვე, მხოლოდ ამისთვის მეზიზღება ის.

დღეს ჩვენს სამყაროში ყველაფერი შეგიძლია გაყიდო და იყიდო. მართალია, პირადად მე დავამატებდი და შენც, მკითხველო, შეგიძლია ჩაინიშნო ეს, როგორც ციტატა – „სიყვარულისა და ნამუსის გარდა!“ ამას მე ვამბობ, რომელსაც დღეს ყველაფერი მაქვს, ხოლო გზა ისეთი სულიერი მდგომარეობისკენ, როგორიც ჩამომიყალიბდა, ძალიან ეკლიანია და რთული.

საბაზრო ეკონომიკამ გაანადგურა ეს წრფელი და გულითადი ურთიერთობები, ისევე, როგორც ნამდვილი მეგობრობა! ამიტომაც მიყვარდა სოციალიზმი და დღემდე ვიხსე-

ნებ ჩემს წარსულ ურთიერთობებს ადამიანებთან, როგორც რაღაც ძალიან პირადულს, ამაღელვებელსა და ლამაზს.

ეჰ, როგორი მეგობრობა და სიყვარული გვექონდა! სადღაა ეს ყველაფერი? ნუთუ შესაძლებელია კიდეც ამის სრულყოფილად აღწერა, თუნდაც ყველაზე ნიჭიერი მწერლის კალმით? არა და კიდეც ერთხელ არა! ეს იყო რაღაც ზღაპრული, განუმეორებელი, ენით აუნერგელი და რომანტიკული.

რადგან სიყვარულის თემას შევეხე, ვიტყვი, რომ ცხოვრებაში ჭეშმარიტი სიყვარულით მხოლოდ სამჯერ, არა, ოთხჯერ მიყვარდა, მაგრამ მიყვარდა ისე, რომ ფეხქვეშ მინა მეცლებოდა, ყვავილები ჩემთვის ზამთარშიც ყვაოდნენ და ზღაპრული ჩიტები სულს ღვთიური გალობით მიტკობდნენ. დიახ, ჩემი სული მღეროდა, მე კი მხოლოდ სიყვარულით ვსულდგმულობდი – ის ავსებდა ჩემს გულსა და მთელ არსებას.

სკოლაში, მეორე კლასში, პირველად შემიყვარდა გოგონა, სახელად მაშა. მას სასაცილო გვარი ჰქონდა – ლობ. ფრიადოსანი იყო და სკოლაში ყოველთვის მონესრიგებული მოდიოდა, თმაზე დიდი და ლამაზი თეთრი ბაფთებით. ძალიან მომხიბლავიც იყო. მე მასზე მეხუთე კლასამდე ვოცნებობდი, მაგრამ, რადგან სკოლაში ხულიგნისა და ოროსნის სახელი მქონდა, მშობლები მაშას კატეგორიულად უკრძალავდნენ ჩემკენ გამოხედვასაც კი. თუმცა მალულად ის მაინც ახერხებდა ამას და მისი რვეულიდან გადაწერისა და შესვენებაზე მისი თეთრი, ფაფუკი ხელის შეხების უფლებასაც კი მაძლევდა.

ჩემი მერობის დროს, მდივანი გოგონების მეშვეობით მოვძებნე მაშა, გადავუხადე სასტუმროს და ბილეთების თანხა, კიევის დასათვალიერებლად ექსკურსიის ფულიც

გაფუგზავნე და მოვინვიე ჩემს კაბინეტში. შემოვიდა მსუქანი, მოუწესრიგებელი ქალი, რომელიც, ეტყობა, ცოტა „აფრენდა“ კიდეც, რადგან შემოსვლისთანავე, პირველ რიგში, კაბინეტიდან ავი სულების განდევნა დაიწყო. ამ შემთხვევამ კიდევე ერთხელ დაადასტურა ის ჭეშმარიტება, რომ წარსულში დაბრუნებას სიფრთხილე სჭირდება და უმჯობესია, საერთოდ აღარ შეხვდე 60 წელს მიტანებულ „გოგონებს“. ამ საშინელ შთაბეჭდილებებს ძალუძს ყველა ნათელი და ნმინდა მოგონების ნაშლა.

მერე მე და მაშა სხვადასხვა კლასში გადაგვიყვანეს, მერვე კლასამდე სუსანათი ვიყავი გატაცებული – შავთვალემა ებრაელი გოგონა, ოდნავ გაღუნული, ჩემი აზრით, ძალიან სექსუალური ფეხებით. ის ისეთი ნაზი და იდუმალი იყო, მაგრამ მას არ ვუყვარდი და ეს მხოლოდ ერთხელ მოხდა ჩემს ცხოვრებაში

მხოლოდ მოგვიანებით, როდესაც გავაანალიზე მისი შემდგომი ცხოვრება, მივხვდი, რომ სუსანა ეძებდა მონიფულ მამაკაცს, მე კი მასზე წლინახევრით უმცროსი ვიყავი, რაც სკოლაში დიდ ასაკობრივ სხვაობად ითვლებოდა. თუმცა მაინც რამდენჯერმე ვაკოცეთ ერთმანეთს და ერთხელ იმის უფლებაც კი მომცა, რომ მოვფერებოდი მის მკვრივ და ნაზ მკერდს. სამაგიეროდ, როდესაც დასაძინებლად ვწვებოდი, დანარჩენ სასიყვარულო ფიქრებს ჩემს წარმოსახვაში ვახორციელებდი. წარმოსახვის უნარი კი, ჩემო მკითხველო, იმდენად მძაფრი მაქვს, რომ ახლაც დეტალებში შემიძლია წარმოვიდგინო თავი ნებისმიერ სიტუაციაში: იქნება ეს ბიზნესი, სიყვარული, მოგზაურობა თუ სხვა! აი ასე...

## სიყვარული

ინსტიტუტში შევხვდი მას – გოგონას, რომელმაც ცხოვრების სხვა განზომილებაში გადამიყვანა და მთელი ჩემი ცხოვრება შეცვალა.

მან მაქცია ისეთად, როგორც დღეს ვარ – ალინა, თბილისელი სომეხი.

ის ჩემი ჯგუფელი იყო ინსტიტუტში. ინსტიტუტის ბიბლიოთეკაში გავიცანი, როდესაც მან კითხვით მომმართა, რომელიღაც ფილოსოფიურ თემაზე...

საუბრის დროს ვთხოვე, 50 კაპიკი ესესხებინა, რათა ბუტერბროდი მეყიდა, რადგან იმ დროს, როგორც ყოველთვის, სრულიად უფულოდ ვიყავი, თანაც ძალიან მშვიერიც. მან, რა თქმა უნდა, მომცა ეს კაპიკები და მის ჩანთაში კი ბევრ ფულს მოგვკარი თვალი. ჯგუფში უკლებლივ ყველას უჭირდა, ამიტომაც ალინას ჩანთაში ფულის რაოდენობამ დამაინტრიგა: „ნეტა ინსტიტუტში რა უნდა? რად უნდა სწავლა, თუ ცოდნა თითქმის არ გააჩნია, ხოლო ფული ბლომად აქვს?“ – გავიფიქრე მე

მეორედაც ისევ ბიბლიოთეკაში შევხვდით, მის ჩანთაში უკვე ორი ბუტერბროდი იდო შებოლილი ძეხვითა და ყველით. ასე რომ, სწავლა გრძელდებოდა, ხოლო ჩემი ინტერესი მის მიმართ იზრდებოდა, ვიდრე გრძნობაში არ გადაიზარდა.

ალინა ჩემ მიმართ იმავეს გრძნობდა და ბიბლიოთეკაში დაახლოებით ორთვიანი შეხვედრების შემდეგ, მას პაემანი დაუწინაშე. მან კატეგორიული უარი მითხრა, სამაგიეროდ, ლექციების შემდეგ კინოში წასვლაზე დამთანხმდა.

როგორც მოგვიანებით გაირკვა, ალინას მამა, საბჭოთა პერიოდში ძალიან მდიდარი, გავლენიანი და დაფასებული



ადამიანი საქართველოში, სასტიკი წინააღმდეგი იყო თბილისიდან ალინას გაშვებისა. ის ოცნებობდა გაეთხოვებინა ქალიშვილი, თუნდაც სიყვარულით, ოღონდ აუცილებლად მდიდარ სომეხზე, რათა მას და მის მომავალ შვილებს სამომავლოდ არასოდეს არაფერზე ჰქონოდათ საზრუნავი. მაშინ ალინამ შიმშილობა გამოაცხადა და მამაც იძულებული გახდა, მოეწყო იგი ინსტიტუტში, მაგრამ ამასთანავე ფიციც დაადებინა, რომ არასოდეს შეიყვარებდა ეროვნებით რუსს. მამამისს რუსად მიაჩნდა ყველა არასომეხი თბილისელი. ის ალინას ბავშვობიდანვე ჩასჩინებდა, რომ ყველა რუსი ლოთი იყო – ისინი ცოლებს პატივს არ სცემდნენ და თუ დასჭირდებოდათ, მათ ერთ ბოთლ სასმელშიც კი გაცვლიდნენ. აი, მოკლედ, ასეთ ველურ აზრებს შთააგონებდნენ ჩემს ალინას ბავშვობიდან.

რაც იყო, იყო. მოგვიანებით, მამამისმა უმძიმესი ინფარქტი გადაიტანა, როდესაც გაიგო, რომ ალინას ვუყვარდი და სურდა, ჩემი ცოლი გამხდარიყო.

17 წლის ალინა იყო ლამაზი, დახვეწილი და სანდომიანი სომეხი ქალიშვილი (უფრო სწორად, უკვე ჩამოყალიბებული ახალგაზრდა ქალი). მას დიდრონი შავი თვალები, შავი ხშირი წარბები და ხორცსავესე, ვნებიანი ტუჩები ჰქონდა. ოდნავ ხვეული მუქი თმა ტალღებად ეყარა მხრებზე. ძალიან მოხდენილი იყო. ალინას ჰქონდა ყველაფერი ის, რაც მე ქალში მომწონდა. ის იყო შავგვრემანი და იდუმალი, აშკარად გამოსატყული მთიელის ხასიათით: დამოუკიდებელი, ფიცხი, ნაზი და ამავდროულად, მტკიცე თავის ბავშვურ, მიამიტურ შეხედულებებში. ღმერთო, როგორ შემეყვარდა!

ერთი სული მქონდა, როდის ვნახავდი და მაშინვე ჩემთვის გადავწყვიტე – ის გახდება ჩემი ერთადერთი, ვისზეც ვიქორწინებ და რომელიც შვილებს გამიჩენს.

მკითხველს რომ ოდნავ მაინც გავაცნო ამ 17 წლის გოგონას ხასიათი, მხოლოდ ერთ მაგალითს მოვიყვან – ზაფხულის ერთ დღეს ხარკოვში, გორკის სახელობის პარკში დავსეირნობდით და მე ხელზე ხელი მოვკიდე, რათა პატარა მდინარეზე გადასვლაში მივხმარებოდი. ის განითლდა და სწრაფად გამომტაცა ხელი. ვკითხე, – „ჩემამდე ხელზე არავინ შეგხებია?“

მან ძალიან ემოციურად და ისე ხმამაღლა, თითქმის ყვირილით მიპასუხა – „მამას გეფიცები – არავინ!“ – რომ უცებ შევხტი!

აი, ეს მესმის! ე.ი. მის ხელთან ერთად, მივიღე ასეთი დიდი და ამაღელვებელი ჯილდო. ხელი კი არა, ეს მისი ნაზი სულის ნაწილი იყო. ძალიან მესიამოვნა. ისეთი მამაკაცური სიამაყე ვიგრძენი, თითქოს ციურმა დედოფალმა თავისი გვირგვინი მომცა სატარებლად. სიამაყე, რომ მე მისთვის იმდენად პირველი ვიყავი, რომ ჩემი შეყვარებულის ხელსაც კი არავინ შეხებია! ერთდროულად, შოკშიც ვიყავი და თან მიხაროდა! მაგრამ თავი მოვაჩვენე, რომ მენყინა. მაშინ მან, თითქოს ბოდიშს იხდიდა, თავისი ნაზი ხელი გამომიწოდა. მე მისი ძვირფასი ხელი მეჭირა და ოცი წლის განმავლობაში არ გამიშვია. ამ ნაზი ხელით, ჩემდამი ნდობით, განვვლე ყველაზე ბედნიერი დღეები ჩემს ცხოვრებაში და ყოველდღიურად ვუმტკიცებდი ალინას, რომ მისი ხელი შემთხვევით არ მერგო.

მე ღირსეული ადამიანი ვარ, მისი გულისთვის ყველაფერს ვიზამ, დაუფიქრებლად შემიძლია საკუთარი სიცოცხლე გაწვირო მისთვის. ნებისმიერ წამს! ეს სრული სიმართლეა, მკითხველო, ოდნავადაც არ ვაზვიადებ.

თვითონ დაუფიქრდი, ჩემო მკითხველო და წარმოიდგინე (ამ შემთხვევაში მივმართავ მამაკაცებს), შეძლებდი შენი

სიცოცხლის უპირობოდ დათმობას მისთვის, ვინც გიყვარს? თუ „დიახ“ – შენ ნამდვილად გიყვარს ის ქალი და მთელი ცხოვრება გეყვარება, ასე რომ, გაიქეცი მასთან, იმ ერთადერთთან, თორემ ასე, შეიძლება, შენი ცხოვრება დაკარგო. მაშინ რა აზრი ექნება მას?

სწავლის მთელი შემდგომი პერიოდი, უმაღლესი სასწავლებლის დამთავრებამდე, ერთად ვცხოვრობდით როგორც ცოლ-ქმარი და ერთი წამითაც არ დავცილებივართ ერთმანეთს ჩვენი ცხოვრების ხუთი საუკეთესო წლის განმავლობაში. ლექციებსა და სემინარებზეც ერთად ვისხედით, ერთად ვემზადებოდით გამოცდებისთვის, ერთად ვქირაობდით ბინას და როდესაც ინსტიტუტის არდადეგებზე გვინევდა განშორება, ტელეფონით ვესაუბრებოდით ერთმანეთს – ყოველდღე, ქალაქის ცენტრში, სატელეფონო სადგურში, საათობით ველოდი მის ზარს, ის კი საღამოობით მირეკავდა მალულად და საბანგადაფარებული მესაუბრებოდა, შინაურებს რომ არ გაეგოთ. ჩვენ ნაზად ვეუბნებოდით ერთმანეთს ერთსა და იმავე სიტყვებს, – „მიყვარხარ, მიყვარხარ, მიყვარხარ სიცოცხლეზე მეტად... და გელოდები“.

ხარკოვის იურიდიული ინსტიტუტის დამთავრების შემდეგ დავშორდით – ალინა შინ, თბილისში გაემგზავრა, მე კი გამგზავნეს კიევის საოლქო პროკურატურაში, უფროს გამომძიებლად. ეს დიდი თანამდებობა იყო, თითქმის რაიონის პროკურორის თანამდებობას უტოლდებოდა.

ამ პოზიციაზე, თვით სსრ კავშირის გენერალური პროკურორის ბრძანებით ინიშნებოდა მხოლოდ გამოცდილი გამომძიებელი, არანაკლებ სამი წლის სტაჟით, მაგრამ იქიდან გამომდინარე, რომ ჯარშიც და ინსტიტუტშიც წარჩინებული ვიყავი, სსრკ-ის გენერალურმა პროკურორმა ხე-

ლი მოაწერა ჩემი დანიშვნის ინდივიდუალურ ბრძანებას. აი, როგორ გამიმართლა! თუმცა, სიტყვა „გამიმართლა“, მხოლოდ უიღბლო ადამიანებისთვისაა, ჩემთვის კი ამ დანიშვნაში იგულისხმებოდა ხანგრძლივი და მეტად რთული გზა.

*ცხოვრებაში ყმწრითობით მხოლოდოც რა მხოლოდოც იმათი. ჴინც ამას იმსახურებინ. ჴინც ნამრვილოჯო ბეჯონს შრომობინ რა ჟჴით თუნრაც მინიმჯლოყრი ყმწრებინ.*

მე და ალინა ნახევარი წლის განმავლობაში ტელეფონით ვუკავშირდებოდით ერთმანეთს, შემდეგ კი მისი ნათესავების მონვევით (ალინა ავადმყოფობდა, ძალიან გახდა და ისინიც დანებდნენ), დედასთან ერთად თბილისში ჩამოვედი, რათა ჩემი მომავალი მეუღლის ხელი მამამისისთვის მეტხოვა.

თბილისის აეროპორტში მე და დედაჩემს პატარძლის ძალიან კეთილგანწყობილი ნათესავების დიდი ჯგუფი დაგვხვდა და ალინასთან შინ მივედით.

როდესაც ალინა მიყვებოდა, თუ როგორ მდიდრულად ცხოვრობდა მამამისი, გულის სიღრმეში ყოველთვის ეჭვი მეპარებოდა, მაგრამ როდესაც ჩემი თვალით ვნახე... გავოგნდი.

„სტალინურ“ სახლში, 200 კვ.მ.-ის ბინა მთლიანად მოპირკეთებული იყო ძვირად ღირებული ხის მასალით. ბინაში ანტიკვარული ავეჯი, ძვირფასი ლარნაკები და ფაიფურის სტატუეტები... ღმერთო, ნამდვილი მუზეუმი იყო! საბჭოთა პერიოდში მსგავს ფუფუნებას ვერც კი წარმოვიდგენდი.

მისაღები ოთახის შუაგულში მდგარ სავარძელში ჩემი მომავალი სიმამრი იჯდა. სიგარეტ „მალბოროს“ ეწეოდა, ხელში კი მისი კოლოფი ეჭირა. ფეხები თბილი წყლით სავ-

სე თასში ჩაენყო, ეტყობა, წნევა ანუხებდა...

უცებ, მის გარშემო, ნათესავები მოგროვდნენ და მე მესმოდა ფრაზები: „სანიმუშო, პროკურორი, ლამაზი, უკეთეს ვერ ინატრებ...“

სიმამრმა დიდრონი ცისფერი თვალებით ამომხედა (თბილისში მას მეტსახელად „ჩუგურს“ ეძახდნენ, რაც „ცისფერთვალეზას“ ნიშნავს) და მე და დედას შემოგვთავაზა, დავმსხდარიყავით.



ჩემი ქორნილი თბილისში  
1977 წელი

მეტი აღარაფერი მახსოვს, რადგან ისე ვლელავდი, რომ სიცხემ  $39^{\circ}\text{C}$ -მდე ამიწია. მხოლოდ ის მახსოვს, რომ აღინა ბედნიერებისგან ტიროდა, ხოლო ნათესავები, სიდედრის თაოსნობით, ქართული ტკბილეულით გვიმასპინძლდებოდნენ, მოგვიანებით კი საუკეთესო სასტუმროში დაგვაბინავეს.

ქორნილიდან მხოლოდ ის მახსოვს, რომ ჯერ ეკლესიაში ჯვარი დაგვწერეს – მღვდელი მე და აღინას საკურთხევლის გარშემო დაგვატარებდა. მე კი სულ იმაზე ვფიქრობდი, რომ აქ ფოტოს გადამიღებდნენ, პროკურატურაში გადაგზავნიდნენ და სამსახურს დავკარგავდი.

შემდეგ კი, რაც უკვე მახსოვს – უამრავი ხალხი, მაგიდები მხოლოდ ბინაში კი არ იყო გაშლილი, არამედ პატარა შიდა ეზოშიც. ზედ უხვად ელაგა ზუთხი, სევანის ტბიდან ჩამოტანილი ვარდისფერი კალმახი, წითელი და შავი ხიზილა და ღმერთმა უწყის, კიდევ რა. მეჩვენებოდა, რომ მთელი

თბილისი ზეიმობდა. სადღეგრძელოები, სადღეგრძელოები, სადღეგრძელოები! ცეკვები „დაცემამდე“. მოცეკვავეები აქეთ-იქით ისროდნენ ათმანეთიანების დასტებს. ამ უზარმაზარი სახლის მთელი იატაკი ფულით იყო მოფენილი.

დედაჩემმა გულუბრყვილოდ შემომთავაზა, ფული ამეკრიფა, მაგრამ აღინამ კატეგორიულად ამიკრძალა ფულთან მიკარება, დედაჩემს უთხრა, რომ ეს სირცხვილი იყო, რადგან თანხა ორკესტრის გასამრჯელო გახლდათ. დედა ძალიან გაბრაზდა და მაშინვე გადაჭრით მითხრა: „ჩემი ფეხი აღარ იქნება თბილისში, თუ ესენი ფულს ასე ფანტავენ და ახალგაზრდებს აღარაფერი რჩებათ!“

ქორწილი სამი დღე გრძელდებოდა. ყველაფერი სიგარეტის ბოლში იყო გახვეული, მეოთხე დღეს სიმამრმა, ნათესავებთან ერთად სტუმრებისგან შემოსული ფული დაითვალა, ქორწილის ხარჯი დაიტოვა, დანარჩენი თანხით კი ახალი ცისფერი „ჟიგული“ მიყიდა (06 მოდელი, „მაგარი“ მანქანა). აი, სულ ეს იყო.

მერე რა ხდებოდა თბილისში, აღარ მახსოვს, მაგრამ ზუსტად ვიცი, კიევში გამგზავრებამდე ჩემმა სიმამრმა აღინას უთხრა: – „აი, ნახავ, რაკი არ დამიჯერე, მთელი ცხოვრება მასთან ერთად (ე.ი. ჩემთან) სიღარიბეში მოგინევს ცხოვრება. მას ტუალეტის ქალაღდის ფულის შოვნაც კი არ შეუძლია“...

ჩემმა სიმამრმა ვერაფრით შემეყვარა. ქალიშვილისთვის ბინის შესაძენი ფულიც კი არ გაიმეტა, მიუხედავად იმისა, რომ ყველაფრის შესაძლებლობა ჰქონდა. სულ ელოდებოდა, როდის მიმატოვებდა აღინა და მასთან დაბრუნდებოდა. მაგრამ ვერ ეღირსა...

არასოდეს დავიჯერებ, რომ აღინას წუთით მაინც გასჩენია ჩემგან წასვლის სურვილი. დალხენილი ცხოვრება

არასოდეს გვექონია, მაგრამ ჩვენი სიყვარული გვაძლევს ბინებდა. წელიწადში ერთხელ, ნასესხები ფულით, ახალ კაბას თუ ვუყიდდი, ალინა ამითაც კმაყოფილი იყო. ორი წელი ნაქირავებ ბინაში ვცხოვრობდით – ჯერ კერძო სახლში, რომელსაც ტუალეტი ეზოში ჰქონდა, შემდეგ კი იაფფასიან ერთოთახიან ბინაში, კიევის განაპირას.

პროკურატურის დახმარებით, ორი წლის შემდეგ, ბერეზნიაკიზე, კიევში, მივიღე 42 კვმ-იანი პატარა სამოთახიანი კოოპერატიული ბინა ბოლო, მეცხრე სართულზე, სადაც ვცხოვრობდით რემონტისა და ჭაღების გარეშე.

ჭერში ჩამოკიდებული დიდი ნათურები, კედლებზე ჩამოხეული შპალერი, რომელსაც გამუდმებით ვანებებდით, იაფფასიანი ავეჯი, ორსართულიანი საწოლი ბავშვებისთვის და 6 კვ.მ.-ის სამზარეულო (სადაც გაჭირვებით თავსდებოდა ძველი მაცივარი და მაგიდა ორი სკამითურთ). სტუმრიანობის დროს კი სკამებს მეზობლებისგან ვთხოვდით.

აი, ეს იყო მთელი ჩვენი ავლადიდება, საწამ პრორექტორის მოადგილედ არ დავინიშნე, რის შემდეგაც, გადავედით უფრო დიდ, ფართო ბინაში, კარგი რემონტითა და ავეჯით.

წელიწადში ერთხელ სიმამრი გვსტუმრობდა ხოლმე და ყოველთვის გაკვირვებული რჩებოდა ჩვენი სილატაკითა და ცხოვრების პირობებით. ჩემს ცოლს თვალეში უყურებდა და სულ იმის მოლოდინში იყო, რომ მისი ფუფუნებას შეჩვეული ქალიშვილი ისევ თბილისში, მამასთან გაიქცეოდა, მაგრამ ვერ ელირსა – ალინას თვალეები სავსე იყო ოჯახის ერთგულებითა და ქმრის სიყვარულით.

ჩემი სიმამრი უკიდურეს სილატაკეში გარდაიცვალა. ჩვენი ქორწილის მერე, უამრავი უბედურება დაატყდა



ეს ფოტო რინის ტბაზეა გადაღებული, აფხაზეთში, დაახლოებით 1985 წელს! ჩემი ოჯახი და კეთილი ქართველი მეგობრები ლევანი და ვახტანგი, რომლებიც დღეს უკვე ცოცხლები აღარ არიან...

ნათელში ამყოფოს უფალმა! ერთად ვისვენებდით. ამ დროს მე, სულ რაღაც 35 წლის ასაკში, უკვე სსრკ-ში სიდიდით მესამე – კიევის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პრორექტორის მოადგილე ვარ!

თავს – ჯერ ციხეში ჩასვეს, სადაც ოთხი წელი გაატარა და მე რომ არ ჩავრეულიყავი, სიცოცხლის ბოლომდე იქ დარჩებოდა. სასამართლომ გაამართლა, მაგრამ მალე მთელი ფული კარტში წააგო და ჩვენ რომ არა, დასამარხი ფულიც კი არ ექნებოდა!

*აი. ასე ხდებდა ბოლომდე ცხოვრებაში – ნაყოფს მომავალში ჰროგნობიებს ნუ გააყიებო. ეს სიღმის მნიშვნელოვანი რისკი. მკითხველო. რამდენი შეყვანობილია გზანი ყოვლისა. რა ეს ჯიშმარბიყება!*

*იმრომი. გიყვაროდა. გზანრიდ შვილოები. რა იქნება მერი – ყოვლი თვითონ განსწავლოვს. რაცომ რა რისთვის – დღეს მხოლოდ ყოვლოდ ყნის რა სხვამ არავინ!*





მე და ალინა ჩემს კიეველ მეგობრებთან – სვეტლანასა და პეტრესთან ერთად საქართველოში, დღეს ისინი უკვე აშშ-ის მოქალაქეები არიან და დიდი ხანია პენსიაზე გავიდნენ

ალინასთან ერთად სიამტკბილობით ვცხოვრობდი, ქორნილიდან ორ წელიწადში ორი შვილი, სტიოპა და ქრისტინა, გამიჩინა და სახლის და ოჯახის საქმეები მთლიანად საკუთარ თავზე აიღო. მე დაკავებული ვიყავი გამომძიებლის საქმიანობით, სალამოობით კი ტაქსის მძღოლად ვმუშაობდი და ნაჩუქარი მანქანით „პურის ფულს ვმოულობდი“ ბავშვებისთვის. ეს დამამცირებელი და სახიფათო საქმე იყო და გარდა ამისა, ამ კერძო საქმიანობისთვის, შეიძლებოდა სამსახურიც დამეკარგა.



მე და ჩემი სიყვარული – ალინა, ლამაზი და ძვირფასი

ერთხელ, მანქანაში ჩამიჯდა სერიოზულ სისხლის სამართლის საქმეში ეჭვმიტანილი მთვრალი მამაკაცი, რომელიც ქალაქის მეორე ბოლოში მივიყვანე და გასამრჯელო არ გამოვართვი, შემეშინდა. მან ვერ მიცნო – სახეს ვმაღავდი. ძალიან მრცხვენოდა, მან გამლანძღა კიდევ, როდესაც უარი ვუთხარი ოთხი მანეთის აღებაზე. მთვრალმა ვერაფრით გაიგო, ასეთი რა „ქველმოქმედება“ უნდა ყოფილიყო ღამის ორ საათზე ვილაცისგან და რატომ...

## შვილები

ვინც არ იცის, რას ნიშნავს შვილების აღზრდა, როგორ სიყვარულს გრძნობ მათ მიმართ, როგორ განიცდი მათ თითოეულ ნაბიჯს ცხოვრების გზაზე (პირდაპირი თუ გადატანითი მნიშვნელობით), ვერასოდეს გამიგებს. ხოლო ვინც ეს გზა უკვე განვლო, მისთვის, შესაძლოა, ეს არც იყოს საინტერესო. თუმცა, უნდა ითქვას, რომ ყველაფერი დამოკიდებულია მთხრობელზე, მაგრამ შვილებზე რომ არაფერი თქვა, როდესაც შენს ცხოვრებაზე წერ, უბრალოდ დამნაშავე ხარ საკუთარი მომავლის წინაშე.

მომავალი კი ჯერ კიდევ მაქვს და მე ეს მთელი გულით მწამს, რადგან ჩემს სულს ათბობენ ჩემი პატარა შვილი და ელენა – ჩემი ახალი, საყვარელი მეუღლე!

*შვილოებთან დაყვანილობით მიწაზე გავიხსენებ მხოლოდ ყველაზე მნიშვნელოვანს. ვიცდები. გვერდი ავუწყო ნოყინს.*



ჩვენი მეგობრული და ბედნიერი ოჯახი: მე, ელენა და გავრიილი

ბავშვები – პატარა საზრუნავია, დიდები კი – მეტი საზრუნავი და დიდი პრობლემები, რომლებიც გვხვდება ცხოვრების გზაზე, არსებობს ასევე გადაუჭრელი პრობლემები. „ობივატელები“ და ხალხი, რომელიც ნაკლებად ერკვევა გენეტიკაში, ძირითად ყურადღებას აქცევენ ბავშვის აღზრდას. ამას (სინამდვილეში) მე კი არა, მეცნიერება ამტკიცებს, რომ ადამიანის ქცევა საზოგადოებაში, დეტერმინირებულია, მარტივად რომ ვთქვათ – 80%-ით გენები განსაზღვრავს და მხოლოდ 20% არის აღზრდის წილი.

ეს ჭეშმარიტებაა, მაგრამ მხოლოდ ცხოვრების დიდი გზის გავლის შემდეგ რწმუნდები ამაში. ჩვენ ვცდილობდით, შვილები მკაცრად აღგვეზარდა, მაგრამ რა – სტიოპა და ქრისტინა ძალიან ცელქი, გაუგონარი ბავშვები იყვნენ. და რადგან მათ შორის განსხვავება მხოლოდ ერთი წელია, დილიდან საღამომდე, გაუთავებლად ჩხუბობდნენ. ქრისტინა არაფერს უთმობდა ძმას და სტიოპამ ჭიდაობაში ისე დააოსტატა ქრისტინა, რომ მეორე კლასში გოგონებსა და ბიჭებს შორის შეჯიბრებაში მან პირველი ადგილი აიღო.

როგორც ყველა ბავშვი, ისინიც ხშირად ავადმყოფობდნენ, ჩვენ კი მათ ნამცეცა სიცოცხლეებს სხვადასხვა დაავადებისაგან ვიცავდით, რომლებიც, საბოლოოდ, შეიძლებოდა საბედისწეროც აღმოჩენილიყო. მხოლოდ ერთ მაგალითს გავიხსენებ, როდესაც ჩემი გოგონა სიკვდილის პირას აღმოჩნდა.

ოთხნლის ქრისტინას გრიპი შეეყარა და ტემპერატურამ 39 გრადუსს მიაღწია, ამასთან ერთად, მწვავე აპენდიციტის გამო, მოულოდნელად „გაუსკდა“ ბრმა ნაწლავი. თოვლიანი, ძალიან ცივი და ქარიანი თებერვალი იდგა. საზარელი ამინდი. გამოვიძახე სასწრაფო, დაახლოებით 19 საათი იყო. ბავშვი კიევის დნეპროპეტროვსკის რაიონულ საავად-



*ჩემი უკვე წამოზრდილი შვილები დედაჩემთან ერთად.  
ისინი კინალამ სამუდამოდ დავკარგე!*

მყოფოში გადავიყვანეთ, სადაც მიყვანიდან ორი საათის შემდეგ, როგორც მორიგე ექიმმა მითხრა, გაუკეთდა ძალიან რთული ოპერაცია, რომელმაც წარმატებით ჩაიარა. ქრისტიანასთან პალატაში არავინ შემიშვებდა, ის რენიმა-ციაში იწვა. ძალიან ვნერვიულობდი, მაგრამ შინ მაინც წავედი. სახლში კი ყველა ამ წყეული გრიპით იყო ავად: ცოლი, სტეპანი და ჩვენთან სტუმრად მყოფი სიდედრიც. მადლობა ღმერთს, რომ ამ გრიპს მე მაინც გადავურჩი. ბინაში აქეთ-იქით დავრბოდი, ყველას მომვლელი ვიყავი, მაგრამ გული მოუსვენრად მქონდა. ველარ ვითმენდი და სადღაც 23 საათისთვის საავადმყოფოში წავედი.

იმ დღეს გარეთ ქარბუქი იყო, ტრანსპორტიც უკვე აღარ მოძრაობდა და როგორღაც მივალნიე საავადმყოფომდე. მორიგე ექიმისგან გავიგე, რომ ჩემი გოგონა უკვე პალატაში იყო გადაყვანილი, მაგრამ არ შემიშვეს ქალაქში გრიპთან დაკავშირებით გამოცხადებული კარანტინის გამო. მაშინ



*ჩემი ქალიშვილი, ქრისტინა  
საკურთხეველთან მიმყავს*

დავურეკე ჩემს მეგობარს – რაიონის პროკურორს, მან კი – მთავარ ექიმს და მე პალატაში აღმოვჩნდი...

შესვლისას ასეთი სურათი დამხვდა – ერთ დიდ პალატაში ინვა ნლინახევრიდან ხუთ ნლამდე ასაკის დაახლოებით ოცი ბავშვი, სადაც ძველი, უზარმაზარი დაუგმანავი ფანჯრებიდან ზუზუნით აღწევდა ყინულივით ცივი თებერვლის ქარი. პალატაში პატარა პაციენტებს შორის იყო ასევე ორი ჩვილბავშვიანი დედა.

ქრისტინა ინვა ფანჯარასთან, ორპირ ქარში, 39<sup>ე</sup> ტემპერატურით, ფანჯრის რაფაზე კი თოვლი იდო! სანოლი სულ სისხლით იყო მოსვრილი. სისხლი ქრისტინასი არ იყო, ის უბრალოდ ჭუჭყიან სანოლში ჩაანვინეს. გოგონა ჩემს დანახვაზე მწარედ ატირდა, უხმოდ. ისე სუსტად იყო, განძრევაც კი არ შეეძლო, ლოყებზე დაპალუპით ჩამოსდიოდა მდუღარე ცრემლები...

ისევ გადავურეკე პროკურორს თხოვნით, სასწრაფოდ გამოეძახებინა მთავარი ექიმი, მე კი ჩემი სხეულით ვცდილობდი ქრისტინას გათბობას.

ერთი საათის შემდეგ მოვიდა გალემილი განყოფილების გამგე. გავეცანი როგორც პროკურატურის უფროსი გამომძიებელი და ვუთხარი, რომ აქ, ამ პირობებში, თუ ვინმე გარდაიცვლებოდა, მას ხვალვე დავაპატიმრებდი. ჩემმა ნათქვამმა მასზე ძალიან იმოქმედა, უცებ გამოფხიზლდა, გამოიძახა ყველა ექთანი და უბრძანა, დაეგმანათ ფანჯ-

რები. მათ მეც ვეხმარებოდი და ღამითაც დავრჩი. იქ, ერთი კი არა, ოთხი ღამე გავატარე!

პალატაში ყოფნისას ჩვილი ბავშვების დედებთან ერთად მიწვედა ღამის ქოთნების რეცხვა, ბავშვებისთვის მიმქონდა წყალი, ვუზომავდი სიცხეს და საერთოდ, ექთანის მოვალეობას ვასრულებდი, რომელიც ნემსსაც კი არ აკეთებდა დროულად და შესახსენებლად მისი მოძებნა გვინევდა. ექთანები არ მალავდნენ უკმაყოფილებას, რადგან ჩემი იქ ყოფნა, მათ საშინლად აღიზიანებდათ.

მეხუთე დღეს, ჩემი პროტესტის მიუხედავად, მე და ქრისტინა სუფთა და მოვლილ, ორადგილიან, „პრივილეგირებულ“ პალატაში გადაგვიყვანეს. თუმცა მე მაინც დავდიოდი „ჩემი“ სხვა პატარების მოსახსენებლად. მალე გამოგვწერეს კიდევც.

რატომ მოგიყევით ეს ამბავი? უბრალოდ აქ კარგად ჩანს, როგორი დამოკიდებულება მაქვს ბავშვების მიმართ და კიდევ იმიტომ, რომ ერთი-ორი საათიც რომ დამეგვიანა, შვილს დავკარგავდი.

ყველაზე დიდი პრობლემები ბავშვებს შეექმნათ „პერესტროიკის“ პერიოდში, როდესაც ბიზნესმენი გავხდი და ჯიბეებში ფულის „დასტები“ გამიჩნდა.

ერთხელ, შემთხვევით, ნაცნობი უბნის რწმუნებული შემხვდა, რომელმაც გულახდილად გამანდო, რომ ჩემი თერთმეტი წლის ვაჟი და ათი წლის ქალიშვილი, რაიონის ყველა მანანწალასა



ჩემი ქალიშვილის, ქრისტინასა და ვიჩესლავის ქორწილი



*შვილიშვილებთან –  
ალინაჩკასა და ვანეჩკასთან  
ერთად*

და უსახლკაროს, 100-დოლარიან კუპიურებს ურიგებდნენ.

მე და ჩემმა მეუღლემ გადავწყვიტეთ, ექსპერიმენტი ჩავგეტარებინა. სახლში, სადილობისას, მივხურეთ სამზარეულოს კარი, ათ ნუთში მოულოდნელად გავაღეთ და რა დავინახეთ: ქრისტინა დგას „სათვალთვალოდ“, ხოლო სტიოპას ორივე ხელი ჩემი პიჯაკის ჯიბეში აქვს ჩაყოფილი...

ეს ამბავი, რასაკვირველია, სახალისოდ მოგყვები, რადგან მაშინ მე და ალინამ ბავშვებს

ძალიან „გასაგებად“ ავუხსენით, რომ ქურდობა ცუდია და ამით, მანანალების და უსახლკაროების ისტორია დასრულდა. მაგრამ დაიწყო უფრო სერიოზული პრობლემები, რომელიც დაკავშირებული იყო მოზარდობის ასაკთან, როდესაც პრაქტიკულად უკვე აღარ შეგიძლია მათზე გავლენის მოხდენა – მათ უკვე სხვა ავტორიტეტები ჰყავთ და დიდი ადამიანის ლოგიკისთვის, სრულიად მიუღებლად იქცევიან.

რადგან ბიზნესით ძალიან დაკავებულები ვიყავით, მე და ალინამ გადავწყვიტეთ, ბავშვები, 13 წლის ქრისტინა და 14 წლის სტეპანი, შვეიცარიის ელიტარულ სკოლაში გაგვეგზავნა. ამ სკოლაში სწავლობდნენ ან მაღალჩინოსანი მექრთამეების, ან ისეთივე ბიზნესმენების შვილები, როგორც მე ვიყავი. ყველა ბავშვი მდიდარი და ფულიანი იყო. მათ შორის ჩემი შვილებიც.



ამ პანსიონში, მთელი ორი წლის განმავლობაში, მათ ვერაფერი ისწავლეს და ძირითადად დაკავებული იყვნენ „ათასნაირი საზიზღრობით“. ამიტომ ბევრ სხვა თანაკლასელთან ერთად, ისინი სკოლიდან გამოყარეს.

და დაიწყო.

აქ რაიმეს დაკონკრეტებისაგან თავს შევიკავებ, რადგან ეს არ იქნებოდა სწორი ჩემს შვილებთან მიმართებაში, მაგრამ უნდა გითხრათ, რომ ეს ძალიან რთული იყო. საბოლოოდ, ისინი დამოუკიდებელ და წესიერ ადამიანებად ჩამოყალიბდნენ და შესანიშნავი ოჯახები შექმნეს. ვიტყვი მხოლოდ იმას, რომ შეუძლებელი შევძელით.

*ამიყომ. მკითხველო. რაც უნდას რითყოი იყოს შინთის. გა-  
მოძიხნე ცხოო წაყოთარი შვილოებისთის. ვანწაყოთრებით 13-18  
წლის წაყში. ერთი წამითაც არ ცაყოო ისინი მარყო. ირ-  
ვკოიუ ყამრავი ცაყნებას. რასაც შეყძლიას. ცაგაყრვინის  
წაყარყოი ანცება – წაყოთარი შვილი.*

ფულმა საშინელი როლი შეასრულა შვილებთან ჩვენი და-  
მოკიდებულების ჩამოყალიბება-  
ში. მადლობა შენ, უფალო, რომ  
მე სასწაულის მოწმე გამხადე.  
მინდა გითხრათ, რომ ქრისტიან-  
სა და განსაკუთრებით სტეპანის  
„ნამდვილ ადამიანებად“ ქცევა  
ნამდვილი სასწაული იყო, რომე-  
ლიც მე საკუთარი თვალით ვიხი-  
ლე და აღინასთან ერთად გადა-  
ვიტანე.

ჩვენთვის ყველაზე რთულ  
პერიოდში, რომელიც შვილების  
აღზრდას უკავშირდებოდა, და-



ჟანასა და სტეპანის ქორწილი



სტეპანი ოჯახთან ერთად

ვინცეც ტაძარში ხშირად სიარული და გულწრფელად, მთელი გულით ვინამეთ ღმერთი! ეს საოცარი და ამაღლებული განცდაა.

მე დღესაც, ჩემს შვილებსა და შვილიშვილებს, ღმერთს ვაბარებ და ვიცი, რომ ჩემი ლოცვები ერთადერთია, რომელსაც შეუძლია, დაიცვას და დაიფაროს ჩემი ახლობელი ადამიანები ყოველი უბედურებისა და არასწორი საქციელისაგან.

მაგრამ ამის შესახებ ცოტა მოგვიანებით, მკითხველო. ვიტყვი მხოლოდ ორ ბანალურ ფრაზას.

*ოცნებები წმირჯო ხაიბა. მჯგრამ მოლოციონი ჯრასოციღ მართოციღას ხოლოგი. ნუ ელი შვილოციღას იმჯრეს. რასე შინ გაციოღ მათოციღ. შვილოციღი. სჯჯრასოციოციო. ვერასოციღეს რასათსნიბინ იმას. რასე შინ მათოციღეს გაციოციოღ რას ვერასოციღეს გჯჯიციღინ...*

მეტიც, თუ მათ ცხოვრებაში რაიმე არ გამოსდით, ისევ შენ, მშობელს, დაგაბრალებენ – ასეთია ცხოვრება.

---

## ლეონიდ ჩერნოვიცკი

---

რათქმაუნდა, ცხოვრებაში სხვაგვარადაც ხდება, მკითხველო, და 100 პროცენტით ვარ დარწმუნებული, რომ შენ ცხოვრების სულ სხვა გამოცდილება გაქვს – რასაც გულწრფელად გილოცავ.

## მუშაობა პროკურატურაში

1977 წელია და აი, მე, კიევის ოლქის პროკურატურის უფროსი გამომძიებლის სერიოზულ თანამდებობაზე დავინიშნე. სისხლის სამართლის პროცესის არაფერი მესმოდა, მაგრამ მამოძრავებდა საყოველთაო სამართლიანობის მოპოვებისა და დამნაშავეთა აუცილებელი დასჯის დიდი სურვილი.

თავიდან მომცეს ორი სკანდალური საქმე, გენერალური პროკურორის რეზოლუციით: „საქმე დაევალოს საოლქო პროკურატურის გამოცდილ უფროს გამომძიებელს“! და ამ საქმეებით დარტყმის ქვეშ დამაყენეს, რადგან ეს საპასუხისმგებლო საქმეები აყვანილი იყო პარტიის ცკის კონტროლზე და მათ გახსნას უშედეგოდ ცდილობდნენ უკრაინის გენერალური პროკურატურის გამოცდილი, „განსაკუთრებული საქმეების გამომძიებლები“.

ახლა გაიგებთ, თუ რატომ გადმომცეს მე ეს საქმეები.



უკრაინის გენერალური პროკურატურა

პირველი საქმე ეხებოდა 29 წლის ახალგაზრდას, ჩერნობილის ატომური ელექტროსადგურის პარტკომის მდივანს, ნამდვილ კომუნისტს, რომელსაც სუკ-ი ადანაშაულებდა შპიონაჟში. მის მიმართ საქმე აღიძრა იუგოსლავიური პორ-ნოგრაფიული ჟურნალის („სიყვარულის ასი პოზა“) შენახვის ბრალდებით, რომელიც მის საწოლთან ტუმბაში იპოვეს.

იმ ბიჭის სახელი არ მახსოვს, მაგრამ მახსოვს მისი ბიოგრაფია, რომელშიც უხვად იყო ნახსენები საბჭოთა კავშირში ყველაზე გრანდიოზული და ცნობილი „ახალგაზრდული მშენებლობების“ სახელები. მას გულწრფელად სჯეროდა კომუნიზმის, შემოვლილი ჰქონდა მთელი საბჭოთა კავშირი და ატომური ელექტროსადგურის („აეს“) თანამშრომლებიც ძალიან დიდ პატივს სცემდნენ, რისთვისაც აირჩიეს კიდევ პარტიული კომიტეტის (პარტკომის) მდივნად (რაც მაშინ ჩერნობილის პარტიის რაიონულ კომიტეტთან იყო გათანაბრებული). ობიექტის მნიშვნელობიდან და იქ მომუშავე ადამიანების რაოდენობიდან გამომდინარე, ეს ძალიან დიდი თანამდებობა იყო.

რატომ არ უნდოდათ გენერალურ პროკურატურაში ამ საქმისთვის ხელი მოეკიდათ? იმიტომ, რომ ის პირდაპირ უკავშირდებოდა ჩერნობილის ქალაქის რაიკომსა და ატომური სადგურის პარტკომს შორის არსებულ უთანხმოებებსა და პირველობისთვის ბრძოლას. მაშინ ატომური ელექტროსადგური ჯერ კიდევ არ იყო შეყვანილი ექსპლუატაციაში, მაგრამ მშენებლობა მთლიანად დასრულებული იყო.

საქმეში ასევე ფიგურირებდა ატომური სადგურის სუკ-ის უფროსი „ოპერის“ მასალები, რომელმაც ახალგაზრდა პარტიული მუშაკის წინააღმდეგ აღძრა ოპერატიული-სამძებრო საქმე ჯაშუშობის ბრალდებით.



*ჩერნობილის ატომური ელექტროსადგური! სისხლის სამართლის საქმის გამოძიებისას მისი ყველა კუთხე-კუჩქული შემოვიარე... ვინ იცოდა მაშინ, 1978 წელს, რამხელა მწუხარებას მოუტანდა ის უკრაინელ ხალხს!*

გენერალურმა პროკურატურამ ამ ყმანვილის საქმე რამდენჯერმე გადაგზავნა სასამართლოში და ცდილობდა მის ციხეში ჩასმას, მაგრამ ის ძალიან ენერგიული, აქტიური და თავდაჯერებული კომუნისტი იყო და განუწყვეტლივ წერდა საჩივრებს ცენტრალურ კომიტეტს პარტიაში აღდგენის მოთხოვნით და ითხოვდა, დაებრუნებინათ თანამდებობაზე. ჟურნალი იყო იუგოსლავიური, ხოლო იუგოსლავია კი იყო ერთ-ერთი იმ ქვეყანათაგანი, რომელმაც ხელი მოაწერა გაეროს კონვენციას პორნოგრაფიული ლიტერატურის გავრცელების აკრძალვასთან დაკავშირებით. გარდა ამისა, ამ პარტიულმა მუშაკმა გამოძიების პროცესში უამრავ გამოძიებელს, რომელთა ხელშიც გაიარა ამ საქმემ, მისცა ძალიან სერიოზული ჩვენებები ჩერნობილის რაიკომის პირველი მდივნის მიერ თანამდებობის ბოროტად გამოყენების შესახებ, რომელსაც აქტი-

ურად და „გასამრჯელოს“ ფასად, მფარველობდა სუკ-ის პასუხისმგებელი მუშაკი.

სასამართლომ რამდენჯერმე დაუბრუნა საქმე გამოძიებას, რადგან ჯაშუშობის ფაქტები არ დასტურდებოდა, თუ არ ჩავთვლით რამდენიმე სამოყვარულო და სხვათა შორის, ძალიან ლამაზ ფოტოს, რომლებიც იმის მტკიცებულებად ვერ გამოდგებოდა, რომ ფოტოგრაფს ჰქონდა განზრახვა, გაემხილა „სამხედრო საიდუმლოება“. ეს იყო უბრალოდ სამახსოვრო ფოტოები.

პორნოგრაფიასთან დაკავშირებული ყველა ბრალდება კი ემყარებოდა მხოლოდ და მხოლოდ ნაკლებად ცნობილი მხატვრის მიერ ჩატარებულ ექსპერტიზას, რომელიც, რა თქმა უნდა, ამ საქმის დეტალებში არ იყო გარკვეული. მას სუკ-ის მიერ საგანგებოდ ჰქონდა დავალებული საბრალდებო დასკვნის დანერა საქმის „შესაკერად“.

ბოლოს და ბოლოს, ცენტრალურ კომიტეტში მუდმივმა „რევეტმა“ და ორივე მხრიდან საჩივრების უწყვეტმა ნაკადმა ისე მოაბეზრა თავი გენერალური პროკურატურის ხელმძღვანელობას, რომ გადაწყვიტეს, საქმე „თავიდან მოეშორებინათ“ და გადაეცათ ქვემდგომი რგოლისთვის, ანუ საოლქო პროკურატურისათვის. ხოლო ოლქის პროკურორმა (რათა ძველი გამომძიებლებისთვის სახელი არ გაეტეხათ), გენერალურ პროკურატურასთან შეთანხმებით, საქმე მე გადმომცა. ასე რომ, თუ არაფერი გამომივიდოდა, ჩემს გამოუცდელობას გადააბრალებდნენ და საქმე სხვა ოლქს გადაეცემოდა.

აი, ასეთი ვარაუდი ჰქონდათ „დიდ ბიძებს“, როდესაც საქმე მე გადმომცეს, ახალბედას, რომელსაც ცხოვრებაში დამოუკიდებლად, არც ერთი სისხლის სამართლის საქმე არ მქონდა გამოძიებული, ხულიგნობაზეც კი.

საქმეს დიდი ენთუზიაზმით მოვეკიდე – სამი თვე ვიძიებდი და მთელი ეს დრო აეს-ზე (ატომურ ელექტროსადგურზე) გავატარე. დავკითხე უამრავი საჭირო ადამიანი, აგრეთვე პარტკომის მდივნის კარის მეზობელიც, რომელმაც დაასმინა ის, ვითომდა პორნოგრაფიულ ჟურნალთან დაკავშირებით. საბოლოოდ, აი, ასეთი სურათი მივიღე.

სუკ-ის ოპერმუშაკმა, მისი გვარი რატომღაც დამამახსოვრდა – ბეზვერხიმ (მას წინა კბილი აკლდა და კბილებს შორის ცარიელ ადგილას ყოველთვის სიგარეტი ჰქონდა გაჩრილი), რომელიც სარგებლობდა თავისი უსაზღვრო ძალაუფლებით, შექმნა ბანდიტური დაჯგუფება. ამ დაჯგუფებაში შედიოდნენ ჩერნობილის რაიკომის პირველი პირები, ატომური სადგურის მშენებლობის ხელმძღვანელები და მთელი რიგი პასუხისმგებელი მუშაკები. მათ გამოიყენეს თავიანთი სამსახურებრივი მდგომარეობა და ხელში ჩაიგდეს სამშენებლო მასალები, სასაქონლო ბაზის იმპორტული საქონელი, ავტოტრანსპორტი და ბევრი სხვა რამ. იშენებდნენ აგარაკებს თავისთვის და საჭირო ადამიანებისთვის, ბაზიდან გამოჰქონდათ მუშებისთვის განკუთვნილი იმპორტული საქონელი და ფაქტობრივად ეწეოდნენ დანაშაულებრივ საქმიანობას, რითაც ზიანს აყენებდნენ მშენებლობას, მშენებლობაზე კი ყველაფერი ბლომად იყო.

ახალგაზრდა და ენერგიული პარტკომის მდივანი ყველაფერ ამას გამობდა, საჯაროდ პრესაშიც კი გამოდიოდა. მაშინ ოპერმუშაკმა მასზე ანონიმური წერილი დაწერა, რომ ის ჯაშუშობის მიზნით აეს-ის ფოტოებს იღებდა. სინამდვილეში კი ის ყმანვილი ყველა ფოტოს თავის არქივში ინახავდა. ვინ იცის, ეგებ წიგნის დაწერაც კი ჰქონდა განზრახული. ანონიმური წერილი რეაგირებისთვის, ოპერატიულმა მუშაკმავე მიიღო და შესაბამისად, აღძრა სუპერსა-



იდუმლო ოპერატიული სამძებრო საქმე. მკითხველისთვის გასაგები რომ იყოს, მოკლედ გიამბობთ, თუ რას ნიშნავდა საბჭოთა კავშირის დროს ო ს ს.

ამ დროს ოპერატიული სამძებრო საქმის (ო ს ს) ფიგურანტის წინააღმდეგ მუშაობას იწყებდა ერთდროულად ყველა სამსახური, ოლქის ასობით ოპერატიულ მუშაკთან ერთად, თავის მონაცემთა ბაზითა და აგენტურითურთ, რომლის რიგებშიც, საბჭოთა კავშირის დროს, მსახურობდა ყოველი მეხუთე ადამიანი.

ათასობით წყაროდან შეგროვებული სიბინძურის (ძირითადად, ტყუილის) გაანალიზების შემდეგ, მას აძლევდნენ პროცესუალურ ფორმას და უკვე ამ სახით გადასცემდნენ პროკურატურას გამოსაძიებლად (რა თქმა უნდა, დამსმენების გვარ-სახელისა და სხვა საიდუმლო წყაროების მითითების გარეშე).

ოპერატიული სამძებრო საქმის მიმდინარეობის პროცესში, ეჭვმიტანილის ირგვლივ იქმნებოდა აუტანელი, საშინელი გარემო: ვრცელდებოდა ჭორები, იწყებოდა თვალთვალი, უსიამოვნებები სამსახურში და შინ, უახლოესი „მეგობრებიც“ კი ჩასჩინებდნენ, რომ მისი საქმე წასულია და მას დახვრეტა არ ასცდება.

ყოველივე ეს კეთდებოდა იმისთვის, რომ ეჭვმიტანილი „აფორიაქებულიყო“, დაეწყო რეკვა მფარველებსა თუ ნაცნობებთან, გადაემალა, თუკი რაიმე არაკანონიერი ჰქონდა (საბჭოთა სისტემის დროს კი თითქმის ყველაფერი იკრძალებოდა). მერე კი, როცა გაირკვეოდა, სად რა გადამალეს და ვისთან ჰქონდა ეჭვმიტანილს „კავშირი“, ატარებდნენ გაუთავებელ ჩხრეკებს. ჩხრეკდნენ ყველა ნათესავს, ლამის მეხუთე თაობამდეც. რა თქმა უნდა, სადღაც, რაღაცას ყოველთვის პოულობდნენ: ვიღაც საავადმყოფო

ფურცელს აყალბებდა, ვილაც იარალს ინახავდა, ზოგსაც ყალბი მონწობა ჰქონდა და ვინ იცის, კიდევ რა...

ასე ჩნდებოდა „თანმხლები“ სისხლის სამართლის საქმეები, რომლებიც უშუალოდ იყო დაკავშირებული მთავარ ფიგურანტთან და მათი გამოყენება, შესაძლებელი იყო ირიბი მტკიცებულებების სახით ეჭვმიტანილის, როგორც ამორალური ტიპის, დასახასიათებლად. ასევე ყოველთვის შეიძლებოდა ამ საქმეზე „მიენებებინათ“ რომელიმე მისი ნაცნობი ან ნათესავი. ძირითადი ამოცანა იყო – რაც შეიძლება მეტი ადამიანი ჩაესვათ 10 დღით, რაც საბჭოთა ხელისუფლების პერიოდში ძალიან იოლი იყო. საკანში შეჰყავდათ დამსმენები, რომლებიც ძალიან მალე დაკავებულის ნდობას იმსახურებდნენ და ისიც, ყოველგვარი ეჭვის გარეშე, უყვებოდა მათ საკუთარ თავზე და, რაც მთავარია, ათასგვარ ტყუილ-მართალს მთავარ ფიგურანტზე. ამგვარად, მზად იყო ხოლმე „შეკერილი“ სისხლის სამართლის საქმეები და უკვე ახალი პოტენციური დამსმენებიც ჰყავდათ, რადგან ოპერატიული მუშაკები უდანაშაულო მოქალაქეებს, მაშინვე სთავაზობდნენ ალტერნატიულ არჩევანს – ან ციხე, ან დასმენა!

არ ვიცი, დღეს რამდენი დამსმენია ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნებში, მათ შორის უკრაინაში, რადგან ორგანოებში დღევანდელი, თითქმის ტოტალური კორუფციის პირობებში, ძიების ყველა დონეზე, მთელი ინფორმაცია ნინასნარ იყიდება. დამსმენებს ყოველთვის მხილება ემუქრება და აღარც იმხელა გასამრჯელო ელით, როგორც საბჭოთა კავშირის დროს უხდიდნენ მათ. ასე რომ, ოპერმუშაკებთანაც არც ისე ხშირად დადიან.

ეს მხოლოდ ლირიკული გადახვევა იყო ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობაში მეტ-ნაკლებად გარკვეული გა-

მომძიებლის ნაამბობიდან. მე ხომ ბევრი რამ არც კი ვიცოდი, რადგან ოპერატიული სამძებრო სამუშაო, სრულიად საიდუმლო წარმოებაა, რომელშიც მხოლოდ თავად ოპერმუშაკები არიან ჩახედული – ისინი ხელს აწერენ დოკუმენტებს გრიფით „სრულიად საიდუმლოდ“, ხოლო კონფიდენციალური ინფორმაციის გახმაურებისთვის, პატიმრობით ისჯებიან.

*ამიციომაჯ. ლემო მკითხველო. ყოველთვის თხიზოჯაყო ყოფნა გმართობს! თუკი შინ წინაწარმოიგ მსჯავლი რამ იგეგმება. შინ ყი თავს რამნაშვყო ან გრძნობ. მოჯავრია, ან „აფორიაჯი“ რა ანჯის იწაო! იცხოვრი ლეყოლი ცხოვრებით რა ჰროყოჯც იებს ან წამოიგო.*

ადრე დამსმენების დასაქმება (ე.წ. ვერბოვკა) ხელოვნურად ხდებოდა – მაგალითად, სასტუმროში ცოლს ან ქმარს შეუსწრებდნენ საყვარელთან და მეუღლესთან დაბეზლების მუქარით, აიძულებდნენ ხელი მოეწერა „კონტრაქტზე“.

სუკ-ს ჰყავდა მეძავი აგენტები, რომელთაც მიუჩინდნენ ხოლმე შეზარხოშებულ პირებს, ვისითაც კონკრეტულად იყო დაინტერესებული სამძებრო სამსახური. მოსასმენ აპარატურას, სასტუმროების ტუალეტებშიც კი აყენებდნენ, განსაკუთრებით „ინტურისტში“, სადაც პრივატიზაციის შემდეგ ახალმა მფლობელებმა ათეულობით მილიონი დოლარის ღირებულების „ავლადიდება“ აღმოაჩინეს. ტოტალიტარული მანქანა კი მთელი ძალით მუშაობდა. ჰოდა, ეს ჩვენი ყმანვილიც მეტად ფხიანი გამოდგა და დაემუქრა ცკ-ს, რომ თუ თანამდებობაზე არ დააბრუნებდნენ, განცხადებით მიმართავდა გაეროს პოლიტიკური მოტივით დევნასთან დაკავშირებით. საქმე მოსკოვამდეც მივიდა. დაკითხვებზე ის ამტკიცებდა, რომ ფოტოებ-

ზე სქესობრივი აქტი კი არა (მართლაც, სურათებზე პარტნიორები სასქესო ორგანოების გარეშე ჩანდნენ), პოზები იყო გამოსახული და ეს იყო სამედიცინო ლიტერატურა, როგორც ანოტაციაშია მითითებული.

თავად აქტივისტი მუშათა გაზეთებში ადგილობრივმა კარიკატურისტებმა მსუბუქი ყოფაქცევის ქალებთან ისეთ პოზებში დახატეს, რომ ატომური სადგურის მუშები ზიზლით იფურთხებოდნენ და ამ გარყვნილთან ყოველგვარი ურთიერთობა განყვიტეს, მას აღარავინ ელაპარაკებოდა, ახალმოყვანილი ცოლი კი მაშინვე გაეყარა. საბჭოთა წყობილების დროს, უსირცხვილოსა და უზნეოს არავინ გაეკარებოდა, მაგრამ უნდა ითქვას, რომ გამოძიებაში მყოფი, მართლა მტკიცე ხასიათის ადამიანი იყო. ცოლსა და მეგობრებს არასოდეს ლაღატობდა, არც არაყს სვამდა. ნამდვილი კომუნისტი იყო.

საქმის გაცნობისას, ჩემი ყურადღება მაშინვე მიიქცია იმ ფაქტმა, რომ სისხლის სამართლის საქმეში ყველა მთავარი მტკიცებულება აგებული იყო ხელოვნებათმცოდნე ბარაბაშოვის დასკვნაზე. მან, საბჭოთა პერიოდის სხვა მხატვრების მსგავსად, პროფესიონალი მხოლოდ იმისთვის მიიღო, რომ იყო პარტიული, მხატვართა კავშირის წევრი და არცთუ ცუდი მხატვარი.

შევხვდი კიდეც ამ პროფესორს – გაბლენძილი მოხუცი ყალიონს ეწეოდა, გარკვევით ლაპარაკი კი უჭირდა. როდესაც ვკითხე, თუ რატომ ჩათვალა მან ჟურნალში ნანახი სურათები პორნოგრაფიად და რატომ არ მიაჩნიათ ასეთად დიდი მხატვრების ტილოებზე გამოსახული შიშველი ქალები და მამაკაცები, პრაქტიკულად ვერაფერი მიპასუხა, მხოლოდ რაღაც ჩაიბურტყუნა. მაშინ გადავწყვიტე, ჩამეტარებინა არა ხელოვნებათმცოდნეობის, არამედ

კომპლექსური, ხელოვნებათმცოდნეობა-სექსოლოგიური ექსპერტიზა, რომელმაც კვალიფიციური დასკვნა მომცა – ეს პორნოგრაფია არ არის, ეს არის სასქესო ორგანოების გარეშე გამოსახული მამაკაცებისა და ქალების პოზები. სხვათა შორის, საბჭოთა კავშირში, პირველი გამომძიებელი ვარ, რომელმაც მოიფიქრა ასეთი სახის ექსპერტიზის ჩატარება. ჩემამდე მხოლოდ მხატვრები ადგენდნენ, რა იყო პორნოგრაფია და რა არა. რატომ მაინცდამაინც მხატვრები და არა, მაგალითად, დიზაინერები ან ზეინკლები? წარმოდგენა არ მაქვს... მაგრამ 1917 წლიდან ასე იყო მიღებული.

სისხლის სამართლის საქმე დავხურე. ყმანვილი უდანაშაულოა!

ამის მერე დაიწყო საშინელება – სუკ-ის თანამშრომელი მემუქრებოდა, ყოველდღე მიბარებდნენ ცენტრალურ კომიტეტში, თითოეული პარტიული მუშაკისთვის მიწვევა და ექსპერტიზასა და საქმის დახურვასთან დაკავშირებით, ჩემი საქციელის ლოგიკური ახსნა.

ხელმძღვანელობას გადაწყვეტილება უნდა მიეღო. უკან დასახევი გზა აღარ იყო. ყმანვილს მოხსნილი ჰქონდა ყველა ბრალდება, ის აღადგინეს პარტიაში და პარტკომის თანამდებობაზეც.

საბოლოოდ ყველაფერი უფრო დიდი სკანდალით დასრულდა – მე, ოლქის პროკურორი, სუკ-ის გენერალი და გენერალური პროკურორის პირველი მოადგილე, თათბირზე გამოგვიძახეს, სადაც სუკ-ის გენერალი დაინტერესდა მისი თანამშრომლის როლით ამ საქმეში. მეც უნებლიეთ „წამომცდა“, ბანდიტია და თავის გარშემოც ბანდა შეკრიბა-მეთქი. უცებ პირველი მოადგილის კაბინეტში სიჩუმე ჩამოვარდა. სათქმელი აღარ დამასრულებინეს.

გენერალური პროკურორის პირველმა მოადგილემ სიტყვა გამანწყვეტინა და მითხრა: „ცოტა ხნით დაგვტოვე, შვილო“. მე კაბინეტიდან გამოვედი და ვერ გეტყვით, შემდეგ იქ რა მოხდა. მოგვიანებით, ოთახიდან ოლქის პროკურორი გამოვიდა და ჩუმად გაემართა საოლქო პროკურატურისკენ, რომელიც იმავე შენობაში იყო განთავსებული, სადაც გენერალური პროკურატურა და მეც უკან გავყვევი... საბოლოოდ მე არავინ არაფერი მითხრა, მაგრამ სუკ-ის თანამშრომელი ბეზვერხი გაათავისუფლეს თანამდებობიდან, ხოლო ახალგაზრდა პარტიული მუშაკი, ყოფილი ექვმიტანილი, იაფფასიანი ღვინის ბოთლითურთ მესტუმრა და უბრალოდ ხელი ჩამომართვა, თქმით კი არაფერი უთქვამს... ამ ხელის ჩამორთმევით უკვე ყველაფერი ნათქვამი იყო.

მერე ის წერილებსაც მწერდა საბჭოთა კავშირში გაჩაღებული დიდი მშენებლობებიდან. ეს წერილები გამსჭვალული იყო სამშობლოსადმი სიყვარულითა და კომუნისტური პატრიოტიზმის სულისკვეთებით.

ამ ყმანვილისგან ერთი საინტერესო მოსაზრება მოვისმინე, რომელსაც ვიყენებ მთელი ცხოვრების მანძილზე.

ერთხელ საქმის მასალებისა და ნივთების გადატანა დამჭირდა კიევში და დავინწყე გზად მიმავალი მანქანების გაჩერება. მან დაინახა როგორ ვწვალობდი და უცებ, საიდანღაც, ცარიელი თვითმცლელი მოიყვანა, ჩამსვა კაბინაში და მეც მშვიდობიანად ჩავედი კიევში. გამომშვიდობებისას ვკითხე: „შენ ხომ თანამდებობის პირი აღარ ხარ, როგორ მოახერხე?“, მან კი მიპასუხა, – „გახსოვდეს, ლეონიდ, არსებობენ ადამიანები, რომლებსაც ნებისმიერი პრობლემის გადაჭრა შეუძლიათ, მაგრამ არსებობენ ისეთებიც, რომლებიც ვერაფერს წყვეტენ“. მეც დავიმახსოვრე.

*შენც გახსოვარს, მკითხველო! თუ რაიმე მნიშვნელოვნის გა-  
ცანა შეეძლოს რაღაცას. მიმართე მათ, ვისაც ამის გაცანა შეეძლოს  
და შესაძლებელია, შენი რაიმე რამე შეეძლოს. ამ რაიმის ნუ მიჰყ-  
ვიყვარები მათ ნორმებსა და თანამდებობებს...*

როცა პროკურატურაში დიდი გამოცდილება დავაგ-  
როვე, უკვე ყველაზე რთულ სისხლის სამართლის საქმე-  
ებს მავალბდნენ, მაგალითად ისეთს, როგორც იყო გან-  
საკუთრებით დიდი ოდენობის თანხის დატაცება. ასევე  
ვხელმძღვანელობდი საგამომძიებლო ბრიგადებს. ერთ-  
ერთ ბრიგადაში მაშინ მომავალი გენერალური პროკურო-  
რი პისკუნიც აღმოჩნდა, რომელიც იმხანად, ჩვეულებრივ  
გამომძიებლად მუშაობდა რაიონულ პროკურატურაში. ეს  
უბრალოდ ისე, სიტყვამ მოიტანა...

ყველაფრის მოყოლას არ ვაპირებ, მაგრამ ერთ საინტე-  
რესო საქმეზე მაინც მინდა გაიმბოთ. შენ ხომ ეს ძალიან  
გაინტერესებს, მკითხველო, განა ასე არ არის?

სისხლის სამართლის დანაშაული ყოველთვის იზიდავ-  
და ადამიანებს. ამას გეუბნებით მე, იურიდიულ მეცნიერე-  
ბათა კანდიდატი და სპეციალობით კრიმინალისტი. ვიცი,  
რომ საინტერესოა. კრიმინალისტიკაში არსებობს ასეთი  
ყურადღასაღები პოსტულატი – *ცოცხალ ამჟღავნებს ისეთი ვა-  
მანი, რომელიც არ ყოცნობს რაიმე რამის წაღობას. მან-  
რამ ვაგამინთა ყმრავლოდობისთვის ეს მხოლოდ ანცისაზოგ-  
ლოგებრივ ოცნებას წიგბა.*

ნამდვილი ბოროტმოქმედები კი, მათივე ფსიქოლოგი-  
იდან გამომდინარე, ამ ოცნებას რეალობად აქცევენ, ანუ  
მათ აქვთ უნარი, დაარღვიონ ადამიანური კანონები, რაც  
მათ განასხვავებს ჩვეულებრივი მოქალაქეებისაგან. მო-  
ქალაქეთა აბსოლუტური უმრავლესობა კანონმორჩილია

და „ნითელ შუქზეც“ არ გადადის, გარენარი ბოროტმოქმედებისთვის კი ადამიანის სიცოცხლე ჩალის ფასადაც არ ღირს. ისინი მზად არიან, დაარღვიონ ყველგან და ყველაფერი...

მოგვიანებით გაჩნდა გენერალური პროკურორის კიდევ ერთი რეზოლუცია: „საქმე დაევალოს გამოცდილ უფროს გამოძიებელს“, რაც სინამდვილეში ნიშნავდა, რომ საქმე იყო განწირული და საჭირო იყო განტევების ვაცია, ანუ ახალგაზრდა და გამოუცდელი გამოძიებელი. იმ დროისთვის ეს „განტევების ვაცია“ გახლდით მე.

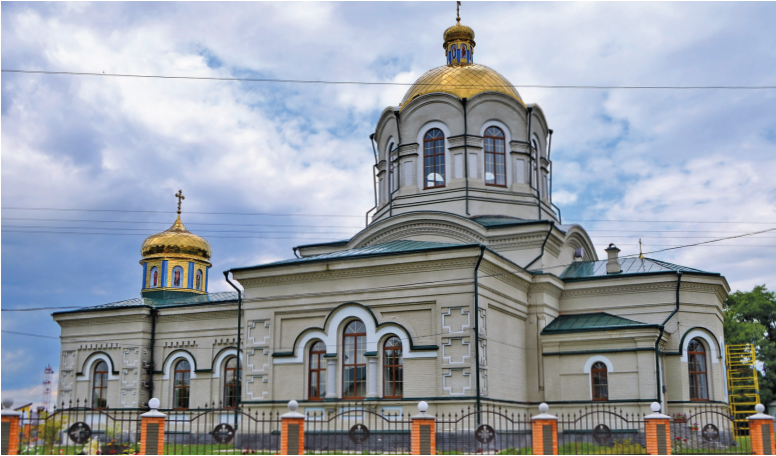
ფაბულა, ანუ უბრალო ენით რომ ვთქვათ, საქმის არსი, მდგომარეობდა შემდეგში – 17 წლის ქალიშვილი გააუპატიურეს და ჩააგდეს თერთმეტმეტრიან ჭაში. მას სხეულზე აღენიშნებოდა ღრმა ნახეთქი ჭრილობები. გარდაცვლილის საშოში აღმოჩენილი იყო რაღაც სპერმის მსგავსი. მოკლულს ერქვა გალია, ცხოვრობდა კიევის ოლქის რაკიტინანსკის რაიონში. ეს იყო პატარა ქალაქი-დასახლება შვიდი ათასი მცხოვრებით. ჩემამდე ამ საქმეს იძიებდა გენერალური პროკურატურის ორი „ცნობილი“ გამოძიებელი. ერთი ამ საქმის გამო, სამსახურიდან დაითხოვეს ალდგენის უფლების გარეშე, მეორემ კი მიიღო საყვედური და კატეგორიული უარი განაცხადა საქმის წარმოების გაგრძელებაზე. საქმის ასეთი სიმძიმისა და „გაუხსნელობის“ მიზეზი იყო არა გამოძიებასთან დაკავშირებული დეტალები, არამედ მოკლულის დედა – ორმოცდაათიოდე წლის მსუქანი ქალბატონი (არც მახსოვს, რა ერქვა), რომელიც, ჩემი აზრით, უბედურებისგან ჭკუიდან გადასულიყო. მან დაიწყო აქტიური პარალელური გამოძიება და ყოველდღე გვთავაზობდა ახალ-ახალ ვერსიებს მკვლელობასა და მკვლელებთან დაკავშირებით.



თუ მისი უაზრო ვერსიების გადამონმება და შესაბამისი რეაგირება არ ხდებოდა, ის თანამშრომლებს ადანაშაულებდა მოსყიდვაში და წერდა ასობით საჩივარს კიევისა თუ მოსკოვში, უკრაინის პროკურატურიდან დაწყებული, სსრკ-ის პროკურატურამდე.

მოკლულის დედაზე ცალკე იმიტომ დავწერე, რომ სწორედ ის გახდა გამოძიების, პროკურატურისა და გამომძიებლებისთვის მთავარი პრობლემა. მას, როგორც პარტიის წევრს (დიდი გამოცდილების მქონე მონინავე მწველავს, ანუ საბჭოთა კოლმეურნეს) უშუალო ურთიერთობა ჰქონდა უკრაინის სსრ კომპარტიის ცკ-ის წევრებთან. მათ ყოველდღე აკითხავდა, ისე დადიოდა იქ, როგორც სამსახურში და რადგანაც საბჭოთა დროის ცკ-ში საშვს პარტიული ბილეთი წარმოადგენდა, ეს ქალბატონი გამოძიების ყოველ ნაბიჯს „დიდ“ კომუნისტებთან ერთად განიხილავდა, რომელთაც არ შეეძლოთ, არ მოესმინათ მისთვის და ითვალისწინებდნენ რა მის „სწორ“ წარმომავლობას, რეაგირებდნენ ნერვიული რეზოლუციებით გენერალური პროკურორის მისამართით. ეს უკანასკნელი კი გამომძიებლებისგან მოითხოვდა საქმის დაუყოვნებლივ გახსნას, მაგრამ როგორც აღმოჩნდა, გამოსაძიებელიც აღარაფერი იყო. თუმცა მივყვეთ თანამიმდევრობით...

როგორც კი საქმე გადმომცეს და ამასთან ერთად, ძალიან გამოცდილი ოპერმუშაკის, პოლკოვნიკ ვალერი სპორნიკოს მეთაურობით, საოლქო შსს-ს ოპერატიულ მუშაკთა უზარმაზარი სტრუქტურის მხარდაჭერაც მივიღე, გავემგზავრე რაკიტნოეში. დავიწყე დაპატიმრება და დაკითხვა ყველა იმ ადამიანისა, ვისზეც დალუპულის დედა მიუთითებდა. სხვა გამოსავალი აღარ იყო, რადგან, როგორც კი ცოტა ხნით მაინც გავწყვეტი ურთიერთობას



ეკლესია დაბა რაკიტნოვში, კიევის ოლქი

დარდისგან შიზოფრენიით დაავადებულ ამ ქალბატონთან, მაშინვე ცენტრალურ კომიტეტსა და გენერალურ პროკურატურაში, ჩემზე საჩივარი საჩივარზე მიდიოდა.

იმას უკვე აღარ მოვყვები, რამდენი უდანაშაულო ადამიანის გამწარებამ მომიწია იმ წლებში. ჩანთაში მედო პროკურატურის ბეჭდიანი სუფთა ბლანკები ეჭვმიტანილის დასაკავებლად და შემეძლო ათი დღით ნებისმიერი ადამიანის დაპატიმრება. ცოდვა ჩემზე იყოს. ბევრი უდანაშაულოც დამიპატიმრებია. ბოლოს, ერთი ყმანვილი გამოტყდა, რომ იმ საბედისწერო ღამეს, გალიასთან „სასიყვარულო პაემანი“ ჰქონდა ჭის კიდებზე, ქალი კი შემთხვევით ჩავარდა ჭაში...

გახარებულმა ოპერმუშაკებმა ამ აღიარების შესახებ ღამით მომახსენეს და კომიტეტს პატაკი ჩააბარეს, რომ საქმე გახსნილი იყო! სისხლის სამართლის პროცესში გაუთვითცნობიერებული ადამიანები თვლიან, რომ, საკმარისია, დაიწეროს აღიარებითი ჩვენება და საქმეც დახურულად შეიძლება გამოცხადდეს. არა და არა! სისხლის

სამართლის პროცესში ყველაფერი ასე მარტივად როდი ხდება. ასევე აუცილებელია, რომ აღიარებით ჩვენებას, დანარჩენი მტკიცებულებებიც დაემთხვეს...

ერთხელ ღამით, როდესაც მეძინა, გაისმა ტელეფონის ზარი... ციხიდან რეკავდნენ!.. დილის ოთხი საათი იყო. მაშინვე იქით, კიევის საგამომძიებლო იზოლატორში (სიზო) გავემურე და ოთხი საათის განმავლობაში დაკითხვას ვუტარებდი ეჭვმიტანილს. დრო არ ემთხვეოდა. ის ვერ იქნებოდა იმ ჭასთან ღამის პირველის ნახევარზე, რადგანაც, მოწმეების ჩვენებით, სწორედ იმ დროს იქაურ ქორწილში უნახავთ. როდესაც ყმანვილს ნარვუდგინე მოწმეთა ბაზა, ატირდა და თქვა, რომ ორი რეციდივისტი გაუპატიურებით დაემუქრა, თუკი არ მისცემდა ასეთ „აღიარებით ჩვენებას“!

დილით დავურეკე ჩემს ხელმძღვანელს – საგამომძიებლო სამმართველოს უფროს ზანუდინს, საგამომძიებლო საქმეში ძალიან გამოცდილ და სამართლიან ადამიანს, მაგრამ უხიაგი ხასიათის პატრონს (რაც სრულიად შეესაბამებოდა მის გვარს). ის მაშინვე მოვიდა სიზო-ში, პირადად დაჰკითხა ეჭვმიტანილი და დაადასტურა ჩემი დასკვნების სიზუსტე. ის ერთადერთი ეჭვმიტანილიც გავათავისუფლეთ.

იმ საბედისწერო საღამოს, როდესაც გალია ჭაში აღმოჩნდა, რაკიტნოეში დიდი ქორწილი იყო, რომელსაც გალიაც ესწრებოდა.

23:30-ზე ის ქორწილიდან წამოვიდა, რაც ასზე მეტმა ადამიანმაც დაადასტურა. რაც შემდეგ მოხდა, მერე გავიგე, მაგრამ ეს მკვლელობა არ ყოფილა!

გადავწყვიტე, ჩამეტარებინა საგამომძიებლო ექსპერიმენტი – ჭაში ჩამეგდო იმავე ფორმისა და წონის მანეკენი, როგორიც დაზარალებული იყო და ასე დამედგინა, შეიძ-

ლებოდა თუ არა, მის სხეულზე ბუნებრივად გაჩენილიყო ნახეთქი ქრილობები, როდესაც ის თერთმეტმეტრიან ქაში ვარდნისას კიდებს ეხეთქებოდა.

ექსპერიმენტმა თვალნათლივ დაგვარწმუნა, რომ ნახეთქი ქრილობები ზუსტად ასე, ბუნებრივი გზით, გაჩნდა სხეულზე, ხოლო უკრაინის მთავარ საექსპერტო ბიუროში სამოს შიგთავსის განმეორებითმა ექსპერტიზამ აჩვენა, რომ იქ სპერმა საერთოდ არ იყო. ასე მივედი საფუძვლიან დასკვნამდე, რომ ეს თვითმკვლელობა იყო, ხოლო ამის მიზეზი კი ქორები, რომ გალია გონორეით იყო დაავადებული. იქიდან გამომდინარე, რომ მას ბევრ ყმანვილთან ჰქონდა ინტიმური ურთიერთობა, ეს ქორი ყველამ ირწმუნა, თუმცა, სინამდვილეში, გოგონა სრულიად ჯანმრთელი იყო. მე საქმე შევწყვიტე, მაგრამ გალიას დედამ ის კვლავ აღძრა. მაშინ მოსკოვიდან მომიჩინეს სსრკ გენერალური პროკურორის ყოფილი თანაშემწე, საპენსიო ასაკის ვიქტორ პეტრეს ძე კურაკინი.

ვიქტორ პეტრეს ძე კურაკინი იყო 60 წელს მიტანებული ღვარძლიანი და შარიანი პიროვნება. როგორც შემდგომ ჩემი მოსკოველი ნაცნობებისაგან გავიგე, პენსიაზე გაშვებით ის ფაქტობრივად თავიდან მოიშორეს და უკრაინის გენერალური პროკურორის თანაშემწედ დანიშნეს.

მოკლედ, ვიქტორ პეტროვიჩმა თავში ჩაიჭედა, რომ ამ საქმის გამოძიებით მთელ კავშირში გაითქვამდა სახელს და ამგვარად დაამტკიცებდა, რომ სსრკ გენერალური პროკურორი შეცდა, როდესაც სისხლის სამართლის საქმეების ასეთი უბადლო მცოდნე და „დიდი“ ადამიანი, თავიდან მოიშორა.

მოსკოვში ვიქტორ პეტროვიჩი იმით იყო ცნობილი, რომ აქტიურად ავრცელებდა ქორებს გენერალური პროკუ-

რორის ქვეშევრდომებზე, რისთვისაც ის საშინლად სძულდათ თანამშრომლებს და როდესაც ძველი გენერალური პროკურორი პენსიაზე გავიდა, ახალმა ვიქტორ პეტროვიჩიც მისი მფარველის გზას გაუყოლა.

მაგრამ, მკითხველო, მნიშვნელოვანია ისიც იცოდე, რომ კურაკინი, თავის დროზე, იძიებდა ანალოგიურ საქმეს. ის ამაზე ყველგან ჰყვებოდა: რაიონის პროკურორებთან, ოპერებთან, თითქმის ყველა ოპერთან, ყველგან, სადაც კი მივდიოდით უკრაინის მასშტაბით მონმეების სანახავად.

მისი მონაყოლიდან ეს საქმე ვიცოდი ისე კარგად, როგორც ჩემი საკუთარი. მან უკვე თავი მომაბეზრა ერთი და იმავე ამბის მოყოლით. ვფიქრობ, ამაზე „აღმატებული“, არც არაფერი ჰქონდა მოსაყოლი საკუთარ თავზე.

სისხლის სამართლის საქმე, რომელსაც „ასი წლის წინათ“ იძიებდა ვიქტორ პეტროვიჩი, შემდეგში მდგომარეობდა (ის დანვრილებით იყო აღწერილი ჟურნალში „საგამომძიებლო პრაქტიკა“) – ომის შემდეგ, დასავლეთ უკრაინაში, ადგილობრივი მდიდარი „კულაკების“ (უკრაინულად „კურკულები“) ლამაზ ვაჟს, სახელად პეტროს, შეუყვარდა ღარიბი, უგვარო მარიჩკა და მასზე დაქორწინება გადაწყვიტა.

ერთხელ, პეტრო ღამით შეხვდა მარიჩკას მიტოვებული ქვანახშირის ბუნკერთან, რომლის სიღრმე 500 მეტრი იყო. ისინი მთვარის შუქზე ვნებიანად კოცნიდნენ ერთმანეთს, როდესაც პეტროს მშობლები – „კურკულები“ მივიდნენ. მათ ქალ-ვაჟი ნაჯახით აჩეხეს და ბუნკერში ჩაყარეს. ბუნკერი წარმოადგენდა ქვანახშირის გადამუშავების შედეგად მიტოვებულ ჭას, რომელშიც კედლების გამაგრების მიზნით, ხის ძელები ჩაეკიდათ. სწორედ ამ ხის ძელებმა დაუტოვა მარიჩკასა და პეტროს სხეულებზე ღრმა ჭრი-

ლობები, რომლებიც პირველადმა ექსპერტიზამ ნაჯახით მიყენებული ჭრილობებისაგან ვერ განასხვავა.

ადგილობრივმა პროკურატურამ გადაწყვიტა, რომ ეს თითქმევლელობა იყო და საქმე დაიხურა, მაგრამ რამდენიმე წლის შემდეგ, ის თავიდან აღიძრა ახალაღმოჩენილი გარემოებების გამო – რომელიღაც კეთილმა მეზობელმა მოინდომა და სსრკ-ის გენერალური პროკურორის მითითებით, საქმე გადაეცა კურაკინს. კურაკინმაც იგივე მოიმოქმედა, რაც მე – ჩააგდო მანეკენი შახტაში და გამოარკვია, რომ მიცვალებულების სხეულებზე ნაგლეჯი ჭრილობების უმეტესობა მიღებული იყო სიკვდილის დადგომის შემდეგ, სიკვდილის გამომწვევი კი – სიცოცხლეში ჩვეულებრივი ნაჯახით მიყენებული ჭრილობები იყო.

გაირკვა, რომ შეყვარებულები ჯერ ნაჯახით დახოცეს, ხოლო შემდეგ ამ უძირო ბუნკერში ჩაყარეს. ექსპერტიზის შედეგების მიღების შემდეგ, კურაკინმა დიდი „გატაცებით“ დაჰკითხა პეტროს მშობლები და მათაც ბოლომდე აღიარეს, – დახოცეს იმიტომ, რომ პეტრომ მათი თხოვნა, არ შეხვედროდა და არ დაქორწინებულიყო ამ უთვისტომო მარიჩკაზე, არ შეისმინა და იგნორირება გაუკეთა. ცოლქმარი დახვრიტეს, რითიც ძალიან ამაყობდა კურაკინი.

ერთხელ, მე შევხვდი პოლკოვნიკ ვალერი სპორიშკოს და გაცნობისას, კურაკინი თავისებურად „მოუყვა“ მას უკვე გაცვეთილ ამბავს მარიჩკაზე, პეტროსა და ბოროტ მშობლებზე. მე თავს ისე ვაჩვენებდი, თითქოს ძალიან მანტერესებდა, სპორიშკომ კი უპასუხა: „იცით? ვიქტორ პეტროვიჩი, შეიძლება ასეთივე საინტერესო ისტორია ვერ მოგიყვით, მაგრამ, თქვენ რომ გახსოვდეთ, მეც, მოკრძალებულ პოლკოვნიკ-ოპერსაც, მრავალი საქმის გახსნამ მომიწია“. ოპერმუშაკებმა ბევრად უფრო მეტი საინტერე-

სო ისტორია იციან, ვიდრე ნებისმიერმა გამომძიებელმა, რადგან მათ ერთი თვის განმავლობაში უფრო მეტ საქმესთან აქვთ შეხება, ვიდრე გამომძიებლებს მთელი წლის მანძილზე – ასეთია მათი სამსახური...

ჰოდა, ასე, – გააგრძელა ვალერი სპორიშკომ, – როდესაც 22 წლის ვიყავი, ოპერად ვმუშაობდი კიევის ლენინის რაიონის შინაგან საქმეთა განყოფილებაში, კავშირზე მყავდა აგენტი ვანია, წვრილმანი ქურდი და ლოთი, რომელიც ყოველთვის „გამომყავდა“ ციხიდან, მის თანატოლებზე მნიშვნელოვანი ინფორმაციის მოწოდების გამო. რამდენიმე წლის შემდეგ, მე შინაგან საქმეთა რაიონული განყოფილების უფროსად დავინიშნე. ერთ ღამეს მალვინებს მორიგე და მეუბნება: „შენი ვანია“ რეკავს, ქურდობისას, ბინაში მოქალაქე ნაჯახით „მოუკლავს“ ... მე ბრძანება გავეცი, რომ ბინა შეემოწმებინათ. ერთი საათის შემდეგ, კვლავ მირეკავს მორიგე და მატყობინებს, რომ ბინის კარი წესრიგშია და მილიცია შემტვრევაზე გადაწყვეტილებას ვერ იღებს.

მივედი შინაგან საქმეთა რაიონულ განყოფილებაში. ვანია იხევე დამირეკა და იგივე მისამართი დაასახელა, სადაც ვითომდა გვამი იყო და მეუბნება, – მისმინე, ვალერა, მე აქვე, გასტრონომთან ვარ და უკვე მეორე ბოთლს ვსვამ და თუ ახლავე არ მოხვალ, ნავალ და მერე მთელ საბჭოთა კავშირში მოგიწევთ ჩემი ძებნა. მე თვითონ წავედი მითითებულ მისამართზე. კარი შევამტვრიეთ და ზუსტად: ნაჯახი – მაგიდაზე, ტვინი – კედელზე და გვამი ჯერ კიდევ „თბილი“.

მაშინვე წავედით ვანიას ასაყვანად, დავაკავეთ, ხოლო შემდეგ რა მოხდა, უკვე აღარ დავინტერესებულვარ. პროკურატურამ საქმე სასამართლოს გადასცა.

გავიდა წლები და მე უკვე კიევში სამმართველოს უფროსი ვარ, – აგრძელებს სპორიშკო – და კვლავ მაღვიძებს ქალაქის მორიგის ზარი და მეუბნება, რომ დააკავებს ნასვამი სახლმმართველობის (საცხოვრებელი-საექსპლუატაციო კანტორის) მთავარი ინჟინერი, რომელიც ჰყვება, რომ უკვე მრავალი წელია სინდისი აწუხებს, რადგან ნაჯახით მოკლა ვიღაც მამაკაცი... მე გავდივარ და ნასვამი მთავარი ინჟინერი უკვე დეტალებში ჰყვება, რომ თავის დროზე, უბრალო ინჟინერი იყო, სამი შვილი ჰყავდა, ფული არ ჰყოფნიდათ და წვრილმანი ქურდობა გადანყვიტა.

პირველ სართულზე, შუქჩამქრალ ბინაში, დიდი ფანჯარა დაინახა გაღებული, ცდუნებას ვერ გაუძლო და ოთახში გადაძვრა, როგორც კი მოპარული ნივთები შეაგროვა, უცებ ბინაში შუქი აინთო და მან სახლის პატრონი დაინახა, რომელიც მილიციაში დარეკვას ცდილობდა. იქვე მაგიდაზე ნაჯახი იდო... მან ნაჯახი აიღო, სახლის პატრონს თავში ჩაარტყა და სასიკვდილო ტრავმა მიაყენა. ტვინი, ახლაც მახსოვს, სულ კედელზე იყო მისხმული, – დაამატა მან. ნასვამმა ინჟინერმა, დანვრილებით აღწერა მოპარული ნივთები. მაშინვე მასთან ნავედით სახლში, ყველა ნივთი ვიპოვეთ და მრავალი წლით ციხეში ჩავსვით.

მე მაშინვე ვანია გამახსენდა:

კი, მაგრამ ვანია? ის ხომ იმავე მკვლელობაზე უნდა დაეხვრიტათ! სასამართლოში ვანიას საქმე მოვიძიე. აღმოჩნდა რომ არ დახვრიტეს, 20 წლით თავისუფლების აღკვეთა მიუსაჯეს და ციმბირში გაგზავნეს. ნავედი ციმბირში, ვიპოვე ვანია, მან კი აი რა მითხრა, – მე არ მომიკლავს, მაგრამ დასმენებით ცხოვრება მომბეზრდა და თავის მოკვლა გადავწყვიტე, ნებისყოფა და გამბედაობა კი არ მყოფნიდა... ერთხელ ნასვამი ქუჩაში მივდიოდი და დავინახე, რომ ხუთსართულიანი „ბრუმჩოვკის“ პირველ სართულზე



ფანჯარა იყო ღია, ბინაში ბნელოდა, ვიფიქრე, პატრონი სახლში არ იყო. მაშინვე გადავძვერი და რას ვხედავ, მთელი სახლი გადატრიალებული და გაძარცვულია, დივანზე კი მამაკაცის ჯერ კიდევ თბილი გვამია. ჰოდა, გადავწყვიტე ჩემს თავზე ამელო მკვლელობა. დახვრეტას მომიხვდინენ და თავის მოკვლა აღარ მომიწევდა!

ამ ისტორიის მოსმენის შემდგომ კურაკინს „თავისი“ აღარ მოუყოლია. აი ასე იმოქმედა მასზე მონაყოლმა. მე კი, მკითხველო, ამ ისტორიის მოყოლით, მინდა გითხრა, რომ ყველაფერი შეიძლება მოხდეს ცხოვრებაში. ისეთიც კი, რომ ვერანაირი ფანტაზია ვერ გიკარნახებს! როდესაც საინტერესო ადამიანებთან სუფრაზე მოვხვდები ხოლმე, ყოველთვის ვიხსენებ ამ ისტორიას. ის მსმენელში ძალიან დიდ ინტერესს იწვევს. არ შემიძლია, არ გავიხსენო ჩემ მიერ ჩატარებულ გამოძიებაში კიდევ ერთი სასაცილო, მაგრამ დრამატული შედეგის მომტანი ეპიზოდი... ერთხელ ჩემთან შემოვარდა გარდაცვლილის დედა და მოითხოვა, ახალი ეჭვმიტანილების შესახებ მომეთხრო. მე, თავი რომ ამერიდებინა ამ ქალბატონის კიდევ ერთი საჩივრისაგან, ვითომდა მკვლელებმა „მომისყიდეს“, გაუაზრებლად წამომცდა: „საქმე იმის გამო იწელება, რომ პროკურატურას არა აქვს ფული მანეკენისთვის, რომელიც ჭაში უნდა ჩავაგდოთ“.

ამის გაგონებაზე ის ტყვიასავით გავარდა ჩემი კაბინეტიდან და შევარდა ოლქის პროკურორ ბოგაჩევთან, რომელსაც წარმოდგენაც არ ჰქონდა ჩემს ნათქვამზე.

პროკურორი ომის მონაწილე და დამსახურებული პიროვნება გახლდათ. ომის დროს ტანკისტი იყო. გერმანელებმა მისი ტანკი ააფეთქეს და ბოგაჩევი აღმოდებულ ტანკში სასწაულით გადაურჩა სიკვდილს. მიუხედავად მის

სახეზე დარჩენილი დამწვრობით გამოწვეული საშინელი იარებისა, ხასიათი ძალიან რბილი ჰქონდა. სისხლის სამართლის საქმეებში საერთოდ ვერ ერკვეოდა და თან შეცდომებით წერდა. ამ თანამდებობაზე ომის გმირობის გამო დაინიშნა, სულით კი კვლავ ტანკისტი დარჩა.

ასე რომ, გარდაცვლილი გოგონას დედა, 120 კილოგრამი წონის მქონე ქალბატონი შევარდა ოლქის პროკურორის კაბინეტში და დაიწყო ყვირილი: – „თქვე არამზადებო, რატომ არ აძლევთ ლეონიდ ჩერნოვეცკის თანხას მანეკენის შესაძენად!“ ხოლო პროკურორი, რასაკვირველია, არ იყო რა საქმის კურსში, შიშისაგან ადგილზე „გაქვავდა“, რადგან კარგად ხვდებოდა, რომ ამ ქალბატონის შემდგომი ანალოგიური ვიზიტი განხორციელდებოდა ცენტრალურ კომიტეტსა და გენერალურ პროკურორთან.

აღბათ, ბოგაჩევი აფეთქებულ ტანკში უფრო თავდაჯერებულად გრძნობდა თავს, ვიდრე ამ ქალბატონის ვიზიტის დროს. ის დადუმდა, გაფითრდა და სავარძელში ჩაეშვა, გოგონას დედა კი საჩივლელად „ზემოთ“ გაიქცა.

ბოგაჩევი გონს რომ მოვიდა, სასწრაფოდ გამოგვიძახა თავის კაბინეტში მე და მისი პირველი მოადგილე ანტონენკო, მძიმე საქალაქე ესროლა თავის მოადგილეს და მოითხოვა, რომ დაუყოვნებლივ გავეთავისუფლებინე თანამდებობიდან. ეს იყო საშინელი სცენა!

ანტონენკო მცოდნე და გამოცდილი პროკურორი იყო. ის გაკვირვებული იყო ბოგაჩევის ასეთი ემოციური აფეთქებით, მაგრამ სიტყვა არ დაუძრავს, უბრალოდ ჩუმად წამიყვანა თავის კაბინეტში, სიტუაცია დააზუსტა, იცინა და მთხოვა, საერთოდ არ შევხვედროდი დაზარალებულს, და ასევე არ შევსულიყავი ოლქის პროკურორთან, სანამ ის სტრესიდან არ გამოვიდოდა!

მაგრამ აი, უბედურება – ოლქის პროკურორის ისტერიკიდან რამდენიმე დღეში, მე კომუნისტური პარტიის წევრად მიღებდნენ. ბოგაჩევმა პარტიული კომიტეტის სხდომაზე განაცხადა, რომ მე პროფესიულად გამოუსადეგარი ვარ და პარტიაში კი არა, ციხეშიც არ შეიძლება ჩემი შეშვება. ის აშკარად წყობიდან იყო გამოსული და უნდა გითხრათ, რომ ასეთ აგზნებულ მდგომარეობაში ადრე არასდროს არავის უნახავს.

მაშინ პარტკომის ხელმძღვანელმა, ჩემს პარტიულობასთან დაკავშირებით (საბოლოო სიტუაციის გასარკვევად), კომიტეტის სხდომაზე მოიწვია ჩემი უშუალო ხელმძღვანელი ზანუდინი, ბოგაჩევის მოადგილე საგამომძიებლო საქმიანობის დარგში და მან, მიუხედავად იმისა, რომ შეიძლებოდა ის თვითონ გაეგდოთ სამსახურიდან, შემაქო როგორც საუკეთესო გამომძიებელი პროკურატურაში. ასე მიმიღეს პარტიის რიგებში.

სხვათა შორის, პარტიული კომიტეტის სხდომაზე მომხდარი ინციდენტის შემდეგ, ბოგაჩევი და ზანუდინი ერთმანეთის მტრები გახდნენ, ბოლოს კი ისინი ერთმანეთს დააშორეს და სხვადასხვა პროკურატურაში „გადაიყვანეს“ სამუშაოდ. ერთად მუშაობა უკვე აღარ შეეძლოთ. ზანუდინმა თავისთან გადამიყვანა იმავე თანამდებობაზე, მაგრამ უკვე მთავარ სატრანსპორტო პროკურატურაში, იქ, სადაც საგამომძიებო სამმართველოს უფროსად დაინიშნა ბოგაჩევისგან წასვლის შემდეგ.

15 წლის შემდეგ, როდესაც უკვე მთელ უკრაინაში ცნობილი ბანკირი გავხდი და სიხარულით მოვისროლე ჩემი პარტბილეთი, გენერალურ პროკურატურასთან, შემთხვევით, ვიქტორ სტეპანის ძე (უცებ მისი სახელი და მამის სა-

ხელიც კი გამახსენდა) ბოგაჩევს გადავეყარე. მივესალმე და წასვლა რომ დავაპირე, დამიძახა: „ლეონია, მოიცადე, გაჩერდი! მინდა, ბოდიში მოგიხადო“. სიმართლე გითხრათ, არც კი ვიცოდი, რისთვის მიხდიდა ბოდიშს, რადგან წყენას არასოდეს ვიტოვებ გულში. ის კი მეუბნება: „მთელი ეს წლებია, სინდისი მანუხებს, მაშინ, პარტიის კომიტეტის სხდომაზე, უსინდისოდ მოვიქეცი, მაპატიე, შენ კარგი გამომძიებელი იყავი, ტყუილად განყენინე და ცილი დაგნამე“. მასთან მივედი და ხელი ჩამოვართვი, ერთ კვირაში კი მის დასაფლავებაზე მომიწია მისვლამ. წესიერი ადამიანი გარდაიცვალა. ღმერთმა ნათელში ამყოფოს მისი სული! ჩანს, რომ არც ისე ბევრი ცოდვა დაუტოვებია ამქვეყნად, რადგან სიკვდილის წინ ასეთი წვრილმანი გაიხსენა.

პროკურატურაში ხუთი წლის მუშაობის შემდეგ, რატომღაც ეჭვი შემეპარა ჩემი პროფესიის არჩევანის სისწორეში, რადგან განსაკუთრებით დიდი რაოდენობით თანხის დატაცების საქმეების გამოძიების დროს, შევხვდი უამრავ ნიჭიერ და ყოველმხრივ კარგ ადამიანს, რომლებიც ციხეში კი არ უნდა ჩაგვესვა 15 წლით, არამედ ცხოვრება უნდა გვესწავლა მათგან. ზუსტად ასეთი „ვადებით“ ვუშვებდი მათ ციხეებში.

ისინი ძალზე ნიჭიერი პიროვნებები იყვნენ, მარტივად შეეძლოთ რთული უცხოური მონყობილობის დამონტაჟება და მართვა, თითქმის სამამულო „კულიბინები“ იყვნენ. თითოეულს უმაღლესი ტექნიკური სასწავლებლების რამდენიმე წითელი დიპლომი ჰქონდა, მაგრამ გამომდინარე იქიდან, რომ არ სურდათ საბჭოთა კავშირისთვის მუქთად და ანაზღაურების გარეშე მუშაობა, ჩარხებსა და სხვა მონყობილობებს ამონტაჟებდნენ ე.წ. მინერით. ანუ არ სურდათ, ოფიციალურად მუშებად ემუშავათ და თანხ-

მდებოდნენ მხოლოდ დროებით სამუშაოზე, ძალიან მაღალი ანაზღაურებით.

ქარხნის დირექტორებს სხვა გზა არ ჰქონდათ – ჩარხები გაჩერებული იყო და იქიდან გამომდინარე, რომ ეს სამუშაოები (პრეისკურანტის მიხედვით) კაპიკებად იყო შეფასებული, ქარხნის ხელმძღვანელობას უნევდა „პროფესიონალი ოსტატებისათვის“ დამატებითი, მაგრამ უკვე ფიქციური სამუშაოს გაფორმება და გამოდიოდა ნორმალური ანაზღაურება. ისინი დაახლოებით ათი ათას მანეთს იღებდნენ თვეში. თუმცა იმ სამუშაოს, რასაც ასრულებდნენ, სხვა ვერავინ შეასრულებდა. ასეთი კვალიფიკაცია ქარხანაში არც ერთ მუშას არ გააჩნდა.

ასეთ ადამიანებს ხელისუფლება ქურდებს უწოდებდა და საბჭოთა კავშირში გამოძიებაში მრავლად იყო მსგავსი „საქმე“. ასე ხდებოდა ერის განადგურება და დეგრადირება. ციხეები სავსე იყო ნიჭიერი ტექნიკური პერსონალით. სამინელება იყო და მე დავიბენი. უფრო სწორად, სინანულით აღვივსე, მაგრამ საქმეები არ წყდებოდა. მაშინ გადავწყვიტე, ძირეულად შემეცვალა საკუთარი ცხოვრება და პროკურატურიდან საკუთარი სურვილით წამოვედი. 1980-იან წლებში პროკურატურიდან მოდიოდნენ მხოლოდ ორ შემთხვევაში: ფიზიკური სიკვდილის ან თანამდებობრივ დანაშაულში ბრალეულობის და სისხლის სამართლის დანაშაულით ციხეში მოხვედრის შემთხვევაში. ალბათ მე ვიყავი ცენტრალური აპარატის პირველი და ერთადერთი თანამშრომელი, რომელმაც ასეთი განცხადება დავწერე, ცოცხალი გადავრჩი და ციხეშიც არ მოვხვდი. გენერალურ პროკურატურაში დიდხანს ფიქრობდნენ, რა უნდა მოეხერხებინათ ჩემთვის. მაგრამ იმდენად, რამდენადაც ჩემზე საქმეს ვერ „შეკერავდნენ“ (საფუძველი არ ჰქონდათ),

ხელი მომინერეს განცხადებაზე და მე წავედი... მათი აზრი „არსაით“...

პროკურატურის თაროებზე, ჩემს პირად საქმეში, კარგი დახასიათება დარჩა და როდესაც უკვე პარლამენტის დეპუტატი გავხდი, ძველი საქმეებისათვის მორიგმა პროკურორმა „პროკურატურის დამსახურებული მუშაკის“ წოდება მომანიჭა, რაც ძალზე ცოტა პროკურორს თუ აქვს მიღებული. პენსიაზე 10 პროცენტით კი დამიმატეს. ასეთი იყო კანონი, ეს ხომ სახელმწიფო ჯილდოდ ითვლებოდა.

მართალია, დარწმუნებული არ ვარ, რომ ეს მნიშვნელოვანი ჯილდო დამსახურებულად მომანიჭეს, რადგან ამ დროისათვის, მე უკვე ორი მოწვევის პარლამენტის დეპუტატი ვიყავი და სხვათა შორის, ძალიან აქტიურიც. შეიძლება ამიტომ მომანიჭეს ეს საპატიო წოდება და შეიძლება... ეს მართლაც დავიმსახურე.

მკითხველმა რომ კარგად გაიგოს, რამდენად ღირსეული ნაბიჯი იყო საკუთარი სურვილით, პროკურატურიდან წამოსვლა, უნდა იცოდეს, რომ სოციალიზმის დროს, პრესტიჟულ ადგილად ითვლებოდა ორგანოებში ექიმად ან პარტიის პასუხისმგებელ მუშაკად მუშაობა, საიდანაც შეიძლებოდა რომელიმე მნიშვნელოვანი ორგანიზაციის ხელმძღვანელის კომფორტულ სავარძელში აღმოჩენილიყავი.

სხვა სამსახურები, უბრალოდ არ არსებობდა, თუ არ ჩავთვლით ქარხნებსა და საპროექტო ორგანიზაციებს. ძალიან ბევრი ოცნებობდა კიდეც და თავსაც ბედნიერად ჩათვლიდა, პენსიაში რომ ასეთი მაღალი თანამდებობიდან გასულიყო. მე კი თავი დავირწმუნე, რომ უფრო მეტი „ვღირდი“ და ჩემი მხრიდან, ეს იყო ყოველმხრივ ავანტიურისტული ფიქრი და საქციელი.

საკუთარ თავში არასოდეს მეპარებოდა ეჭვი და ისიც ვიცოდი, საით მივდიოდი, რადგან გაზეთში წავიკითხე განცხადება იმასთან დაკავშირებით, რომ კიევის სახელმწიფო უნივერსიტეტში გამოცხადდა მიღება ასპირანტურაში კრიმინალისტიკის სპეციალობით.

მივედი იურიდიული ფაკულტეტის დეკანთან, სისხლის სამართლის კათედრის პროფესორ მათიშევსკისთან, ძალიან კეთილ მოხუცთან და ვუთხარი: „მე საუკეთესო პრეტენდენტი ვარ. ფრიადოსანი, მაქვს მუშაობის გამოცდილება!“ დეკანმა უცებ ამიხილა თვალი ყველაფერზე და მივხვდი, რომ საბჭოთა დროს ასპირანტურაში მიღებაც და საერთოდ ყველაფერი, „ჩანყობით“ ხდებოდა... გარდა, რა თქმა უნდა, მეეზოვედ მონყობისა. „არანაირი კონკურსი არ იქნება, – მიპასუხა დეკანმა. თქვენ არ მიგიღებენ. ჩვენ ჩვენი პრეტენდენტი გვყავს, რომელიც უკვე მრავალი წელია ასისტენტად მუშაობს მიზერულ ხელფასზე და ელოდება ვაკანსიას „დასწრებულზე“ ასპირანტურაში“.

საბედნიეროდ, მყავდა მეგობარი უკრაინის უმაღლესი განათლების სამინისტროში – ალიმ ფიოდორის ძე მირომნიჩენკო. თავს უფლებას ვაძლევდი, მისთვის სახელით მიმემართა. მიუხედავად ოცნლიანი ასაკობრივი სხვაობისა, ახლო მეგობრები ვიყავით. ძალიან უყვარდა ახალგაზრდობა და უფრო მეტად კი – დაღევა და გართობა, განსაკუთრებით – გართობა.

მისი საყვარელი გამოთქმა იყო: „ნამდვილი მამაკაცი სვამს ყველაფერს, რაც იწვის, და „ეარშიყება“ (სინამდვილეში აქ ხმარობდა უხამს სიტყვას) ყველაფერს, რაც მოძრაობს!“ ასეც ცხოვრობდა. ალიმი ყოველ დღეს ისე ატარებდა, როგორც „უკანასკნელს“... და საოცარია, რომ

ცხოვრების ასეთი რიტმით, მან თითქმის 60 წელს მიაღწია. ღმერთმა ნათელში ამყოფოს მისი სული!

აღიმ ფიოდორის ძე მიროშნიჩენკოს ამბავი ცალკე და ძალიან შთამბეჭქდავი ისტორიაა. მეტად საინტერესო პიროვნება იყო. თანამდებობაც საინტერესო ჰქონდა – სამინისტროს კოლეგიის მდივანი. საინტერესო კი იმით იყო, რომ ის თვეში მხოლოდ ერთი დღე მუშაობდა, როდესაც სამინისტროში კოლეგიის სხდომა იმართებოდა და საჭირო იყო, მინისტრის, მისი მოადგილეებისა და კოლეგიის სხდომის სხვა მონაწილეთათვის, ცალ-ცალკე საქალაქ-დეებში, დოკუმენტებისა და გადანყვეტილების პროექტების ჩალაგება. თვის დარჩენილ დღეებში აღიმ ფიოდოროვიჩი არაფერს აკეთებდა, გარდა იმისა, რომ სამინისტროში მეგობრების საქმეების მოგვარებით იყო დაკავებული ან გართობას თავდავინყებით ეძლეოდა.

კოლეგიის სხდომა ხუთი-ექვსი საათი გრძელდებოდა ხოლმე. რა თქმა უნდა, უმეტესწილად ეს იყო უსაგნო ლაპარაკი – ყბედობა და იმის გარკვევა, თუ ვინ იყო დამნაშავე. აღიმი ყოველთვის იცინოდა ამასთან დაკავშირებით და მეუბნებოდა: „იცი „ბებერო“, ყველაზე მეტად რისი მეშინია კოლეგიის სხდომებზე (პროტოკოლის მიხედვით, იგი ყოველთვის მინისტრის გვერდით იჯდა), რომ ჩამეძინება და ძილში „გამეპარება“...

რა თქმა უნდა, ეს მხოლოდ სიტყვები იყო, მაგრამ როგორი სიტყვები! და თან როგორი ნათქვამი! მისი გადამდები ხუმრობების მოსმენისას სიცილს ვერაფრით ვიკავებდი.

განათლების სამინისტროში აღიმი პირდაპირ სუკიდან მოხვდა, ყოფილი საბჭოთა კავშირის სუკ-ის პოდპოლკოვნიკი და ტოკიოში დაზვერვის რეზიდენტი პენსიაში გაუშ-





*შეჩენკო ტ.გ.-ს სახელობის კიევის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ამჟამად ტარას შეჩენკოს სახელობის კიევის ეროვნული უნივერსიტეტი*

ვეს იმის გამო, რომ ფული დასჭირდა და დაზვერვაში ერთ-გული სამსახურისათვის მიღებული ჯილდო (ავტომანქანა „ვოლგა“) ერთ მოლდაველ მღვდელს მიჰყიდა.

„წარმოგიდგინია?.. „ბებერო“ (ჩვეულებრივ ასე, მე-გობრულად მომმართავდა ხოლმე), იმ მღვდელმა, ავტომობილის საფასური, სულ მანეთიანებით გადამიხადა და 40 000 ერთმანეთიანით სავსე უზარმაზარი ტომარა დნეპრის სანაპიროდან, სადაც ეს გარიგება მოხდა, ფეხით ვათრიე. სანამ სახლამდე მივიდოდი, რამდენიმეჯერ მილიცია ცდილობდა ჩემს დაკავებას და მხოლოდ სუკ-ის მოწმობამ მიშველა. ტომრით ხელში, ეტყობა, ძალიან ვგავდი ქურდს. ზუსტად ამ „დანაშაულისთვის“ მოაწყვეს ალიმ ფიოდოროვიჩი სამინისტროში. თუმცა, უნდა ითქვას, რომ მან ის ავტომობილი არასპეკულაციურ ფასად გაყიდა.

ალიმ ფიოდოროვიჩი კიდევ დამამახსოვრდა თავისი სიკეთით, ინტელიგენტობით, ანდაზებითა და ანეკდოტე-

ბით, რომელთა უმრავლესობა, უნმანური და უცენზურო სიტყვებისაგან შედგებოდა. სამნუხაროდ, აქედან გამომდინარე, მათი რეპროდუცირება არ შემოიძლია „ტექნიკური მიზეზებიდან“ გამომდინარე.

თუმცა მისი პირიდან გინება, რატომღაც, არასოდეს ჟღერდა უნმანურად და ვულგარულად. ის მოხდენილად და ინტელიგენტურად იგინებოდა, დიდი იუმორის გრძობით. აი რამდენიმე მარგალიტი მისი ლექსიკონიდან: – „გახსოვდეს, ბებერო! – ნლების განმავლობაში, გულმკერდი თანდათან უფრო ვინროვდება ორდენებისთვის, ხოლო უკანალი უფრო ფართოვდება პანლურებისთვის! ასე რომ, იჩქარე, ლეონიდ, იჩქარე კარიერის გაკეთება“.

აი კიდევ ორი მისი საყვარელი ანეკდოტი:

„ერთხელ პეტრო მივიდა დარიასთან სადილობისას და ეკითხება:

– ივანი სახლშია?

დარია პასუხობს:

– არა

– რა სამნუხაროა, – ამბობს პეტრო, – სასმელი მოვიტანე.

– დაბრძანდი სუფრასთან, – ამბობს დარია, – ბორშჩი მაქვს.

– კარგი, ოღონდ, ვინც პირველი დაისვრება არაყნით, ის ქვემოდან იქნება.

მიუხსნდნენ სუფრას, დარიამ უცებ არაყანი „ჩამოისხა“ და ნათლიმამამ ის...

მოვიდა ივანი

– დარია ბორშჩი გვაქვს?

– გვაქვს!

ივანი მიუჯდა სუფრას, ამ დროს პატარა ბიჭუნა ჩამოხტა ბუხრიდან და აყვირდა:

– ფრთხილად, მამიკო, არაყუანი არ გადაისხა, თორემ ნათლიმამა შენც...“

აი, ალიმის კიდევ ერთი ანეკდოტი, რომელიც ცოტა ვინმემ თუ იცის, მაგრამ დღემდე ის ჩემთვის „კოზირივითა“, როდესაც სადმე კომპანიაში ვარ:

„ერთი ძალიან მოხუცი მარაზმატიკი გენერალი მიდის სამეფო ბალზე და ეუბნება თავის მსახურ დენშჩიკს:

– რაიმე ისეთი ისტორია მომიყევი, ქალბატონები რომ დავაინტერესო, თორემ როზგი არ აცვდება!

შეშინებული მსახური პასუხობს:

– მაქვს ერთი ისტორია, აფრიკაში სირაქლეებს როგორ იჭერენ.

– გამოდგება, – ამბობს გენერალი.

– ზოდა ასე, – დაიწყო მსახურმა: კაცს თავს გადაპარსავენ წმინდად, შემდეგ ნაჭრით აპრიალებენ, რომ ბრწყინავდეს და მინაში ჩამარხავენ თავით ზემოთ. სირაქლემა როდესაც ჩაუვლის გვერდით, ხედავს რომ კვერცხი დევს (გადაპარსული თავი კვერცხს ჰგავს) მიდის და აჯდება ამ „კვერცხს“, ამ დროს კი კაცი ფეხებში სწვდება და იჭერს მას.

– მაგარია, – ამბობს გენერალი. მეჯლისზე მისვლისთანავე დაიყვირა: ქალბატონებო, ვის სურს გაიგოს, აფრიკაში როგორ იჭერენ სირაქლეებს?

ყოველი მხრიდან მოგროვდნენ ცნობისმოყვარეები და ყურადღებით დაიწყეს მოსმენა.

– კაცს თავს წმინდად გადაპარსავენ, შემდეგ ნაჭრით აპრიალებენ, რომ ბრწყინავდეს, – ომახიანად დაიწყო გენერალმა. ამ დროს უცებ „სკლეროზმა“ იჩინა თავი, – და მარხავენ მას მინაში (გაახსენდა კვერცხი) ისე, რომ მიწის

ზემოთ მხოლოდ კვერცხები ჩანდეს! სირაქლემა ფიქრობს, რომ ეს მისი კვერცხებია და აჯდება მათ, ამ დროს კი კაცი ფეხებში სწვდება და იჭერს.

შემდეგ მოხუცმა გენერალმა მელოტი თავი მოიფხანა და განაგრძო: „აი კაცს თავს რატომ პარსავენ, ამას კი ვერაფრით ვიხსენებ!..“

მოკლედ, ალიმმა, ჩემი თხოვნით, ერთი კი არა, ორი ადგილი დააშვებინა ასპირანტურაში და მე ამიყვანეს კათედრაზე ასპირანტად – ვაშა, ეს ნამდვილი სასწაული იყო.

კიევის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, ჩემთვის საძულველი საშუალო სკოლის საუკეთესო ტრადიციებს, პროფესორი ბობროვა მასწავლიდა. ასე 50 წლამდე, პატარა, მსუქანი, ულამაზო ქალბატონი. ერთი წლის განმავლობაში მას ჩემთან არ უმუშავია, თუმცა ასპირანტზე დამატებით ხელფასს მაინც იღებდა, მე კი დილიდან დაღამებამდე ბიბლიოთეკაში ვიტანჯებოდი, მაგრამ რადგანაც საერთოდ არ ვიცოდი სამეცნიერო ნაშრომის წერის წესები, მთელი წლის განმავლობაში არც ერთი სტატია არ გამომიქვეყნებია.

ყველაფერი იქითკენ მიდიოდა, რომ ასპირანტურიდან დროზე ადრე გავირიცხებოდი, მით უმეტეს, რომ თავად ბობროვამ, სამეცნიერო საბჭოზე, უსაქმური მიწოდა. მან ამით საკუთარი უმოქმედობა დაიცვა, რადგან ვერასოდეს გამონახა დრო ჩემთან შესახვედრად, რაც მუხანათობა იყო. ამ დროს, მე უკვე მყავდა ორი შვილი და უმუშევარი მეუღლე და სწავლა რომ გამეგრძელებინა, იძულებული გავხდი, სიმამრის ნაჩუქარი მანქანა გამეყიდა.

სრული კომმარო იყო – რადაც უნდა დამჯდომოდა, უნდა დამემთავრებინა ასპირანტურა და პურის ფულის საშოვნელად მიმელო დოცენტის ადგილი – პროკურატურასთან შედარებით ორჯერ მეტი ხელფასით.

საიდუმლოდ გეტყვი, მკითხველო, – როდესაც ასპირანტურაში ვაბარებდი, ცოლს ვამშვიდებდი, რომ დისერტაციის დაცვის შემდეგ, აუცილებლად მინისტრი გავხდებოდი. მას სჯეროდა, ისევე როგორც ჩემი სხვა ფანტაზიების და მათ, რეალურად, მომავალში ახდენა ეწერათ. მერე როგორ... წოდებით დღეს ვარ პირველი კატეგორიის სახელმწიფო მოხელე, ე.ი. მინისტრი და უფრო მეტიც. მაშინ აღიმ ფიოდოროვიჩს ვთხოვე, ჩემი მშობლიური ხარკოვის იურიდიულ ინსტიტუტში გადავეყვანე. ყველაფერი ეს ძალზე რთული იყო, მაგრამ მას სჯეროდა ჩემი შესაძლებლობების და გააკეთა ეს. ხარკოვის იურიდიული ინსტიტუტი იმ დროისთვის ერთ-ერთი საუკეთესო უმაღლესი სასწავლებელი იყო ქვეყანაში და ძალიან უფროსილდებოდა საკუთარ ავტორიტეტს.

საუკეთესო სამეცნიერო ხელმძღვანელი დამინიშნეს, კრიმინალისტიკის პროფესორი, ომის მონაწილე და ძალიან კეთილი, საინტერესო და ინტელიგენტური პიროვნება – გრიგორი აბრამის ძე მატუსოვსკი, რომელიც ბავშვობიდან მიცნობდა. სიტყვამ მოიტანა და, ხარკოვში კიდევ ერთი ძალიან პრესტიჟული უმაღლესი სასწავლებელი იყო – ხარკოვის რადიოელექტრონიკის ინსტიტუტი (ХИРЭ). აღიმი ამაზე ყოველთვის ხუმრობდა, რომ ეს ინსტიტუტი თითქმის იგივე იყო, რაც ხარკოვის იურიდიული ინსტიტუტი (ХЮИ), ოღონდ აგზნებულ მდგომარეობაში. ახალი სამეცნიერო ხელმძღვანელი ჩემთვის „წმინდა“ პიროვნებად იქცა. ის იყო ერთ-ერთი იმ რამდენიმე „წმინდანთა“ შორის, რომელთაც მე ყოველთვის სანთლებს ვუნთებ ტაძარში (მოსხენიებულთა გარდა, მათ რიცხვში შედიან ჩემი მამინაცვალი, პროფესორი, რომლის ნყალობითაც მე რამდენჯერმე წავიკითხე კლასიკა და აღვიქვი უკრაინული

ენის მთელი სილამაზე, ასევე მთელი ჩემი ოჯახი: დედ-მამა, ძმა და ორი დაიკო). არ ვიცი, რისთვის შემიყვარა მატუსოვსკიმ, მაგრამ მამაშვილურად კი მექცეოდა.

სალამოს, ლექციების შემდეგ, ყოველდღე შემეძლო მასთან შევლა და მის კაბინეტში, საყვარელ სავარძელში კომფორტულად მოკალათებული, საათობით მესაუბრებოდა ხოლმე დისერტაციის თემაზე.

მისი კაბინეტის ბიბლიოთეკა მდიდარი იყო კრიმინალისტური ლიტერატურით. პროფესორი წიგნებს ღამე ნასაკითხად სახლში მატანდა. მეორე დღეს კი ნაკითხულს ვარჩევდით. ამ დროს ის რთავდა მაგნიტოფონს და ჩვენი დისკუსია ინერებოდა. შემდეგ შინ ვბრუნდებოდი, ვბეჭდავდი საბეჭდ მანქანაზე ჩვენ მიერ განხილულ საკითხს და მიმქონდა ხელმძღვანელთან, ის ასწორებდა და შედეგად, ინერებოდა მორიგი სამეცნიერო სტატია.

ერთი წლის განმავლობაში 17 ასეთი სამეცნიერო სტატია დავწერე. შემდეგი ერთი წელი პრაქტიკის მასალებს ვაგროვებდი, საბჭოთა კავშირის მასშტაბით გამომძიებლის კვალიფიკაციის ასამაღლებელი ყველა ინსტიტუტი მოვიარე, იქ ვანარმოებდი გამოკითხვებს და სწორედ ეს მასალები დაედო საფუძვლად ჩემს დისერტაციას.

ხარკოვის იურიდიულ ინსტიტუტში, მეორე სასწავლო წლის ბოლოს, უკვე დასრულებული მქონდა დისერტაცია თემაზე, რომელზეც (ფაქტობრივად) ადრე პროკურატურაში ვმუშაობდი – „თანამდებობის პირების მიერ დიდი ოდენობით ფულის დატაცების გამოძიების მეთოდიკა“. ხარკოვიდან წამოსვლის დრო რომ დადგა, პროფესორს შევპირდი, რომ ყოველ დაბადების დღეს ვესტუმრებოდი, და მართლაც, თითქმის შევასრულე კიდევ დანაპირები.

ბოლოს ჩემი პროფესორი, გრიგორი აბრამოვიჩი, ვნახე, როდესაც 80 წელი შეუსრულდა. დაბადების დღე მე გადავუხადე საკუთარი ფულით, ამ დროს უკვე ბიზნესმენი ვიყავი. დაბადების დღე გრანდიოზული გამოვიდა, ფოიერვერკით, ცნობილი მომღერლებით და ა.შ. მოწვეული იყო ინსტიტუტის ხელმძღვანელობა და მთელი პროფესურა. მე სუფრის თავში, იუბილარის გვერდით ვიჯექი, რაც ჩემთვის უდიდესი ბედნიერება იყო. თეთრ პერანგში გამონცობილი მატუსოვსკი, როგორც ყოველთვის, ლამაზი და მონესრიგებული გახლდათ. მომხიბლავი ღიმილი დასთამაშებდა სახეზე. უეცრად ცუდად გახდა, მკვდრისფერი დაედო და მაშინლა გავიგე მისი მეუღლისგან, რომ პროფესორს ბოლო სტადიის ღვიძლის კიბო ჰქონდა.



*ჩემი სამეცნიერო ხელმძღვანელი – გრიგორი აბრამის ძე მატუსოვსკი. მიუხედავად იმისა, რომ ომი მთლიანად გამოიარა, სული არ გაუხეშებია, უკეთილშობილეს პიროვნებად დარჩა*

რა ჯანდაბად გამოვიძახე სასწრაფო!..

გრიგორი აბრამოვიჩს კატეგორიულად არ უნდოდა ნასვლა, მთლად გაფითრებული და ღონემიხდილი, უცებ ძალიან ავადმყოფ ადამიანად გადაიქცა და ამიტომაც, კატეგორიულად მოვითხოვე, საუკეთესო საავადმყოფოში გადაეყვანათ, მას კი, როგორც ინტელიგენტს, ჩემი ხათრით, წინააღმდეგობაც არ გაუწევია. თუმცა შეეძლო, „ჯანდაბაში გავეშვი“, მის საქმეში რომ არ ჩავრეულიყავი,

რადგან ზუსტად იცოდა, რომ კვდებოდა და ეს მისი სიცოცხლის უკანასკნელი დღე იყო.

დღესაც და ყოველთვის, როცა ვიხსენებ ჩემს საოცარ სამეცნიერო ხელმძღვანელს, უზომოდ ვნანობ, რომ იმ ქვეყნად გმირულად წასვლა არ ვაცალე. ის ხომ ნამდვილი გმირი იყო, რომელმაც მთელი სამამულო ომი გამოიარა და მიღებული ჰქონდა უამრავი სახელმწიფო ჯილდო. ჩემი ბრალია, რომ ვერც კი ნახა მის პატივსაცემად გამგებული გრანდიოზული სალუტი. სამწუხაროა, რომ ვერ მოისმინა სადღეგრძელო, რომელსაც რამდენიმე დღე ვამზადებდი, რათა ასობით დამსახურებულ მეცნიერსა და პროფესორს მოესმინა გულისამაჩუყებელი ამბავი პროფესორის მამობრივ სიყვარულზე უბრალო ყმანვილისადმი, ანუ ჩემდამი, რომლისთვისაც მაშინ ძალზე მნიშვნელოვანი იყო ასპირანტურის დამთავრება. მატუსოვსკი დილით გარდაიცვალა.

სიკვდილი ნამდვილად მოიცდიდა ზეიმის დასრულებამდე, რადგან ჩემი პროფესორიც დედამიწაზე ერთ-ერთი იმ ანგელოზთაგანი იყო, ვისთან შეხვედრის ბედნიერებაც მქონდა ცხოვრების მანძილზე და უფალიც, აუცილებლად გაუხანგრძლივებდა მას სიცოცხლეს (რამდენიმე საათით მაინც), იმ უდიდესი სიკეთის საზღაურად, რაც კი ცხოვრებაში გაუკეთებია.

*სღვ. მკითხველო! არასდროს არ ოიროს სხვის ცხოვრებაში ისე სწრივს. როგორც საყოფარში. არც თქვენი რა რა თქმს უნდა. არც სიმი სჯამე არ იყო. არამერა ეს იყო მხოლოდ რა მხოლოდ ყოფილს ნება.*

დაე, ღმერთმა მაპატიოს ჩემი თავდაჯერებულობა. ეს იყო ცოდვა, თანაც დიდი – ასეთ დიდებულ ადამიანს სიკვ-



დილის წინ არ მისცე უფლება, მიიღოს სრული სიამოვნება და გააკეთოს ის, რაც სურს. ამას საკუთარ თავს ვერასოდეს ვაპატიებ!

დისერტაციის დაცვა იყო ერთ-ერთი ყველაზე დიდი გამარჯვება ჩემს ცხოვრებაში. მე, იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატმა, დისერტაცია დროულად დავიცავი. ზოგადად, კრიმინალისტიკაში და ასევე სხვა იურიდიულ მეცნიერებაში, ბევრი ვერ ახერხებდა დისერტაციის დაცვას ხუთ წელიწადზე ნაკლებ დროში. დღეს, მხოლოდ „დიდი უფროსები“, ორ თვეში იცავენ დისერტაციას ფულით და შემდეგ კი, ორი სიტყვის დანერისას, ხუთ შეცდომას უშვებენ. სოციალიზმის დროს, ფილოსოფიურ თემაზე დისერტაციის დაცვა მართლაც მოვლენა იყო მეცნიერებაში. მე დღემდე ვამაყობ იმით, რომ ნამდვილი მეცნიერი ვარ.

თუმცა, უნდა ითქვას, რომ ცხოვრებაში ეს თითქმის არ გამომადგა. ჩემგან პედაგოგი ვერ გამოვიდა. სტუდენტების მიმართ მკაცრი ვიყავი და არც სწავლების პროცესი მანიჭებდა სიამოვნებას. დისერტაციის დაცვის შემდეგ, თითქმის ერთი წლის განმავლობაში, დოცენტად ვმუშაობდი კიევის სახელმწიფო უნივერსიტეტის კრიმინალისტიკის კათედრაზე. შემდეგ ალიმმა, ამავე უნივერსიტეტში, სამეცნიერო დარგში პრორექტორის მოადგილედ მომანყო.

იმჟამად, ალიმის წყალობით, სამინისტროს მთელი აპარატი და მინისტრიც კი გავიცანი და გავხდი „პოლკის შვილობილი“, ხოლო პოლკის როლს, უკრაინის უმაღლესი და საშუალო განათლების სამინისტრო ასრულებდა. კიევის სახელმწიფო უნივერსიტეტში სამსახური ჩემთვის საინტერესო არ იყო, მაგრამ თანამდებობა იყო სოლიდური,

ხელფასი – 570 მანეთი. თანაც მქონდა დიდი შესაძლებლობები, საბჭოთა კავშირში, სიდიდით მესამე უმაღლესი სასწავლებლის სამეცნიერო და პედაგოგიურ პერსონალზე გავლენის თვალსაზრისით.

უცებ ყველა „მეგობარს“ ერთად გავახსენდი, მათაც კი, რომლებიც ადრე თვალით არ მინახავს, ხოლო ჩემს დაქვემდებარებაში აღმოჩნდა 18 ათასი მეცნიერი თანამშრომელი, მათ შორის 15 აკადემიკოსი და უკრაინის მეცნიერებათა აკადემიის ნევრ-კორესპონდენტი. რასაკვირველია, ჩემგან მეცნიერების ხელმძღვანელი ვერ დადგებოდა, არც თანამდებობა მანიჭებდა მეცნიერების მართვის რაიმე განსაკუთრებულ ფუნქციებს. ინსტიტუტში ჩემი მუშაობით ვერ ვიამაყებ. დღეს ინსტიტუტის ცხოვრებიდან რაიმე განსაკუთრებულის გახსენებაც კი მიჭირს.

მახსენდება მხოლოდ თავგასული ნაციონალიზმი და ანტისემიტიზმი, რომელიც ფეხმოკიდებული იყო უკრაინის სამეცნიერო წრეებში. ზოგიერთი პრორექტორი ალლოთი გრძნობდა ჩემს ებრაულ წარმომავლობას. ლაპარაკითაც, სხვებისგან განსხვავებით, მხოლოდ რუსულად ვლაპარაკობდი, მაგრამ სამინისტროსთან ჩემი ახლო კონტაქტების გამო, ინსტიტუტის ხელმძღვანელობას ემინოდა ჩემი, მე მათთვის ჩვეულებრივი „დოცენტი“ არ ვიყავი. ასე ვიმუშავე ხუთი წელიწადი.

არ შემიძლია, არ ვითხრათ, რომ კიევის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, ჩემი თანამდებობა უფლებას მაძლევდა, მონაწილეობა მიმეღო სადოქტორო დისერტაციების დაცვისწინა განხილვებსა და კომისიის სხდომებში. ამ სამეცნიერო შრომებიდან და „მეცნიერებათა დოქტორის“ ხარისხის მაძიებლებთან უშუალო ურთიერთობით ბევრი რამ შევიტყვე და ვისწავლე. ამ თანამდებობაზე ყოფნის

პერიოდებიდან ერთი-ორი საინტერესო ამბავიც შემიძლია მოვიგონო.

ერთხელ, ხელში ჩამივარდა ლოთი მათემატიკოსის, უკვე მეცნიერებათა დოქტორის ნაშრომი, რომელშიც მათემატიკურად იყო გამოთვლილი დელფინის კანის გარშემონერილობა. ეთიკური მოსაზრებით, არ დავასახელებ მის გვარს, თუმცაღა, მახსოვს. მისი ნაშრომი იმდენად დამაჯერებელი იყო, რომ თავიდან ჯერ მთელი სამეცნიერო-მათემატიკური საზოგადოება ალაპარაკდა, შემდგომ სამინისტრო და ბოლოს, მისი კვლევებით „ძალიან“ დაინტერესდა სსრკ-ის სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტი და სამხედრო უწყებები, რადგან ამ სამეცნიერო შრომის შედეგებს შეეძლო, სამამულო წარმოების წყალქვეშა ნავები უფრო მანევრული და სწრაფი გაეხადა. რაც შეეხება დოქტორს, მას ჯერ აუკრძალეს საზღვარგარეთ საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციებზე წასვლა, ცოტა ხნის შემდეგ კი საგიჟეთში უკრეს თავი ალკოჰოლიზმის სამკურნალოდ. გამწარებულმა, კლინიკაში გამგზავრებამდე, საკუთარი სამშობლოსთვის, რომელიც მასზე „ძალადობდა“, სამაგიეროს გადახდის მიზნით, ყველა სამეცნიერო ნაშრომი აგარაკზე ლუმელში დანვა. კლინიკაში მას მთელი თვე მკურნალობდნენ და განკურნეს. თავის კაბინეტში ფხიზელი დაბრუნდა, რამდენიმე თანაშემწეც მიუჩინეს, მაგრამ ფხიზელ მდგომარეობაში მას ყველაფერი დავიწყებოდა, მიახლოებითაც კი ვერ შეძლო გონებაში თავისი გამოთვლების აღდგენა. იქნებ სურვილიც არ ჰქონდა გახსენების, ვინ იცის?

შემდეგ, დარდისგან კვლავ სმას მიეძალა, მაგრამ დელფინების კვლევით უკვე აღარ დაინტერესებულა. როგორც ჩანს, ფსიქიატრიული კლინიკა ძალიან არ მოეწონა, მაგრამ საზღვარგარეთ ის საცოდავი არც გაუშვიათ.

ერთხელ, როდესაც ხელს ვანერდი ქიმიის მეცნიერება-თა დოქტორი ქალბატონის საზღვარგარეთ მივლინებას, საინტერესო საუბარი მოვისმინე „ცკ-ის გაბოროტებულ თანამშრომლებზე“. მიჩვეული ვიყავი, რომ მეცნიერები ხშირად „უცნაურად“ იქცეოდნენ და თავიდან, არც კი ვუსმენდი ყურადღებით, მერე კი, როდესაც გავიაზრე მისი სიტყვები, დავინტერესდი. ის საუბრობდა „მაღალი თანამდებობის“ პირებზე ხორცის მავნე ზეგავლენასთან დაკავშირებულ არგუმენტებზე, რაც შემდეგში მდგომარეობდა – ძველთაგანვე კაცობრიობა თანდათანობით დაიყო მონადირეებად და მიწათმოქმედებად. მიწათმოქმედები ხნავდნენ, მოჰყავდათ მოსავალი, მწყემსავდნენ ნახირს და ძირითადად, მცენარეული საკვებით იკვებებოდნენ. არ ომობდნენ, ერთმანეთს არ მტრობდნენ, ცხოვრობდნენ წყნარად ძროხებთან, თხებთან და სხვა სასარგებლო ცხოველებთან ერთად.

მონადირეები კი საკვებს ნადირობით მოიპოვებდნენ, ხოცავდნენ ფრინველს თუ ცხოველს, მათ შორის ისეთებსაც, რომელთაც აქეთ შეეძლოთ მათი მოკვლა. ადამიანები საკუთარი სიცოცხლის რისკის ფასად ნადირობდნენ, მოკლული ნადირის ხორცს მიირთმევდნენ – სისხლში ადრენალინის ჭარბი რაოდენობა გამოეყოფოდათ და თანდათან უფრო აგრესიულები ხდებოდნენ. ხოცვა... საკვები... და კვლავაც სისხლიანი ხოცვა – აი, ასეთი იყო მონადირეთა მთელი ცხოვრება. დროთა განმავლობაში, მონადირეებმა ხელში ჩაიგდეს მიწათმოქმედთა სავარგულები, მათ პატრონებს კი სათავისოდ ამუშავებდნენ. დაიპყრეს მეზობლად მცხოვრები მონადირეებიც. დამპყრობლების აგრესია სულ უფრო მძლავრობდა. ომებმა და მიმდებარე მიწების დაპყრობამ გამოიწვია „შეიარალებისკენ სწრაფვა“.

გადიოდა დრო, სასიკვდილო იარაღი იხვეწებოდა, არმიები იზრდებოდა, მკვლელი-ჯარისკაცები პროფესიონალები ხდებოდნენ, სამხედრო საქმე კი სამსახურად გადაიქცა და მეცნიერულ დონეზეც ავიდა.

დაიწყო უსასრულო ომები, ფაქტობრივად, მკვლელე-ბის სისხლში ადრენალინის დონე ერთთავად მატულობდა, რადგან მკვლელი ჯარისკაცების მეთაურები ბრძოლებში არ მონაწილეობდნენ, სამაგიეროდ, ხორცს მშვენივრად მიირთმევდნენ.

დროთა განმავლობაში წარმოიქმნებოდა ახალი საზოგადოებრივი სტრუქტურები, მათგან ჩნდებოდა სახელმწიფოები, სადაც „მონადირეები“ უკვე პრივილეგირებულ ადგილს იკავებდნენ. ხორცის ყველაზე აგრესიული მომხმარებლები თანდათან ხელმწიფეებად, მეფეებად და დიდგვაროვნებად გვევლინებოდნენ.

ისინი შთანთქავდნენ უამრავ ხორციან საკვებს და დაგროვილმა ადრენალინმა განსაზღვრა მათი შემდგომი ქცევა ქვეშევრდომების მიმართ. აქედან მომდინარეობს სიკვდილით დასჯის, შეთქმულებების, ომების და ა. შ. საშინელებები.

ჰოდა, ასე განაგრძობდა საუბარს სწავლული ქიმიკოსი, – ცკ-ის თანამშრომლები და ქვეყნის ხელმძღვანელობა, იმიტომ გამოხატავენ ხალხის (ქვეშევრდომთა) მიმართ აგრესიას, რომ ხორცის ჭამით „სკდებიან“. მათ რომ ეს აუკრძალო და გადაიყვანო მარცვლეულზე, დარწმუნებული ვარ, უფრო კეთილები და სამართლიანები გახდებიანო. აი, ასეთი თეორია განავითარა ამ ქალბატონმა ომების მიზეზებსა და ხელისუფლების აგრესიის თობაზე.

განა ასე არ არის? ჩემი აზრით, მის სიტყვებში ბევრი სიმართლეა, თუმცა ამ სამყაროში ყველაფერი არც ისე

მარტივადაა მონყობილი და აგრესიასთან დაკავშირებითაც იგივე შეიძლება ითქვას. შეიძლება, ძალიან გულუბრყვილო მოსაზრებაა, მაგრამ მსოფლიო წესრიგზე მისი შეხედულება, მგონი, იმსახურებს ყურადღებას. იქნებ განვითარებადი ქვეყნების ყველაზე სასტიკ მმართველებს აეკრძალოთ ხორცის ჭამა?.. ისევე, როგორც ყველა მექრთამესა და ოლიგარქს. გადავიყვანოთ ისინი მარცვლეულზე, ხორცი კი „მშვიდ“ ერებს დავუტოვოთ, რათა მათში სიბრაზემ მოიმატოს მათ ქვეყნებში არსებული პრობლემების გამო. ვხუმრობ, რასაკვირველია... ან იქნებ არა. შენ რას ფიქრობ, მკითხველო?

ჩემი მონათხრობი სამეცნიერო კარიერასა და ალიმ ფიოდორის ძე მირომნიჩენკოზე, ადამიანზე, რომლისთვისაც ყოველთვის ვლოცულობ და მჯერა, რომ ის უფალმა ღმერთმა გამომიგზავნა, არ იქნებოდა სრული, რომ არ მომეყოლა, თუ როგორ წავიდა ის ჩემი ცხოვრებიდან და ამ ქვეყნიდანაც.

როდესაც კიევის მერად ამირჩიეს, ის კი, გადატანილი ინსულტის შემდეგ, ძალიან ავად იყო, ვცადე ალიმი სუკ-ში აღმედგინა და დამებრუნებინა მისთვის ნოდება და ჯილდოები.

კაბინეტში მოვიწვიე უკრაინის უსაფრთხოების სამსახურის უფროსი და ვთხოვე, განეხილა ალიმ ფიოდოროვიჩის „საქმე“, რათა გადაგვეწყვიტა მის შეუმდგარ კარიერასთან დაკავშირებული ყველა მნიშვნელოვანი საკითხი და ღირსეული პენსია დაგვენიშნა მისთვის.

პრობლემების ნაწილი მოვაგვარეთ, რაც ალიმსაც შევატყობინეთ. ის ყოველთვის ოცნებობდა ამქვეყნიდან წასულიყო როგორც მოქმედი ოფიცერი და როდესაც გარდაიცვალა, მე ვთხოვე, ისეთი პატივით დაეკრძალათ,

როგორც პოდპოლკოვნიკს შეეფერებოდა, მაგრამ ხელმძღვანელობამ უფრო მეტი გაუკეთა!..

ალიმის დაკრძალვაზე თავი მოიყარეს მისმა ყოფილმა კოლეგებმა, უკვე პენსიონერებმა, მაგრამ წარსულში დამსახურებულმა ადამიანებმა, უამრავმა მეგობარმა. საფლავის გვერდით კი უსაფრთხოების სამსახურის მთელმა პოლკმა ჩაიარა საპატიო ყარაულის მეთაურობით და ალიმის პატივსაცემად, შაშხანებიდან სამჯერ მისცეს ზალპი. ყველა იქ მყოფი გაცივებული დარჩა. დაკრძალვის შემდეგ ჩემთან მოვიდა ალიმ ფიოდოროვიჩის მეუღლე, ვალენტინა, ძალიან მოკრძალებული და კეთილი ქალბატონი, ვისთან ერთადაც ალიმმა 40 წელზე მეტი გაატარა. თვალცრემლიანმა მითხრა, რომ მისი მეუღლე სწორედ ასეთ დაკრძალვაზე ოცნებობდა ყოველთვის და რომ ახლა, მისი სული, ზეციდან უყურებდა და ხარობდა. როგორ ჰყვარებია თავისი სამსახური. ის ნამდვილი ოფიცერი იყო და ასეთივე დარჩა ბოლომდე. უფალმა დაუმკვიდროს ცათა სასუფეველი! ძალიან ცოდვილი ადამიანი იყო, მაგრამ დარწმუნებული ვარ, ღმერთი დაუფასებს ყველა იმ სიკეთეს, რაც ამქვეყნად გაუკეთებია და მისი სული სამოთხეში მოხვდება. ამისთვის ყოველდღე ვლოცულობ.



მხიელ სერგეის ძე გორბაჩოვი

## ახლა კი... უფრო სერიოზულზე

ხელისუფლებაში გორბაჩოვის მოსვლის შემდეგ, როდესაც მოვისმინე მისი პირველი თეზისები „პერესტროიკაზე“ (ეგრეთ ნოდებულ გარდაქმნაზე), ჩემში რაღაც გარდატეხა მოხდა. უეცრად მთელი სულითა და გულით ვიგრძენი ცვლილებების მოახლოება: თავისუფლებისა და კიდევ რაღაც ძალიან, ძალიან მნიშვნელოვნის, იმდე-

ნად მნიშვნელოვნის, რომ დავინყე საკუთარი თავის მზადება ახალი ცხოვრებისთვის, ოღონდ არა სახელმწიფო სტრუქტურებში – დავინყე ოცნება მენარმეობაზე.

ყოფილი საბჭოთა კავშირის ხალხები დღეს გორბაჩოვს ლანძღავენ, – რა ქვეყანა დაანგრიო, მაგრამ მე გავბედავ და ვიტყვი, რომ უფრო დიდი ადამიანი, ბოლო 500 ან თუნდაც 1000 წლის მანძილზე, მსოფლიოში არ გამოჩენილა. საკუთარი ნებით დათმო ხელისუფლება მაშინ, როდესაც შენ მსოფლიო ლიდერი ხარ და როდესაც მთელი მსოფლიო (და არა მხოლოდ სსრკ) შენს ხელშია, მხოლოდ ერთეულებს ძალუძთ. ერთი წამით წარმოიდგინე, მკითხველო, რომ თქვენი ქვეყნის პრეზიდენტი თანამდებობიდან საკუთარი სურვილით გადადგა ან პენსიაში გავიდა. ეს ხომ წარმოუდგენელია – „ნებისმიერ მათგანს, მხოლოდ მკვდარს თუ გაიტანენ“...

*გაყვ 10-20-30 წელი რა მსოფლიოს ყველა ჯიყუნა გორბაჩოვს ძეგლს რაყიჯამს. რაშალო 300-მილიონიანი ხალოსის „ცინი“ რა მიანიჯო მათ თავისყოფობა – ამის წაწმობაჯენს ყველოჯნე თამამ სიბმარშიც არი შემეძლო.*



სხვა საქმეა, რომ თვითონ მიხეილ სერგეის ძე გორბაჩოვმა ვერ გაითვალისწინა მიღებულ გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებული მოსალოდნელი შედეგები და დღეს უკვე თავადაც კრიტიკულია საკუთარი თავის მიმართ იმის გამო, რომ „გაათავისუფლა“ ხალხი, არადა მხოლოდ სოციალიზმის მოდერნიზაცია და გარდაქმნა სურდა. თავისი მრწამსით და სულისკვეთებით ის მაინც ჭეშმარიტ სოციალისტ-კომუნისტად დარჩა.

თუმცა, თვითონ ფაქტი, რომ მან „ბოროტების იმპერიის“ ნებაყოფლობით მართვაზე უარი განაცხადა, უდავოდ ღირსეული საქციელია კაცობრიობის ისტორიაში. იმ ნახევრად გაღატაკებულ უმრავლესობას, რომელიც დღეს, ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნებში (გამონაკლისის გარეშე), განიცდის 2 მან და 20-კაპიკიანი ძეხვისა და 3-მანეთიანი არყის მონატრებას, სინამდვილეში შეუძლია მხოლოდ საკუთარ თავზე გაბრაზდეს, რადგან ეს უმრავლესობა ხელისუფლებაში ირჩევს უსაქმურებსა და თაღლითებს და კვლავ სჯერა საბჭოთა ზღაპრების. დიდი ადამიანები (და არა მე) ხომ ყოველთვის ამბობდნენ, – ყველა ერი იმსახურებს იმ მთავრობას, რომელიც ჰყავს და იმ ცხოვრების პირობებს, რომელსაც თვითონ ირჩევს „არჩევნებზე“. ასე რომ, უბრალო ადამიანებმა, უპირველეს ყოვლისა, საკუთარი თავი უნდა დაადანაშაულონ – როგორიც ხალხია, ისეთია მთავრობაც!

რა თქმა უნდა, საბედნიეროდ, ყველა ღარიბი ადამიანი არ არის საცოდავი. არა, რა თქმა უნდა, არა. თუმცა, საკუთარ ქვეყანაში ბევრია ისეთი ადამიანი, ვინც იბრძვის ხალხის უკეთესი მომავლისთვის და სწირავს სხვებისთვის საკუთარ კეთილდღეობას, მაგრამ ვინ აფასებს ამას?..

საწყენია, მაგრამ ფაქტია. მე არ ვაპირებ ამ თემის გაშლას, რადგან თავად, ბიზნესში ვარ რევოლუციონერი და არა პოლიტიკაში, შესაბამისად, არ ვარ მზად იმისათვის,

რომ საკუთარი ინტერესები შევწირო საერთო კეთილდღეობას.

რაც შეეხება პოლიტიკას, ჩემზე შეიძლება ითქვას, რომ „მოვერგე“ პოლიტიკურ პროცესებს, მაგრამ საკუთარი ხედვითა და პროტესტის გამოხატვის დიდი სურვილით, რომელშიც ცოტა ვინმე თუ დამიჭერს მხარს. როგორც პოლიტიკოსი, ადამიანების უმრავლესობისთვის, სრულიად გაუგებარი ვარ და ასეთად დავრჩები ალბათ კიდევ დიდი ხნის განმავლობაში.

ვამთავრებ პოლიტიკაზე საუბარს და ვაგრძელებ ცხოვრების თემით!

როგორც კი თავისუფლება ვიგრძენი, გამალებით დავიწყე ჩემი კაპიტალისტური მომავლის შენება. ორ დოცენტთან ერთად დავაფუძნე საკონსულტაციო ცენტრი „პრავექსი“: სამართალი, ეკონომიკა და სოციოლოგია. ჩემი, როგორც ბიზნესმენის ფანტაზიით, საკონსულტაციო ბიზნესიდეა იმაში მდგომარეობდა, რომ ქვეყანაში დიდი „გარდაქმნების“ დროს, ხელმძღვანელთა უმეტესობა მოისურვებდა საკუთრების ფორმის შეცვლას და იმ ქარხნებისა და ორგანიზაციების, სრულფასოვან მენეჯერებად და მფლობელებად გადაქცევას. რომლებიც ადრე სახელმწიფოს ეკუთვნოდა. ე.ი. სახელმწიფო საწარმოს გადაქცევას სრულფასოვან სააქციო კომპანიად, სადაც ისინი იშრომებდნენ საკუთარი თავისთვის და არა ვინმე „ძიასთვის“. მაგრამ ვერ გავითვალისწინე ამ ბიზნესის კორუფციული „შემადგენელი“ და ამ „ნითელი დირექტორების“ აზროვნება. თითქმის ყველა მათგანი იპარავდა სახელმწიფო ქონებას და თან დიდი რაოდენობით, რაიმე რისკის, ფატალური გადაწყვეტილების, ხარჯებისა და თანამშრომლების შემცირების გარეშე და ა.შ.

რაში სჭირდებოდათ მათ ჩემი რჩევები? თითქმის ყველამ უარი თქვა თანამშრომლობაზე, მხოლოდ მცირე ნაწილი

დაგვეთანხმდა, მაგრამ მათგან, მოგება იმდენად მიზერული იყო, მხოლოდ „პრავექსის“ მთავარი ბუღალტრის ხელფასს თუ ყოფნიდა. ასე რომ, ჩვენ სამმა, ოთხი თვე უხელფასოდ გავატარეთ, შემდეგ კი თითქოს რაღაც „გაიხსნა“ და ნამოვიდა შეკვეთები უცხოელი პარტნიორების ერთობლივი წარმოებებიდან. ამ წარმოებების დირექტორებს, ჩვენს თანამოქალაქეებს, დამოუკიდებლობა ენადათ და მეც ემამაკური იურიდიული ხრიკების მეშვეობით, ვაძლევდი მათ ამის შესაძლებლობას. ჰონორარები სწრაფად იზრდებოდა. ერთ-ერთი ჩემი ბოლო კონსულტაცია ერთ ხარკოველ ხელმძღვანელს 25 000 აშშ დოლარი დაუჯდა. სულ რაღაც ოთხსაათიანი მუშაობის შემდეგ, ისეთი დოკუმენტაცია „დავუმზადე“, რომ მან დამატებით 25 000 დოლარი შემომთავაზა – ისე მოეწონა ჩემი მიდგომა, მაგრამ მე, როგორც ყოფილმა საბჭოთა ადამიანმა, ამაყად ვთქვი უარი თანხის აღებაზე, შეურაცხყოფილიც კი ვიყავი – მეცნიერებათა კანდიდატს და ყოფილ პრორექტორს, უცებ „ჩაი“ შემომთავაზებს... როგორც რესტორნის მიმტანს.

ისიც შეურაცხყოფილი დარჩა, რადგან დიდძალი ფულის პატრონი იყო, მაგრამ არ იყო „თავისუფალი“, არ ჰქონდა დამოუკიდებლად გადაწყვეტილების მიღების უფლება. ამ დროს მე ლანგრით მივართვი თავისუფლება და უფრო მეტი ფული, მაგრამ, რაც მთავარია, ის კომპანიის სრულუფლებიანი მფლობელი გახდა!

ჩემი პასუხი ასეთი იყო, – „შეთანხმება შეთანხმებაა! და მეტს არც ავიღებ, მილიონიც რომ შემომთავაზოთ...“. და მერწმუნე, მკითხველო, რომ იმ დროს ადვილად ვიტყოდი მილიონზე უარს! ხელიც არ ამიკანკალდებოდა, რადგან მაშინ საბჭოთა წყობილების „შვილი“ ვიყავი.

*ლორეს ყი. რორდესაც ყველა მილიონიერი ვარ. რა თქმა უნდა. ვამოწმებთ იმას რა მარტოობასაც ვეყოლი. ძალიან ცილა მარტოობას. რაცაღს მან სიმი შრომას რადაცაღს.*



რომ ჩემს წარმატებას, დიდწილად ვუმაღლი იმას, რომ ამ გაზეთში წერდნენ ქვეყნის ექსპერტები. ძალიან მიკვირდა, რომ ეს „ქვეყნის ექსპერტები“ თავად არ იყვნენ ჩართული ბიზნესში და დაკავებულები იყვნენ მხოლოდ სხვების ბიზნესის შეფასებითა და რჩევების მიცემით.

როგორც ბიზნესმენი, ვიზრდებოდი გაზეთ „კომერსანტი“ გამოქვეყნებულ ანალიტიკურ სტატიებთან ერთად და თავადაც ვუშვებდი გაზეთს „უკრაინის კომერსანტი“, რომელიც საკმაოდ დიდი პოპულარობით სარგებლობდა. იმხანად რუსეთი, ორიოდე წლით უსწრებდა წინ უკრაინას ბიზნესიდეებსა და მათ რეალიზაციაში, მე კი ვბაძავდი ყველაფერს, რაც კი მოსკოვში კეთდებოდა და თანდათანობით მივიწვევდი ფინანსური ბიზნესისკენ. ძალიან დიდ დროს ვუთმობდი რუსეთის ბირჟებს, ბანკებსა და სადაზღვევო კომპანიებს. ასე დავაფუძნე უკრაინაში პირველი, ნამდვილი და მასშტაბური უძრავი ქონების ბირჟა.

საკონსულტაციო ბიზნესიდან მორჩენილი ფულით, განვათავსე რეკლამა ცენტრალურ გაზეთში „უკრაინის ხმა“ და შევთავაზე ყველას, ვისაც კი რაიმე ჰქონდა გასაყიდი – იქნებოდა ეს ბინა, აგარაკი, ავტოფარეხი თუ მიწა, გამოეტანათ ღია ვაჭრობაზე. ამას მაშინვე მოჰყვა გაყიდვის მსურველების უამრავი განცხადება.

ამის შემდეგ, გამოვაქვეყნე ანალოგიური სარეკლამო განცხადება უკვე მათთვის, ვისაც სურდათ ყოველივე ზემოჩამოთვლილის შექენა არა თაღლითური გზით, არამედ ბანკის მეშვეობით და უნაღდო ანგარიშსწორებით. უკრაინაში ასეთი რამ ჩემამდე არავის გაუკეთებია.

ამ საქმიანობას წვრილი მაკლერებიც ეწეოდნენ, მაგრამ ჩემი კომპანიისაგან განსხვავებით, ყველაფერ ამას კუსტარულად აკეთებდნენ, მხოლოდ ნაღდი ანგარიშსწორებით და შექენილ ნივთზე, საქონელზე ან უძრავ ქონებაზე არანაირ გარანტიას არ იძლეოდნენ, დოკუმენტაციას არ ამონ-

მებდნენ და შესაბამისად, სავსებით შესაძლებელი იყო, მყიდველი, სულ იოლად, მოტყუებული დარჩენილიყო.

ჩემთან კი ყველაფერი ეს, ხელშეკრულების გაფორმებით, დოკუმენტაციის მკაცრი კონტროლითა და საბანკო გადარიცხვების მეშვეობით ხორციელდებოდა. ყალბი დოკუმენტაციისა და გამყიდველის მხრიდან კლიენტის მოტყუების შემთხვევაში, მყიდველს თანხა დაუყოვნებლივ უბრუნდებოდა, ხოლო ნებისმიერი თაღლითი, სასამართლოს გზით, მკაცრად ისჯებოდა.

და რა დაინყო – რეკლამა, ვაჭრობა, 25-25 პროცენტი ყოველი გარიგებიდან ირიცხებოდა ჩემს ანგარიშზე

რა იყო ისეთი, რაც ჩვენთან არ იყიდებოდა?!.. შტატში დაახლოებით 100 ადამიანი ავიყვანე, ვისაც ევალებოდა თითოეული დოკუმენტის გულდასმით შემოწმება (ნივთის ან უძრავი ქონების), კანონის შესაბამისად გაფორმება და გაყიდვებისთვის საქალაქების მომზადება. ყველაფერი სრულდებოდა წესისა და კანონის სრული დაცვით!

ბინები, ავტოფარეხები, აგარაკები, ტბებიც კი და ათასნაირი სხვა „ხარახურა“ (ანტიკვარიატის ჩათვლით) – ყველაფერი იყიდებოდა.

ყველაზე საინტერესო კი ის იყოს, რომ ჩემი წყალობით, უკრაინაში, ჯერ კიევში და შემდეგ კი სხვა ქალაქებში, ნებისმიერ უძრავ ქონებაზე დანესდა საბაზრო ფასები. ჩემამდე ეს ასე არ იყო, არ არსებობდა დადგენილი ფასები ბინებზე, ავტოფარეხზე და ა.შ.. რაზეც ორი ადამიანი შეთანხმდებოდა, ფასიც ის იყო. მაგალითად, გამყიდველი აფასებს საქონელს 1 000 დოლარად, მყიდველი კი სთავაზობს 900 დოლარს – რა ქნას ორივემ ამ შემთხვევაში? არანაირი ალტერნატივა არ არსებობდა. როგორც აღმოჩნდა, უკრაინაში ნამდვილი საბაზრო რევოლუცია მოვახდინე.

სულ რაღაც ნახევარ წელიწადში ყველა ბინასა და ავტოფარეხს უკვე საშუალო-საბაზრო ფასი ჰქონდა კიევ-

ში და, რაც დრო გადიოდა, მით მეტი – ბირჟაზე ვაჭრობა ყველაზე მაღალ შედეგებს აჩვენებდა, თუმცა ფასები უკვე დიდად არ განსხვავდებოდა საშუალო ფასებისგან, რისი გამოქვეყნებაც პრესაში დავინყე. ჩემი ბირჟის წყალობით, რომელსაც ჩემი ქალიშვილის პატივსაცემად „ქრისტიანა“ დავარქვი, შედგა უძრავი ქონების ბაზარი. ერთხელ და სამუდამოდ!

მახსოვს, ერთ-ერთ პირველ აუქციონზე, ერთმა ქალბატონმა, საკუთარი ოროთახიანი ბინა გამოიტანა გასაყიდად, რომელშიც 1 500-2 000 აშშ დოლარის მიღება სურდა, მაგრამ ბინა 8 000 დოლარად გაიყიდა და როდესაც აუქციონის შედეგების გამოცხადებისას პირადად მივულოცე, მან სიხარულისგან გონება დაკარგა და სცენიდან გადმოვარდა. გამყიდველებისგან პროცენტს არ ვიღებდი, ამიტომ, ფაქტობრივად, ბინა 10 000 დოლარზე მეტად გაიყიდა.

აი, ასე გამოვიმუშავე პირველი რამდენიმე მილიონი მანეთი (ან სხვა რომელიმე ვალუტა), მაგრამ ეკვივალენტში, დოლარებში გავხდი მილიონერი. და ეს მხოლოდ ბიზნესში ერთნლიანი მოღვაწეობის შედეგად.

*როგორც ლემს მიგობხრმს. ყუყუ შემღჯანმს ხიზნღსმინმს. მითხრს. ყყღოზხე ძნღლოი ჰირფელი მილიონის შოვნს. შემღიგ ყი ათობით მილიონი ციღან ცვიჯათ. მიე ამას ჯაღასყოფიღბ!*

*ღს ლემი მეორე. ყმნიშუნღლოჯანღსი რღღჯას შინთვის. მყითხელოო. ჯინღს ხიზნღსღს რანყიღბა? მოიძიე ინთონრმანცია რას ლანსწელი მთიელი გონიზით. წაიყითხე ლაქმისანი ჰრღღს რას ხშირწა გახსენი ყომწიყოფიღი. იქ რას მხოლოო იქას რამაღყოფი შინი ჰირფელი მილიონი!*

## ეს ყველაფერი მხოლოდ დასაწყისი იყო...

ერთხელ, როდესაც სამსახურში მივდიოდი, პატარა საკომისიო მაღაზიასთან გრძელი რიგი შევნიშნე. იმხანად (1991 წელს) ბევრი მიემგზავრებოდა საზღვარგარეთ და საკომისიოებში ფაქტობრივად კაპიკებად აბარებდნენ ყველაზე ძვირფასს, რაც კი საბჭოთა პერიოდში ჰქონდათ შექმნილი და რასაც სსრკ-დან საზღვარგარეთ მანამდე გაქცეული ნათესავები უგზავნიდნენ.

უცხოეთში პირველ ხანებში, თავის სარჩენად ცოტაოდენი დოლარები რომ შეეგროვებინათ, სამშობლოდან მიმავალი ჩემი თანამემამულეები ყველაფერს ყიდდნენ, ჩალის ფასადაც კი. ერთი სიტყვით, გადამყიდველებსაც მაშინ ნამდვილი სამოთხე დაუდგათ.

უცებ ასეთი აზრი მომივიდა – რა იქნებოდა, მეც რომ ასეთი საკომისიო გამეკეთებინა, უზარმაზარი, გათვლილი ათასობით ადამიანზე დღეში და საქონელი პირდაპირ უცხოურ ვალუტაზე გამეყიდა ისე, რომ გამყიდველებს არ დასჭირვებოდათ თაღლით ვალუტის გადამცვლელებთან დოლარებისთვის სიარული?

უნივერსიტეტიდან თანამშრომლებად ავიყვანე გოგონები, ვისთან ერთადაც ადრე ვმუშაობდი, კომპანიონად კი – ნათესავი (ცოლის მხრიდან). მასწავლებლის სახლში, რომელიც მდებარეობს ვლადიმირსკაიას ქუჩაზე, კიევში, ვიქირავე ხუთასი კვადრატული მეტრის დარბაზი. გავაკეთე რეკლამა და ადამიანებმა დაიწყეს საუკეთესო ნივთების შემოტანა, ჩვენ კი დოლარებს ვუხდიდით. რას აღარ ნახავდით იქ: „დიუპონის“ სანთებლები, საუკეთესო მსოფლიო ბრენდების სანერ-კალმები, შვეიცარიული საათები, საკინძები, „ფაბერჟეს“ კვერცხებიც კი, ბრილიანტები,



ოქროს ბრენდული ნაკეთობები, აღარ ვლაპარაკობ ძვირფას ანტიკვარიატსა და უცხოურ ტანსაცმელზე. პირადად მე, ჩემს მალაზიებში, არაფერს ვყიდულობდი, ამაში არც ვიყავი გარკვეული, მაგრამ ადამიანები ყიდულობდნენ აბსოლუტურად ყველაფერს და ძალიან დიდი მოგებაც გვექონდა. დიდძალი თანხები შემოდოდა. მალაზიების სავაჭრო ბრუნვა მილიონობით დოლარს აღწევდა.

მე კვლავ მივუბრუნდი ფინანსურ ბიზნესს.

დავინწყე სააუქციონო საქმიანობა თავისუფალი ფულით, ანუ საფუძლად ავიღე ბანკების ერთ-ერთი მთავარი მომსახურება – კრედიტების გაცემა, მაგრამ ვვაჭრობდი არა საკუთარი, არამედ სხვადასხვა, მათ შორის სახელმწიფო საწარმოების თავისუფალი ფულით.

ასეთ აუქციონებზე გამოჰქონდათ ასობით მილიონი რუბლი და 25 პროცენტი (გამყიდველის მოგებიდან) მე მეკუთნოდა.

ფულის გამყიდველები მოდიოდნენ ჩემთან და არა ბანკში, რადგან ჩემთან მათ შეეძლოთ, თვითონ აერჩიათ მყიდველი, ბანკების უმრავლესობა კი სანდო არ იყო და საერთოდ, იმ დროს ბანკებს ნაკლებადაც ენდობოდნენ. რასაკვირველია, უამრავი კრედიტი დარჩა დაუბრუნებელი. ძალიან ვწუხვარ, მაგრამ გადანწყვეტილებას იმასთან დაკავშირებით, ვისთვის უნდა მიეცა თანხა, მხოლოდ გამყიდველი იღებდა.

ფულის გამყიდველები უზარმაზარ პროცენტს ადებდნენ ფულს, მაგრამ, უნდა ითქვას, რომ ფული დიდად ფასობდა. უკრაინაში ბიზნესი ყვაოდა. დღგ (დამატებითი ღირებულების გადასახადი) მაშინ არ არსებობდა და კრავჩუკი რომ არა (უკრაინის პირველი პრეზიდენტი), რომელსაც ეკონომიკის არაფერი გაეგებოდა და მხოლოდ პრემიერ-

მინისტრ კუჩმას მითითებებს ასრულებდა (ეს უკანასკნელი კი თავისი ფილოსოფიით კვლავ „ნითელ დირექტორად“ რჩებოდა), დღე დღესაც არ იარსებებდა, როგორც, მაგალითად, აშშ-ში, სადაც მხოლოდ „ბრუნვის გადასახადი“ მოქმედებს. ქვეყანა მიაღწევდა ნარმოუდგენელ ნარმატივას, მაგრამ მოვიდა კუჩმა (უკრაინის მეორე პრეზიდენტი), ვიქტორ პინზენიკთან ერთად (მაშინდელი ეკონომიკის მინისტრი) და დაიწყო მენარმების ტერორი.

კუჩმამ ეკონომიკური ბლოკი მთლიანად ანდო და ჩააბარა თეორეტიკოსებს – ვიქტორ პინზენიკს და სერგეი ტერეხინს (ეკონომიკის მინისტრის მოადგილეს), მათ კი (ყოფილმა ჩვეულებრივმა პედაგოგებმა), რომელთაც გლობალური ეკონომიკის არაფერი გაეგებოდათ, ყველაფერი აურ-დაურიეს... მაგრამ ამაზე ცოტა მოგვიანებით, შემდეგ თავში მოგახსენებთ.

ფულის, სადაზღვევო თუ სხვა ნახევრად ფინანსური კომპანიების გაყიდვით, დამატებით კიდევ რამდენიმე ათეული მილიონი დოლარი გამოვიმუშავე. მაგრამ საკუთარი ფული არასოდეს დამითვლია და სულ იმას ვფიქრობდი, ისეთი გლობალური რამ მომეფიქრებინა, რომ არა მარტო ფული, არამედ საზოგადოებრივი აღიარებაც მომეპოვებინა. და მოვიფიქრე... გადავწყვიტე, ბანკი დამეარსებინა, რომლითაც ქვეყანა იამაყებდა.

მივედი უკრაინის ეროვნულ ბანკში (უებ) ლიცენზიის ასაღებად. აღარ მახსოვს, ვინ იყო მაშინ თავმჯდომარე, იქიდან გამიშვეს „შემოვლაზე“ ნვრილ ჩინოვნიკებთან, რათა შემეგროვებინა ყველა საჭირო თუ არასაჭირო საბუთი.

მახსოვს, ამ საქმემ ისე მომაბეზრა თავი, ხანდახან ვფიქრობდი, უარი მეთქვა ამ გლობალურ იდეაზე, მით უმეტეს, რომ არც განათლებით და არც გამოცდილებით, ფინანსის-

ტი არ ვიყავი და როდესაც ბანკს ვხსნიდი, ვერც წარმომედგინა ბოლომდე, რა უნდა მეკეთებინა და საერთოდ, როგორ ხდებოდა ბანკში ფულის გამომუშავება.

ამასობაში, 1992 წლის ზამთარში, მეუღლესთან ერთად, ისრაელში, წითელ ზღვაზე გავემგზავრე დასასვენებლად. საშუალო დონის სასტუმროში დავბინავდით, ვათვალიერებდით, ვერთობოდით, ვსეირნობდით...

მე კი ერთთავად ჩემს მომავალ ბიზნესზე ფიქრობდი. სხვათა შორის, საუკეთესო იდეები ათკილომეტრიან დისტანციაზე გარბენის დროს მომდიოდა თავში. უნდა გითხრათ, რომ ჯარიდან მოყოლებული, ყოველთვის დავრბოდი და ვვარჯიშობდი – იქ მიმაჩვიეს – მაშინაც კი, თუ ავად ვიყავი და მაღალი სიცხე მქონდა. დილის ვარჯიშის დროს, ადამიანის ორგანიზმი დიდი რაოდენობით ადრენალინს გამოიმუშავებს. ამ დროს გონებაც უკეთესად მუშაობს. ჩვეულებრივ, სირბილს ვინყებდი რომელიღაც ახალ გლობალურ იდეაზე ფიქრით და ვანყობდი დღის სამუშაო გეგმას. დილის საუზმის შემდეგ ვჯდებოდი სამუშაო მაგიდასთან და ყველაფერს, რაც თავში მომდიოდა (სირბილის დროს), დანვრილებით ვინერდი ქალაქზე (მაშინ კომპიუტერი ჯერ კიდევ არ იყო).

სირბილი არა მარტო სხეულს, არამედ გონებასაც მივარჯიშებდა. აზრები ნაკადებად იღვრებოდა ჩემს გონებაში და სრულიად კონკრეტულ სამოქმედო გეგმად წარმომიდგებოდა... ამ დროს უკვე მორიგი იდეის ტყვეობაში ვიყავი და ერთ ან ორსაათიანი გარბენის დასრულების შემდეგ, უკვე თავს ვაღწევდი ამ იდეების ტყვეობას.

ერთხელ, ეილათში, სადაც ვისვენებდით, სარბენ ბილიკზე დავინწყე სხვადასხვა ბანკის ანგარიშებზე დაგრო-

ვილი ფულის დათვლა. საკმაოდ დიდი თანხა გამოომივიდა – ათობით მილიონი. „უყურე შენ! – გავიფიქრე ჩემთვის, – თურმე რა მდიდარი ადამიანი ვყოფილვარ“... მაშინვე სასტუმროს ადმინისტრატორთან გავიქეცი და მოვითხოვე ყველაზე ძვირად ღირებული ნომერი.

ავიღე ნომერი, შევედი მეუღლესთან და ვეუბნები: „ჩვენ ახლა მდიდარი ადამიანები ვართ! გადავდივართ!“

აი, ასე გავხდი მდიდარი ადამიანი არა მარტო ჩემს ოცნებებში, არამედ სინამდვილეშიც. უნდა გამოვტყდე, რომ ეს განცდა ძალიან ამალღებულოც იყო. ის შევასრულე, რასაც ყოველთვის ვპირდებოდი ჩემს მეუღლეს. ჩვენ მდიდრები ვართ და ბევრი რამის უფლება შეგვიძლია მივცეთ საკუთარ თავს. უნდა ითქვას, რომ უზომოდ მაღლიერი ვარ ალინასი, რადგან მას ყოველთვის სჯეროდა ჩემი „ზღაპრების“. რაც უნდა მომეყოლა მისთვის, პასუხი ყოველთვის ასეთი იყო: „დიახ, ეს ასეც იქნება!“ მე მას დავპირდი, რომ ავაშენებდი უზარმაზარ სახლს და ავაშენე. დავპირდი, რომ გვექნებოდა მილიონები და გავხდით კიდევ მილიონერები. ღმერთო, რა ბედნიერება იყო იმის განცდა, რომ ოცნებებს ნამდვილად უწერია ახდომა და ეს ყველაფერი, მხოლოდ დიდი გზის დასაწყისი იყო...

დავუბრუნდეთ ბანკს. ნახევარწლიანი ტანჯვის შემდეგ და იმ პირობით, რომ საბჭოს თავმჯდომარედ ავიყვანდი ვინმეს უკრაინის ეროვნული ბანკიდან (უებ), ბანკი დამირეგისტრირეს სულ რაღაც 50 ათასი აშშ დოლარის ოდენობის სანესდებო კაპიტალით.

ბიზნესპარტნიორის მეშვეობით, არცთუ ისე ძვირად, კლოვსკის დაღმართზე, კიევში, დავიქირავე 600 კვმ ფართი მიტოვებული შენობის პირველ სართულზე, რომელიც ეკუთვნოდა ქარხანა „არსენალს“. ავიყვანე 20 თანამშრომელი და

თითოეულს დავუნიშნე ხელფასი – 200 აშშ დოლარი თვეში. სათავსი გავწმინდეთ ობობების ქსელებისგან და ტარაკნებისგან. გავაკეთეთ ბეტონის საცავი ფულის შესანახად, დავდგით იაფფასიანი საბანკო დახლები, დავამონტაჟეთ ელემენტარული პროგრამული უზრუნველყოფა, ვიყიდეთ მეორეული მოხმარების კომპიუტერები, ჩამოვიკიდეთ დიდი განათებული აბრანარწერიტ „პრავექსბანკი“ და შევეუდექით საქმეს.

დავინყე სხვადასხვა ინსტრუქციის შემუშავება-მომზადება, რომლებიც არეგულირებდნენ ფულის შენახვის საკითხებსა და უსაფრთხოების ელემენტარულ წესებს, ხოლო საბანკო

ოპერაციებითა და მათთან დაკავშირებული ინსტრუქციების შემუშავებით, დაკავებული იყო ბანკის გამგეობის თავმჯდომარე. აი, ბანკიც გაიხსნა და ჩვენ დავინყეთ ისეთი ჩვეულებრივი საბანკო ოპერაციების განხორციელება, როგორებიც იყო: კრედიტები, დეპოზიტები, ვალუტის გადაცვლა.

დარწმუნებული ვიყავი, რომ ბანკში არაფერი შეიცვლებოდა, რადგან გამგეობის თავმჯდომარე იყო არა მენეჯერი, არამედ უბრალო მმართველი, რომლის ცოდნა, მხოლოდ ეროვნული ბანკისთვის სავალდებულო, ასობით სხვადასხვა აგარიშითა და ინსტრუქციით შემოიფარგლე-



*მე – უკრაინის ერთ-ერთი უმსხვილესი ბანკის, „პრავექსბანკის“ დამფუძნებელი და ასპროცენტიანი წილის მფლობელი, რომლის სავალუტო ბალანსი ზოგჯერ ნ მილიარდ აშშ დოლარს აღწევდა!*

ბოდა. აქედან გამომდინარე, მთლიანად გადავერთე თემაზე – სად მეშოვა ფული. გადავწყვიტე არასტანდარტული გზების მოძიება, რომელთაც ბანკისთვის დამატებითი შემოსავლის მოტანა შეეძლოთ. დავიწყე ახალ-ახალი საბანკო ოპერაციების მოგონება: ვალუტით ვაჭრობა, საბანკო ცნობების გაცემა, საბანკო ზოდების ყიდვა-გაყიდვა, დავაყენე ბანკომატები, შემოვიღე საბანკო ბარათები და მოვიფიქრე კიდევ ასობით მსგავსი ოპერაცია, რომლებსაც იმ დროს არსებული ბანკებიდან ერთეულები ახორციელებდნენ.

თუმცა, ყოველივე ამის შესაქმნელად, საჭირო იყვნენ ადამიანები და მეც გამოვაქვეყნე რეკლამა თანამშრომლების – მენეჯერების მოსაზიდად. ვეძებდი ახალგაზრდებს უკრაინის სხვადასხვა რეგიონებიდან, რომლებსაც უმაღლესი სასწავლებლები ახალდამთავრებული ჰქონდათ. არავითარ შემთხვევაში არ მინდოდა გამოცდილი კადრების აყვანა, რადგან მათი გადამზადება უკვე შეუძლებელი იყო. უკრაინაში ბანკმა პირველი ადგილი დაიკავა კადრების შერჩევის რეკლამისთვის. მე ამყავდა ასობით ადამიანი თვეში, რადგან თითოეული ოპერაციისთვის, საჭირო იყო მენეჯერი, რომელიც ჩემთან შეთანხმებით მოახდენდა სერვისის დახვეწას, მონაწილეობას მიიღებდა დეპარტამენტების დაკომპლექტებაში, აანყობდა მართვის პროცესს და ა.შ. და რაც ყველაზე მთავარია – ფულს შემოიტანდა და არ მოიპარავდა.

თითოეულ მენეჯერს დავუდგინე ზღვარი: 10 პროცენტი ბანკის მოგებიდან – ხელფასზე დამატებით. მოვძებნე დაახლოებით 20 ახალგაზრდა, რომელთა შემოსავალი, ზოგჯერ, თვეში ათეულათასობით აშშ დოლარს შეადგენდა, თანაც ოფიციალურად, ხელფასზე გადასახადის გა-

დახდის ჩათვლით. დაახლოებით 1994 წლამდე, ვერაფრით ვიგებდი – ბანკი მქონდა, მაგრამ ფულს იქ ვერ ვშოულობდი. მთელი შემოსული თანხა იხარჯებოდა მის განვითარებაზე, რაში მჭირდებოდა ეს, ვერ ვხვდებოდი, სანამ, 2008 წელს, ჩემმა ვაჟმა ეს ბანკი იტალიელებს არ მიჰყიდა 750 000 000 აშშ დოლარად. ე.ი. ბანკის განვითარებასთან ერთად, მიმდინარეობდა მისი კაპიტალიზაცია, მე კი ეს არ მესმოდა.

ბანკის მუშაობის ფილოსოფია იმაში კი არ მდგომარეობს, რომ დააგროვო, რაც შეიძლება მეტი დეპოზიტი და შემდეგ საზეიმოდ გაკოტრდე (რაც ნიშნავდა მენაბრეთა ფულის მოპარვას და ასობით ათასი, ძირითადად მოხუცი ადამიანის გაქურდვას, როგორც ეს ბევრმა ჩემმა კოლეგა ბანკირმა გააკეთა), არამედ ნიშნავდა იმას, რომ ახორციელებდე ასობით სხვადასხვა ტიპის ოპერაციას, რომელთაგან თითოეული მოგებას მოიტანდა. საიმედო ბანკის საძირკველი შედგება ათასობით აგურისაგან, თითოეული მათგანი კი – მორიგი მოგებიანი ოპერაციაა. უცებ გონება გამინათდა – გადავწყვიტე, შემექმნა ათასობით ისეთივე ბანკი, როგორიც კიევში მქონდა, თითოეულს კი ექნებოდა ცოტაოდენი, მაგრამ მაინც შემოსავალი. დავიწყე ბინებისა და კერძო სახლების შესყიდვა მთელ უკრაინაში. ვხსნიდი პატარა განყოფილებებს და დიდ ფილიალებს რეგიონულ ცენტრებში. ამ საქმეში პირველი ვიყავი უკრაინაში და, ალბათ, მთელ ყოფილ საბჭოთა კავშირშიც კი!

მაგრამ კვლავ საჭირო იყო მენეჯერების მოძებნა. ღმერთო, რა რთული იყო საქმიანი ადამიანების პოვნა! იყო თვეები, როდესაც მხოლოდ ერთი-ორი ადამიანის აყვანას ვახერხებდი. მაშინ მივხვდი, რომ უკრაინაში დადგა ყველაზე საშიში – საკადრო კრიზისი. ნიჭიერი ახალგაზ-

რდობა აქტიურად ტოვებდა უკრაინის საზღვრებს და მიემგზავრებოდა დასავლეთში. იყო რეგიონები, მაგალითად იმიერკარპატეთი, სადაც ერთი ადამიანიც კი ვერ ვიპოვე. საზღვართან ახლოს იყო და ყველა გაიქცა, ვისაც ტვინი ჰქონდა. თუმცა, მე მაინც შევძელი ბანკის შექმნა, რომელშიც გაყიდვამდე 12 500 ადამიანი მუშაობდა და ყველა მაღალ ხელფასზე. შენობაში ევრორემონტი იყო და კარგი სამუშაო პირობები. ბოლო პერიოდში, გაყიდვამდე, ბანკმა ხელფასების სახით გასცა 24 მილიონი დოლარი თვეში! ამდენივე იხარჯებოდა მის განვითარებაზეც: ახალი კომპიუტერები, გადასახურდავებელი აპარატები, ბანკომატები, პროგრამული უზრუნველყოფა, რემონტი, მშენებლობა, ავტომობილები, მათ შორის ჯავშნიანი, ფულის გადასატანად და ა.შ. მართლაც, უზარმაზარი სტუქტურა იყო.

მინდა, რომ ყველამ, ვისი ბანკიც გაკოტრდა და მოიპარა ადამიანების სიმწრით ნაგროვები ფული, დაიმახსოვროს ეს – ყოველთვის უნდა იცოდეთ, თუ ვინ უძღვება ბანკს. მათ უნდა ჰქონდეთ სანიმუშო რეპუტაცია. ბანკშიც, ისევე როგორც ნებისმიერ დიდ ბიზნესში, არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება მუშაობდეს უპრინციპო ადამიანი...

სხვათა შორის, განვითარებულ ქვეყნებში, ბანკის გაკოტრება უკვე აღარ ხდება, რადგან თუ ბანკი ცუდად მუშაობს, მას შეისყიდის უფრო წარმატებული ბანკი და, შესაბამისად, მოქალაქეთა ანაბრები არ იკარგება... ეს ყველაფერი გულისხმობს იმას, რომ სახელმწიფო ძალიან მკაცრად აკონტროლებს და იცავს მენაბრეებსა და ინვესტორებს თაღლითი ადამიანებისაგან, რომელთაც სურთ ბანკის შექმნა. განვითარებულ ქვეყნებში ბანკის გახსნის მსურველი გადის შესაბამის შემოწმებას. აუცილებელია, რომ ფიზიკურ პირებს – ბანკის მომავალ მფლობელებს,



ჰქონდეთ უმნიკვლო რეპუტაცია, ბანდიტებსა და მაფიასთან რაიმე კავშირის არსებობაზე ხომ ლაპარაკიც ზედმეტია. მომავალი დამფუძნებლის წარსული სუფთა უნდა იყოს, მასში არ უნდა ფიგურირებდეს თაღლითობა, გაკოტრების ფაქტები და ა.შ.

ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნებში კი ბანკირები ხდებიან ამკარა მაფიოზი ადამიანები, თაღლითები და ჩინოვნიკები, რომელთაც ქურდობითა და თაღლითობით იშოვებს ბევრი ფული, მაგრამ არ შეუძლიათ ბანკის მართვა.

რა პრინციპებით უნდა ხელმძღვანელობდეს პატიოსანი ბანკირი და ბიზნესმენი, რათა არ მიაყენოს ზიანი საკუთარ თავს და განსაკუთრებით მათ, ვინც მას ენდო და ჩადო საკუთარი ფული ბიზნესში?

1. იყავი აბსოლუტურად პატიოსანი და არასოდეს მიითვისო სხვისი კაპიკიც კი, რადგანაც ეს თუ სისტემაში დამკვიდრდა, შენ ქურდი გახდები და ბანკიც გაკოტრდება.

2. ყოველთვის აკონტროლე საკუთარი რეპუტაცია ბიზნესსა და პარტნიორებთან ურთიერთობაში! ეს რეპუტაცია, ადრე თუ გვიან, თვითონ მოგიტანს ფულს, თანაც დიდ ფულს. ბანკები გაგიხსნიან კრედიტს შენი პატიოსანი სახელის გამო და შენც იპოვი არაერთ შენსავით პატიოსან პარტნიორს, რომლებიც დაგეხმარებიან (რასაკვირველია, საკუთარი ინტერესებიდან გამომდინარე) დიდი ფულის შოვნაში.

3. შექმენი უსაფრთხოების სისტემა თითოეულ საბანკო ოპერაციაზე ცალ-ცალკე. ეს ეხება არა მარტო საბანკო ოპერაციებს, არამედ შენი ბიზნესის პროფილთან დაკავშირებულ ყველა სხვა ოპერაციასაც. ფული ყოველთვის იზიდავს თაღლითებს და თუ არ გაქვს იმაზე უკეთესი დამცავი სისტემა, რომელიც ქურდებმა და აფერისტებმა

შეიძლება მოიფიქრონ, ისინი სულ იოლად შეიძლებენ, ნე-ბისმიერ დროს გააკოტრონ ბანკი...

ჩემს საკუთარ ბანკში (ის კი ქურდობისგან ყველაზე და-ცული ბანკი იყო უკრაინაში) თვეში იპარავდნენ ნახევარ მილიონამდე დოლარს. ამასთან, ზოგჯერ ძალიან ძნელი წარმოსადგენიც არის, სად შეიძლება მოიპარონ

მაგალითად, პირველ ხანებში, ვალუტის გაცვლითი პუნ-ქტის მოლარეები იპარავდნენ, შემდეგ კი ჰყვებოდნენ, რომ ქურდების მიერ იყვნენ „დაჰიპნოზებული“ და ფული აღარ დაითვალეს. სინამდვილეში კი, ქურდობა მოხდა საცავიდან ფულის გაცემის დროს და ეს რომ დაემალათ, ათასგვარ სი-სულელეს იგონებდნენ. რასაკვირველია, ბოლოს მათ სამ-სახურიდან ათავისუფლებდნენ, მაგრამ... ფული უკან არა-სოდეს ბრუნდებოდა, მილიცია კი უძლური იყო.

მიუხედავად იმისა, რომ ეს დიდი თანხა არ იყო, დაახ-ლოებით 20 ათასი დოლარი (ერთ გადამცვლელ სალარო-ზე მეტ თანხას არ გასცემდნენ), თუ გავითვალისწინებთ, რომ გადამცვლელი პუნქტები ათასობით იყო, სისტემაში უკვე საკმაოდ დიდი ფული იკარგებოდა.

ერთხელ ინკასატორი დავაკავეთ, რომელიც ბანკომა-ტებს გრივნებითა და დოლარებით „ავსებდა“. მან თითქმის ნახევარი მილიონი დოლარის მოპარვა მოახერხა. ქურდო-ბა ძალიან მარტივი გასახსნელი იყო: ბანკომატების შევ-სებისას, თითოეულ ბანკომატს, ცოტ-ცოტას აკლებდა და ითვისებდა, ჰოდა, რაკი ამას ხუთი წლის განმავლობაში აკეთებდა, საკმაოდ დიდი თანხაც დააგროვა.

შემდეგ წერილიც კი გამომიგზავნა ციხიდან, სადაც ინანიებდა თავის საქციელს. მე და შენ, ჩემო მკითხველო, ვერასოდეს გავიგებთ, რისი იმედი აქვთ ასეთ ქურდებს და რატომ ცვლიან პრესტიჟულ სამსახურს ციხის საკანზე...

სხვათა შორის, ვიცი შემთხვევა, როდესაც დონეცკში, ერთ-ერთ დიდ ბანკში, „პრომინვესტბანკში“, მთავარმა ბუღალტერმა ტომარა აიღო, გაავსო ოთხი მილიონი აშშ დოლარით და გაუჩინარდა. დღემდე ვერ იპოვეს. ასე რომ, ინსტრუქციებსა და შემონმებებთან დაკავშირებული საკითხები ყოველთვის მწვავედ იდგა. მაშინ გადავწყვიტე, რომ ყველა, ვისაც კი „ცოცხალ“ ფულთან ჰქონდა შეხება, გამეტარებინა პოლიგრაფზე, რომელიც ხალხში ცნობილია როგორც „სიცრუის დეტექტორი“. მისი მოტყუება ხომ პრაქტიკულად შეუძლებელია.

ამის შემდეგ უკვე ყოველი თანამშრომლისგან მოვითხოვდით ვრცელ დახასიათებას სამუშაო ადგილიდან, შემდეგ კი ვურეკავდით მის ყოფილ თანამშრომლებს და ვაზუსტებდით დეტალებს: როგორი ადამიანი იყო, იყო თუ არა გულწრფელი და პატიოსანი თანამშრომლებთან ურთიერთობაში და ა.შ.

მიუხედავად ამისა, მსხვილ ბანკებში ნახევარი მილიონი დოლარის ქურდობა საუკეთესო შედეგია, რასაც უსაფრთხოების თანამშრომლებმა შეიძლება მიაღწიონ, თუმცა ქურდი მაინც უსწრებს მათ თავისი „ფოკუსებით“.

*სვენ შოქმიჯაძე წარმოყოფილი უსაფრთხოების სისცემებს. მკვლამ ამასთან ერთად იზრცებოდაც და იხვეწებოდა ჯარისკაცის სისცემებით.*

4. ნებისმიერი ბიზნესსაქმიანობის შემთხვევაში, თითოეულ ოთახში, ასევე მთელი დანესებულების ყოველ კუთხე-კუნჭულში, სადაც კი მუშაობენ შენს ფულზე პასუხისმგებელი თანამშრომლები, უნდა განთავსდეს სათვალთვალ სისტემები. ამ გზით ფიქსირდება, მაგალითად ის, რომ რომელიმე თანამშრომელი ძალიან ხშირად გადის შენობიდან ტელეფონზე სასაუბროდ, მამასადამე, ჩნდება

ექვი, რომ იგი რალაცას უმაღლავს ბიზნესის მფლობელებს, ე.ი. სასწრაფოდ უნდა მოიშორო თავიდან, ანდა თუ ვინმე სამსახურში უსაქმურია – ესეც აშკარად ჩანს.

5. ამოირჩიე შენთვის ყველაზე საუკეთესო და კრეატიული კონკურენტები არა მარტო საკუთარ ქვეყანაში, არამედ საზღვარგარეთ და მუდმივად განახორციელე მათი ბიზნესინოვაციების მონიტორინგი. ეს დაგეხმარება უფრო სარფიანი გარიგებების განხორციელებაში და შენი ბიზნესიც უფრო კონკურენტუნარიანი გახდება. კეთილი შურით გშურდეს ყველაზე წარმატებული ადამიანებისა და დანერგე შენს ბიზნესში მსოფლიოს საუკეთესო და მოწინავე ინოვაციები. როგორც კი გაჩერდები და მიღწეულით ტკბობას დაიწყებ, შენი ბიზნესი დასრულდება და შენი, როგორც პიროვნების, აღსასრულის დღეც დადგება.

6. მფლობელისათვის ძალზე მნიშვნელოვანია ანალოგიური ბიზნესის სტემის მიხედვით ხელფასების მონიტორინგის ჩატარება და მუდმივი ინფორმაციის ფლობა კადრების დენადობასთან დაკავშირებით. ადამიანები ყოველთვის ეძებენ შრომისა და ანაზღაურების უკეთეს პირობებს, და ეს სავსებით ნორმალურია, ამიტომ არ შეიძლება მათი პროვოცირება ძველი სამსახურის დატოვებასა და ახლის ძიებაზე. თუ ადამიანი გადაწყვეტს სამსახურიდან წასვლას, მას ვერანაირი ხელფასით ვერ გააჩერებ. იმ დროს, როდესაც ბანკში ათეულობით ათასი თანამშრომელია, კადრების დენადობამ შეიძლება, უბრალოდ კატასტროფა გამოიწვიოს.

7. ძალიან მნიშვნელოვანია თანამშრომლებისთვის საუკეთესო კორპორატიული პირობების შექმნა – უფასო ჩაი, ყავა, კანფეტები და სადილიც კი. ყველაფერ ამას ისინი უფრო მეტადაც კი აფასებენ, ვიდრე ხელფასს.

სოციალური გარემო ბიზნესსტრუქტურებში უნაკლო უნდა იყოს.

ბანკში, როდესაც საქმიანობას ის-ის იყო, ვინყებდით, უპირველეს ყოვლისა (ამან ძალიან გააოცა გამგეობის თავმჯდომარე), ყურადღებას ვაქცევდი საპირფარეშო ოთახებს პერსონალისთვის განკუთვნილ შენობებში: იქ ყოველთვის უნდა ყოფილიყო ყვავილები, საუკეთესო საპონი, ხელსაშრობები, აეროზოლები და ა.შ... შენ გგონია, მკითხველო, რომ ეს წვრილმანებია? სრულიადაც არა! როდესაც რომელიმე კომერციული სტრუქტურის საპირფარეშოში შევდივარ, მაშინვე ვხედავ მის მომავალს. თუ ყველაფერი სუფთად და მოწესრიგებულად გამოიყურება, ეს კარგი ბიზნესია. თუ სიბინძურეა – შეგიძლია, ჩათვალო, რომ კომპანიის საქმეებშიც იგივე მდგომარეობაა. მახსოვს, ბანკი სულ ახალი გახსნილი იყო, როდესაც ტუალეტის ქალაღთან დაკავშირებით ანექლოტური სიტუაცია შეიქმნა. 1992 წელი იდგა, ადამიანები „საბჭოთა წარსულიდან“ იპარავდნენ ამ ქალაღს რულონებით და სახლში ეზიდებოდნენ. ერთხელ მომარაგების სამსახურის ხელმძღვანელთან ერთად შევედი საპირფარეშოში და რას ვხედავ: არც ქალაღია და არც საპონი. „რაშია საქმე?“ – ვეკითხები, ის კი მპასუხობს: „იპარავენ, უკვე ასი კილო შემოვიტანე, მაგრამ ქალაღი მაინც არ არის“. ეს ადამიანი ჩემი მეგობარი იყო და ადრე განათლების სამინისტროში მომარაგების უფროსად მუშაობდა. ის საბჭოთა ადამიანი იყო და არ ესმოდა, რომ საჭირო იყო საბჭოეთის ხალხში კულტურის ჩანერგვა. ჩემი პასუხი იყო, – ბანკის ერთი ტუალეტიც რომ ვნახო საპნისა და ქალაღის გარეშე, მაშინვე სამსახურს დაგატოვებინებ-მეთქი და ვუბრძანე: „შემოიტანე სატვირთო მანქანებით ეს ქალაღი

და საპონი! დაე, მოიპარონ, ვიდრე არ მიხვდებიან, რომ ეს მათი ბანკია და მათი უკანალებია და რომ მათ თავად უნდა გამოავლინონ ქურდები, სხვაგვარად ჩემთან მუშაობა გაუჭირდებათ, ყველას გავათავისუფლებ!.. მას შემდეგ ნახევარი წელი გავიდა, საპონი და ქალაქი კი აღარავის მოუპარავს.

8. საბჭოთა კავშირის ქვეყნებში ბანკები ძალიან ხშირად კოტრდება, როდესაც მათ მფლობელებს სხვისი ფულისკენ „გაურბით თვალი“ ან თვითონ ბანკში იწყებენ არასაბანკო ოპერაციების განხორციელებას. მაგალითად, მომდიოდა რა ინფორმაცია ბანკში ყველა შესაძლო წყაროდან, შევნიშნე, რომ ათასობით მეანაბრე, კერძო პირი, რაღაც მიზეზების გამო, აღარ მოდიოდა პროცენტების მისაღებად. ისინი უბრალოდ ქრებოდნენ და მათთან დაკავშირება შეუძლებელი იყო. რადგან არსებობს ასეთი ცნება „საბანკო საიდუმლო“, არავინ იცის, მეანაბრის ბინაში ვინ აიღებს ყურმილს... იქნებ ქმარს არ სურს, რომ ცოლმა (ან ქმარმა, ან შვილებმა) გაიგოს მისი ანაბრის შესახებ. სტატისტიკის მიხედვით, მეანაბრე, რომელიც არ მოდის პროცენტების მისაღებად, ან ფიზიკურად აღარ არსებობს, ან რაღაც მიზეზის გამო „დაავინყდა“ ანაბარი. არაკეთილსინდისიერ ბანკირს შეუძლია ეს ფული მიითვისოს და მისი გამოაშკარავების ალბათობაც კი ძალზე მცირეა! თითქმის დარწმუნებული ვარ, რომ სახელმწიფო ბანკებში ასეთი ფული ასობით მილიონი დოლარია და სულაც არ ვარ დარწმუნებული, რომ ამით არავინ ისარგებლა, მაგრამ ღმერთმა ნუ ქნას და ამ, ან სხვა, ნაკლებად კონტროლირებად საბანკო ანგარიშს კაპიკიც მოაკლდეს! ეს იქნება ბანკისა და კეთილსინდისიერი ბანკირის დასასრულის დასაწყისი. ამის შემდეგ ის დაიწყებს ყველაფრის მოპარვას, „რაც კი ცუ-

დად დევს“. ასეთია დამწყები ქურდის ფსიქოლოგია. თუ დაიწყე, ველარასოდეს გაჩერდები, ბოლო კი ყოველთვის ერთი იქნება. შენ ასი პროცენტით დაკარგავ ბიზნესს და ამასთან, სავსებით შესაძლებელია, რომ თავისუფლება-საც! ბანკში მსხვილი მენაბრეებისათვის ძალიან ხშირად კეთდება შემოთავაზებები – თანხა თავად მფლობელს გადასცენ თუ მის მიერ დაქირავებულ მენეჯერს, გაფორმების გარეშე, ხელწერილით, მაგრამ განსაკუთრებული პროცენტით! ეს ძალზე სახიფათო წინადადებაა, რადგან ფული, რომელიც არ არის აღრიცხული ბანკის ბალანსზე, აღარ კონტროლდება ბანკის მრავალრიცხოვანი სამსახურების მიერ და ბანკირი უბრალოდ იბნევა საკუთარ ვალებში. წარსულში ერთი მსხვილი ბანკი ვიცოდი, სადაც გამგეობის თავმჯდომარე მეგობრებისგან იღებდა აღურიცხავ ფულს და საკუთარი ჯიბიდან იხდიდა პროცენტებს, მაგრამ საბოლოოდ ისე გაიხლართა ამ საქმეში, რომ ცეცხლსასროლი იარაღით თავი მოიკლა. ბანკი კი გაკოტრდა და ამ ადამიანთან ერთად, ათასობით პატიოსანი ადამიანის მომავალი „დასამარდა“.

9. არასოდეს აიყვანოთ კომპანიონად ან პასუხისმგებელ თანამდებობაზე ნათესავი ან მეგობარი – მეგობარსაც დაკარგავ და ნათესავებსაც. ისინი არასოდეს დააფასებენ შენს კეთილშობილებას, არამედ დაგემდურებიან და განაწყენდებიან შენზე ბიზნესში საწარმოო ურთიერთობების გამო, რადგან მათ, მეგობრობისა და ნათესაური კავშირის გამო, ყოველთვის ექნებათ რაღაც შეღავათების იმედი. უპრიანი იქნება, თუ მათ სამუშაოდ, თქვენს ნაცნობებსა და ნათესავებთან მოაწყობთ. ჯობს, იქ იმუშაონ, მაშინ წყენაც არ იქნება.

10. არასოდეს და არავისთვის ისესხო ფული! რადგან,

როდესაც ფულის დაბრუნების დრო დადგება, შეიძლება დაკარგო მეგობარი ან ნათესავი. ეს კანონთა კანონია. თუ ვინმეს დახმარება გინდა, დაეხმარე, აჩუქე და აღარ მოსთხოვო ფულის დაბრუნება. შემდეგ, თუ ეს ადამიანი ფულს დაგიბრუნებს, კარგია, თუ არა... დაივიწყე, მეგობრობა კი დარჩება.

11. ფულს უყვარს განსაკუთრებული სიჩუმე, ბანკში კი – სუპერსაიდუმლოება! შვეიცარიაში, პატარა ქვეყანაში, სადაც მთელი მსოფლიოს ვალუტის მარაგის ორი მესამედი ინახება, საბანკო საიდუმლოს გამჟღავნება ისჯება სისხლის სამართლის კოდექსით. ყოფილი სსრკ-ის ქვეყნებს კი ასი წელი მაინც დასჭირდებათ, ამის მისაღწევად. ძალზე მნიშვნელოვანია ფულთან დაკავშირებული საიდუმლო და უამრავია მისი გახსნის მსურველიც – ბანალური ბანდიტებით დაწყებული და გაუმადლარი ნათესავებისა და სპეცსამსახურების ჩათვლით, მაგრამ ადამიანმა, რომელმაც ფული განდო, განდო თავისი სანუკვარი საიდუმლო, ზოგიერთ შემთხვევაში კი – პირადი უსაფრთხოება სიცოცხლის დაკარგვის ფასადაც კი. ყოველთვის გახსოვდეს ეს!

12. ძირითადად ფულს ბიზნესში თვითონვე გამოიმუშავენ. თუ უფრო მეტს ხარჯავ, ვიდრე გამოიმუშავენ და არ აწარმოებ შენი ხარჯების მკაცრ აღრიცხვას, ადრე თუ გვიან, ბანკროტი ხარ. მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე მდიდარი ადამიანი (რომლის კაპიტალი, 40 მილიარდ დოლარს აჭარბებს), ამერიკელი უორენ ბაფეტი ნერს, რომ მხოლოდ „მაკდონალდსში“ იკვებება, ხოლო როდესაც ბირჟაზე აქციები ეცემა, სამდოლარიანი ბუტერბროდის ნაცვლად, ორდოლარიანს უკვეთს. რასაკვირველია, ეს იმ დიდი ადამიანის ახილებაა, რომლის ბიზნესსაც მისი სახელი ჰქვია და, რომელსაც შეუძლია, თავს უფლება მისცეს, ძველ ტანსაც-



მელსა და ფეხსაცმელში გამო-  
ენყოს, მაგრამ ის, რომ ეს ადა-  
მიანი მილიარდებს შოულობს,  
ფაქტია. ნამდვილი ბიზნესმე-  
ნები საკუთარ თავს დიდ ფულს  
არასოდეს ახარჯავენ. ყველა  
ფილმი და რომანი, სადაც კი  
აღწერილია მდიდრების ფუ-  
ფუნებით ცხოვრება, მხოლოდ  
და მხოლოდ მხატვრული ფან-  
ტაზიაა და მეტი არაფერი. მათ,  
ვინც მილიარდებს მუდმივი  
რისკის პირობებში შოულობენ,  
კარგად იციან, რომ ხვალ შე-  
იძლება ცუდი დრო დაუდგეთ,  
ამიტომ საჭიროა, განსაკუთ-  
რებით ხელმომჭირნედ იცხოვ-  
რონ და მთელი გამოიმუშავებუ-  
ლი თანხა მუდმივად ნარმოე-  
ბის განვითარებას მოახმარონ!  
ამით ერთგვარ ბუფერს ქმნიან



*ჩემს სამუშაო კაბინეტში,  
„პრავექსბანკში“. მაგიდაზე  
1 გრამიდან 1 კილოგრამამდე  
ოქროს ზოდები აწყვია.  
ჩემი ბანკი მოსახლეობაზე  
თვეში ნახევარ ტონამდე  
ოქროს ყიდდა და უკრაინაში  
პირველები ვიყავით, ვინც  
საბანკო სექტორში ამ  
მიმართულებას ჩაუყარა  
საფუძველი*

„შავი დღისთვის“ და ეს ძალიან მნიშვნელოვანია. რასაკვირ-  
ველია, ეს იმ შემთხვევაში, თუ არ ვსაუბრობთ პოსტსაბჭო-  
თა პერიოდის ბიზნესმენებსა და ტოტალიტარული, კორუმ-  
პირებული ქვეყნის ბიზნესმენებზე, რომლებსაც, იშვიათი  
გამონაკლისის გარდა, ბიზნესმენებსაც კი ვერ უწოდებ.  
მათი უმრავლესობა, მსხვილი თაღლითია, „პარაზიტობენ“  
კორუფციითა და საკუთარი ქვეყნის ბენებრივი რესურსე-  
ბის (ნავთობი, გაზი, ქვანახშირი და ა.შ) დაბალ ფასად გა-  
ყიდვით. მათ კი „ზურგს უმაგრებენ“ პარტნიორები – ქვეყ-

ნის პირველი პირები. მათთვის ფული „ციდან ცვივა“ (არც რისკის განწევაა საჭირო, არც ბევრი ფიქრი), ხვეტენ ხალხის ქონებას, ყველაფერს ითვისებენ, ყიდულობენ საფეხბურთო კლუბებს, ძვირად ღირებულ იახტებს, სასახლეებს, ძვირფასეულობას. ყველაფერს მხოლოდ საუკეთესოს.

13. შენ მიერ გამოიმუშავებული ფული ბიზნესის მხოლოდ იმ მიმართულებაში ჩადე, რომელშიც თავად კარგად ერკვევი. როგორც კი პირველ დიდ ფულს გამოიმუშავებ, თაღლითებისა და ფანტაზიორებისაგან მიიღებ უამრავ წინადადებას, შენთვის გაურკვეველ სფეროებში „იოლი“ ფულის შოვნის შემოთავაზებით. კარგად დაიმახსოვრე, მკითხველო, ეს მსხვილი თანხის ნაგებამდე მიგიყვანს და ზოგჯერ საბედისწერო შედეგიც შეიძლება მოჰყვეს!

14. არასოდეს არავის შეუთანხმდე პარტნიორობაზე სიტყვიერად. სიტყვები დავიწყებას მიეცემა და როდესაც მოგების გაყოფის დრო დადგება, თითოეული მხარე, ნელ-ნელა „გაიხსენებს“ მოლაპარაკებიდან რალაც ნიუანსებს და შენ იმ ადამიანების მტრად იქცევი, რომლებიც, შესაძლოა, შენი ერთგული თანამებრძოლებიც გამხდარიყვნენ ბიზნესის განვითარებაში. ყველა მოლაპარაკება და შეთანხმება, მაქსიმალურად ოფიციალურად უნდა გაფორმდეს, რათა დავების წამოჭრის შემთხვევაში, ყოველთვის შესაძლებელი იყოს საწყისისკენ დაბრუნება. რაც უფრო მეტი ბიუროკრატია იქნება თანამშრომლობის გაფორმების საწყის ეტაპზე, მით ნაკლები პრობლემა და დავა წარმოიშვება შემდგომ. ზოგჯერ ფულის გაყოფისას, პარტნიორები მკვლელობამდეც კი მიდიან. ამიტომ, როგორც უნდა ენდობოდე შენს მომავალ პარტნიორს და რა კეთილგანწყობაც უნდა გქონდეს მის მიმართ, უპრიანია, ყველაფერი თავიდანვე მშვიდად გადანყდეს და დაინეროს, ვიდრე შემდგომ მუშტი-კრივით დაგჭირდეს საქმის მოგვარება.

15. ბიზნესში არასოდეს არავისი შეგშურდეს, ისწავლე წარმატებული ბიზნესმენების მიერ კარგად გამართული საქმით აღფრთოვანება. შეისწავლე, როგორ მიაღწიეს ამას, ჰკითხე რჩევები და გაითვალისწინე ისინი.

16. თუ გადანყვეტ ბიზნესში ახალ საფეხურზე გადასვლას და ახალი საქმის დაწყებას, კარგად მოემზადე, მაგრამ მთავარია, არ მიატოვო ის, რაც უკვე შექმენი. შენი „ქმნილება“ ჯერ სანდო და ერთგულ, შენ მიერ მომზადებულ მენეჯერს ჩააბარე და მხოლოდ მერე შეგიძლია, მთლიანად გადაერთო ახალზე. სხვა შემთხვევაში, ძველი წარმოება გაკოტრდება, რაც ღრმა ფინანსურ „ორმოებს“ შეგიქმნის, საიდანაც მომავალში შეიძლება ველარც ამოძვრე.

17. ყველაზე ხშირად, სოციალურ ქსელებში („ფეისბუქშიც“), ადამიანები გულუბრყვილო შეკითხვას მისვამენ იმის შესახებ, თუ რომელი ბიზნესით დაიწყონ – მხედველობაში აქვთ, სად უფრო სწრაფად შეიძლება ფულის შოვნა. დაიმახსოვრე, მკითხველო, რომ საქმიან სამყაროში, ამ კითხვაზე პასუხი არ არსებობს, რადგან ნებისმიერ კომერციულ საწარმოს, იქნება ეს სიგარეტების ჯიხური თუ ნავთობის ბიზნესი, შეუძლია ყველაზე დიდი მოგების მოტანა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ შენ თვითონ მოგწონს ის, რასაც აკეთებ და გულით აკეთებ ამას. ჟურნალ „ფორბსის“ მიხედვით, ოქრო, ნავთობი, გაზი ან ალმასები, ბიზნესებს შორის პირველ ადგილზე როდი არიან. მსოფლიოს ყველაზე მდიდარი ადამიანები სულ სხვა საქმიანობით არიან დაკავებული. მათ შორის: კომპიუტერული გენიოსები და ტკბილეულის მწარმოებლები (მაგალითად „სნიკერსის“ მეპატრონის ქონება 8 მილიარდი დოლარია), უძრავი ქონებით მოვაჭრეები, რესტორატორები და ა.შ. და, რაც მთავარია – ისინი ფულს სწორედ იმ სფეროში შოულობენ, რომელშიც კარგად ერკვევიან და რომლის კეთებაც მოსწონთ.

18. იყავი კარგი მეოჯახე. ადამიანები იმსჯელებენ შენზე შენი დამოკიდებულების მიხედვით – ახლობლების, შვილების, მეუღლის, მშობლების მიმართ. კარგი და მყარი ოჯახი საუკეთესო დამხმარეა ბიზნესში!

19. ყურადღება მიაქციე შენს გარეგნობასა და ოფისის მონყობას. სამწუხაროდ, ბიზნესმენებს სწორედ სამოსით აფასებენ. არ დაიშურო ფული საიმიჯო ხარჯებისთვის: შენი ავტომობილი, ჩაცმულობა, ლაზათიანობა, ყოველთვის სანინდარია შენ მიმართ პარტნიორის ნდობისა. გაცვეთილი ფეხსაცმლითა და „სექენდ-ჰენდის“ მაღაზიაში ნაყიდი ტანსაცმლით სიარულის უფლება, შეიძლება მხოლოდ იმან მისცეს საკუთარ თავს, ვისი დიდება და ბიზნესსახელი წინ უსწრებს მის ტანსაცმელს. პრივილეგია „იყო უცნაური“ – უნდა დაიმსახურო!

20. ისწავლე პარტნიორებისა და გარშემომყოფი ადამიანებისგან საკუთარი პრობლემებისა და სირთულეების დამალვა. კარგ და პერსპექტიულ ბიზნესმენს ყოველთვის ყველაფერი კარგად აქვს, ღიმილი კი მისი მუდმივი თანამგზავრია. ნუ ეძებ თანაგრძნობას, დაიმახსოვრე, გარშემომყოფთაგან არც ერთი ადამიანი არ მიიტანს გულთან და არ ჩაუღრმავდება შენს პრობლემებს. ეს პრობლემები შენთან უნდა დარჩეს ბოლომდე, სანამ თავად არ გაუშვალავდე მათ. სხვა შემთხვევაში, პარტნიორები და გარშემომყოფები, შენში აღმოაჩენენ არათავდაჯერებულ ადამიანს, რომელსაც არ შეუძლია, დაძლიოს საკუთარი ემოციები და შესაბამისად, არასაიმედოა.

21. თუ ბიზნესში შენს მიზანს მიაღწიე, რაც შეიძლება მეტი დრო დაუთმე შვილებს. გახსოვდეს, ყველაზე დიდი უბედურება ბავშვებისთვის – შენი საკუთარი ფულია. შვილები თუ დარწმუნებული იქნებიან, რომ შენ მუდმივად შეინახავ მათ – ჩათვალე, რომ „დაღუპულები“ არიან და

ცხოვრებაში დამოუკიდებლად ვერაფერს მიაღწევენ. ყოველთვის ჩაუნერგე მათ, რომ ბიზნესს მხოლოდ და მხოლოდ საუკეთესოს გადასცემ და არა მემკვიდრეობით და ეს მანამდე აკეთე, სანამ არ დარწმუნდებიან, რომ სიმართლეს ამბობ. სხვა შემთხვევაში, შენი შვილები (შენ შემდეგ) ქვას ქვაზე არ დატოვებენ შენი ბიზნესისგან, გახდებიან მფლანგველები და გაკოტრდებიან. შენ ხომ არ გინდა მათთვის ასეთი მომავალი?..

არასოდეს გარისკო! ანდაზა – „ვინც არ რისკავს, ის არ სვამს შამპანურს“ – მისაღებია მხოლოდ ქურდებისა და ბანქოს შუღლერებისთვის. ყოველი რისკი გამყარებული უნდა იყოს მაქსიმალური რაოდენობის არგუმენტებით. ბიზნესში წარმატებული ადამიანი, ყოველთვის პესიმისტია, ცხოვრებაში კი – ოპტიმისტი. რაც უფრო დიდია ბიზნესმენის ფანტაზია გადანყვეტილების მიღებამდე რისკებთან დაკავშირებით (ჩადოს თუ არა ფული საქმეში), მით მეტია ამ საქმის წარმატების ალბათობა. ასეთი მსჯელობა – „გაგვიმართლებს“ ან „ყველაფერი კარგად იქნება“ – მხოლოდ უიღბლოების ხვედრია!

არასოდეს ითანამშრომლო ბანდიტებთან და სპეცსამსახურების წარმომადგენლებთან. 1990 წლიდან 2000 წლამდე თითქმის ყველა ბიზნესმენს მოუწია შეჯახებამ ბანდიტებისა და სამართალდამცავების მაცდურ შემოთავაზებებთან, ბიზნესმენთა ინტერესების დაცვასთან დაკავშირებით. თანაც ეს ბანდიტები როდი ჰგავდნენ დანებითა და პისტოლეტებით შეიარაღებულ ცალთვალა მეკობრეებს. „ავტორიტეტებს“ ძალიან ინტელიგენტური გარეგნობა აქვთ, თავაზიანებიც კი არიან, მაგრამ აუცილებლად უტყვი პირისახის მქონე, დაკუნთული პერსონაჟების გარემოცვაში გადაადგილდებიან.

აი, ერთი შემთხვევაც ჩემი პრაქტიკიდან – როდესაც

ცენტრ „პრავექს“ ვხელმძღვანელობდი და მასწავლებელთა სახლში პატარა კაბინეტში ვმუშაობდი, ჩემთან ერთი კაცი მოვიდა, მეტსახელად „ბოცმანი“. ის ძლივს შემოეტია ჩემი კაბინეტის საკმაოდ განიერ კარში. როგორც შემდეგ გავიგე, ყოფილა სპორტის ოსტატი ჰოკეიში და დაჯგუფება „მოსკოვის“ ბრიგადირი; ამ დაჯგუფებას იმხანად საკმაოდ დიდი გავლენა ჰქონდა კიევის ბანდიტურ სამყაროში.

„ბოცმანმა“ შემოსვლისთანავე ურცხვად მომახალა: „შენ, აქ, ჩვენს ტერიტორიაზე, ფულს აკეთებ, თანაც დაცვის გარეშე. გეშინია, ალბათ?.. ჩვენ შეგვიძლია დაგიცვათ, სხვათა შორის, მილიციონერებისგანაც კი!“ მე კი ვუპასუხე: „იცი, ყმანვილო, მეგობარი მყავს, – კიევის შინაგან საქმეთა მთავარი სამმართველოს ოპერატიული მართვის უფროსი ალექსეენკო (სახელი აღარ მახსოვს. დღეს უკვე გარდაცვლილია. ღმერთმა აცხონოს მისი სული! წესიერი კაცი იყო. ერთად ვმუშაობდით, როდესაც პროკურატურის გამომძიებელი ვიყავი, ის კი – კიევ-სვიატოშინსკის შინაგან საქმეთა რაიონული განყოფილების მთავარი ოპერატიული თანამშრომელი), ასე რომ, ჯერ მას დაუკავშირდით და შემდეგ დავილაპარაკოთ, ვინ ვის დაიცავს“.

„ბოცმანში“ მაშინ საფრთხე ვერ დავინახე, რადგან ჩემი „ხულიგნური“ ბავშვობის ნყალობით, ადვილად შემეძლო, გამერჩია ძლიერი თუ სუსტი მტერი ერთმანეთისგან. ამკარად, გმირს არ ჰგავდა და მკერდშიც, უზარმაზარი კუნთების ქვეშ, ჩიტის გული უცემდა. ასე დავშორდით ერთმანეთს. მოგვიანებით გავიგე, რომ „მოსკოვის“ მთავარმა ავტორიტეტმა ჯერ გალანძლა „ბოცმანი“, შემდეგ კი გააფრთხილა, რომ „მენტის“ ჩერნოვეცკი აღარ შეენუხებინა, თორემ მისგან (ე.ი. ჩემგან) პრობლემებს ველარ აუვიდოდნენ.

მაგრამ როდესაც ძალიან სარფიანი ობიექტები გამიჩნდა (მაღაზიები და საფონდო ბირჟები), ჩემით დაინტერესდნენ იმ დროის უფრო სერიოზული ავტორიტეტები: ავდიშევი და სავლოხოვი – „მაგარი ბიჭები“, რომელთაგანაც ყველაფერი იყო მოსალოდნელი და მათ შორის საფრთხე ჩემი ოჯახის წევრების მიმართაც.

ალექსეენკო მაშინ ბევრ რამეში უანგაროდ დამეხმარა, არაფერი უთხოვია სანაცვლოდ, მაგრამ ისიც კი ვერაფერს გახდებოდა, მე რომ ამ ბიჭებისთვის მაშინვე არ მეჩვენებინა, რომ ბოლომდე, ყველაფერზე ნამსვლელი ვიყავი. თუ ომია, ომი იყოს, ჩემი სიცოცხლე კი მათი სიცოცხლის პირისპირ. როგორც გინდა, ეს ისე გაიგე, ჩემო მკითხველო, მე კი სიტყვის პატრონი ვარ.

არ გავაგრძელებ ჩემი გმირობის თემას, ვიტყვი მხოლოდ, რომ იმხანად, ბევრი ბიზნესმენი აღმოჩნდა ბანდიტების „მფარველობის“ ქვეშ, რაც მთავრდებოდა იმით, რომ ჯერ წილს ითხოვდნენ, ზოგჯერ ფულსაც კი იხდიდნენ, შემდეგ კი მთლიანად ართმევდნენ ბიზნესს ან საცოდავი ბიზნესმენი მათთან ერთად მიდიოდა ციხეში.

იგივე ხდებოდა „მენტების მფარველობის“ ქვეშაც, შეიძლება, იმავე სისასტიკით არა, მაგრამ ბოლო ყოველთვის ერთი იყო – ბიზნესმენი ხელცარიელი რჩებოდა, ანდა „მენტები“ მას ციხეში უშვებდნენ, მათთვის ხელი რომ არ შეეშალა.

„მენტებისგან“ ბევრი შემოთავაზება მიქონდა და ეს დაახლოებით ასე ჟღერდა: „ბანდიტები ხელს ხომ არ გიშლიან, ბებერო? გინდა, მათი უფროსის თავს მოგიტან, სულ რაღაც შვიდი ათას დოლარად?“

უკვე აღარ მახსოვს და ვერც ვერასოდეს გავიხსენებ (ამას ვამბობ სამართალდამცავი ორგანოების იმ წარმომადგენელთათვის, ვინც მოისურვებს, გამომიყვანოს და-

ზარალებულად ან მონმედ რომელიმე საქმეში), კონკრეტულად ვინ მთავაზობდა ასეთ წინადადებებს. ბანდიტის „თავის“ და რაიმე მსგავსის შემოთავაზების შემდეგ, ასეთ „ოპერს“, ჩვეულებრივ, შეეძლო მოეთხოვა წილის გადაფორმება ან მსხვილი ბიზნესსტრუქტურის უსაფრთხოების სამსახურის უფროსად დანიშვნა, რათა გაეგო ყველა საიდუმლო და შემდეგ ამით შენთვისვე მოეწყო შანტაჟი. ასეთებიც იყვნენ, მკითხველო. ერთხელ სისულელე მაინც ჩავიდინე და დაცვის სამმართველოს მოადგილის თანამდებობაზე ერთი კაპიტანი დავნიშნე. მან ყველა კონფიდენციალური დოკუმენტი მომპარა (კლიენტების შესახებ), შემდეგ კი თავი აღიდგინა ორგანოებში და ჩემთვის შანტაჟის მოწყობა დააპირა.

დაბოლოს, მკითხველო, ერთი საინტერესო ამბავიც უნდა მოგიყვე. ამას იმიტომ ვაკეთებ, რომ ცოტა ხნის წინ გაზეთში ერთი მამაცი გენერლის ინტერვიუ წავიკითხე იმის თაობაზე, თუ როგორ „გაათავისუფლა“ მან მძევალი, ჩემი ცოლის ნათესავი, ბანკ „პრავექსის“ სიახლოვეს მოთავსებული ბომბისგან.

ძალიან პოპულარულ უკრაინულ გაზეთში მიცემულ ინტერვიუში გენერალი ირწმუნებოდა, რომ ოპერატიული თანამშრომლები ადრე უკეთესად მუშაობდნენ, ვიდრე დღეს, მაგრამ ამ გაზეთს არც კი უცდია ჩემთვის ეკითხა, რა მოხდა სინამდვილეში და გენერალ-ლეიტენანტი, ან თუნდაც პოლკოვნიკი რომ არა, მძევალს მოკლავდნენ ან ბანკს ააფეთქებდნენ თუ არა?..

მე გაამბობ, მკითხველო, ამავე ამბავს, ოღონდ, ოდნავ განსხვავებული კუთხით, რადგან ფაქტობრივად, მისი უშუალო მონაწილე ვახლდით. ჩემი ნაამბობის დადასტურება შეუძლია ბანკის დაახლოებით ას თანამშრომელს, ვინც ამ საშინელებას უყურა, ყველაფერს, თავიდან ბოლომდე.



1993 თუ 1994 წლის ზაფხული იყო, როდესაც დილის ათ საათზე, ბანკში, ჩემს კაბინეტში, როგორც კი სამუშაო მაგიდაზე ქაღალდები გავშალე, ჩემი ცოლის შორეული ნათესავი რობერტ ატოიანი შემოვიდა. მაღალი, ორ მეტრამდე სიმაღლის, მსუქანი ყმანვილი. ხელზე ხელბორკილით დამაგრებული ჰქონდა სქელი ქეისი-პორტფელი; თავად კი შიშისაგან გაფითრებული იყო.

როგორც გავიგე, დილით, სახლიდან გამოსულს, ორმა ზორბა „დაკუნთულმა“ უკრაინის უშიშროების სამსახურის მონმობა ნარუდგინა და ძალით ჩასვა თავისივე მანქანაში. ფეხში ნემსი გაუკეთეს, ხელბორკილით ხელზე მიაბეს პორტფელი, რომელშიც დიდი რაოდენობით ასაფეთქებელი ნივთიერება იყო და უთხრეს, რომ მას მხოლოდ ოთხი საათის სიცოცხლეა ჰქონდა დარჩენილი, თუ არ გადასცემდა მათ 30 000 აშშ დოლარს, ნაღდ ფულს. ააფეთქებდნენ ან თვითონ „ჩაძაღლდებოდა“ ნემსისაგან!.. რობერტს ასეთი თანხა არ ჰქონდა და მან ისინი ჩემთან წამოიყვანა, რადგან თითქმის მამად მთვლიდა და იცოდა, რომ ფულიც მქონდა. რობერტის ამბავი რომ მოვისმინე, მაშინვე დავურეკე ჩემს მეგობარ ალექსეენკოს, რომელიც მაშინ, როგორც უკვე მოგახსენეთ, შინაგან საქმეთა კიევის სამმართველოს უფროსი იყო. ალექსეენკომ ჩათვალა, რომ მილიციას უნდა დავლოდებოდით.

ათი წუთის ლოდინის შემდეგ დავინახე, რომ მოვიდა მხოლოდ ორი მილიციელი, რომლებიც ბოსტნეულის საწყობი ბაზის დარაჯებს უფრო ჰგავდნენ – ჯავშანჭილეტებისა და სპეციალური შეიარალების გარეშე. ისინი უმიზნოდ დაეხეტებოდნენ ბანკის გარშემო. მაშინ, წარმოვიდგინე რა სიტუაციის სიმძიმე, მივიღე გადაწყვეტილება, დაუყოვნებლივ მემოქმედა. რობერტმაც დაადასტურა, რომ პორტფელში ნამდვილად იდო ბომბი, რადგან მას ის აჩვენეს.

ბანკში ვიპოვე პისტოლეტ TT-ს მულაჟი, სეიფიდან 30 000 აშშ დოლარი ავიღე და რობერტთან ერთად მისი მანქანისკენ გავემართე (წითელი „07“). მანქანაში იჯდა სამოქალაქო ფორმაში გამონწყობილი, ერთი შეხედვით, თავხედი, მაღალი, სპორტული აღნაგობის ყმანვილი – ხელში ხელყუმბარა ეჭირა რგოლის გარეშე. მან დამიდასტურა რობერტის სიტყვები. რობერტს ვუთხარი, საჭესთან დამჯდარიყო და ფანჯარა გაეღო. ღია ფანჯრიდან ბანდიტს ფული გადავანოდე და ვთხოვე, ყურადღება მიექცია იმ ფაქტისთვის, რომ გარშემო უკვე მილიციელები გროვდებოდნენ – ძალიან გაუჭირდებოდა ალყიდან თავის დაღწევა და ქალაქიდან გასვლა. მე მას შევთავაზე ალტერნატივა: ის მოხსნიდა რობერტს ქეისს, რობერტის მაგივრად საჭესთან მე დავჯდებოდი და ჩვენ ერთად წავიდოდით იქ, სადაც მეტყოდა (მე ხომ არ მესროდნენ). მაგრამ ამასთანავე გავაფრთხილე, რომ შემდეგ, სადაც კი ვიპოვიდი, ადგილზე მოვკლავდი და ვაჩვენე პისტოლეტი. როგორც ჩანს, ჩემმა სიტყვებმა მასზე წარუშლელი შთაბეჭდილება მოახდინა და როგორც ალექსეენკომ შემდეგ მიაჩნო, საგამომძიებლო იზოლატორში შესვლამდე, ბოროტმოქმედს მხოლოდ ერთი რამ ანუხებდა – ჩერნოვეცკი როგორღაც შეაღწევდა ციხეში და მოკლავდა. როდესაც ბანდიტს მოკვლით ვემუქრებოდი, ღმერთმა მაპატიოს, მისი და მისი თანამზრახველის მკვლელობის გეგმა გონებაში უკვე ჩამომიყალიბდა. მე უკვე ვიცოდი, სად უნდა მომეძებნა ისინი და როგორ გამეკეთებინა ეს შეუმჩნეველად. მათი ცოცხლად დატოვება არაფრით არ შეიძლებოდა – მთელ ჩემს ოჯახს და საკუთარ თავს საფრთხეში ვაგდებდი.

კარგა ხანს ვსაუბრობდით, ამასობაში კი გარშემო მილიციელების მთელი ჯარი მოგროვდა – ყველა დამცავი ჟილეტებითა და ავტომატებით. საუბრის დროს ბანდიტს ნერვიულობა შევატყვე, თანაც ბანკის გვერდით მდებარე

გორაკს თვალს არ აცილებდა. იქ აშკარად მისი თანამზრახველი, მოტაცების ორგანიზატორი, როგორც შემდეგ გაირკვა, უსასტიკესი და ფიზიკურად ძლიერი კაცი იდგა და შორიდან გვითვალთვალებდა. მივხვდი, რომ მანქანაში მჯდომი, „გმირი“ არ იყო და არც სიკვდილი უნდოდა, თუმცა ჩემი წინადადება კატეგორიულად უარყო, რადგან ეგონა, რომ გზაში აუცილებლად მოვკლავდი. აშკარად აღარ იცოდა, რა ექნა და საერთოდაც დაიბნა. მანქანას მოუახლოვდნენ პეჩერსკის რაიონის პროკურორი, ამჟამად გარდაცვლილი გარი შევჩენკო და უკრაინის უშიშროების სამსახურის პოდპოლკოვნიკი ივანოვი, რომელიც ბანკს კურირებდა. ამ შემთხვევის შემდეგ მალევე გარდაიცვალა... ერთ საღამოს ბანკთან ძალიან ნასვამ მდგომარეობაში მივიდა, შემთხვევით დაეცა და კიბის საფეხურს დაარტყა თავი... აი, ასეთი „უსახელო“ სიკვდილი ერგო ამ უშიშარ ადამიანს. ძალიან სანყენია, არ იყო ცუდი პიროვნება. მე ვთვლი, რომ შევჩენკოც და ივანოვიც ძალიან მამაცი ადამიანები იყვნენ, რადგან გაბედეს იმ მანქანასთან ახლოს მოსვლა, რომელიც ყოველ წამს შეიძლებოდა აფეთქებულიყო ბომბის ან ხელყუმბარისაგან, რომელიც პოტენციურ მკვლელს ჰქონდა. მე მათ, დიდი ხანია, პირადად ვიცნობდი. ლამაზი სულის ადამიანები იყვნენ და ვამაყობ მათთან მეგობრული ურთიერთობით. მათ ბანდიტს შესთავაზეს, ჩაჰბარებოდა, სანაცვლოდ კი რაღაცას დაჰპირდნენ.

რაც შეეხება მამაც გენერალს, მაშინ ის მე არ დამინახავს და არც ვარ დარწმუნებული, რომ ამ ოპერაციაში საერთოდ მონაწილეობდა. ბანდიტთან მოლაპარაკებები ჩაბარების თაობაზე, ზუსტად ოთხ საათს გრძელდებოდა და მთელი ამ დროის განმავლობაში, მე ვიმყოფებოდი ასაფეთქებლის, ხელყუმბარის, დაბნეული და პანიკაში მყოფი რობერტისა და მისი გამტაცებელი ბანდიტის გვერდით.

როგორც კი მანქანას მოვშორდი, დავინახე, ვილაც პოლკოვნიკი ასობით შეიარაღებულ მილიციელს როგორ აძლევდა ბრძანებას, შტურმით აეღოთ გორაკი, სადაც, სავარაუდოდ, მეორე დამნაშავე, ბანდიტური ოპერაციის ხელმძღვანელი იმალებოდა. მაშინ პოლკოვნიკთან მივედი და უცენზურო სიტყვებითა და ყვირილით (ისეთი ვითარება იყო, რომ სხვაგვარად ვერ გაიგებდა ჩემს ნათქვამს), შევთავაზე, გაეცა ბრძანება, გორაკისთვის უკანა მხრიდან შემოევლოთ, რათა გატაცების მეორე მონაწილისათვის უკან გასაქცევი გზა მოეჭრათ. საოცარია, მაგრამ მან დამიჯერა.

ასობით მილიციელმა გორაკს უკანა მხრიდან შემოუარა და გენერალური პროკურატურის მახლობლად დაინახეს მაღალი ახალგაზრდა, გამონყობილი უფროსი ლეიტენანტის ფორმაში. მან ცეცხლი გახსნა და ერთ-ერთი მღვევარი ფეხში დაჭრა, მაგრამ უცებ ასობით ავტომატის ჯერმა იგი მაშინვე „მოცელა“. სასიკვდილოდ დაჭრილმა მაინც მოახერხა ხელყუმბარიდან რგოლის ამოძრობა და ხელყუმბარაზე დაეცა.

მაშინ კვლავ მანქანასთან მივედი და დავინახე, რომ ბანდიტს გადაწყვეტილების მიღება უჭირდა და არ იცოდა, როგორ მოქცეულიყო. უცებ თავში მომივიდა, ვგონებ, ერთადერთი სწორი აზრი, როგორ უნდა მოვექცეულიყავი ამ საშინელ სიტუაციაში, და ხმამაღლა ვკითხე რობერტს, – „გინდა სიცოცხლე?“ როგორც კი მისი ემოციური დადებითი პასუხი გავიგონე, ვუბრძანე, მთელი თავისი სხეულის სიმძიმით (ის 120 კილოგრამს იწონიდა) ჩასჭიდებოდა ბანდიტს, ხოლო ამ უკანასკნელს კი ვუთხარი, თუ სიცოცხლე გინდა, დანებდი, რადგან რობერტი ხელს არ გაგიშვებს და ორივე ერთად აფეთქდებით-მეთქი. და აი, სასწაული, ბანდიტი დაგვთანხმდა და ის პეჩერსკის რაიონული მილიციის განყოფილებაში გადაიყვანეს. ამის შემდეგ მილიციელებმა

ხელზე ქეისგამობმული რობერტი მანქანიდან ასფალტზე გადმოაგდეს, მანქანაში კი რაიონის პროკურორი და უშიშროების თანამშრომელი ჩასხდნენ. რობერტი წამოდგა და ისტერიკული ტირილი მორთო. წარმოიდგინეთ მტირალი ორმეტრიანი ყმანვილი, რომელიც ერთთავად მოთქვამდა: „ბიძია ლიონია, რა ვქნა? ავფეთქდები!“

ძალიან შეშინდა! ვეხვეწებოდი მილიციელებს, რამე ელონათ, მაგრამ ასაფეთქებლითა და მასთან მიერთებული სადენებით გამოტენილი ქეისის დანახვაზე, ყველანი აქეთ-იქით გაიფანტნენ. საცოდავი ლაჩრები... ჰო, სწორედ ასე იყო. მე და რობერტი მარტო დავრჩით.

რა უნდა გვექნა? როგორ უნდა გადავრჩენილიყავით ასეთ სიტუაციაში? რობერტი რომ გამემხნეებინა, მტკიცედ ვუთხარი, რომ ბოლომდე მასთან ერთად ვიქნებოდი, ხელი მოვკიდე და ვურჩიე, დიდ ხეს ხელებით შემოხვეოდა, – „ქეისი აფეთქდება, ხეს გახლერს და ხელსაც მოგაგლეჯს, მაგრამ ცოცხალი დარჩები“ ვუთხარი მე. ასეც მოვიქეცი.

ეს ყველაფერი ბანკის ასობით თანამშრომელმა დაინახა. მე კი ბანკის სანტექნიკოსს სამი ათასი დოლარი (თუმცა დარწმუნებული ვარ, ამას უფასოდაც გააკეთებდა, გულადი ადამიანი იყო, სამწუხაროდ, მალევე სიმსივნით გარდაიცვალა) შევთავაზე, რომ ქეისის სახელური მოეხერხა და რობერტიც გაეთავისუფლებინა. მართლაც, ეს მან ორიოდღე წუთში გააკეთა.

მორჩა! რობერტი გათავისუფლდა ქეისისგან, რომელიც წავიღეთ და ბანკისგან შორს, გორაკზე, ბუჩქებში ჩავაგდეთ. მოგვიანებით დამცავ ჟილეტებში გამოწყობილმა პირებმა ფრთხილად ჩადეს ის სპეცავტომობილში და პოლიგონზე ააფეთქეს. მაგრამ დარჩა კიდევ ერთი პრობლემა – ფეხში გაკეთებული ნემსი, თუმცა დარწმუნებული ვიყავი, რომ იქ მხამი არ იყო, უბრალოდ, შესაშინებლად

იყო მოწყობილი. ყოველი შემთხვევისთვის, მაინც გამოვიძახებთ სასწრაფო. მან დაადგინა, რომ როგორც ვვარაუდობდი, ინიექციის სახით, ფეხში შეყვანილი იყო დისტილირებული წყალი. ეს იყო და ეს... თუ არ ჩავთვლით, რომ მომდევნო ორი დღის განმავლობაში, გულის შეტევის გამო, რამდენჯერმე სასწრაფოს გამოძახება დამჭირდა.

მთელი უბედურება კი ის იყო (რობერტთან დაკავშირებული პრობლემის გარდა), რომ თუ ბანდიტებს ხელიდან გავუშვებდით, ისინი ცოტა ხანში, მარტო რობერტს კი არა, ჩემი ოჯახის სხვა წევრებსაც გაიტაცებდნენ. ეს მხოლოდ დასაწყისი იყო... ამიტომ კარგად მქონდა გააზრებული, სიცოცხლის ფასადაც რომ დამჯდომოდა, ხელიდან არ უნდა გამეშვა ისინი!

მკითხველს შეიძლება გაუჩნდეს კითხვა, პოტენციურად მზად თუ იყვნენ ეს ბანდიტები მკვლევლობისთვის? და მართალიც იქნება... ამაზე ჩემი პასუხი ცალსახაა, – დიახ, იყვნენ. მათ მკვლევლობების სერია განახორციელეს გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკის (გდრ) ტერიტორიაზე, სადაც ნამდვილად მსახურობდნენ ჯერ კიდევ საბჭოთა კავშირის სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტის ჯარში, რისთვისაც მათზე გამოცხადებული იყო საერთაშორისო ძებნა. აი, ასეც ხდება ბიზნესში. რასაკვირველია, ყველაფერს ვერ გაითვალისწინებ და ვერც მოემზადები. ალბათ უარესიც ხდება... თუმცა, გულახდილად რომ გითხრათ, ამაზე საშიში ამბავი არც კი მსმენია.

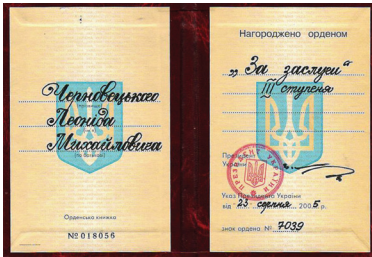
ეს ნამდვილი ომი იყო და როგორც ომშია მიღებული: ან ცოცხალი დარჩი და მტერი გაანადგურე, ან ის შენ გაგანადგურებს.

რასაკვირველია, ეს მხოლოდ ქაოსური ჩამონათვალია არა მარტო საბანკო ბიზნესის მართვის ძირითადი პრინციპებისა, არამედ ასევე ნდობაზე აგებული უბრალო ადამიანური

ლეონიდ ჩარნოვცაი

ურთიერთობებისა. ბიზნესის მართვის კიდევ ასი აქტუალური წესი შეიძლება დაინეროს და იმ შემთხვევაში, თუ მკითხველში ამის მოთხოვნილებას დავინახავ, ამასაც გავაკეთებ.

ბიზნესის პრინციპებზე შემიძლია რაყსუნყოფილებოჯოჯო წაყბჯარი ზემო რიჯი გჯმოცრიოჯების წყჯოჯობით (მჯრუცივი ჯჯჯროჯობიჯან. როთყოლო თჯინჯანჯყოლო მომჯანჯყოლოჯემრი). მჯჯჯჯმ შეჯჯჯჯროჯები. რჯჯ-ოჯჯ წაჯბაბი მჯკონრიჯს. ჯიჯიჯჯ ჯროთბერიჯო ჯყჯმბო ჯს ჯყიჯოჯს ჯყიჯროლო რაჯწროილოჯობით, თოყი მყიოთბერილო მოიოჯყოლოჯბს. ჯიჯჯჯჯროჯობით, ჯი შეჯჯჯჯროჯები... რჯჯჯჯჯან ჯს მჯინჯც წიჯბნიჯს რაჯ ანოჯ ინსჯცროყოჯციოჯბის ჯროჯბყოლო...



მესამე ხარისხის „ღირსების ორდენის“ კავალერი



მეხუთე ხარისხის „თავად იაროსლავ ბრძენის“ სახელობის ორდენის კავალერი



უკრაინის უზენაესი სასამართლოს მიერ მონიჭებული „პატივის ორდენი“



უკრაინის პროკურორთა ასოციაციის მიერ მონიჭებული მედალი „თანამშრომლობისა და კანონიერების განმტკიცებისთვის“

# ლეონიდ ჩერნოვეცი



## Указ Президента України

Про призначення члена Вищої ради юстиції

Відповідно до статті 131 Конституції України та статей 5 і 9 Закону України "Про Вищу раду юстиції" постановляю:

Призначити **ЧЕРНОВЕЦЬКОГО** Леоніда Михайловича – голову Київської міської державної адміністрації – членом Вищої ради юстиції, урівноваживши від виконання обов'язків члена Вищої ради юстиції С.Г.Гаршича.



Президент України

В.ЮЩЕНКО

м. К и ї в  
24 лютого 2010 року  
№ 202/2010

## უკრაინის იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრი



საქართველოს პრეზიდენტის  
ბანკარბუღმბა

N 280 2007 წლის 5 ივნისი ქ. თბილისი

საქართველოს სახელმწიფო ეტილოგობით  
დაჯილდოების შესახებ

ქ. კაცეში შოთა რუსთაველის სულბატურული კომპლექსის  
მშენებლობის საქმეში შეტანილი განსაკუთრებული პირადი  
წვლილისათვის ღირსების ორდენით დაჯილდოვდნენ:  
ლუბილ ჩერნოვეცი - ქ. კაცეს მერი



## საქართველოს სახელმწიფო ჯილდოს „ღირსების ორდენის“ კავალერი



## სამი ვარსკვლავის ორდენის კავალერი „ლატვიის სახელმწიფოს წინაშე განუღლი ღვანლისთვის“

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ



Черновецкий  
Леонид Михайлович

НАГОРОДЖЕННИЙ(А)

МЕДАЛЬЮ

«10 РОКІВ СЛУЖБИ  
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ»

Наказ від « 29 » КВІТНЯ 2007 року

№ 129/ДСК

Голова Служби

В.Радченко

## მედალი „ათი წელი უკრაინის უსაფრთხოების სამსახურში“



# ლეონიდ ჩერნოვეცი

УКРАЇНЬСКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА

КИЇВСЬКИЙ ПАТРІАРХАТ

Патріарх Київський і всієї Русь-України

м.п. Пушкінська, 36 тел.: (044) 234-10-95  
 м. Київ 01004 тел./факс: (044) 234-30-55  
 "59" МПМХ 200 У.р. № 698

У К А З

За заслуги з відродження духовності в Україні та утвердження Полісної Української Православної Церкви – нагородити Народного депутата України ЧЕРНОВЕЦЬКОГО ЛЕОНІДА МИХАЙЛОВИЧА Орде́ном Святого Архистратига Михаїла.



РОЗПОРЯДЖЕННЯ

Голови Верховної Ради України

м. Київ № 59 31 січня 2002 року

В.П.Я.Г.

За заслуги перед Українським народом у справі становлення правової держави, розвитку демократії, парламентаризму, високої особистий внесок у розбудову банківської системи України нагородити Почесною грамотою Верховної Ради України:

ЧЕРНОВЕЦЬКОГО - народного депутата України, члена Колегії Верховної Ради України з питань фінансів і банківської діяльності  
 Леоніда Михайловича



І.П.Ю.Ц.

შმიენდა მთავარანგელოზ მიქაელის ორდენის კავალერი

უკრაინის უზენაესი რადას პატივის ჯილდო

НАКАЗ  
 Генерального прокурора України  
 № 659

"3" січня 2002 року м. Київ

За особистий внесок у зміцнення законності в державі у період роботи в органах прокуратури, підготовку кадрів для прокуратури в Київському державному університеті ім.Т.Г.Шевченка та активну участь у розробці і прийнятті законів, які регулюють діяльність прокуратури, -

НАКАЗУЮ:

нагородити нагрудним знаком "Почесний враніа́нс прокуратури України" з врученням посвідчення

Черновецького - народного депутата України  
 Леоніда Михайловича



უკრაინის დამსახურებული იურისტი

Генеральный прокурор Украины  
 державний радник внутр. справ України М.Потебенько

უკრაინის პროკურატურის დამსახურებული მუშაკი



II ნაწილი



პოლიტიკა



## პოლიტიკა. შესავალი

ვაგრძელებ თხრობას იმის შესახებ, რაც ჩემთვის კარგადაა ცნობილი – საკუთარი, საკმაოდ წარმატებული პოლიტიკური გამოცდილებიდან. თუ შენ, მკითხველო, დაინტერესებული ხარ პოლიტიკური მოღვაწეობით, მაშინ ჩემი წიგნის ეს თავი შენ გეძღვნება.

მაშ, ასე, როგორ უნდა გახდე პოლიტიკოსი? როგორ უნდა მიაღწიო დიდების მწვერვალს, გახდე ცნობადი სახე და ხალხის გმირი და ისტორიაში შეხვიდე?

„ძეგლი ავიგე ხელთუქმნელი, მარად უკვდავი, მას მიანყდება ხალხის დენა ახალ-ახალი...“ – წერდა დიდი პოეტი ა.ს. პუშკინი.

შენ ამას გულისხმობ, მკითხველო თუ შენ გჭირდება ხელთქმნილი ძეგლი, როგორც შენი მოღვაწეობის შედეგი? ეს უკვე სულ სხვა რამეა.

მზად ხარ, ეწამო და მიაღწიო პარტიის ხელმძღვანელის ან ეროვნული ლიდერის დონეს, თუ მხოლოდ პოლიტიკაში მონაწილეობა და ის შესაძლებლობები გიზიდავს, რაც ამ მონაწილეობას თან ახლავს?

მზად ხარ, გახდე წამებული სხვებისთვის, თუ გირჩევნია, ტანჯულებად ის ადამიანები აქციო, ვინც გენდო და დაგიჯერა? შენ კი გქონდეს დიდება, პატივი და დიდი ფული? მაშ, როგორი პოლიტიკოსობა გწადია?

მაინც გაკვადნიერდები და ვივარაუდებ, რომ შენ დიდება, პატივი და ფული გჭირდება! სხვანაირად როგორ იქნება? არც უკრაინაში და არც ყოფილი საბჭოთა კავშირის რომელიმე სხვა ქვეყანაში, სხვა ტიპის პოლიტიკოსი არ არის და არც შეიძლება იყოს. რატომ?

რატომ და იმიტომ, რომ ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნებში არსებული კორუფციული სისტემის, დემოკრატიის არარსებობის, ოლიგარქიზაციისა და მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების, მოსამართლეების, პროკურორებისა და ხელისუფლების სხვა სტრუქტურების გამყიდველობისა და მექრთამეობის გამო, ვერა და ვერ გახდები პატიოსანი პოლიტიკოსი. ასე რომ, შენ იმთავითვე განწირული ხარ ქრთამის აღებისთვის ადამიანთა, ბოროტად გამოყენებისთვის, მოტყუებისთვის, ხელისუფლებასა და მდიდრებთან სხვადასხვა სახის გარიგებებისათვის. და მხოლოდ მაშინ მოიკიდებ ფეხს დიდ პოლიტიკაში, თუ ამ უწესრიგო სამყაროში ფხას გამოიჩენ, გექნება ქარიზმა, ნებისმიერ სიტუაციაზე მორგებისა და თვითპიარის უნარი. არ უნდა გაგაჩნდეს სინდისი და უამრავი სხვა რამ, რაზეც ქვემოთ ვილაპარაკებ.

წარმოიდგინე, მკითხველო, შვეიცარიული საათი, რომელიც განთქმულია თავისი შეუდარებელი სიზუსტით. თითქმის ათობით ათასი მექანიზმი გვაძლევს დროის ეტალონის გარანტიას. ყველა დეტალი კარგად არის დაზეთილი (გესმის, რასაც ვგულისხმობ) და შეთანხმებულად მუშაობს. უეცრად, ერთ-ერთი ჭანჭიკი იწყებს საპირისპირო მიმართულებით ბრუნვას... რას ბედი ელის მას?.. მართალია – საათი შესაკეთებლად! ჭანჭიკი კი – სანაგვეზე!

ახლავე აგიხსნი, მკითხველო. ვთქვათ, უცებ გახდი დეპუტატი და დაიწყე მუშაობა პატიოსნად, ანუ წესების მიხედვით, კეთილსინდისიერად, ხოლო ხელისუფლების მთელი დანარჩენი მექანიზმი „ატრიალებს თავის“ ზუსტ დროს, სადაც ყველაფერი წინასწარაა ცნობილი. ასეთ შემთხვევაში, რა თქმა უნდა, შენ ამოგაგდებენ მექანიზმიდან, როგორც უვარგის და მავნე დეტალს. დიახ „მავნეს“,

რადგან შენი ქვეყნის კორუმპირებული სისტემის წინააღმდეგ რომ ნახვიდე, ნამდვილად მავნე უნდა იყო!

„ეს რა სურათი დამიხატე, ლეონიდ! გამოდის, რომ პოლიტიკოსი რომ გახდე, დახვეწილი არამზადა, ნაძირალა და ფარისეველი უნდა იყო. შეუძლებელია, ეს ასე იყოს! ტყუილია! პოლიტიკოსებს შორისაც არიან პატიოსანი ადამიანები“ – ასე მიპასუხებს ის, ვინც ამ წიგნის პირველ სტრიქონებს წაიკითხავს! რა თქმა უნდა, მართალი, ცამდე მართალი ხარ, მკითხველო! ყველაფერი, რაც ადრე დავწერე – სისულელე და ცინიზმია!

რა გაენწყობა... დაე, ჩემ მიერ მოყვანილმა არგუმენტებმა განგვსაჯოს და ჩვენ გამოვიყვანოთ პოლიტიკოსის „ფორმულას“ შენი მონაწილეობით, მკითხველო.

არიან თუ არა ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნებში პატიოსანი პოლიტიკოსები, თუ ყველა მათგანი ცინიკოსი და არამზადაა, თანაც სინდისიც არ გააჩნიათ?.. მოდი, გიამბობ, მკითხველო, ჩემს შემთხვევაში როგორ მოხდა ეს და თავად განსაჯე, სად და რა ვილაპარაკე ან გავაკეთე არასწორად! მთლიანად ვენდობი შენს აზრს და აი, ჩვენ, ერთად მივემართებით ჭეშმარიტების საძიებლად, რომელიც, როგორც მოგეხსენებათ, ერთადერთია! არა, არა, მაშინ რა ვუყოთ იმ ფაქტს, რომ ყველაფერი შედარებითია? ჯანდაბას, ჩვენ მაინც ჯიუტად გავემართებით ერთადერთი ჭეშმარიტების აღმოსაჩენად და მიგვიფურთხებია იმისთვის, თუ რას ამბობდა აინშტაინი! ჩავთვალთ, რომ ის საერთოდ ვერ ერკვეოდა პოლიტიკაში და არც მისი კანონები ეხება პოლიტიკას.

თავიდანვე დავძენ, მკითხველო, და ჯერჯერობით მხოლოდ სიტყვაზე უნდა მენდო (რადგან სხვაგვარად აზრი არ ექნება ამ წიგნის წაიკითხვას), რომ ავტორი (ე.ი. მე), ლეონიდ ჩერნოვცკი, ნამდვილი მორალისტია!

მე მწამს ღმერთის, სამართლიანობის, სიკეთის, ადამიანების (უმრავლესობის), წესიერების, შემოიძლია მტრების პატიება და ა.შ... გულწრფელად მწამს და მჯერა, რომ ყველა ადამიანი კეთილია და აქვს უნარი, გაიგოს შენი გულწრფელი განზრახვები, მიუხედავად იმისა, რომ ცხოვრება, მუდმივად სულ სხვა რამეს მასწავლის და სანამ ცოცხალი ვარ, ამ რწმენით ვიცხოვრებ. აი, ასეთი ადამიანი ვარ...

როგორც ყველა ადამიანი, არც მე ვარ ფრთიანი ანგელოზი, ე.ი. ცოდვილი ვარ. მეც მაქვს ცოდვები და მათთან განშორება მხოლოდ სიცოცხლესთან ერთად მომიწევს, ანუ ჩვეულებრივი ადამიანი ვარ. მკითხველო, ვეცდები გელაპარაკო ისე, რომ არ ვიყო მკაცრი მასწავლებელი, არამედ ვიყო ისეთივე, როგორიც შენ ხარ – შენი მეზობელი, ნაცნობი, თანამშრომელი, თანამოსაუბრე და ა.შ.

ამიტომაც, რათა ერთგვარად შევაჯამო ნათქვამი, გაგიზიარებ ჩემს გამოცდილებას პოლიტიკაში. ეს გამოცდილება კი არც ისე მცირეა – პარლამენტის სამი მოწვევის დეპუტატი და უკრაინის დედაქალაქის, კიევის ორჯერ არჩეული მერი.



## გზის დასაწყისი

როცა ჯერ კიდევ კიევის ტარას შევეჩენკოს სახელობის უნივერსიტეტის პრორექტორის მოადგილე (მეცნიერების დარგში) ვიყავი, პირველად მომიხდა საარჩევნო კამპანიაში მონაწილეობა...

გასული საუკუნის 80-იანი წლების ბოლოს ქვეყანა ერთიანად დემოკრატიის სულისკვეთებით იყო განწყობილი. გორბაჩოვმა დემოკრატიული არჩევნები გამოაცხადა. ვაშა, ყველანი არჩევნებზე! მაშინ ბევრმა იყარა კენჭი სსრკ-ის უმაღლესი საბჭოს დეპუტატობაზე.

ვინ იყვნენ ეს ადამიანები? მეტწილად, ავანტიურისტები, რადგან არ ჰქონდათ არც პრინციპები და არც რწმენა, მაგრამ გარკვეული დამსახურებების გამო, ამომრჩევლები მათ კარგად იცნობდნენ: სახელოვანი მსახიობები, ექიმები, სპორტსმენები, შოუმენები და ა.შ... და ისინი აირჩიეს, აბა რა უნდა ექნათ? სხვა არავინ იყო...

ასეთი ადამიანების როლი უზარმაზარი ქვეყნის, საბჭოთა კავშირის, ისტორიაში, სრულიად შეუმჩნეველი და უცნობიც კი დარჩა. დღეს ძნელად თუ ვინმე გაიხსენებს, როგორი ადამიანები იყვნენ და რა გაუკეთებიათ, კარგი ან ცუდი, ან იმას მაინც, რისი გაკეთება სურდათ...

გადავწყვიტე, პოლიტიკოსის პირველი გამოცდილება მიმელო რაიონულ საბჭოში, ჩემი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. მაშინ მას ერქვა ქალაქ კიევის ლენინის რაიონი. აგიტაციისთვის გამოყოფილი მქონდა ერთადერთი ხუთსართულიანი, დიდი, ძველი სახლი კიევში, საკსაგანსკის ქუჩაზე, რომლის მობინადრეებიც უნდა დამერწმუნებინა, რომ სწორედ მე ვჭირდებოდი მათ რაიონულ დეპუტატად.

სამსახური არ მიმიტოვებია და არავისთვის გამიმხელია ჩემი გეგმები, მხოლოდ საბეჭდ მანქანაზე დავბეჭდე სააგიტაციო ფურცლები და ამომრჩევლის წინაშე წარვდექი, როგორც სწავლული-ფილოსოფოსი, პროგრესულად მოაზროვნე და დამსახურებული ადამიანი, ისეთი დეპუტატი, როგორც მათი რაიონის ისტორიაში ჯერ არ ჰყოლიათ – იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატი, დოცენტი, ცნობილი უმაღლესი სასწავლებლის პრორექტორის მოადგილე მეცნიერების დარგში, კარგი მეოჯახე და ა.შ.

ამ სახლში, ძირითადად, ინტელიგენტი, კეთილი ადამიანები ცხოვრობდნენ და მეც, ქვეყნის გარდაქმნის თაობაზე ჩემეული იდეებით, გულწრფელად მინდოდა მათზე შთაბეჭდილების მოხდენა. ეჭვი იმასთან დაკავშირებით, რომ ამირჩევდნენ, არც კი გამჩენია, რადგან ჩემი კონკურენტები იყვნენ საბინაო-კომუნალური სამსახურის უფროსი, ძველი თაღლითი და ლოთი, რომელიც შემჩნეული იყო სახლისთვის გამოყოფილი სამშენებლო მასალების მითვისებაში და მეორე – რაიონული საბინაო სამმართველოდან, თანამდებობით – მეეზოვის დონისა.

როგორ ფიქრობთ, რა მოხდა? არჩევნებზე სრულიად „არასაპატიო“, მესამე ადგილი მერგო. ამ სახლის ძველმა ინტელიგენციამ ხმა მისცა საბინაო-კომუნალური სამსახურის უფროსს, ხოლო მე მესამე ადგილი დავიკავე, ანუ, ფაქტობრივად, მეეზოვის შემდეგ. ეს იყო ჩემი თავმოყვარეობის შელახვა. სამაგიეროდ, გამოცდილება მივიღე და გლობალური დასკვნებიც გავაკეთე.

არასოდეს იტრაბახო შენი ცოდნით და დემოკრატიისადმი ერთგულებით შენს ამომრჩევლებთან, რომლებიც შენგან კონკრეტულ ღონისძიებებს ელიან სახლთან და-

კავშირებით – ეს არის სადარბაზოებისა და ეზოს სისუფთავე, ეზოს სკვერში სკამებისა და სადარბაზოს კარების შეღებვა-განახლება, ტარაკნებისა და მღრღნელების მოსპობა, ბინების რემონტი და ა.შ.

შესთავაზე ამომრჩეველს მხოლოდ ის, რასაც შენგან ელოდება იმ ორგანოში, სადაც გირჩევს, მაგრამ შენი წინადადებები ყოველთვის გააჯერე ოლქის კონკრეტული პრობლემებით, რომლისკენაც „მიდიხარ“... გახსოვდეს, რომ პოსტსაბჭოთა ქვეყნის ამომრჩეველს, კანონებსა და დემოკრატიაზე მეტად, ცხოვრებაში კონკრეტული დახმარება აინტერესებს. შეხვდი, რაც შეიძლება, მეტ ამომრჩეველს და დააგროვე მათთან ურთიერთობის გამოცდილება. სწორედ ისინი მოგიყვებიან თავიანთ პრობლემებზე, რომლებიც მათთვის ძალიან, ძალიან მნიშვნელოვანია და წინასაარჩევნო დაპირებების წერის დროს, აუცილებლად გაითვალისწინე ისინი. შენი პროფესიული დონე უნდა შეესაბამებოდეს არჩევნების მასშტაბს.

თუ შენ თეორეტიკოსი ხარ და კარგად ფლობ საკუთარ ენას, პარლამენტი ზედგამოჭრილია შენთვის და არავითარ შემთხვევაში, ნაკლები... და მეც ცოტა მოგვიანებით ზუსტად იქ აღმოვჩნდი!

მიღებული გამოცდილებისა და ჩემ მიერ გაკეთებული დასკვნების გათვალისწინებით, რამდენიმე წლით შევწყვიტე მცდელობა, გავმხდარიყავი ხალხის რჩეული და ბიზნესში გადავეშვი.

დეპუტატად გახდომის ჩემი მეორე მცდელობა, ბევრად უფრო წარმატებული აღმოჩნდა. მთელი იმ დროის განმავლობაში, სანამ პოლიტიკაში მოვიდოდი, ვვარჯიშობდი საჯარო გამოსვლაში, ისეთ თემებზე, რომლებმაც თანდათანობით დააინტერესა კიეველები!

და მთავარი დასკვნა, რაც პოლიტიკის შესწავლისას გამოვიტანე, იყო უბრალოდ – აკრიტიკე! აკრიტიკე, აკრიტიკე და აკრიტიკე! ყველა და ყველაფერი... საქმესთან დაკავშირებით და ისედაც, არგუმენტების გარეშე, მაგრამ ემოციურად და ჭკვიანური გამომეტყველებით.

ადამიანები არასოდეს არიან კმაყოფილები ხელისუფლებით და თუ მიხვდი, მათი უმრავლესობა კონკრეტულად რითი არის უკმაყოფილო, ეს ნიშნავს, რომ თითქმის გაიმარჯვე.

ტარიფს აძვირებენ, თუნდაც დასაბუთებულად, – აკრიტიკე! შეგიძლია პარლამენტთან ან კიევის საბჭოსთან შეკრიბო უკმაყოფილოები და მიტინგი მოაწყო.

ექიმები ცუდად მკურნალობენ? – აკრიტიკე!

ცუდად მუშაობს ტრანსპორტი? – აკრიტიკე!

ნამღები გაძვირდა? – გააკრიტიკე!

პოლიციელები, პროკურორები და მოსამართლეები – კრიტიკას ნუ დაიშურებ!

პრივატიზაციის რაოდენობამ მოიმატა? – აკრიტიკე, თქვი, რომ იპარავენ!

არ ხორციელდება პრივატიზაცია? – აკრიტიკე, ამხილე, რომ ძარცვავენ სახელმწიფო საწარმოებს!

აკრიტიკე პარლამენტარები ყოველი ინიციატივისთვის, მაშინაც კი, თუ სრულიად ეთანხმები მათ, რადგან ნებისმიერ ინიციატივაში შეიძლება აღმოაჩინო თუნდაც მცირე ხარვეზი.

*შეძლებს, მკითხველო, შენთვის ყველა შესაძლებელი სიტყვა, რომ წერილით ყველაფერი იხილოს. კონსტრუქციული და პრობლემის აღმოჩენისთვის. თუკი იმედობ მოქალაქეების წინაშე. გაწინასწარმხილო და დაეხმოს მათ წარუმატებელი და სხვა პრობლემითი ორგანიზაციები. გასწავლეთ. ვინც ეს რაღაცნაირად აწერს!*

ასე იგებდნენ და დღესაც იგებენ არჩევნებს ძალიან ბევრნი. მართალია, ამ ბოლო დროს, ისინი ცდილობენ, „საარჩევნო ულუფებით“ „დააპურონ“ ან სხვა „კეთილი საქმეებით“ თვალი აუხვიონ ამომრჩევლებს – მაგალითად, აშენებენ საბავშვო მოედნებს, არემონტებენ სადარბაზოებს და ა.შ.

ძალიან მნიშვნელოვანია, აღვნიშნოთ, რომ კრიტიკისთვის აუცილებელია ტრიბუნა და თუ ფული არ გაქვს, რათა გადაუხადო იმას, ვინც შენზე დანერს ან „გამოგიყვანს ტელევიზორში“ და არ ფლობ საკუთარ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებს, შესაბამისად, ვერც ვერავინ მოგისმენს. ამ დროს არა აქვს მნიშვნელობა, რა სისულელეს ლაპარაკობ, მთავარია, რომ ტელევიზიით გამოხვიდე, დანერონ შენზე რეიტინგული გაზეთის ფურცლებზე და აჩვენონ შენი „სიძულვილი“ შენ მიერვე გამოგონილი პრობლემების მიმართ... და თუ გაბრაზებულ, მამხილებელ მზერას, აგრესიულ ჟესტიკულაციასა თუ პოლიტიკოსებისთვის აქამდე უცნობ რამდენიმე ახალ სიტყვასაც დაამატებ, ეს უკვე უმაღლეს კლასად ჩაითვლება!

მაგალითად, შეიძლება, გამოხვიდე სცენაზე ბარით, ფოცხით, ცოცხით ხელში, ოპონენტებს უწოდო: უტვინოები, იდიოტები, მექრთამეები, ცხვრები ან სხვა შინაური ცხოველების სახელები (თემატიკიდან გამომდინარე), ლოთები, ნარკომანები, გიჟები, გაუნათლებლები, გონებაჩლუნგები, მანანნალები, დამსმენები, დამნაშავეები, მფლანგველები, მეძავები (მიუხედავად სქესისა) და ა.შ.

სხვათა შორის, მკითხველო, შეგიძლია, ამ ყველაფერს დაუმატო ორი-სამი ალეგორია და მერე მომწერო... მე თვითონაც ძალიან მაინტერესებს და შენც გამოგადგება არჩევნებზე.

ყოველივე ზემოჩამოთვლილი, მკითხველო, ჩემი აზრით, ეხება არჩევნების იმ ვარიანტს, როდესაც დამოუკიდებელი კანდიდატი ხარ და არა პარტიული სიით წარდგენილი. რაც შეეხება პარტიული სიით წარდგენილ კანდიდატს, მიუხედავად იმისა, რომ ამ მხრივ, არანაირი გამოცდილება არ მაქვს, თავს ნებას მივცემ, ფანტაზიას მოვუხმომ ბიუროკრატიულ სტრუქტურებში ჩემი სამუშაო გამოცდილების გათვალისწინებით...

პარტიის წევრს უნდა ჰქონდეს სრულიად განსხვავებული თვისებები... მათგან კი უმთავრესი და შესაძლოა, ყველაზე-ყველაზე-ყველაზე უმთავრესია – შეგეძლოს „უსაპნოდ შეუძვრე პარტიის ლიდერს!“ ყველა დანარჩენი მეორეხარისხოვანია, თუმცა გარკვეულწილად მაინც მზადებაა ამ მნიშვნელოვანი „პროექტოლოგიური“ ქმედებისთვის. სრული და უსიტყვო ერთგულების დემონსტრირება, ლიდერისა და მათთან დაახლოებული პირების მიმართ...

მნიშვნელოვანია ლიდერის მიერ ყოველი გამოთქმული იდეის შექება, სრულიად აბსურდულისაც კი; ლიდერის ქება სახლშიც, ახლობლებსა და მეგობრებთან. შენ თავად უნდა დაარწმუნო საკუთარი თავი ლიდერის „სიდიადეში“, სხვაგვარად უცებ შეგატყობენ სიყალბეს და არაგულწრფელობას და „მის“ პარტიაში შესვლას ვერ ელირსები.

გახსოვდეს, მკითხველო, ვერასოდეს შეძვრები იმ ყველაზე საჭირო ადგილას, რომელსაც დავარქვი „პროექტოლოგიური პროცედურა“, თუ საკუთარ თავს არ დაარწმუნებ, რომ შენი ლიდერი შენი ქვეყნის ისტორიაში ნამდვილად ყველაზე გამოჩენილი პიროვნებაა: ყველაზე ლამაზი, მამაცი, კეთილი, ჭკვიანი, პატრიოტი, მჭევრმეტყველი, შესანიშნავი იუმორის გრძნობით.

შენი მოსაზრებები შენი ლიდერის შესანიშნავ თვისებებთან დაკავშირებით უნდა ჩანდეს შენს ყოველ გამო-

ხედვაში, ყოველ მოძრაობაში, პოლიტიკური პროცესის სხვა მონაწილეთათვის „გადაჩურჩულებაში“ და, რა თქმა უნდა, ასევე შენს საჯარო გამოსვლებშიც.

ყურადღებით იყავი და თვალყური ადევნე ყველა პარტიის წევრს და ყველგან ხოტბა შეასხი ხელმძღვანელს, წინააღმდეგ შემთხვევაში, თანაპარტიელი დაგასმენს და შენი კარიერაც დასრულდება.

ყოველთვის დროულად შესთავაზე ხელმძღვანელს შენი მომსახურება – ყველაფერი, რაც გაგაჩნია. თუ გყავს მანქანა, თავის დროზე მიართვი. ხელი შეაშველე, თუ ფეხი წამოჰკრა კიბის საფეხურს, ლიდერის ოპონენტთან დისკუსიის დროს, საუბარში ჩაურთე დადებითი არგუმენტი. დამიჯერე, ყველაფერი ასმაგად დაგიბრუნდება.

ხელმძღვანელის ინტერესების დაცვისას იყავი ბოლომდე უპრინციპო. შეადარე ის თანამედროვეობის დიდ პოლიტიკოსებს. აღმოაჩინე შენი ლიდერისა და სხვა, მაგრამ წარმატებული, სახელმწიფოების ხელმძღვანელების საერთო თვისებები.

შეისწავლე შენი უფროსის ყველა სუსტი მხარე! მაგალითად, თუ ის არ არის „გულგრილი ქალების ან მამაკაცების მიმართ“, ეს ყოველმხრივ ნაახალისე! ხოლო თუ პარტნიორსაც მოუძებნი, ჩათვალე, რომ ბოლომდე შენს ხელშია. დაუახლოვდი ლიდერის ოჯახს, განსაკუთრებით ოჯახის იმ წევრს, რომელიც ყველაზე ახლობელია მისთვის და რამეში გამოადექი მას!

ეს შეიძლება გახდეს გადამწყვეტი შტრიხი შენი, როგორც „დიდი მესაჭის“ ჭეშმარიტი მიმდევრის ჩამოყალიბებაში და ამან შეიძლება, უზრუნველყოს შენი თითქმის ასპროცენტიანი მოხვედრა პარტიული სიის გამსვლელ ნაწილში.



*უმაღლესი საბჭოს პირველ მოადგილესთან, კომუნისტ ადამ მარტინიუკთან, ყოველთვის ვკამათობდი! ის ტრიბუნაზე სიტყვით გამოსვლის საშუალებას არ მაძლევდა და ამის გამო პარლამენტის თავმჯდომარის ლოჟაში „ალმზრდელობით სამუშაოს“ ვუტარებდი. ერთხელ მისთვის „მწარედ ყურის აწევაც“ კი მომიხდა, პასუხისთვის თავი რომ არ აერიდებინა“*

თავიდანვე მინდა გითხრათ, რომ პარტიის ნამდვილი ლიდერი შეუცვლელია და პარტიაში არასოდეს შეიძლება არსებობდეს ორი ლიდერი! ლიდერებად იბადებიან, მათი თვისება – გაიყოლიონ ხალხი, იბადება მათთან ერთად. ეს გენეტიკურია. ისტორიაში არც ყოფილა შემთხვევა, რომ ვინმე რიგითს ან ლიდერთან დაახლოებულ პირს შეეცვალოს ლიდერი მის თანამდებობაზე. ლიდერისთვის დამახასიათებელია ისეთი თვისებები, რომლებიც ჩვეულებრივ ადამიანებსა და პარტიის წევრებშიც კი, ყოველთვის ეჭვს იწვევს.

მას (ლიდერს) საკუთარ საქციელში, ისევე როგორც საკუთარ სიტყვებში, ეჭვი არასოდეს ეპარება, მას გააჩნია სრულიად განუმეორებელი თვისებები და მოიპოვებს აუხსნელ გამარჯვებებს ყოველგვარ საქმიანობაში. ეს ღვთით



არის ბოძებული თუ ეშმაკისეულია, შენი გადასაწყვეტია, ჩემო მკითხველო.

თუ პარტიაში საქმეები ცუდად მიდის და თუ პარტია არასაკმარისად ან საერთოდ არ არის პოპულარული ხალხში, ეს ნიშნავს, რომ მას ჰყავს სუსტი ლიდერი, რომელსაც ასეთი თვისებები არ გააჩნია.

ქარიზმა განუმეორებელი და აუხსნელია და როდესაც შენ, მკითხველო, მიიღებ საბოლოო გადაწყვეტილებას, როგორ ლიდერს უნდა ემსახურო, თუ არ გესმის, რა თვისებებით შეძლებს შენი პოტენციური ხელმძღვანელი ხმების მოპოვებას, ტყუილუბრალოდ კარგავ დროს და „იმ უკანალს არ ლოკავ, რომელიც საჭიროა!“ უხეში ნათქვამია, მაგრამ სიმართლე...

თუ სავსებით იზიარებ შენი ლიდერის ფილოსოფიას, მაშინ ეს შესანიშნავია და შესაბამისად, აღარაფრის „ალოკვა“ არ არის საჭირო.

მაგრამ დარმუნებული ვარ, რომ თუ გაგაჩნია ღირსება და საკუთარი პოლიტიკური პოზიცია, ზედმეტი ხარ ნებისმიერი პარტიისათვის. რადგან, ლიდერი – ყველაფერია! პარტიის ნევრი კი ყოველთვის და ყველგან – არაფერი.

რაც უფრო დაუახლოვდები და გააღრმავებ ურთიერთობას ლიდერთან, რომლის შეხედულებებსაც იზიარებ, მით უფრო მალე მიხვდები, რომ ის არ არის შენი ყურადღების ღირსი პოლიტიკაში და არ აღმოჩნდა ისეთი ადამიანი, როგორც წარმოგედგინა.

ამის გამო, თქვენი გზები აუცილებლად გაიყრება, შენ კი თავად აირჩიე გუნდი და ღმერთს მიენდე, აღმოაჩინე შენს თავში ლიდერის თვისებები! უბრალოდ, ენდე ჩემს გამოცდილებას, მკითხველო!

ამ თემას აღარ გავაგრძელებ, არ არის საჭირო ამ სიბინძურების ჩამოთვლა. გულახდილად გეუბნებით, – საქ-

მიან რჩევებს გაძლევთ... ყველაფერი ეს თავად მაქვს გამოვლილი. ლიდერიც ვიყავი და ისე „მოლოკავდნენ“ კიდეც, რომ სალამოობით შხაპის მიღებაც არ მჭირდებოდა.

აქვე იმასაც ვიტყვი, რომ გენეტიკურ დონეზე ვერ ვიტან მლიქვნელობას და ბიზნესში ყოველთვის აღვკვეთდი ხოლმე ნებისმიერ, თუნდაც უმნიშვნელო მცდელობას „ჩემს უკანალში შექრომისა!“, მიუხედავად იმისა, რომ მსურველი უამრავი იყო...

ერთი ასეთი შემოტევა მახსოვს, როგორც კი კიევის მერის თანამდებობა დავიკავე. მკითხველო, შენ რომ წარმიდგინო ამ თანამდებობის რეალური მასშტაბი, გეტყვი, რომ ხუთმილიონიან ქალაქში ვფლობდი თითქმის უსაზღვრო ძალაუფლებას. უკრაინის პრეზიდენტიც კი ვერ აუქმებდა ჩემს დადგენილებებს.

ყველაზე მიახლოებითი შეფასებით, ჩემს დაქვემდებარებაში იყო დაახლოებით ორასი ათასი ადამიანი: ექიმები, მეტროპოლიტენისა და მთელი საქალაქო ტრანსპორტის თანამშრომლები, მასწავლებლები, მეეზოვეები, ათასობით სხვადასხვა ჩინოვნიკი, საბინაო-კომუნალური სამსახურის, საავადმყოფოების, მოხუცთა სახლებისა და სხვა დაწესებულებების უამრავი თანამშრომელი.

ჩემი წინამორბედი, ყოფილი მერი, იყო ტიპური ბიუროკრატი და როგორც კი ჩემს უზარმაზარ, ახალ კაბინეტში შევდგი ფეხი, ჩემმა გარემოცვამ, მაღალი თანამდებობის პირებმა, დამინყეს დარწმუნება, რომ მერია ბიუროკრატიული ორგანიზაციაა და ჩინოვნიკის უნარები და ცოდნა ძალიან გამომადგებოდა ახალ სამსახურში.

დავფიქრდი და მივხვდი, რომ ბევრ რამეში ისინი მართლები იყვნენ, რადგან ბიზნესმენები და საქმიანი ადამიანები, არ მოინდომებდნენ მუშაობას მწირ ხელფასზე, მათ შებოჭავდა ბიუროკრატიული ჩარჩოები...

მოკლედ, გადავწყვიტე, შემენარჩუნებინა არსებული ჩინოვნიკური აპარატი, თუმცა ბევრს ეგონა, რომ ჩემს ხალხს მოვიყვანდი. მე კი ასეთი აპარატი არ მყავდა, ვერც მეყოლებოდა, რადგან მერიაში ბიზნესიდან მოვედი... იქ კი სრულიად სხვა წესებია!

ჰოდა, ძველებიდან შემრჩა ერთი მოადგილე, რომელიც, როგორც კი შემოდის ჩემს უზარმაზარ კაბინეტში, პირდაპირ ზღურბლიდანვე ენას გამოყოფდა და იწყებდა ჩემს „ლოკვას“, – თურმე რა დიდებული ვყოფილვარ, რა სწორ გადაწყვეტილებებს ვიღებ, როგორ ნოვატორულად ვაზროვნებ და როგორი კეთილი და მჭევრმეტყველი ვარ, ყველაფერში სამართლიანი და ა.შ... ბანკიდან ის დიდი ხნის გაგდებული მეყოლებოდა, მაგრამ მერიაში მასთან ერთად ყველას ხომ ვერ გავყრიდი? მაშინ ვინლა დამრჩებოდა? ჩინოვნიკებმა იცოდნენ ის, რაც მე არ ვიცოდი! მათ ჰქონდათ ბიუროკრატიული ორგანიზაციის მართვის დიდი გამოცდილება, მე კი ასეთ ორგანიზაციაში არასოდეს მიმუშავია.

თავიდან ძალიან ვნერვიულობდი და დაჟინებით ვთხოვდი ჩემს მოადგილეს, „დიდებული“ არასოდეს დაეძახა ჩემთვის, მაგრამ ის თვალებგაფართოებული, პირდაღებული, გაოცებული მომჩერებოდა და თავისას მაინც არ იშლიდა... მთელი არსებით მაჩვენებდა, რომ მე, როგორც ყველა დიდ ადამიანს, საკუთარი თავის დანახვა სხვისი თვალით არ შემეძლო. და იცით, რა? უკვე მეასე შემოსვლაზე, თითქოს უკვე მახარებდა კიდევ მისი შეფასებები. მან შეძლო დავერწმუნებინე, რომ მართლაც გენიალური ვიყავი და მაჯობა კიდევ. მან ნამდვილი მასტერკლასი მაჩვენა. მართალია, ეს ჩინოვნიკი დღესასწაულებსაც კი აღარ მილოცავს და სხვა ხელმძღვანელებს „უმღერის დითირამებს“, მაგრამ ხომ მაჯობა ნაძირალამ...

დაბოლოს გეტყვით, რომ მლიქვნელობის დამარცხება შეუძლებელია. ჩვენ, ყველანი, ადამიანები ვართ და ადამიანებად დავრჩებით... გვსიამოვნებს მლიქვნელური გამონათქვამები, წარმოთქმული პროფესიონალი მლიქვნელების მიერ. სინამდვილეში, ისინი ჩვეულებრივი ადამიანები არიან, რომლებიც თბილად მოკალათებულან ხელმძღვანელის „ფრთების“ ქვეშ, რათა გააგრძელონ ბიუროკრატია და ხეირი ნახონ. თანამდებობის პირები, ყველანი ასეთები არიან, სხვანაირი ჩინოვნიკები პოსტსაბჭოთა სივრცეში არ არსებობენ და არც იარსებებენ, რადგან ხელმძღვანელის ზურგს უკან ქრთამის აღება მხოლოდ ერთ შემთხვევაშია შესაძლებელი – როცა უფროსს წარმოდგენაც არა აქვს, რომ ამ თაღლითმა, იგი მის შესახებ ტყუილების ქსელში გახვია და პირფერობის გარეშე უკვე ვეღარ ძლებს!

როგორია გამოსავალი? ქვეყნის ხელმძღვანელი რომ გახდები, ჩინოვნიკების ჯამაგირის ისეთი ზღვარი დაადგინე, რომ არჩევანის შესაძლებლობა იყოს. მაშინ ბიუროკრატიულ აპარატში, ბოლოს და ბოლოს გამოჩნდებიან საქმიანი ადამიანები – პატრიოტები, პატიოსანნი და მიუკერძოებელნი, რომლებსაც ექნებათ უნარი, აკრიტიკონ საკუთარი ხელმძღვანელობა და არ შეეშინდებათ ქრთამებით გამთბარი სკამების დაკარგვისა!

საკმაოდ მაღალი ანაზღაურების პირობებში, საქმიანი ადამიანი ყოველთვის გამონახავს საყვარელ საქმეს – მას საერთოდ არც ადარდებს ბრიყვი ხელმძღვანელი.

დავუბრუნდეთ პოლიტიკასა და არჩევნებს...

1995 წელს პირველად გავხდი უკრაინის უმაღლესი საბჭოს დეპუტატი. რატომ გადავდგი ეს ნაბიჯი და ხომ არ იყო ეს ჩემი შეცდომა?

ამაზე ასე გიპასუხებდით...

ნამდვილად მჯეროდა, რომ ჩემ მიერ დაწერილი კანონებით შევძლებდი ქვეყნის შეცვლას ევროპულ ყაიდაზე. მე მიმაჩნდა მაშინ (სხვათა შორის, დღემდეც ასე ვთვლი), რომ პარლამენტში უნდა მუშაობდნენ იურისტები და არა მყვირალა პოლიტიკოსები ან პოპულისტები, რომელთაც კანონების არქიტექტონიკისა არაფერი გაეგებათ. ძალზე ბევრი ევროპული კანონი მაქვს წაკითხული და ვიცი, კონკრეტულად რა არის საჭირო კორუფციის აღმოსაფხვრელად და ქვეყნის აყვავებისა და განვითარებისთვის შესაბამისი პირობების შესაქმნელად – პატიოსანი და დამოუკიდებელი ბიზნესი და დემოკრატია!

რალა თქმა უნდა, იყო ასევე ბანალურად ეგოისტური მიზეზებიც.

მე ძალიან მჭირდებოდა „მფარველი“ ჩემ მიერ შექმნილი, უკვე დიდი, მრავალმილიონიანი ბიზნესისთვის, წინააღმდეგ შემთხვევაში, წვრილი ჩინოვნიკები ადგილობრივი სამართალდამცავი ორგანოებიდან, საგადასახადო, სახანძრო და ასობით მსგავსი უწყებიდან, უბრალოდ „ჩამყლაპავდნენ!“

ბიზნესი იზრდებოდა, მასთან ერთად იზრდებოდა ქრთამის „თამასაც“ – ქრთამისა, რომელიც უნდა დაერიგებინათ საცოდავი უკრაინის ბიზნესმენებს. ასეთივე მდგომარეობა იყო ყოფილი საბჭოთა კავშირის თითქმის ყველა ქვეყანაშიც, რათა მათთვის მშვიდად მუშაობის საშუალება მიეცათ.

ამ შემთხვევაში არ არის საუბარი ბანდიტების ან „მენტების“ მხრიდან „მფარველობაზე“ ან ბანკში არსებული რაიმე დარღვევის მოგვარებაზე – დარღვევები არასოდეს მქონია. ლაპარაკია მსხვილი ბიზნესის პოლიტიკურ „მფარველობაზე“. ყველა პოსტსაბჭოთა ქვეყანაში ტოტა-

ლური კორუფციის არსებობიდან გამომდინარე, როგორც კი მაღალ საფეხურზე აღიხარ, ხარბი ჩინოვნიკები ხელოვნურად გიქმნიან პრობლემებს, რათა შემდეგ ქრთამი მოითხოვონ.

აი, მთელი ჩემი მოტივაცია, მარტივად და გასაგებად, მაგრამ, უპირველეს ყოვლისა, მინდოდა, შემეცვალა სამყარო!. სამყარო კი უკრაინიდან იწყებოდა. აი, ასეთი გლობალური პრეტენზიები მქონდა...

## ჩემი არჩევნების ტექნოლოგიები, ანუ როგორ გავხდი უმაღლესი საბჭოს დეპუტატი

1995 წელს, კიევის დარნიცის რაიონში, დაიწყო განმეორებითი რიგგარეშე არჩევნები, რადგან უმაღლესი საბჭოდან თავმჯდომარე ივაშკო გადავიდა გორბაჩოვთან პირველ მოადგილედ და იმ დროს უკვე გაუგებარი ქვეყნის დედაქალაქში, მოსკოვში, გაემგზავრა.

უკრაინის დედაქალაქის დარნიცის 212-ე ოლქი იყო „ჭაობი“, ანუ კიევში ყველაზე არაპოლიტიზებულ ადამიანთა საზოგადოება, ისინი, ძირითადად, დეპოსა და ხორცკომბინატის მუშები იყვნენ, რომლებსაც ყველაფერი „ფეხებზე ეკიდათ“ თავიანთი სამუშაო ადგილებისა და მწირი ხელფასის გარდა. როგორც ხალხში იტყვიან, „ბოთლი არაყი, ლუდი და ქაშაყი“ და ტელევიზორი სკანდალებისა და სერიალების საყურებლად...

ჩემთვის დღემდე ბოლომდე გაუგებარი რჩება ამ ადამიანების პოლიტიკური შეხედულებები, მაგრამ საბჭოთა კავშირში, კომუნისტების 70-წლიანი ბატონობის განმავლობაში, ისინი უცვლელად ირჩევდნენ უმაღლეს საბჭოში პარტიისა და მთავრობის ლიდერებს.

მაგალითად, ვლადიმერ შჩერბიციკის და ვლადიმერ ივაშკოს (ორივე – ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივანი), ასევე ხელისუფლების პირველ პირებს.



ვლადიმერ ვასილუს ძე  
შჩერბიციკი

ზუსტად ეს რაიონი განსაზღვრავდა საბჭოთა უკრაინის ისტორიას. საბჭოთა ხელმძღვანელობას თამამად შეეძლო დარნიცის მოსახლეობაზე დაყრდნობა, სწორედაც მათი აპოლიტიკურობისა და პროლეტარული წარმომავლობის გამო...

მეც, სულით ხორცამდე დემოკრატი, მოვუნოდე მათ, მომცენ ხმა. მაშინდელი კანონმდებლობით, არჩევნები ჩატარებულად ითვლებოდა მხოლოდ ამომრჩეველთა 50 პროცენტის მონაწილეობის შემთხვევაში (შემდეგ ეს კანონი გააუქმეს და დეპუტატად გასვლა შესაძლებელია ამომრჩეველთა ნულოვანი მონაწილეობის შემთხვევაშიც კი), ეს კი ძალიან ართულებდა ჩემი არჩევის პერსპექტივას, რადგან ქვეყანაში გამეფებული იყო პოლიტიკური აპათია.

წინასაარჩევნო შტაბის უფროსად დავნიშნე ჩემი მეგობარი – სსრკ-ში რეზინის უმსხვილესი მწარმოებელი ქარხნის „ვულკანის“ დირექტორი და მთელი ქარხანა ჩემს აგიტაციაზე მუშაობდა. ამ ქარხანაში იმხანად, არანაირი სამუშაო აღარ არსებობდა. საბჭოთა ნაწარმი იმპორტმა ჩაანაცვლა.

ნაწილობრივ, ეს მოძველებული დანადგარებითა და იმითაც იყო განპირობებული, რომ ქარხნები სახელმწიფოს დაკვეთით მუშაობდნენ, ე.ი. ქმნიდნენ ყველანაირ „ნაგავს“, რაც საბაზრო ეკონომიკის პირობებში არავის სჭირდებოდა. ყველაზე მეტად, სამამულო წარმოება ამ ქარხნებში, მინიმალური დასავ-



ვლადიმერ ანატოლის ძე  
ივაშკო



ლური მენეჯმენტის არარსებობამ დააზარალა.

ქარხანას, ძირითადად, პარტიული ელიტის წარმომადგენლები ხელმძღვანელობდნენ, რომლებსაც უფროსობასთან მლიქვნელობის მეტი, არაფერი ეხერხებოდათ და არაფრით იყვნენ „გამორჩეულები“, ანდა წარსულში კარგი ზეინკლები იყვნენ, რომლებიც შემდგომ პარტიაში მიიღეს და პარტიის ხაზით დაანიშნაურეს (მაინც პროლეტარიატი იყო), მაგრამ, ბუნებით, მაინც



საგაზაფხულო „შაბათობაზე“,  
2007 წელი

ზეინკლებად რჩებოდნენ და ხელმძღვანელობის უნარი არ შესწევდათ. რა თქმა უნდა, იყო კორუფცია...

ყველა საწარმოს ხელმძღვანელი, გამონაკლისის გარეშე, იპარავდა. ამის გამო, ისინი ზრდიდნენ ნედლეულის ფასს, რომელსაც დასავლეთში თაღლითი ბიზნესმენებისგან იძენდნენ, რათა დასავლეთში გახსნილ ანგარიშებზე სარგებელი დოლარებში მიეღოთ. ყოველივე ამის შედეგად, ქარხნის პროდუქცია იმდენად ძვირად ღირებული გამოდიოდა, რომ მას არც შიგა და არც საგარეო ბაზარზე არავინ ყიდულობდა.

მინდა გითხრათ, რომ არჩევნებზე გამოცხადებულ ამომრჩეველთა ხმების 80 პროცენტზე მეტი დავაგროვე და ორჯერ დავამარცხე ჩემი კონკურენტები, მაგრამ ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობის 50 პროცენტი არ გამოცხადებულა არჩევნებზე. პირველად მოვიდა 49 პროცენტი, მეორედ კი – 42.

მესამედ დანიშნულ არჩევნებზე, კიევის ყოფილმა მერმა ომელჩენკომ, პარლამენტის კანდიდატად თავისი საუკეთესო მეგობარი (ჩემი კონკურენტი), ან გარდაცვლილი ცნობილი მშენებელი პოლიაჩენკო წარადგინა, რომელმაც, პრაქტიკულად, მთელი დარნიცა ააშენა, ამიტომაც ის კარგად ცნობილი და პატივცემული ადამიანი იყო.

არჩევნების დღეს ომელჩენკომ ტრამვაის ახალი მარშრუტის ხაზის გახსნა გადაწყვიტა. გახსნა პოლიაჩენკოს დაავალეს. საზეიმო გახსნის ცერემონიაში მონაწილეობდა სასულე ორკესტრი, უკრავდნენ დოლსა და გიტარასაც... უნდა ითქვას, რომ ყოველივე ეს დაკრძალვის ცერემონიას უფრო წააგავდა. არჩევნების ორგანიზატორები უხეიროები აღმოჩნდნენ, მაგრამ პოლიაჩენკო და ომელჩენკო ტრამვაიში მაინც ჩასხდნენ, ტრამვაი კი გაფუჭდა და გაჩერდა, ხოლო ორკესტრი უკრავდა, არ გაჩერებულა. მთელ ამ „კონცერტს“ გაფუჭებულ ტრამვაისთან ერთად, ათასობით დარნიცელი უყურებდა... ასე რომ, ამ წამოწყებამ რაიონში ჩემი ავტორიტეტი უფრო მეტად გაზარდა.

ბრძოლა გაცხარდა, გამოჩნდნენ ახალი კონკურენტები: ყოფილი და მოქმედი გენერლები და სხვა თანამდებობის პირები. მაშინ მივიღე ერთადერთი და სწორი გადაწყვეტილება, გამოსავალი ამ სიტუაციიდან, რამაც შემდგომში კიდევ სამჯერ მომიტანა გამარჯვება ამ საარჩევნო ოლქში – გინდა, გაიმარჯვო? შენ თვითონ გადი ხალხში და შემოიკრიბე აგიტატორთა ჯგუფი, რომლებიც პატივს გცემენ, როგორც პოლიტიკოსს და არა ლიტონი სიტყვებით, არამედ წრფელი გულით შეეცდებიან, დაარწმუნონ ამომრჩეველი შენს კეთილ განზრახვებში.

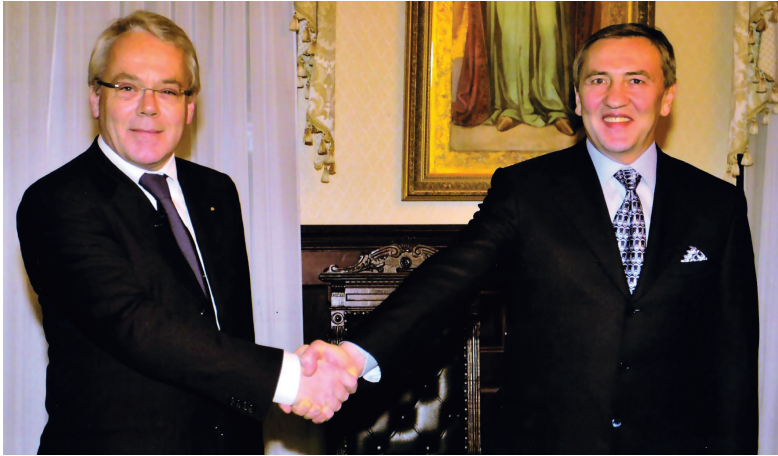
მეც ხალხში გავედი... და ბევრი ისეთი „რამ“ გავიგე, რომ თავში ხელები შემოვირტყი: სადღაც გაზი არ იყო, სადღაც

– ელექტრონერგია, იქ სახლი ინგრეოდა, აქეთ გზა არ იყო გაყვანილი, ეკოლოგიაც სრულიად განადგურებულიყო.

გულთან ისე ახლო მივიტანე ადამიანთა გასაჭირი, რომ ლამის მეც „ავად“ გავხდი. ღმერთო ჩემო! როგორ მოვაგვარო ეს ყოველივე?! და გამოსავალიც ვიპოვე. დავინწყე სააგიტაციო ფურცლების დარიგება და იმ ამომრჩეველთა ხელმონერების შეგროვება, რომელთაც შექმნილი პრობლემების გამო სურდათ პროტესტის გამოსატვა... და ადამიანები გამომეხმაურნენ. თავიდან, ჩვენ საზოგადოებრივი თავშეყრის სხვადასხვა ადგილას ვიკრიბებოდით, სადაც მხურვალე სიტყვით გამოვდიოდით, ხოლო შემდეგ ყველანი მივდიოდით პროტესტის გამოსახატავად მერიისკენ, უმაღლესი საბჭოსა თუ მინისტრთა კაბინეტისკენ!.. ამან შედეგიც გამოიღო.

*გახსოვრდეს. მკითხველო. ხელოსნოთქოვებს ყოველთვის გშინიას წაჯანოობისა რა ჰროცესციების. თუ გინდა. ანსივნივში გაიმარჯვო – გააერთიანე ხალხი ჰროცესტის გამოსახატავა. თუ მკერძმეცყველი რა ყანვი ორგანიზაციონი ხარ. გახადი ვიციც რიჟოყვადი ნებისმიერ ორგანიზაციონში! არ ენლო თყოით რაჟინსვებყო ფიციციონივს. მათთვის სყოფრთია. ავირსივნი თქვენ თუ არა. მათ მხოლოდ თავიანთი ყანვიების მიცივა ანარციები...*

აი, ამგვარად, მესამედ შევაგროვე არჩევნებზე მოსული ადამიანების 55 პროცენტი, მოსულთაგან კი ხმა მომცა თითქმის 80-მა პროცენტმა ამომრჩეველმა. შემდეგ კი კვლავაც და კვლავაც ვიმეორებდი უბრალო ხალხის პრობლემების გადასაჭრელად „ჩადენილ გმირობებს“. ჩემს რაიონში გავხსენი მისაღები ოთახები და არც ერთი თხოვნა არ მრჩებოდა უპასუხოდ და შეუსრულებელი. მორჩა! მე პარლამენტის დეპუტატი ვარ.



*შეხვედრა უნევის მერთან, პიერ მიულერთან*

სამჯერ ავიღე ეს ბარიერი, შემდეგ კი დავაფუძნე პარტია „ლამაზი უკრაინისთვის“.

ჩემი პარტია ძალიან პოპულარული იყო უკრაინაში და სოციოლოგების მონაცემებით, ჩვენ 10 პროცენტზე მაღალი ზღვარი გადავლახეთ!

ეს იყო უდიდესი გამარჯვება... პარლამენტში საკუთარი პარტიითა და ფრაქციით ვიქნებოდი წარმოდგენილი. იმხანად მე უკვე ბევრი რამის გაკეთება მოვასწარი ქვეყნისათვის.

ჩემი პირველი დეპუტატობის პერიოდში, უფრო მეტი კანონპროექტი შევიტანე, ვიდრე მთელმა პარლამენტმა ერთად აღებულმა.

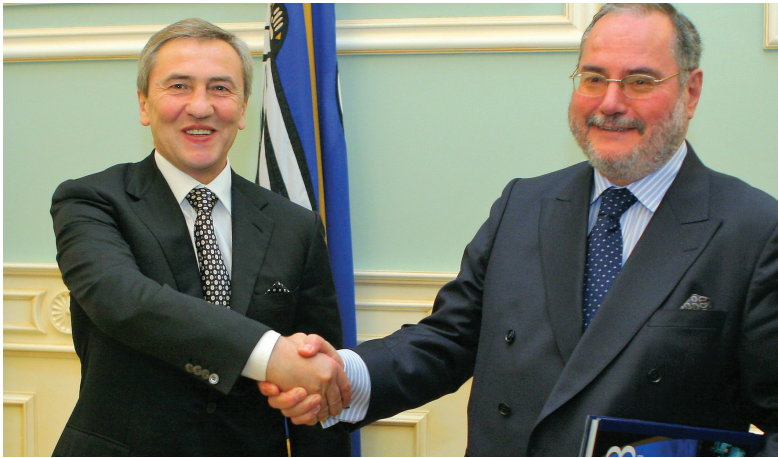
ყველაფერი ძალზე მარტივი იყო. ვკითხულობდი პრესას, ვუყურებდი „ვერონიუსს“ და ევროპული დემოკრატიის იდეებით ვიყავი გამსჭვალული. როგორც ბიზნესმენი, პარლამენტში გადასახადების შემცირების და ზოგიერთი საჭირო, მაგრამ ბიზნესის განვითარებისათვის ხელის-



*შეხვედრა რიგის მერთან, იანის ბირკასთან*

შემშლელი ბიუროკრატიული სტრუქტურის გადასახადის გაუქმების ინიციატივებით გამოვდიოდი, ვებრძოდი სიღარიბეს.

მაგრამ!!! აბსოლუტური უმრავლესობისთვის ყველა ჩემი ინიციატივა სრულიად მიუღებელი იყო! პარლამენტში ვიყავი „თეთრი ყვავი“. სასაცილოდ მიგდებდნენ და მეტსახელად „კოსმოსი“ შემარქვეს! მაშინ როდი მესმოდა, რომ ეს, სინამდვილეში, „მოსულელო“ ხელისუფალთა ქილიკი კი არა, უსაზღვრო სიბრაზე იყო იმის გამო, რომ ნელ-ნელა მივადექი დეპუტატებისა და მთავრობის წევრების „ქერის ორმოს“. მე ხომ ისინი ამით ძალიან გავამწარე! ყველაფერი, რასაც კი ვთავაზობდი, ანგრევდა ტოტალურ კორუფციასა და ძალმოსილთა პრივილეგიებს... მაგალითად, მინისტრთა კაბინეტის წევრებსა და პარლამენტარებს შევთავაზე, „მერსედესებიდან“ გადამსხდარიყვნენ სამამულო „ზაპოროჟეცებზე“! შენ გეცინება, მკითხველო, მე კი – არა. ევროპის ერთ-ერთი უღარიბესი ქვეყნის ჩი-



უკრაინაში საფრანგეთის საგანგებო და სრულუფლებიან ელჩთან, ჟაკ ფორთან შეხვედრაზე

ნოვნიკებს რატომ უნდა ჰქონდეთ საკუთრებაში მილიარდობით აშშ დოლარის ღირებულების ავტოფარეხები ყველაზე ძვირად ღირებული მარკის ავტომობილებით?

იმ დროს ახლო მეგობრობა მაკავშირებდა ევროპის ერთ-ერთი მდიდარი ქვეყნის, იტალიის, ელჩთან, რომელიც ძველი ორადგილიანი „ფიატის“ მარკის ავტომობილით დადიოდა. ეს მაგალითი პარლამენტში მოვიყვანე... და ვუთხარი: განა, შეიძლება ჩვენი ელჩები და მინისტრთა კაბინეტის ყველა ჩინოვნიკი, მთელ მსოფლიოში ახალი და ძვირფასი „მერსედესის“ მარკის ავტომობილით დადიოდნენ, როცა მისი ხალხი შიმშილობს-მეთქი?

მოვითხოვდი ინსპექტირების ორგანოების უფლება-მოსილების გაუქმებას არასასამართლოს გზით საბანკო ანგარიშებიდან მენარმეების თანხების ჩამონერასთან დაკავშირებით! რა იყო ამაში სასაცულო?! შენ როგორ გგონია, მკითხველო... ვერც ერთი ჩემ მიერ წარმოდგენილი



*პასკალ მანუინისთან ერთად, კიევის საქალაქო სამმართველოს ხელმძღვანელებისა და ევროსაბჭოს ადგილობრივი და რეგიონალური სამმართველოების კონგრესის ევროპულ ექსპერტებთან შეხვედრაზე. 2012 წლის მაისი*

კანონი ვერ გავიტანე, მაგრამ იყო თუ არა ეს ტოტალური დამარცხება? რალა თქმა უნდა, არა!

ეს იყო ჩემი მორიგი გამარჯვება უკრაინაში, რადგან ყველა ჩემი გამოსვლა, პირდაპირ ეთერში, პარლამენტის ტელეარხით გადაიცემოდა და მომავალი „ამომრჩევლები“ იზრდებოდნენ ჩემს იდეებზე: დემოკრატიის ფასეულობებზე, ადამიანის ბუნებრივ უფლებებზე, პრივატიზაციასა და სახელმწიფო ეკონომიკის ქურდულ არსზე, მოსამართლეების და შერიფების არჩევითობაზე (თაღლითი უბნის რწმუნებულების ნაცვლად) და ა.შ.

გამოსვლების ბოლოს, რომლებიც კარგად დაამახსოვრდა ჩემს ამომრჩევლებსა და უკრაინის მოქალაქეებს, ყოველთვის ვთხოვდი (ვინაიდან პირდაპირ ეთერში ვიყავი) ყველას, ვინც კი მისმენდა, აუცილებლად დაერეკა საკუთარი მშობლებისათვის და ეს უკრაინაში ფურორს ახდენდა!



*დეპუტატებისთვის განკუთვნილ ტრიბუნაზე... „არ დაგავიწყდეთ მშობლებთან დარეკვა“ – ჩემს გამოსვლას ყოველთვის ასე ვამთავრებდი, ამ მონოდებით პარლამენტში მსხდომ დეპუტატებს მივმართავდი ხოლმე! – რამე კარგს მაინც გააკეთებთ-მეთქი...*

ჩემი გამოსვლები განსაკუთრებით აღიზიანებდა კომუნისტურ ფრაქციას, რომლის უმეტესობას პენსიონერები და ჭკუიდან გადასული მოხუცები შეადგენდნენ. ერთხელ, ჩემი მორიგი სიტყვით გამოსვლის დროს, შევნიშნე, რომ ჩუმ-ჩუმად მიახლოვდებოდა ერთი ძალიან მოხუცი „ძველი კომუნისტი“, რომელიც აპირებდა ტრიბუნიდან ჩემს ჩამოგდებას. მე მოსაგერიებლად მოვემზადე და უეცრად მას მობილურმა დაურეკა... მთელი დარბაზი „ახარხარდა“, რასაც მოჰყვა დამსწრეთა რეპლიკები ბურჟუაზიის მიმართ ამ შეურიგებელი კომუნისტის მისამართით: „დედა გირეკავს!!! დღეს, ეტყობა, დაგავიწყდა მასთან დარეკვა!“

ხუმრობა იქით იყოს და, ჩემი გამოსვლების დროს, დარბაზი სავსე იყო პარლამენტარებით, რომლებიც ყოველთვის სუნთქვაშეკრულნი მისმენდნენ. მინდა გითხრათ, რომ



სხვა დეპუტატები და ფრაქციის ლიდერებიც კი, ასეთი ავტორიტეტით არ სარგებლობდნენ. ჩვეულებრივ, დარბაზში არავინ არავის უსმენდა – ყველა თავისი საქმით იყო დაკავებული.

და აი, მთავარი პრობლემებიც დამენყო... უნდა ითქვას, რომ ხელისუფლებას შევეჯახე! არჩევნები ახლოვდებოდა, ქვეყნის პრეზიდენტს (მაშინ კი პრეზიდენტი იყო კუჩმა) სჭირდებოდა ყველა პარტიის ხმა, რათა პრეზიდენტის სავარძელი მეორე ვადით დაეკავებინა...

რაც შეეხება ჩემს დამოკიდებულებას უკრაინის პრეზიდენტებისა და მათ მიერ საკუთარი ქვეყნისათვის გაკეთებული ცუდი ან კარგი საქმეებისადმი... თავიდანვე უნდა მოგახსენოთ, რომ დღეს მე უარს ვამბობ ამჟამინდელი პრეზიდენტის მოღვაწეობის შეფასებაზე, რადგან ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში არ მიცხოვრია უკრაინაში და არასაკმარისად ვადევნებ თვალს და არც უშუალო მონაწილეობას ვიღებ იქ მიმდინარე პოლიტიკურ მოვლენებში.

ასე რომ... პრეზიდენტების შესახებ.

პირველი ადამიანი, რომელიც დამოუკიდებელ უკრაინას მართავდა, უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარე ვლადიმერ ივაშკო იყო. მაშინ პრეზიდენტის თანამდებობა არ არსებობდა, ისევე, როგორც თავად კონსტიტუცია.

ივაშკოს ეს თანამდებობა ცოტა ხანს ეკავა, მაგრამ თავი წესიერებით დამამახსოვრა. არ მახსენდება რაიმე ფირმა, ბიზნესი ან ნათესავი, რომელსაც ის ლობირებდა. არ იპარავდა და, ჩემი აზრით, საერთოდ მცირედი რამ თუ აინტერესებდა უკრაინაში. არ იცოდა, რა ეკეთებინა ამ უეცრად სუვერენულ სახელმწიფოდ ქცეულ უკრაინაში. მას ეს კარგად ესმოდა, ამიტომაც მიიღო კიდევ გადაწყვეტილება და გორბაჩოვთან წავიდა პირველ მოადგილედ.

უკრაინის ყველა დანარჩენი პრეზიდენტი მხოლოდ თავიდან იყო კონსტრუქციულად განწყობილი, ხოლო შემდეგ უკვე ექცეოდა გარემოს გავლენის ქვეშ და თანდათანობით გადადიოდა ბიუროკრატიასა და ქურდობაზე. არც ერთმა მათგანმა (უკლებლივ) არ იცოდა, რა უნდა ეკეთებინა ხელისუფლებაში, გარდა იმისა, რომ მოეგვარებინა საკუთარი პრობლემები. ქვეყნის ინტერესები კი, განსაკუთრებით მმართველობის ბოლო ეტაპზე, მათთვის არავითარ ღირებულებას აღარ წარმოადგენდა.

კრავჩუკი აღმოჩნდა ყველაზე წარუმატებელი მმართველი, სრულ დაბნეულობაში მყოფმა ნებაყოფლობით ჩააბარა ხელისუფლება ქვეყნის პრემიერ-მინისტრს, კუჩმას. საკანონმდებლო ხელისუფლების ამ უპრეცედენტო და ნებაყოფლობითმა გადაცემამ აღმასრულებელი ხელისუფლებისთვის კრავჩუკს სახელი გაუთქვა. ასეთი მაგალითი მსოფლიოს ჯერ არ ახსოვდა, რომ პარლამენტს უარი ეთქვა ხელისუფლებაზე და თვითლიკვიდაცია გამოეცხადებინა...

კუჩმას, რომელიც ხელისუფლებაში მოსვლამდე, დნეპროპეტროვსკის უმსხვილესი სამხედრო ქარხნის პარტიული კომიტეტის პირველი მდივანი იყო, ასევე წარმოდგენა არ ჰქონდა, როგორ უნდა ემართა უკრაინის ეკონომიკა. სამაგიეროდ, მას შეეძლო ლამაზად და დამაჯერებლად ესაუბრა საკუთარ ღირსებებზე. როგორც ყოფილ თანამდებობის პირს, მსხვილ მეურნეს, რა თქმა უნდა, შეეძლო, ყველა შესაძლო ტერმინის გამოყენებით გაეკრიტიკებინა ხელისუფლება, ერთი ეს იყო, რომ ცოცხით და ფინლით ხელში არ გამოდიოდა სცენაზე, თორემ პოპულისტურ კრიტიკაში ბადალი არ ჰყავდა!.. თუმცა თავისი ბუნებით ის ტიპური, „წითელი“ დირექტორი იყო, რომელსაც კრიტიკის უნარი კი ჰქონდა, მაგრამ არაფრის შენება არ შეეძლო.

მან კარგად იცოდა მხოლოდ საბჭოთა, სოციალისტური ეკონომიკა, მაგრამ წარმოდგენა არ ჰქონდა საბაზრო ეკონომიკაზე და, ფაქტობრივად, ქვეყანაში დემოკრატიისა და ეკონომიკური პროგრესის ოპონენტად გამოდიოდა. თუმცა კუჩმას ეშმაკობა ნებისმიერ ილუზიონისტს შეშურდებოდა.

თამაშობდა რა ეროვნულ-დემოკრატიულ პუბლიკაზე – ქვეყნის ოპოზიციაზე, მან, თავის მხრივ, ყველა ეკონომიკური საკითხის გადანყვეტა მიანდო თეორეტიკოს-პატრიოტებს – ვიქტორ პინზენიკს და სერგეი ტერეხინს. პარლამენტში ჩემს გამოსვლებში, პინზენიკს და ტერეხინს „ეკონომიკურ ტერორისტებად“ მოვიხსენიებდი. მათ, ვისაც ეკონომიკაში საკუთარი თავი „წინასწარმეტყველება-დაც“ კი მიაჩნდათ, მიუხედავად იმისა, რომ ცხოვრებაში არასოდეს არც ერთი სამუშაო ადგილიც კი არ შეუქმნიათ და მხოლოდ სოციალიზმის ეპოქის წარმატებული სწავლულები იყვნენ, მიიღეს რამდენიმე კანონი-დეკრეტი, რომლებიც დღემდე პრობლემას უქმნის უკრაინაში ჯანსაღი ეკონომიკის მშენებლობას. მართო პინზენიკის კანონი – დღე უკუგების ძალის შესახებ, რად ღირს.

წარმოიდგინეთ, რა მოიმოქმედა ამ კანონმა:

1. დაარღვია კონსტიტუციის ფუნდამენტური პრინციპი კანონზე უკუგების ძალის მინიჭების შეუძლებლობის შესახებ, რომელიც არღვევს კონკრეტული სამეურნეო სუბიექტის ინტერესებს.

2. ყველა მენარმე, ვისაც კი ახსოვს, როგორ ხდებოდა ამ კანონის იმპლემენტაცია, დამიდასტურებს, რომ პინზენიკმა, აღნიშნული დეკრეტის მიღებით, ანუ კალმის ერთი მოსმით, უკრაინის მილიონობით მენარმე კანონის უხემ დამრღვევებად გადააქცია.

მაგალითად, დეკრეტის მიღებამდე, ანგარიშზე მქონდა რამდენიმე მილიონი, დეკრეტის მიხედვით კი, ამ თანხი-

დან მე უნდა გადამეხადა გადასახადი დამატებით ღირებულების გადასახადზე (დღგ), ნახევარი წლის წინ.

მაგრამ ფული ხომ უკვე წარმოებაში იყო დახარჯული... და როდესაც დავითვალე, აღმოჩნდა, რომ სისხლის სამართლის დამნაშავე ვიყავი, რადგან ამ კანონის მიხედვით, ადრევე ვიყავი გაკოტრებული, ანუ ნახევარი წლით ადრე, სანამ კანონის შესახებ შევიტყობდი.

გვიშველეთ, მაგრამ ვისთვის უნდა გვეთხოვა შველა? საკონსტიტუციო სასამართლო ჯერ არ არსებობდა... ხოლო მაშინ სასამართლოებსა და მოსამართლეებს (ისევე როგორც დღეს) ხელისუფლების ისე ეშინოდათ, როგორც ეშმაკს – საკმევლის, რადგან თუ დაინწყებდნენ ვინმეს კონსტიტუციური უფლების დაცვას, ზემოდან „სანქციების“ გარეშე, მათზე განხორციელდებოდა ზეწოლა ორგანოების მხრიდან. ეს კი ხელს შეუშლიდა მათ, მშვიდად, მაგრამ ჩუმად აეღოთ ქრთამი, და ისე, რომ, ღმერთმა ნუ ქნას და, ხელისუფლების სტრუქტურების წინააღმდეგ წასულიყვნენ!

კუჩმას გუნდის მავნებლობის მხოლოდ ერთი მაგალითი მოვიყვანე, მაგრამ სინამდვილეში, ბევრი ასეთი შემთხვევა იყო. რად ღირს მარტო „ვალუტის რეგულირების შესახებ“ დადგენილება. ასობით სასამართლო დღემდე არკვევს დავებს საგადასახადო ადმინისტრაციასა და გადასახადების გადამხდელებს შორის, ისევე როგორც უკრაინის ეროვნულ ბანკსა და დანარჩენ ბანკებს შორის.

კუჩმამ მარტივად მოუგო კრავჩუკს არჩევნები, რადგან ამ უკანასკნელს ისე ეშინოდა ხელისუფლების, როგორც ეშმაკს – საკმევლის და ფაქტობრივად, მან სამარცხვინოდ დატოვა სახელისუფლებო ოლიმპი, ვერ მოასწრო რაიმე მნიშვნელოვანი გაეკეთებინა, რითაც შევიდოდა ქვეყნის ისტორიაში.

### ვიქტორ იუშჩენკო

და აი, მაიდანის და ასობით ათასი ადამიანი, რომლებიც ცვლილებებს ითხოვენ და კატეგორიულად არ სურთ იანუკოვიჩი ქვეყნის სათავეში. მას შემდეგ აღარასოდეს მინახავს ამდენი კეთილი და კონსტრუქციულად განწყობილი ადამიანი, ერთად შეკრებილი, და ალბათ ველარც ვნახავ. ეს ისეთი რამ იყო – ძალიან პოზიტიური და შთამბეჭდავი სანახაობა. მე ვამაყობდი ჩემი ქვეყნით და ხალხით, რომელთა ნაწილიც ვიყავი. ღმერთო, რა დიდებული ხარ, რომ შენი სასწაულით შეგიძლია მრავალრიცხოვანი, ერთმანეთისთვის უცხო ადამიანი თითქმის სისხლით მონათესავე ძმებად აქციო! ვერც თოვლი, ვერც ქარი და წვიმა – ვერაფერი შეაჩერებდა უბრალო ადამიანების ამ გულმხურვალე მისწრაფებას დემოკრატიისკენ. როგორ გვიყვარდა ერთმანეთი და როგორი სიხარულით ველოდით მომავალ ცვლილებებს.



ვიქტორ ანდრეის ძე იუშჩენკოსთან ერთად

იუშჩენკო, იუშჩენკო, იუშჩენკო! ის წაიყვანს ქვეყანას ევროპისაკენ, მოაშორებს ხელისუფლებიდან ბანდიტებსა და ოლიგარქებს, აღადგენს სამართლიან მართლმსაჯულებას და სასამართლოს, მოგვაშორებს უგულო ჩინოვნიკებს, დააახლოებს უკრაინას ევროპასთან და ჩამოაცილებს მას ტოტალიტარული რუსეთისაგან. ვინ და რას ფიქრობდა მაიდანზე გამართულ ასიათასიან მიტინგებზე, ჩემთვის ძნელი წარმოსადგენია. მაგრამ ლიდერი ყველას ატყვევებდა – უბრალო, ხალხის წიაღიდან გამოსული კაცი, რომლის ხელებსაც პურის გარდა არაფერი სჭერიათ!

და აი, ის უკვე პრეზიდენტია და ჩემი პირველი შეხვედრა მასთან.

არჩევნების დასრულებისთანავე, მივედი იუშჩენკოს შტაბში. კართან მისი შეშინებული მეუღლე იდგა, მისაღებში კი – ბიზნესმენი ალექსანდრე ტრეტიაკოვი. იუშჩენკომ რატომღაც პირველი მე მიმიღო. თავის წინ მაგიდასთან დამსვა და დაიწყო მისი მომავალი აპარატისა და მინისტრების სიის კითხვა. მე ვუსმენდი... კომენტარები არ მქონდა, რადგან ამ სიაში უმეტესობა ჩემთვის უცნობი ადამიანი იყო.

მხოლოდ გვიან მივხვდი, რომ ამ სიის ნაკითხვით, ვიქტორ ანდრეევიჩი, თითქოსდა, ერთ-ერთ მაღალ თანამდებობას მთავაზობდა.

მაგრამ მე თანამდებობები კატეგორიულად არ მაინტერესებდა, რამაც, ეტყობოდა, ის ძალიან გაანაწყენა. ჩემ შემდეგ შევიდა ალექსანდრე ტრეტიაკოვი, რომელიც შემდგომ პრეზიდენტის ადმინისტრაციაში დაინიშნა პირველ თანაშემწედ.

ყველაფერი, რაც შემდეგ მოხდა, ყველასთვის კარგადაა ცნობილი...

ვიტყვი მხოლოდ იმას, რომ სხვა პრეზიდენტებისაგან განსხვავებით, იუშჩენკოს დროს, მისი მმართველობის მეორე წლიდანვე, ჯერ ნელა-ნელა, მერე კი ყველამ ერთბაშად, „მთელი ძალით“ დაიწყო ქურდობა. მაგრამ პრეზიდენტს ამისთვის აქტიურად ხელი არ შეუშლია...

რადგან გამაჩნია პრეტენზია რალაც ობიექტურობაზე, აუცილებლად უნდა აღვნიშნო ისიც, რომ იუშჩენკოსთვის „მაიდანს“ ტყუილად არ ჩაუვლია და მმართველობის პირველ წელს ის ძალიანაც სალად აზროვნებდა და სწორი მიმართულებითაც ზრდიდა მინისტრთა კაბინეტს, რომელსაც იმხანად იულია ტიმოშენკო ხელმძღვანელობდა.

შემდგომ კი, პოლიტიკური გარჩევებისა და მინისტრთა კაბინეტში „თოკის გადაქაჩვამ“, ხელისუფლებაში იანუკოვიჩი მოიყვანა, რომელმაც ტიმოშენკოს ადგილი დაიკავა; ყველაფერი შეიცვალა სრული სტაგნაციითა და ოლიგარქიული ჯგუფების სწრაფი ფორმირებით!

შორიდან ყურადღებით ვაკვირდებოდი, როგორ ნელ-ნელა, მაგრამ უწყევად გარდაიქმნებოდა იუშჩენკო პატრიოტიდან მებრძოლ ნაციონალისტად. დეპუტატებისათვის მასთან შეხვედრა უკვე შეუძლებელი გახდა. ის საჯარო შეხვედრებზეც კი, ხუთი-ექვსი საათით „ახერხებდა“ დავგიანებას, რის გამოც მასობრივი საინფორმაციო საშუალებები სასაცილოდ იგდებდნენ, ოპონენტები კი აკრიტიკებდნენ.

იუშჩენკო საათობით საუბრობდა, ძირითადად უკრაინელ მწერლებთან, მეფუტკრეებთან, ბანდურისტებთან და ა.შ. იუშჩენკო საკუთარი მმართველობის მიწურულს მთლიანად ჩამოშორდა ქვეყნის პრობლემებს და დაიწყო არაპრეზიდენტული, ანუ ჩვეულებრივი ცხოვრება, რომელიც მისთვისაც ისეთივე გაუგებარი იყო, როგორიც მისი-

ვე ხალხისთვის, რომელმაც იგი ხელისუფლებაში მოიყვანა. პრეზიდენტ იუშჩენკოს სისუსტეს, ჩემი აზრით, განაპირობებდა არა მხოლოდ მისი ხასიათის სირბილე, არამედ იმ დროს მოქმედი კონსტიტუციაც, რომელიც მინისტრთა კაბინეტს საშუალებას აძლევდა, რომ პრეზიდენტს არ დამორჩილებოდა.

ახლა ცოტაოდენი ირონია, რომ შენ, ჩემო მკითხველო, ოდნავ ამოისუნთქო... და ხელისუფლებაზე, ძლიერთა ამა ქვეყნისაზე, რისხვა ცოტა დაიცხრო...

იუშჩენკოს დროს, პირველად მომინია უკრაინის მაღალჩინოსნებისთვის (მაგრამ არა ჩემთვის) ძალიან მნიშვნელოვან რიტუალში – მორიგი ვიზიტის შემდეგ პრეზიდენტის აეროპორტში დახვედრა-გაცილებაში – მონაწილეობის მიღებამ.

ეს ასე ხდებოდა: პრეზიდენტი აცხადებდა, რომ ამა და ამ რიცხვში მიფრინავდა ამა და ამ ქვეყანაში ან უკრაინის რომელიმე ოლქში ოფიციალურ ღონისძიებაზე. საპრეზიდენტო ადმინისტრაციაში არსებობდა იმ სახელმწიფო მოხელეების სავალდებულო ჩამონათვალი, რომლებსაც უნდა გაეცილებინათ პრეზიდენტი (სხვათა შორის, ისევე, როგორც იანუკოვიჩის დროს).

გამცილებელთა სია შემდეგნაირად გამოიყურებოდა: ძალოვანი მინისტრები, უკრაინის ეროვნული უშიშროებისა და თავდაცვის საბჭოს ხელმძღვანელი, დაზვერვის უფროსი, გენერალური პროკურორი, პრეზიდენტის ადმინისტრაციის ხელმძღვანელი და კიევის მერი. იყო უამრავი ადამიანი, ვისაც ამ სიაში მოხვედრა სურდა, მაგრამ ტრადიციებს მუდმივად იცავდნენ – მხოლოდ ეს თანამდებობის პირები და სხვა არავინ. ამაზე გადანყვეტილებას, მხოლოდ პრეზიდენტი იღებდა. გაფრენა ცხადდებოდა დილის



7 ან 8 საათზე, დახვედრა კი გვიან სალამოს, იმავე ან მეორე დღეს. მაგრამ იუშჩენკოს (სხვათა შორის, იანუკოვიჩისგან განსხვავებით), შეეძლო ერთი-ორი საათით დაგვიანება.

და აი, ქვეყნის ეს „მთავარი საძმო“, რომელიც ესკორტთან ერთად, დიდი ხნით კეტავდა გზებს კიევის მთავარ ავტომაგისტრალზე (რის გამოც, მას გამუდმებით წყევლიდნენ უბრალო მძღოლები), ერთ ხაზზე დაწყობილი ელოდებოდა პრეზიდენტს, წვიმაში, თოვლში, სიცივესა თუ სიცხეში. ეს ყველაფერი ხდებოდა მხოლოდ პრეზიდენტის ხელის ჩამორთმევისთვის ან ერთი-ორი სიტყვის სათქმელად. თუ მონვეულთა სიაში ვინმე არ აღმოჩნდებოდა, ეს უკვე მისი კარიერის დასასრულს ნიშნავდა.

ამ სიიდან ყოველი ადამიანი მოუთმენლად ელოდა – მიიწვევდნენ თუ არ მიიწვევდნენ... მე კი, არჩეულ მერს, რაში მჭირდებოდა ეს ყოველივე? მე ხომ ვერავინ მომხსნიდა... ჰოდა, მეც აღმფოთებას ვერ ვმაღავდი, – ამომიღეთ სიიდან, არ მინდა ნახევარი დღე აეროპორტში გავატარო, უამრავი საქმე მაქვს-მეთქი.

სასაცილო ვარ არა, მკითხველო? ერთი სიტყვით „კოსმოსი“...

იმითაც ვიყავი აღმფოთებული, რომ იძულებული ვხდებოდით, დავლოდებოდით თვითმფრინავის აფრენასა და დაშვებას და თითქმის ნახევარი საათი ხელი უნდა გვექნია! ერთხელ ამასთან დაკავშირებით, ვუთხარი კიდეც იუშჩენკოს, – „ხელის ქნევა რა უბედურებაა, ისევე ვიქცევით როგორც საბჭოთა კავშირის დროს. კიდეც კარგი, რომ ტურებში არ ვკოცნით ერთმანეთს, როგორც ეს ლეონიდ ილიას ძე ბრეჟნევს უყვარდა“...

სხვათა შორის, ბრეჟნევზე კარგი ანეკდოტი ვიცი. საფრანგეთის პრეზიდენტ მიტერანის გაცილებისას, აერო-

პორტში ისინი დიდხანს კოცნიდნენ ერთმანეთს. და აი, მიტერანი გაემართა თვითმფრინავისკენ, ჩაფიქრებული ბრეჟნევი კი ხელს უქნევს, თანაც ძალიან ენერგიულად. მიტერანი ტრაპზე ადის, ბრეჟნევი არ ჩერდება, მიტერანი შევიდა სალონში, ბრეჟნევი კვლავ აგრძელებს ხელის ქნევას, თვითმფრინავი დიდი ხანია გაფრინდა, მაგრამ ბრეჟნევი მაინც უქნევს და უქნევს ხელს... თანაშემწე ეკითხება მას:

– რატომ უქნევთ ხელს, ლეონიდ ილიჩ, თვითმფრინავი ხომ დიდი ხანია გაფრინდა?

ის კი პასუხობს:

– როგორც დიპლომატი, მიტერანი, რა თქმა უნდა, ნაგავია, სამაგიეროდ, როგორი კოცნა იცის!

### ვიქტორ იანუკოვიჩი

უკრაინის პრეზიდენტებს შორის ალბათ იანუკოვიჩი ყველაზე საინტერესო პერსონაჟია, რომელთანაც ხშირად მიწევდა შეხვედრა და რომლის შესახებ მე უფრო მეტი რამ ვიცი, ვიდრე რომელიმე სხვა პოლიტიკოსმა...

მინდა გიამბოთ მასზე, როგორც უბრალოდ ადამიანზე... იანუკოვიჩს პირველად, დღეს უკვე შორეულ 1995 წელს შეხვდი.

კუჩმამ ბიზნესმენები და მსხვილი ჩინოვნიკები მიგვინვია ვაშინგტონსა და ნიუ-იორკში გასამგზავრებლად, სადაც ბილ კლინტონთან შეხვედრა და გაერთიანებული ერების ორგანიზაციაში მისი გამოსვლა იყო დაგეგმილი.

ვაშინგტონში თეთრი სახლიდან 400 მეტრში მდებარე სასტუმრო „ჰეი-ადამსში“ მოგვათავსეს, სადაც ტრადიციულად ორი თვის განმავლობაში ცხოვრობენ აშშ-ის პრეზიდენტები, თეთრი სახლის რეზიდენციის დაკავებამდე...

კუჩმა აშშ-ის პრეზიდენტს პირისპირ შეხვდა. მე და ჩვენი ჯგუფის სხვა წევრებს მასთან შეხვედრის პატივი არ გვქონია, მაგრამ შეხვედრის ცერემონია კარგად დამამახსოვრდა – მწვანე მინდორზე კლინტონმა და კუჩმამ ჩამოუარეს დამსწრე საზოგადოებას, რომელთა შორისაც იყვნენ ათასობით სკოლის მოსწავლე, სტუდენტი, უბრალოდ მათურებლები და, რა თქმა



ვიქტორ ფიოდორის ძე  
იანუკოვიჩი

უნდა, მასმედიის მრავალი წარმომადგენელიც... ალბათ, ეს „გასეირნება“ უნდა ყოფილიყო დადასტურება ჩვენს ქვეყნებს შორის ახლო ურთიერთობებისა! თუმცა, ზუსტად არც ვიცი...

სხვათა შორის, თეთრ სახლთან ვიხილე საგაზეთო ფოტოგრაფიის „უმაღლესი კლასი“... ჩემ გვერდით აღმოჩნდა ფოტოგრაფი ქალბატონი, რომელმაც ჩემი თანდასწრებით მოახერხა ასობით კადრის გადაღება მაშინდელი „ფირიანი“ ფოტოაპარატით.

ფოტოაპარატის სათადარიგო ფირები ტანსაცმელში ჰქონდა ჩალაგებული, ერთი კი კბილებით ეჭირა. ასე რომ, გადაღების უმაღლესი კლასია – როდესაც თქვენ ბრმად იღებთ ასობით სურათს, რომელმაც შემდეგ უნდა ასახოს გადასაღები პერსონაჟის ყოველი მოძრაობა, გამოხედვა, მიმიკა – ეს მთელი ცხოვრების მანძილზე მემასსოვრება.

მეც მქონდა ფოტოაპარატი („მილნიცა“), მაგრამ ფოტოები სადღაც დამეკარგა, შესაძლოა, ოდესმე ვიპოვო კიდევ.

ამ შეხვედრის შემდეგ, ყველანი შევიკრიბეთ და მხიარულად აღვნიშნეთ საღამო, შემდეგ კი დავიფანტეთ ვაშინგტონში, თითოეული – ჩვენი ინტერესის მიხედვით.

შემთხვევით აღმოვჩნდი დონეცკელი ზორბა ყმანვილის გვერდით, როგორც შემდეგ გაირკვა, ეს იანუკოვიჩი იყო, რომელიც ბანკირ სერგეი ბურიაკს მიჰყვებოდა. ამ დროს ჩვენ ჩავუარეთ ინტიმსალონს, სადაც ინვედენენ გამვლელებს სტრიპტიზის საყურებლად... დიდი წითელი ფარნის ქვეშ იდგა უზარმაზარი აფროამერიკელი და ენერგიულად ეპატიჟებოდა მსურველებს „ცხელ გოგონებთან“ გასართობად. უეცრად მკლავში ხელი გამიყარა „ზორბა კაცმა“, რომელიც გამეცნო როგორც ვიქტორ იანუკოვიჩი, დო-



უკრაინაში აშშ-ის საგანგებო და სრულუფლებიან ელჩთან, უილიამ ტვილორთან ერთად

ნეცკის ოლქის გუბერნატორის მოადგილე და ენერჯიულად მიმიპატიყა სტრიპტიზბარში. მე ასევე ენერჯიულად ვიუარე და წამოვედი... მეტად იანუკოვიჩი ვაშინგტონში ყოფნისას აღარ მინახავს.

სხვათა შორის, ვაშინგტონში ძალიან არასასიამოვნო და სასაცილო ამბავი შემემთხვა, რომელიც შეიძლებოდა, ჩემთვის ძალიან ტრაგიკულადაც დასრულებულიყო! რათა ცოტათი მაინც შევამსუბუქო ჩემი პოლიტიკური მოგონებები, რითაც ალბათ დავლალე კიდეც ჩემი მკითხველი, ამასაც ვიამბობთ.

ყოველ დილით, თითქმის უკვე ორმოცდაათი წელიწადია, დილაობით ათკილომეტრიან დისტანციაზე დავრბივარ... ნოემბრის მინურული იყო, ყინავდა, მაგრამ არ თოვდა... როგორც უკვე გითხარით, არასოდეს ვაცდენდი დილის ვარჯიშს და არც ახლა დამირღვევია ტრადიცია და 38<sup>0</sup>-იანი ტემპერატურით, სასტუმროდან ქალაქში გავედი.



*თეთრი სახლი – აშშ-ის პრეზიდენტის რეზიდენცია, ვაშინგტონი*

ჩაფურბინე თეთრ სახლს, ძეგლს, რომელზეც თავს იწონებდა ცხენზე ამხედრებული (იქვე ზარბაზანიც იდგა) აშშ-ის ერთ-ერთი ყოფილი პრეზიდენტი და გეზი ავიღე კაპიტოლიუმისკენ – გრანდიოზული თეთრი ნაგებობისკენ, რომელიც გარშემორტყმული იყო ისეთივე უზარმაზარი თეთრი სვეტებით; ეს შენობა უკრაინელებს, ჩვეულებრივ, თეთრი სახლი ჰგონიათ. სინამდვილეში, კაპიტოლიუმში კანონმდებლები სხედან, იქვეა საჯარო ბიბლიოთეკაც. საკუთრივ თეთრი სახლი კი, სადაც პრეზიდენტობის მთელი პერიოდის განმავლობაში აშშ-ის პრეზიდენტის ოჯახი ცხოვრობს, სამჯერ ნაკლები ზომისაა ნებისმიერი მსხვილი ოლიგარქის საცხოვრებელზე კონჩა-ზასპაში. აი, რას ნიშნავს ხალხის ფულის მომჭირნედ ხარჯვა.

ვვარაუდობდი, რომ არ გამიჭირდებოდა უკან დასაბრუნებელი გზის გაგნება თუ გეზს პრეზიდენტის ძეგლისაკენ ავიღებდი. კაპიტოლიუმს გარშემო შემოვფურბინე, ყველაფერი დავათვალიერე და სასტუმროსკენ გავემართე.

ასე რომ, მივრბივარ უკან, ჩაფურბინე ძეგლს და მოულოდნელად, ცოტა მოშორებით, ვხედავ ათეულობით პრეზიდენტის ძეგლს ცხენითურთ და მის გარეშეც, ხმლითაც, ზარბაზნითაც და მათ გარეშეც. მივხვდი, რომ ხათაბალას გადავეკიდე. ტანზე მხოლოდ თხელი სპორტული კოსტიუმი მეცვა, სულ ოფლიანი ვიყავი და არც სიცხე მინევდა ქვევით. ინგლისური, ისევე როგორც სხვა უცხო ენები, საერთოდ არ ვიცოდი...

უკვე მოგვიანებით შევიტყვე, რომ ვაშინგტონში, თითქმის ყველა ყოფილ პრეზიდენტს ძეგლს უდგამენ. პრეზიდენტთან ერთად ძეგლზე გამოსახულია ის სიმბოლიკაც, რომელიც ასახავს ამ მაღალ თანამდებობაზე მის მიერ მიღწეულ წარმატებებს, ასევე ამუნიციას, რომელსაც იგი იყენებდა თავისი კადენციის დროს: ვინ ცხენზე იყო ამხედრებული, ვის წიგნი ეჭირა, ვინ ზარბაზნთან იდგა და ა.შ.

ამასობაში, თითქმის 15 კილომეტრი გავირბინე. არც ვიცოდი, გამვლელებისთვის ინგლისურად როგორ მეკითხა,



კაპიტოლიუმი – აშშ-ის კონგრესის შენობა, ვაშინგტონი

სად იყო სასტუმრო, და ყველაზე უარესი... ნერვიულობისგან, რომ ფილტვების ანთებას ავიკიდებდი, სასტუმროს სახელიც კი დამავიწყდა... რა უნდა მექნა? გამოუვალ მდგომარეობაში აღმოვჩნდი: გაჩერება არ შემეძლო, რადგან ოფლი ღვარად ჩამომდიოდა და მაშინვე ერთიანად გავიყინებოდი, აღარც სირბილის თავი მქონდა.

უცაბედად გამახსენდა მამაცი და ამავდროულად გულისხმიერი პოლიცია ამერიკული ფილმებიდან. ამ დროს გზაზე მომავალი პოლიციის მანქანაც დავინახე... მაშინვე გადავირბინე შუაგულ ტრასაზე, ხელები გავშალე და ჟესტიკულაციით ვანიშნე, გაჩერებულიყო...

მაშინვე შევნიშნე, რომ პოლიციელი ჩემთან შეხვედრით მაინცდამაინც აღფრთოვანებული არ იყო, თანაც შეშინდა კიდევ! მე ხომ გიჟივით ვიდექი მის წინ შუა გზაზე ხელებგამლილი, ოფლში გახვითქული, თხელი სპორტული ტანსაცმლით ქარსა და ყინვაში...



ევროპის საკითხებში აშშ-ის სახელმწიფო მდივნის მოადგილე დევიდ კრეიმერთან ერთად. 2006 წლის ოქტომბერი





*აშშ-ის ვიცე-პრეზიდენტ რიჩარდ (დიკ) ჩეინთან ერთად*

პოლიციელმა მანქანა ჩემგან დაახლოებით ათ მეტრში გააჩერა, სწრაფად დახურა საქარე მინა და მაშინვე დაინწყო რაციით სადღაც რეკვა. შემდეგ ამოიღო პისტოლეტი და ნელა-ნელა მომიახლოვდა. მე, ისევ გზაზე მდგომმა, რადგან მივხვდი, რომ პოლიციელი მხოლოდ იმას ელოდებოდა, როგორ „დაელნია“ ჩემგან თავი, ჟესტებით მივახვედრე, ფანჯარა ჩამოენია და რაც კი ინგლისური სიტყვები ვიცოდი, ყველა ვუთხარი...

ვანიშნებდი საკუთარ თავზე და შემდეგ სიტყვებს ვლულულულებდი, – „პარლამენტიშენ იზ უკრეინ... კუჩმა, კლინტონ, ოფიცეიშენ დელეგეიშენ“... მან თანხმობის ნიშნად თავი დამიქნია და მაშინ მე ვუთხარი, – „ქვესჩენ ჰოტელ“. პოლიციელი ოდნავ დაფიქრდა და მითხრა, – „ჰეი-ადამს“. მე სიხარულისაგან შევხტი და გზიდან გადავედი, მეგონა, სასტუმრომდე მიმიყვანდა, მაგრამ მან უტიფრად „გაზს“ ფეხი დააჭირა და მოკურცხლა. მე კი დავრჩი გზაზე, თითქმის უკვე გაყინული! პირველივე შემხვედრი ტაქსი გავაჩერე და ვუთხარი

– „ჰოტელ ჰეი-ადამს“! ტაქსის მძღოლი შემობრუნდა ჩემკენ და შემათვალისწინებდა, „სიფათის“ მოყვანილობის მიხედვით თუ ვიმსჯელებდით, ეს იყო 150 კგ-მდე წონის აფროამერიკელი!

თავში უეცრად საშინელმა აზრმა გამიელვა, როგორღა უნდა გადავუხადო, როცა ჯიბეში კაპიკიც არ მიდევს. გზაში საცოდავად ვლულულულებდი, თან ჯიბეზე ვაჩვენებდი: „მანი ინ რუმ“... ტაქსის მძღოლი კვლავ მომიტრიალდა, შეათვალისწინებდა ჩემი „მანანალას“ მსგავსი გარეგნობა და აშკარად ანერვიულდა...

ის იყო, წარმოვიდგინე სურათი, როგორ „გამოაქვთ“ აღმასკომიდან ილფისა და პეტროვის ერთ-ერთი გმირი (პანიკოსკი) და აგდებენ ასფალტზე, როდესაც უეცრად ქუჩაში, ჩვენი გუნდის ერთ-ერთი წევრი, განათლების მინისტრი დავინახე. ფანჯარა ჩამოვინე და ხმამაღლა დავინწყე მისი მოხმობა საშველად.

ამ კეთილმა ადამიანმა ხუთი დოლარი მომცა, ტაქსის მრიცხველმა კი ერთი დოლარი „დანერა“. მე ხურდაზე ამაყად უარი განვაცხადე და სასტუმროსთან ტაქსიდან გადმოვედი. სხვა შემთხვევაში, აფროამერიკელი ტაქსის მძღოლი აშკარად ვერ გაიგებდა ჩემს ხუმრობას, როგორც ეს „გემის მზარეულზე“ ანეკდოტშია. თავშესაქცევად ამა-საც მოგიყვები, მკითხველო...

წარმოვიდგინე ატომური ყინულმჭრელი, რომელზეც ერთმა გალლეტილმა პროფესორმა (ცხვირზე პენსნითი და ჭკვიანური სახის გამომეტყველებით) გადაწყვიტა, ეცურა სამეცნიერო კვლევების ჩასატარებლად... და, აი, დაახლოებით ორი კვირის შემდეგ პროფესორი ეკითხება კაპიტანს, – აქ როგორ გაქვთ ქალების საქმე?

კაპიტანი პასუხობს, – დიდი არჩევანი არ არის: ან თეთრი დათვი, ან მზარეული ვასია.

– არა, არა! – აღშფოთებით იუარა მეცნიერმა, – ცხოველებთან არავითარ შემთხვევაში და მამაკაცთან მით უმეტეს!

– კეთილი, – პასუხობს კაპიტანი...

გადის ნახევარი წელი და პროფესორი კვლავ მიმართავს კაპიტანს, – თანახმა ვარ, იყოს ვასია, ოღონდ არავინ არ უნდა გაიგოს.

– ეს შეუძლებელია პროფესორო! – პასუხობს კაპიტანი, – ეს გვეცოდინება მე, თქვენ, ვასიას და ოთხ მეზღვაურს, რომლებიც ვასიას გააკავებენ, რადგან ვასიას ასეთი „ხუმრობა“ საშინლად არ უყვარს...

იანუკოვიჩთან ჩემი მეორე შეხვედრა ყირიმში შედგა, დაახლოებით 2006 წელს, როცა უკვე კიევის მერი ვიყავი, ის კი უკრაინის პრემიერ-მინისტრი. შეხვედრა მისი ინიციატივით მოხდა.

ოლეს დოვგისთან, კიევის საბჭოს ექსმდივანთან ერთად, გავემგზავრე ყირიმში ერთ-ერთ სახელმწიფო აგარაკზე, სადაც ისვენებდა შრომისაგან გადაღლილი უკრაინის ახალი პრემიერ-მინისტრი, რომელიც ამ თანამდებობაზე იუშჩენკომ დანიშნა.

რეპინის სურათი – 2006 წლის ივლისი ან აგვისტო, ყირიმი, სიცხე, ყოფილი სამეფო აგარაკის უზარმაზარი ვერანდა გასაოცარი ხედით ზღვაზე, ამჟამად იგი სახელმწიფო საქმეთა სამმართველოს ეკუთვნის...

დაახლოებით 13 საათია. იანუკოვიჩი დაგვხვდა მაისურში, სავარძელში გადანოლილი, ამ მომენტში იგი ძალიან ჰგავდა მსახიობ ლეონოვს ერთ-ერთ ეპიზოდში ფილმიდან „ილბლიანი ჯენტლმენები“, როდესაც ის სატუსალოს საკანში მაგიდაზე ზის და აღმზრდელობით საუბარს უტარებს სხვა პატიმრებს...

მე და ოლესი ძალიან გულთბილად მიგვიღო, როგორც დიდი ხნის უნახავი ახლო მეგობრები, თუმცა პრაქტიკულად ერთმანეთს პირველად შევხვდით...

პრემიერ-მინისტრმა საუბარი რატომღაც ტახებზე ნადირობით დაიწყო, მთელი სამი საათის განმავლობაში (თან საათს მივჩერებოდი) ლაპარაკობდა ამაზე, – ტახები გაურბოდნენ მის ტყვიებს აბსოლუტურად წარმოუდგენელ პოზებსა და ადგილებში... ლამის ხეებზე ასულიყვნენ...

შემდეგ უცებ სახელმწიფო საქმეებზე გადაერთო, – გვიყვებოდა, როგორი მაგარი ხელმძღვანელი იყო და რომ სხვისი ბრძანებით არასოდეს მოქმედებდა... იუშჩენკოს მხოლოდ სახელით, ვიქტორით, მოიხსენიებდა და ყველანაირად ამჟღავნებდა მისდამი უპატივცემულობას... გვიყვებოდა რჩევებზე, რომელსაც აძლევდა ქვეყნის მმართველს, რადგან, მისი თქმით, ეს უკანასკნელი ვერაფერში ვერ ერკვეოდა და ა.შ.

მთელი ამ დროის განმავლობაში, ველოდი მის თხოვნას, რომლითაც ჩემთვის უნდა მოემართა, რადგან შეხვედრა მისი ინიციატივით შედგა, მაგრამ პრაქტიკულად, მას შეკითხვაც კი არ დაუსვამს. სავარაუდოდ, ეს მისთვის მხოლოდ და მხოლოდ გაცნობითი ხასიათის შეხვედრა გახლდათ კიევის მერთან... მთავარი, რისი თქმაც სურდა, ის იყო, რომ ნებისმიერი გადანყვეტილების მიღების დროს, რაც მისთვისაც კარგად ნაცნობი იქნებოდა, მისი მხარდაჭერის იმედი მქონოდა. მან მომცა თავისი ფრაქციის ხელმძღვანელის კოორდინატები, კარგად „შეუკუროთხა“ ტიმოშენკოს და მთხოვა, რომ ყველა სადავო საკითხი მხოლოდ მასთან შეთანხმებით გადაემწყვიტა და არა „ბატკივშჩინასთან“.

მერე, უკვე დამშვიდობებისას, გავიაზრე ამ შეხვედრის ნამდვილი არსი: ის ახალი საპრეზიდენტო კამპანიისთვის

ემზადებოდა და ახლო მეგობრობა იმხანად პოპულარულ კიევის მერთან, ე.ი. ჩემთან, ჰაერივით სჭირდებოდა!

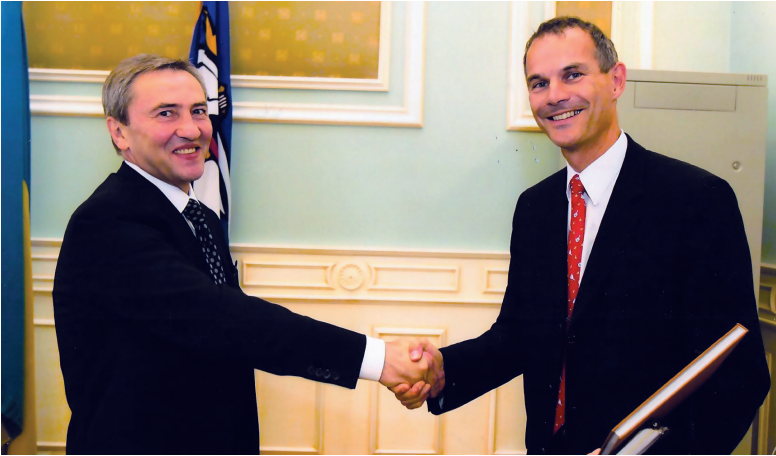
შეხვედრის დასასრულს, ვკითხე, თუ როგორ წარმოედგინა უკრაინის მომავალი. ვიქტორ ფიოდოროვიჩი ანერვიულდა, შემდეგ ჩაფიქრებულმა თვალები ზეცისკენ ალაპყრო, სახე გაუნათდა და მიპასუხა: „იცი, ლეონიდ (მაშინ ერთმანეთს „შენობით“ მივმართავდით), არის ასეთი ქვეყანა სამხრეთ ამერიკაში, შვეიცარიის ასლი...“

მე და ოლესს სუნთქვა შეგვეკრა, დავწყეთ ფიქრი, ნეტა რა ქვეყანა იყო ასეთი? თავში არაფერი მომდიოდა... უცებ იანუკოვიჩმა წარმოთქვა: „კოლუმბია!“ იქ, მისი თქმით, ცხოვრების დაუფერებლად მაღალი დონე და ძალიან ლამაზი ბუნებაა.

ასე დავმორდით ერთმანეთს, მაგრამ როგორც შემდეგ გაირკვა, ვიქტორ ფიოდოროვიჩი სიტყვებს ქარს არ ატანდა. მან უზრუნველყო საკუთარი ფრაქციის სრული მხარდაჭერა პარლამენტში და დავის შემთხვევაში ყოველთვის გზავნიდა თავის დეპუტატებს კიევის საბჭოში, რათა „ბატკივშჩინის“ დეპუტატებს გამკლავებოდნენ!

როდესაც უკვე საპრეზიდენტო არჩევნები იწყებოდა, იანუკოვიჩმა დამირეკა მობილური ტელეფონით და შეხვედრაზე შემითანხმდა, რომელზეც კონკრეტულად მთხოვა არჩევნებში მხარდაჭერა...

ამის შემდეგ იანუკოვიჩს უკვე შემოდგომაზე შევხვდი, ისევ მისი თხოვნით, პირისპირ, მის რეზიდენციაში, „მეფეგორიეში“. მან პირდაპირ მთხოვა დახმარება. დავთანხმდი, ისევე როგორც (სხვათა შორის) ტიმოშენკოს, რომელიც დაჟინებით, რამდენიმეჯერ შემხვდა იმავე საკითხთან დაკავშირებით, მაგრამ სინამდვილეში, კონკრეტულად გაპ-



*უკრაინაში დიდი ბრიტანეთის საგანგებო და სრულუფლებიან ელჩთან, ლი ტერნერთან ერთად, სექტემბერი, 2008 წელი*

რეზიდენტებაში არავის დავხმარებივარ. ერთადერთი, რაც გავაკეთე, ის იყო, რომ მეეზოვეებს ავუკრძალე რაიონული საბჭოების ხელმძღვანელთა მითითებების შესრულება, რაც პრეზიდენტობის კანდიდატების ერთმანეთის სანინა-ალმდეგო „ბინძური“ სააგიტაციო ფურცლების გაკვრას გულისხმობდა! ასევე ჩემს არხს მივუთითე, არ გაეშვათ „შეკვეთილი“ მასალა უკრაინის პრეზიდენტობის კანდიდატებზე. დაე, უკრაინელ ხალხს თავად გაეკეთებინა არჩევანი...

არჩევნებამდე, ალბათ, კიდევ ათჯერ ვიყავი მასთან აგარაკზე. მისთვის ამ შეხვედრებს ერთადერთი მიზანი ჰქონდა – არ დაეკარგა ჩემი ლოიალურობა, რადგან ჩემს ხელში იყო მნიშვნელოვანი ადმინისტრაციული რესურსები და ადგილობრივი ტელევიზია.

ჩემი „მეგობრული“ განწყობა რომ შეენარჩუნებინა, ვიქტორ ფიოდოროვიჩი ჩვეულებრივ სამი-ოთხი საათის განმავლობაში მესაუბრებოდა ხოლმე. მის მიერ მონათხ-

რობ ცხოვრებისეულ ისტორიებს, ჩემი აზრით, არც დასაწყისი ჰქონდა, არც დასასრული. რალა არ გავიგე, მაგალითად, როგორ მაღავედნენ ადამიანებს ტომრებში, თავად როგორი პატიოსანი იყო და ქრთამს არ იღებდა, როგორი მაგარი მონადირე იყო და როგორ არ იყო დამოკიდებული ქალებზე. აგარაკზე, პირდაპირ ფუტკრების სკებთან გაშლილი კარავიც კი მაჩვენა.

როგორც მან ამიხსნა, ფუტკრები ქმნიან განსაკუთრებულ ენერგეტიკას და ზრდიან პოტენციას, ამიტომ ქალებთან ერთად, სწორედ აქ, ფუტკრების მახლობლად, „ისვენებდა“. საკითხავია, მოსწონდათ თუ არა ეს ფუტკრებს, მაგრამ ვიქტორ ფიოდოროვიჩს აშკარად მოსწონდა – კარავი ნამდვილად მუშა მდგომარეობაში იყო, შიგნით კი უზარმაზარი და მოსახერხებელი სანოლი იდგა.

არაფერი იმასთან დაკავშირებით, თუ რის შეცვლას აპირებდა ქვეყანაში, იანუკოვიჩს ჩემთვის არ უთქვამს, მთავარი მისთვის იმის ცოდნა იყო, რომ მე მის წინააღმდეგ არ ვიყავი განწყობილი და მშვიდდებოდა...

არჩევნების წინ, მან პარტიის ხელმძღვანელობის თანდასწრებით აღმითქვა, რომ სახელმწიფო ადმინისტრაციის კანონს არასოდეს შეცვლიდა კიევთან დაკავშირებით და ჩემი თანამშრომლების დევნასაც არასოდეს განახორციელებდა. აი, ასე დავშორდით ერთმანეთს...

თუმცა, როგორც კი იანუკოვიჩი უკრაინის პრეზიდენტად აირჩიეს, პირველ რიგში მან გენერალურ პროკურორს, ალექსანდრე მედვედკოს (შემდეგ კი ვიქტორ შპონკას), დაავალა, ნებისმიერ წვრილმანზე აღედრათ სისხლის სამართლის საქმე ჩემი თანამშრომლების წინააღმდეგ, გააუქმა თვითმმართველობა კიევში და 2010 წელს ჩემს ადგილზე ალექსანდრე პოპოვი დანიშნა. ყოველივე ეს ეწინააღმდეგებოდა უკრაინ-

ნის კონსტიტუციას, რაზეც მე და ოლესს გვექონდა საკონსტიტუციო სასამართლოს ოფიციალური დასკვნა!

სხვათა შორის, ეს კანონი დღესაც „ნარმატებულად“ მოქმედებს, რითაც არჩეულ მერს ასო „F“-ს მდგომარეობაში აყენებს. თუმცა, როცა ამ კანონს იღებდნენ, ყველა „პროგრესული“ ფრაქცია აქტიურ პროტესტს გამოხატავდა. მაგრამ დღეს მათ ასეთი კანონი სჭირდებათ, დამოუკიდებელი მერი კი – არა!

მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით გავრცელდა პრეზიდენტის ადმინისტრაციის ბრძანება, რომ ჩემთვის მოენებებინათ გიჟის და კიევის ქონების მიმთვისებელი მერის სახელი, რაც დღემდე ნარმატებით ხორციელდება, მაგრამ უკვე სხვა პოლიტიკური ლიდერების ბრძანებით...





ლიან ძლიერი გუნდი მყავდა. იმის გათვალისწინებით, რომ საკუთარ თავზე დიდი წარმოდგენა მქონდა, უნდა ვაღიარო, რომ ეს გუნდი ბევრ რამეში მისწრებდა.

ათობით ახალგაზრდა მუშაობდა უკვე საერთაშორისო დონეზე – კომპიუტერებთან და ურთულეს IT პროგრამებთან, საერთაშორისო ბირჟებიდან უახლესი ინფორმაციების გამოყენებით და ა.შ.

მაშინ კომპიუტერიც კი არ მქონდა სათანადოდ ათვისებული...

ამ ნიჭიერ ახალგაზრდებს შორის, განსაკუთრებით გამოირჩეოდა ორი ყმანვილი: დენის ბასი და ჩემი ვაჟი სტეპან ჩერნოვეცკი. ბოლო დღემდე ვერ გადამენწყვიტა, თუ ვისთვის გადამეცა ბანკის მართვის სადავეები. ბოლომდე ვენინა-აღმდეგებოდი საკუთარ თავს, რომ ბანკი ჩემი შვილის ხელში გადასულიყო, რადგანაც ყოველთვის ვიყავი და კვლავ ვრჩები იმ პრინციპის მომხრე, რომ, როცა საქმე ეხება დიდი ბიზნესის გადაცემას, იქ ნათესაური კავშირი გვერდზე უნდა გადაიდოს. ორივეს წინაშე ერთი ამოცანა დავსახე – მოეტანათ მაქსიმალური მოგება მათი მმართველობის ქვეშ არსებული მიმართულებიდან: დენისი ხელმძღვანელობდა საერთაშორისო მიმართულებებს, ხოლო ჩემი ვაჟი – დეპარტამენტებისა და ფილიალების განვითარების სფეროს.

პირველ თვეს დენისმა უკეთესი შედეგი აჩვენა და მე უკვე გამზადებული მქონდა კიდეც ბრძანება ჩემ მაგივრად ბანკის საბჭოს ხელმძღვანელად დენისის დანიშვნის შესახებ, მაგრამ ბოლო ორი თვის განმავლობაში, სტეპანის შედეგებმა გადააჭარბა და ბანკი ვაჟიშვილს გადავეცი.

მორჩა! 2006 წლიდან ბანკირი უკვე აღარ ვარ. ფორმალურად და ფაქტობრივად საკუთარმა შვილმა შემცვალა! მე კი საარჩევნო კამპანიაში ჩავერთე!



*მოსკოვის საპატრიარქოს უკრაინული მართლმადიდებელი ეკლესიის  
წინამძღვართან, მიტროპოლიტ ვლადიმერთან ერთად*

არჩევნების ტექნოლოგია თავად შევიმუშავე. ის ითვალისწინებდა, კიევის ყველა რაიონსა და უკრაინის მასშტაბით, კონცერტების ჩატარებას და ჩემი, როგორც უკრაინაში ცნობილი მაჟორიტარის, სიტყვით გამოსვლებს. გარდა ამისა, მოვიპოვე პროტესტანტული ეკლესიების მხარდაჭერა, რომლებიც ათეულობით ათას ადამიანს მიგროვებდნენ, რომელთა წინაშეც დემოკრატიულ იდეებზე მგზნებარე სიტყვით გამოვდიოდი და გულწრფელად და ენერგიულად ვლოცულობდი გამარჯვებისთვის მრევლთან ერთად.

ასეთი გამოსვლები ეკლესიებში უდიდეს აჟიოტაჟს იწვევდა, მაგრამ ეს ჩემი დიდი შეცდომა იყო, რადგან მორწმუნე ადამიანების აგიტაცია, ხმა მისცენ ქვეყანაში დემოკრატიულ ცვლილებებს, იგივეა, რაც დაარწმუნო ისინი ღმერთის არარსებობაში. ეს შედარება სავსებით სამართლიანია... დაიმახსოვრე, მკითხველო, უმრავლეს შემთხვე-



*კიევის საპატრიარქოს უკრაინული მართლმადიდებელი ეკლესიის  
პატრიარქ ფილარეტთან ერთად*

ვამი მორწმუნე ადამიანები ხმას არ აძლევენ. მათ სწამთ ღმერთის და ლოცულობენ გამარჯვებისთვის, მაგრამ სა-არჩევნო უბნამდე არ მიდიან, რადგან ლოცვებში ღმერთი, ყოველთვის დადებითად პასუხობს მლოცველის თხოვნას და ისიც სრულიად მშვიდდება...

დღემდე ძალიან ბევრს ვფიქრობ იმაზე, თუ ვის ირჩევენ პრეზიდენტებად უკრაინელები, ან, დემოკრატიის თვალსაზრისით, ყოფილი სსრკ-ის სხვა ჩამორჩენილი ქვეყნების მცხოვრებლები?

თავში მომდის ცნობილი ფილოსოფიური გამოთქმა, რომ ხალხი იმსახურებს სწორედ იმ მთავრობას და ცხოვრებას, რომელსაც თავად ირჩევს. ვნუხვარ, მაგრამ ეს სიმართლეა.

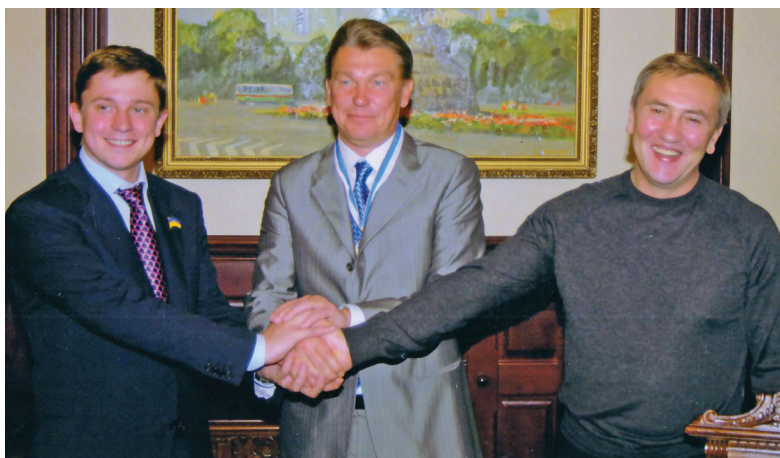
საზოგადოდ, საკმაოდ ხშირი ურთიერთობა მქონდა უკრაინის თითქმის ყველა პრეზიდენტთან. ყოველთვის მაინტერესებდა და ვაკვირდებოდი, თუ რას ხედავდნენ უბრა-

ლო ადამიანები თავიანთ რჩეულებში და მივხვდი – ისინი მათში ხედავდნენ ისეთივე უბრალო ადამიანებს, როგორებიც თავად იყვნენ და რომლებიც ხალხის ენაზე საუბრობდნენ...

მაგალითად, იანუკოვიჩი ხელით მოიყვანა უკრაინის მთელმა რუსულენოვანმა ნაწილმა, განსაკუთრებით კი დონეცკმა!

მის ორგზის ნასამართლეობას და ბანდიტურ წარსულს, ამომრჩევლისთვის არავითარი მნიშვნელობა არ ჰქონდა. ის მოსახლეობისთვის თავისიანია. საბჭოთა ხელმძღვანელებით გამოიყურება, რომელსაც თავის გამოსვლაში შეუძლია ჩართოს უბრალო და ხალხისთვის გასაგები გამოთქმები, ზოგჯერ უცენზუროც კი. ასეთივე „უბრალოები“ არიან კუჩმა და იუშჩენკოც, გამომდინარე აქედან, ამომრჩეველს უჩნდება ილუზია, რომ ის „თავისიანს“ ირჩევს, რომელსაც კარგად ესმის მათი ყველაზე მნიშვნელოვანი პრობლემები. ამასთან, ყოფილ სსრკ-ის ქვეყნებში დემოკრატიულმა რიტორიკამ შეიძლება მოგვცეს ამომრჩეველთა დაახლოებით 10 პროცენტი და ეს მაქსიმუმია. ამიტომ, მკითხველო, თუ შენ მეტისმეტად ინტელიგენტი ხარ და არ იცი ხალხთან მათივე ენაზე საუბარი, ნუღარ იოცნებებ მაღალ, არჩევით თანამდებობებზე. შენ არ გაქვს ისეთი „სუნი“, როგორიც შენს ამომრჩეველს და გაუგებრად საუბრობ მათთვის. საერთოდ გაუგებარია, რისი შეცვლა გინდა ქვეყანაში, რადგან მოქალაქეები პოლიტიკის წვრილმან დეტალებში დიდად ვერ ერკვევიან და მათ საერთოდ არ აინტერესებთ შენი უმნიშვნელო ინტელიგენტურობა.

რასაკვირველია, საპრეზიდენტო არჩევნებს თან უნდა ახლდეს ძლიერი ფინანსური მხარდაჭერა, რათა შეისყიდოს ყველა შესაძლო რეკლამა და კანდიდატი მუდმივად ჩანდეს



ოლეგ ბლოხინთან და ოლეს დოვგისთან ერთად, 2006 წელი

ტელეეკრანზე. ზუსტად ვიცი, რომ იანუკოვიჩის ლობისტმა რეგიონულმა ბიზნესმენებმა, დაახლოებით 300-400 მილიონი აშშ დოლარი დახარჯეს ამ კამპანიის დროს.

აშშ-ში ბოლო ათი პრეზიდენტის სარეკლამო კამპანიის ხარჯები რომ გავაერთიანოთ, ჯამში მაინც არ გამოვა ამდენი, რადგან დემოკრატიულ ქვეყნებში საზოგადოება და მასმედია ასე ადვილად არ „იყიდება“ – იქ ადამიანები ღრმად სწავლობენ პრეტენდენტის ცხოვრებას, მის ყოველ საქციელსა თუ მის მიერ წარმოთქმულ თითოეულ სიტყვას. მათ არ სურთ ცუდად ცხოვრება, ისინი ღირსები არიან იმ მთავრობის, რომელიც ჰყავთ, ამიტომ ირჩევენ ყველა შესაძლოს შორის საუკეთესოს. „ყალბი“ იქვერასოდეს გაიმარჯვებს, თუნდაც მასზე ტრილიონები დაიხარჯოს...

ისინი იმიტომ ცხოვრობენ კარგად, რომ არჩევენებს ჭკვიანურად უდგებიან და არა ისე უგულოდ, თითქოს არაფერს კარგს არ ელოდნენ არც ერთი პრეტენდენტისგან.

ამიტომ, შეიძლება ითქვას, რომ უკრაინაში, რაც სურდათ, ის მიიღეს კიდევც...

ამ დროისთვის ჩემმა ვაჟმა და ქალიშვილმა გამაცნეს ვიარესლავ სუპრუნენკო და ოლეს დოვგი, რომელთაც დამოუკიდებელი სოციოლოგიური კვლევა ჩაატარეს და იმ გამოკითხვის მიხედვით, კიევის მაშინდელ მერს, ომელჩენკოს, ფეხდაფეხ მისდევდა მოკრივე ვიტალი კლიჩკო და ჩემი გამარჯვების ალბათობა საკმაოდ დიდი იყო. მაშინვე ძალიან გამაოცა ოლესისა და ვიარესლავის ერთუზიაზმმა და კიეველ ამომრჩევლებთან არაყმანვილურმა მიდგომამ.

მათი ვირწმუნე და სააგიტაციო მუშაობის მხარდასაჭერად გადავეცი მთელი ჩემი ფინანსური და აპარატის რესურსები. ბიჭებმა მიიღეს ჩემი დადასტურება, რომ მე ძირითადად მხარს მიჭერდა კიეველების ასაკოვანი მოსახლეობა, უფროსი თაობა და მთელი წინასაარჩევნო დარტყმა მივმართეთ ბებიებისა და ბაბუების დარწმუნება-გადმობირებაზე. 2006 წლის კიევის მერის არჩევნები



2006 წლის წინასაარჩევნო კამპანია, ამომრჩევლებთან შეხვედრა



*ჩემი გუნდის მოადგილეების ნაწილი კიევის მერიაში*

დრამატიზმით გამოირჩეოდა. ჩემს წინააღმდეგ იდგა უკვე გალოთებული, თუმცა ხალხში ჯერ კიდევ რეიტინგული, ყოფილი მერის, ომელჩენკოს ხელისუფლება, მისი ადმინისტრაციული რესურსები და იმ ბიზნესმენტა უზარმაზარი ფული, რომელთა ბიზნესი მაშინდელი კიევის ეკონომიკურ შესაძლებლობებზე იდგა. მერობისთვის იბრძოდა უზარმაზარი ფული, ხოლო იდეები ფულთან ერთად მქონდა მხოლოდ მე. იდეოლოგიურ ფრონტზე მე და ჩემს გუნდს ბადალი არ გვყავდა.

კლიჩკო ახალგაზრდებზე დებდა ფსონს, რომელთა შორის დიდი პოპულარობით სარგებლობდა, მაგრამ არ ესმოდა, რომ ახალგაზრდობა არჩევნებს, რესტორნებსა და ბარებში ხვდებოდა და საერთოდ ავიწყდებოდა ხმის მიცემა! ომელჩენკომ უკვე ყველას მოაბეზრა თავი... რაიმე კონკრეტული ელექტორატი მას არ ჰყავდა! მაგრამ ჰქონდა დიდი დამსახურება მშენებლობაში და პატივისცემა იმ ოჯახებისა, რომელთაც მისი წყალობით მიიღეს ბინები...



პარტიები და ბლოკები გადიოდნენ საკუთარი რესურსების ხარჯზე... აბსოლუტურად ყველა არიგებდა პროდუქტს („პაიოკებს“), ზოგიერთი – კი უბრალოდ ფულს. აქვე მინდა გითხრათ, რომ მე ძალიან მაღალი წარმოდგენის ვარ კიეველებზე. მათი ყიდვა ფულით შეუძლებელი იყო, რა თქმა უნდა, მცირე გამონაკლისის გარდა. კიევი ერთადერთი ქალაქია უკრაინაში, სადაც ამომრჩევლებს სჭირდებოდათ ქალაქის მართვის ახალი ხედვა და ახალი იდეები, ეს იდეები კი შევთავაზეთ მხოლოდ მე და ჩემმა გუნდმა.

წინასაარჩევნო კამპანიის დროს, ნაკლებად მაინტერესებდა ვიარქესლავისა და ოლესის საქმიანობა და სრულად ვენდობოდი მათ აგიტატორებთან მუშაობისას. ისინი თავის სიმალლეზე აღმოჩნდნენ, განსაკუთრებით კი – ვიარქესლავი, რომელმაც მოახერხა უმაღლესი სასწავლებლებიდან ყველაზე ნიჭიერი და ინიციატივიანი სტუდენტების შერჩევა, რომლებიც მთელი გულით ესწრაფოდნენ ცვლილებებს და იზიარებდნენ ჩემს ფილოსოფიას. განსაკუთრებით თბილად ეპყრობოდნენ ხანში შესულ ადამიანებს და მათ პრობლემებს, ვინც სახელმწიფოს მიერ გამოყოფილ მიზეზულ შემწეობაზე ცხოვრობდნენ და უფრო მეტი პრობლემა ჰქონდათ, ვიდრე კიევის დანარჩენ მოსახლეობას. ახალგაზრდებმა მოიარეს ქალაქის ყველა რაიონი, თითოეული ბინა, თითოეული ეზო და გაარკვიეს ყველა პრობლემა, რომელიც ჩვენ შემდეგ გამოგვექონდა პოლიტსაბჭოს სხდომაზე გადასაწყვეტად და შესაბამისად, ვპოულობდით სიტუაციიდან გამოსავალს. კიეველებს განსაკუთრებით ანუხებდათ მათხოვრული პენსიები და მუდმივი მშენებლობები, დაშენებები პირდაპირ ადგილობრივი



*შვედეთის მეფე – კარლ XVI გუსტავთან  
და დედოფალ სილვიასთან ერთად*

მცხოვრებლების თავზე. მე პირადად გავდიოდი ადგილზე საცხოვრებელი სახლის და კომერციული შენობებისთვის მიწის უნამუსოდ გამოყოფის შემთხვევების გასაპროტესტებლად ხალხთან ერთად...

იანუკოვიჩის დროს უკრაინის წამყვანი არხები საათობით აშუქებდნენ პოლიტიკოსებთან დებატებს, სადაც ბრალს მდებდნენ ჩემი ოჯახის დამლაგებლის გაქურდვაში, რომელმაც ჩემთან სულ ორი თვე იმუშავა და რომელსაც თითქოს 300 მილიონი აშშ დოლარი მოვპარე.

ხომ საშინელი ბოდვაა, მაგრამ უკრაინის მთელი მოსახლეობა ტკებოდა ამ პროცესით და არავის უჩნდებოდა კითხვა, საიდან შეიძლებოდა ჰქონოდა დამლაგებელს 300 მილიონი აშშ დოლარი. ბოდვაა, მაგრამ ეს ყველაფერი ბანდიტური რეჟიმის პროპაგანდა იყო, რასაც ახლა უკრაინის პროკურატურა აკონტროლებს და ამის გამო დღემდე არავინ აგებს პასუხს.

ფაქტები და აფერაში ჩემი მონაწილეობის რაიმე მტკიცებულებების არარსებობა, კიევში უკვე დიდი ხანია არა-

ვის აინტერესებს და მათი აზრით, მე ძველი ნარკომანი და „კოსმოსი“ ვარ, სასაცილო კი არის, მაგრამ როდემდე.

ერთმა „ფეისბუქის“ მომხმარებელმა ჩემს გვერდზე დამინწერა ეს კითხვა, – რატომ გავქურდე დამლაგებელი. ვუპასუხე, რომ არა მარტო გავქურდე, არამედ შევჭამე კიდეც. მან ისევ მკითხა, რატომ შევჭამე. მივწერე, – მშვიდი ვიყავი და იმიტომ-მეთქი. ამის შემდეგ კითხვა აღარ გასჩენია. მგონი, დაიჯერა, რომ მე დამლაგებელი შევჭამე და მისი ფული მივისაკუთრე. აი ასეთი მარაზმია საზოგადოებაში, რომელშიც მსურდა ჯანსაღი აზრი დამემკვიდრებინა.

მოგვიანებით, მერად ჩემი მუშაობის დაწყებიდან დაახლოებით ერთი წლის შემდეგ, მივხვდი, რომ რომელიმე ძლიერი პარტიის ან პარლამენტის ფრაქციის წევრი თუ არ გავხდებოდი, არ მომცემდნენ ქალაქის მართვის საშუალებას. მე „ჩვენიანი“ არ ვიყავი და ჩემთან ერთად ქურდობა შეუძლებელი იყო. ამგვარად, საჭირო იყო ჩემი „განადგურება“ ნებისმიერი ხელმისაწვდომი ტრიბუნის საშუალებით. ეს არის მთავარი ამოცანა ქურდული ხელისუფლებისა, რომელსაც ოპონენტებთან დაკავშირებით, გააჩნია ყველა საკითხის გადაჭრის ერთი ეფექტური გზა – ოპონენტისა და მისი გარემოცვის ციხეში გაშვება.

საინტერესო ფაქტია, რომ კიევში არჩევნებით აქტიურად იყო დაინტერესებული დასავლეთი, განსაკუთრებით კი გერმანია, სადაც კლიჩკო დიდი ავტორიტეტით სარგებლობდა. ბერლინიდან დამირეკა ნათესავმა და მითხრა, რომ გერმანიის მასმედია დიდი ხანია არჩევნებში უპირატესობა ვიტალი კლიჩკოს მიანიჭა და თითოეული გერმანელი დარწმუნებული იყო, რომ კიევში იხილავდა ძველ ნაცნობ სპორტსმენს (გერმანიაში კრისს განსაკუთრებით პატივს სცემენ). გამოდის, რომ ორივე კლიჩკო – სპორტსმენიც და მერიც – თითქმის ეროვნული გმირები არიან.



აშშ-ის პრეზიდენტი ჯორჯ ბუშთან ერთად, 2008 წლის აპრილი

მაგრამ გავიმარჯვე და ეს იყო მოულოდნელობა არა მხოლოდ ხელისუფლების, არამედ მთელი ქვეყნისთვის. პირველი შემთხვევა იყო, რომ ბანკირი, თანაც ნახევრად ებრაელი, რომელიც უკრაინულად არ ლაპარაკობდა, დე-



ისრაელის პრეზიდენტი კაცავ მოშესთან ერთად

დაქალაქის მერი გახდა. დღემდე ვამაყობ ამ გამარჯვებით. როდესაც მერობაზე ვიყრიდი კენჭს, ჯეროვნად ვერ შევაფასე პარტიული ლიდერების ცხოველური არსი, როდესაც მათ ცხვირწინ ააცალეს მათთვის ასეთი ტკბილი და სასურველი თანამდებობა – კიევის მერობა.

ყოველი მხრიდან დაიწყო ჩემზე თავდასხმები – თითოეული ჩემი გადაწყვეტილება პარლამენტში აღიქმებოდა, როგორც დანაშაულებრივი ქმედება, ხოლო „გამყიდველების“ მასმედია და ოლიგარქები, რომლებმაც ჩემი სახით ვერ მიიღეს თავიანთ ნახევრად დანაშაულებრივი გეგმების მხარდამჭერი, შეშლილს და ქურდს მიწოდებდნენ.

ასობით შემონმება, ათასობით გამოსვლა და ინტერვიუ ტელევიზიასა თუ პრესაში, სამარცხვინო დაღს მასვამდა. კიევის საბჭოში მუდმივად ხდებოდა მასშტაბური ჩხუბები პარლამენტის დეპუტატების მონაწილეობით – არ მადღევენენ საშუალებას, გამეტარებინა ჩემი პოლიტიკა, განსაკუთრებით კი პრივატიზაციის სფეროში. თუმცა



აშშ-ის სახელმწიფო მდივან მადლენ ოლბრაითთან ერთად



*პირველი სექტემბერი კიევში, პეჩერსკში მდებარე ერთ-ერთ სკოლაში, ამ დროს კიევის მერის თანამდებობა მიკავია*

ჩემი მუშაობის შედეგები, თითოეული კიეველისათვის, სახეზე იყო. ჩემი მმართველობის პირველივე წელს, კიევის ბიუჯეტი ხუთჯერ გავზარდე და ავიყვანე ხუთ მილიარდ აშშ დოლარამდე. დედაქალაქს ასეთი ბიუჯეტი არასოდეს ჰქონია მთელი თავისი არსებობის მანძილზე. ამან საშუალება მომცა, თითქმის ერთი წლის განმავლობაში, უბრალო კიეველებისათვის პენსიებსა და შემწეობებზე, თვეში რამდენიმე ათეული დოლარი დამემატებინა.

ყოველთვიურმა სოციალურმა გასავალმა, დაახლოებით 5-10 მილიონი აშშ დოლარი შეადგინა. მათ ისე აწუხებდათ ჩემი მზარდი პოპულარობა, რომ პარლამენტმა, კიევის მერის ვადამდელი არჩევნები გამოაცხადა 2008 წელს და მე კვლავ მოვიგე არჩევნები, მაგრამ უკვე ძალიან დიდი პროცენტით და უკან ჩამოვიტოვე კლიჩკო, ომელჩენკო და ტიმოშენკოც კი, რომელმაც ჩემს ოპონენტად, თავისი მარჯვენა ხელი, ტურჩინოვი წარადგინა.

როგორც დემოკრატს, ძალიან მინდოდა სამოქალაქო საზოგადოების განვითარება და კიევის მერის თანამდებობაზე ყოფნის დროს, რამდენიმე ძალიან მნიშვნელოვანი საქმის გაკეთება მაინც შევძელი და მოვახერხე: დავაარსე სადღე-ღამისო სამსახური „15-51“ – მერიის ქოლცენტრი (ცხელი ხაზი), სადაც ნებისმიერ მოქალაქეს შეეძლო დაერეკა ნებისმიერ საკითხთან დაკავშირებით; ყოველ კვირას ვაბარებდი ანგარიშს კიეველებს, პირდაპირ ეთერში (პროგრამა „მერის საათი“), სადაც შეეძლო, დაერეკა კიევის ნებისმიერ მცხოვრებს, დაესვა კითხვა და იქვე მიეღო პასუხი; ყოველ შაბათს ვხვდებოდი ჩემს ამომრჩევლებს მერიის შესასვლელთან, ღია ცის ქვეშ მათი წინადადებების მოსასმენად; ყოველ კვირას მერია ატარებდა საზოგადოებრივ განხილვებსა და დისკუსიებს. ქალაქისთვის ნებისმიერი მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილების მიღება მხოლოდ ასეთი საზოგადოებრივი განხილვის საფუძველზე ხდებოდა. ჩემთან, ამ საზოგადოებრივ განხილვებზე, ათასობით ადამიანი, ლიდერი და საზოგადო მოღვაწე მოდიოდა...

კიდევ რა: განვახორციელეთ უკრაინისთვის ახალი, ურბანული ელექტრომატარებლებისა და მუნიციპალური ტაქსების პროექტი; დიდი ჯარიმების დაწესებით, გამწვანების ზონებში აიკრძალა ავტომობილების პარკირება; ავამოქმედეთ ევაკუატორები; დღის საათებში აიკრძალა სატვირთო ტრანსპორტის შესვლა კიევის ცენტრში. ყველა ეს ღონისძიება (კომპლექსურად) მნიშვნელოვნად აწესრიგებდა საცობებისა და დედაქალაქის გზების გადატვირთვის პრობლემებს და ზრდიდა საზოგადოებრივი ტრანსპორტის მომსახურების ხარისხს.

დაახლოებით 600 ათასი კიეველი (მათ შორის – პენსიონერები), სოციალურად დაუცველი პირები და სახელმწი-



„გულის ინსტიტუტის“ გახსნა კიევში

ფო მოხელეები, ყოველთვიურად, მთლიანობაში, დაახლოებით მილიონობით გრივნის ოდენობის დამატებით შემწეობას იღებდნენ ბიუჯეტიდან.

უკრაინაში პირველად ჩვენ გამოვაცხადეთ მიწის საჯარო აუქციონი, ავამოქმედეთ პროგრამა „მდიდრები უხდიან ღარიბებს“, რომლის მიხედვით, ხდებოდა საბინაო-კომუნალური ტარიფების დიფერენცირება შემოსავლების შესაბამისად. კარდიოლოგიური (გულის) ინსტიტუტი და ცენტრი, მეტროს ორი სადგური, ახალი გზები და სატრანსპორტო კვანძები, დედაქალაქის მასშტაბით სათამაშო ბიზნესის აკრძალვა... ბევრი რამ უკვე აღარ მახსოვს, მაგრამ მთავარი ის არ არის, რომ გახსოვდეს, მთავარია, გააკეთო...

თუმცა დადგა 2010 წელი და ქვეყნის პრეზიდენტი გახდა იანუკოვიჩი.

მან მიზნად დაისახა, მოვეშორებინე მერის თანამდებობიდან და ჩემს ადგილზე ადმინისტრაციის ხელმძღვანელად „თავისი კაცი“ დაენიშნა. მე მივედი იანუკოვიჩთან



და შევასხენე ყველა მისი დაპირება, რაზეც მიპასუხა, რომ არანაირი დაპირების შესრულებას არ აპირებდა და თუ ნებით არ დავთმობდი თანამდებობას, ყველა ჩემს მოადგილეს ციხეში გაუშვებდა და მეც მათთან ერთად. ჩემი თანამდებობიდან გადაყენება ძალზე მარტივი იქნებოდა უკრაინის ნებისმიერ სხვა ქალაქში, კიევის გარდა. კიეველებს მე ვუყვარდი და პატივს მცემდნენ.

მაშინ იანუკოვიჩის ადმინისტრაციამ უბრძანა ყველა მედიასაშუალებას, რომ მე სახელმწიფო ქონების დამტაცებლად და ნარკომანად გამოვეცხადებინე. სამართალდამცავმა ორგანოებმა კი მიიღეს დირექტივა, რომ ჩემს ნებისმიერ გადანყვეტილებაზე (არ ჰქონდა მნიშვნელობა, რას ეხებოდა ის), აღეძრათ სისხლის სამართლის საქმე.

ღვენის საბაბად იქცა კიევის საბჭოში იანუკოვიჩის მიერ დანიშნული ალექსანდრე პოპოვის პროვოკაციული გამოსვლა, რომელმაც კიევის საბჭოს სესიაზე განაცხადა, რომ ჩემი გუნდის მიერ მოპარული იყო 70 მილიარდი



ბესარაბიის ბაზრის ინსპექტირება ჩემი კიევის მერობის პერიოდში

დოლარი თუ გრივნა. თანხა, რა თქმა უნდა, მოგონილი იყო. მათ ქურდობას მიაკუთვნეს ყველა საპრივატიზაციო საქმე და ყველა მიწა, რომლებიც კანონის სრული დაცვით იჯარით იყო გადაცემული ან აუქციონზე გაყიდული. ჩემი მერობის პერიოდში, პარლამენტში უკვე მესამე დროებითი საგამოძიებო კომისია შეიქმნა, რომელიც, რა თქმა უნდა, რაიმე კრიმინალურ დასკვნას ვერ გამოიტანდა; მაგრამ, სამაგიეროდ, ამ კომისიების ხელმძღვანელებისაგან უამრავი ცილისწამება და შეურაცხყოფა წამოვიდა პირადად ჩემი და ჩემთან მომუშავე პერსონალის მისამართით.

აღიძრა ათობით სისხლის სამართლის საქმე, ბევრ ჩემს თანამშრომელზე გამოცხადდა ძებნა, ბევრმაც პოლიტიკური თავშესაფარი მიიღო დემოკრატიულ ქვეყნებში, რადგან ყველა ბრალდება ამკარად შეთითხნილი იყო. მთავარი ბრალდებები იყო: „კიევგორსტროის“ და ბანკ „ხრემჩატიკის“ გაყიდვა და ასევე მიწების იჯარით გადაცემა...

დაშინებისა და სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის მუქარით, ეს ორი ობიექტი და ასობით ათასი ჰექტარი მიწა, რომელიც გაცემული იყო იჯარით სოციალური კლიმატის გასაუმჯობესებლად ქალაქში, კიეველებს დაუბრუნდათ, მაგრამ რა მიიღეს აქედან თვითონ კიეველებმა? იქნებ შენ მაინც დამისახელო (მკითხველო) ერთი მოქალაქე მაინც, რომელსაც დაბრუნებული მიწებიდან ექვსასი კვადრატული მიწა ერგო ან წილი ბანკში, ან „კიევგორსტროიში“?

ასეთები არ არსებობენ და არც იქნებიან არასოდეს! ახალმა ხელისუფლებამ ეს ყველაფერი მარტივად მიისაკუთრა. უბრალოდ ამ ობიექტებს გამოუჩნდნენ ახალი, მაგრამ უკვე იანუკოვიჩის ბანდასთან დაახლოებული მფლობელები!

ამჟამად კიეველების მინები სხვა მესაკუთრეების მიერ ნაწილდება, მაგრამ იქ, ისევე როგორც იანუკოვიჩის დროს, „კიეველების“ სახელის ხსენებაც არსად არის.

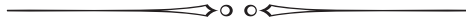
რაც განსაკუთრებით საინტერესოა – სისხლის სამართლის საქმეებს შორის, რომლებსაც აქტიურად იძიებდნენ იანუკოვიჩის დროს, ბანკი „ხრეშჩატიკი“, რომელიც იანუკოვიჩის საქმის გამგრძელებელმა პოპოვმა დიდი ზარ-ზეიმით დააბრუნა და რაც ასე ძალიან ახარებდა კიევის ამჟამინდელ მერს, კლიჩკოსაც – გაკოტრდა. მის საწესდებო ფონდში შეტანილი იყო კიეველი მოქალაქეების ფული – ასეულობით მილიონი გრივნა. გაკოტრების შედეგად მასთან ერთად „დასამარდა“ ასეულობით მილიონი გრივნა, თუ არ ჩავთვლით კიეველების მილიარდობით პირად დანაზოგსა და კიევის კომუნალური კომპანიების ფულს! დავინ არის ამაზე პასუხისმგებელი?

*სდგ რომ. ყოველივე ზემოთ ხსენებულიდან. შეიძლება გაფიქრეს მოვარდი რასეყნა – გინრა, მკითხველო, იყო ჰაქციონანი აქამიანი? – არ ს'ახვილი ჰოლოციფაში ყოფილი სახელოთა ყავშირის ჭეყნაში! იქ შინ ჭურცაო გამოგაცხარებინ, სოლო თუ ყარს იცოვი ჭურცობაო რა გაცახვლო თხოზიციაში. გინსოებს მიკმა ალომინარები. არათერი გამოვ მანამ. ვიღარი სემიბური მლოთკომბერაველობის აქამიანებს უბრალო ყურაინერი ბალობი არ გაყვებს. ისინი ყვოაყან იტხოვრიბინ ჭურცაოო სამყაროში, სვლან ბელოსყოფობან მართავინ თყოლი რა ჰოჰყოლისციები!*

გისურვებთ ნარმატებებს!



III ნაწილი



ქვეღმრთეობა



## ქველმოქმედება

კეთილი ადამიანი ხარ? შენი გული სავსეა ემოციებით და ადამიანთა დახმარების სურვილით? მაშინ ჩვენ ერთი გზა გვქონია, მკითხველო, და მსგავსი იარაღით ვიბრძვით – იარაღით, რომელიც ანადგურებს გულგრილობას და სიკეთესა და სამართლიანობას თესავს! ასეთი აზრები ადამიანებს ერთბაშად როდი უჩნდებათ. ეს საკუთარი გამოცდილებიდან ვიცი.

შენ რაღა დაგემართა, მკითხველო, რატომ შეგაფიქრანა უცებ მსოფლიო პრობლემებმა, რამ გაიძულა, შეგეხედა გაჭირვებული ადამიანებისთვის თანაგრძნობით სავსე თვალებით? იქნებ რელიგიამ? ან იქნებ თავად იესო გამოგეცხადა, ან ღვთისმშობელი სულიწმიდით და წარსდგა შენ წინაშე ამ იდეებით?

თუმცა ამის ცოდნის უნარი არ მომეცა, მკითხველო, მიუხედავად იმისა, რომ ძალიან მაინტერესებს. ამიტომ მოგიყვები, თუ როგორ მოხდა ეს ჩემს შემთხვევაში და რატომ ვუთმობ უდიდეს დროსა და სულიერ ენერჯიას სწორედ ქველმოქმედებას!

ამ წიგნში სიამაყითა და გულწრფელად ვუწოდებ საკუთარ თავს ქველმოქმედს. ჩემი სახელია ლეონიდ ჩერნოვეცკი. ვარ მენარმე და პოლიტიკოსი, 65 წლის. უკვე 20 წელზე მეტია პროფესიულ დონეზე ქველმოქმედებას ვეწევი და ამ დროის განმავლობაში ბევრსაც მივალწიე, რისი გაზიარება თქვენთვისაც მინდა.

დიდი იმედი მაქვს რომ ჩემს წიგნს, რაც შეიძლება, მეტი ადამიანი წაიკითხავს, რომლებიც გულწრფელად მიილტვიან სიკეთისკენ, რომელთა გულები უკვე დიდი ხანია ღიაა სასახელო საქმეებისთვის, თუმცა ის კი არ იციან,

რითი დაიწყონ და როგორ გადაანანილონ რესურსები ისე, რომ, რაც შეიძლება, მეტ გაჭირვებულ ადამიანს დაეხმარონ. ჩემი მდიდარი ცხოვრებისეული გამოცდილების გათვალისწინებით, მინდა დავძინო, რომ პლანეტა დედამიწის მოსახლეობის უმრავლესობა დიდსულოვანი და გულკეთილი ადამიანია და ასეთადვე დარჩებიან სიცოცხლის ბოლომდე. სიკეთის ქმნა მათი ცხოვრების წესია, მაგრამ ამის შესახებ არავის უყვებიან, რადგან ეს ნამდვილი ადამიანის ქცევის ჩვეულებრივ ნორმად მიაჩნიათ.

მათ უნდა იცოდნენ (თუნდაც არ სწამდეთ ღმერთი), რომ ზუსტად ისე იქცევიან, როგორც ორი ათასი წლის წინ ქადაგებდა იესო ქრისტე.

ის პირველი ადამიანია სამყაროში, განკაცებული ღმერთი, რომელმაც გვიჩვენა, რომ ერთი პურით და რამდენიმე თევზით შეიძლება ათასობით ადამიანის დაპურება, თუ ამას გულწრფელად და სიკეთით აკეთებ და მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ სიკეთის მქნელს, თავისი საქმეებით თავი არ მოაქვს – „მარჯვენა ხელმა არ იცის, რასა იქმს მარცხენა“. თუმცა, არ მინდა, რომ ჩემი ამბავი ფილოსოფიით დავამძიმო, თორემ ჩაგეძინება კიდევ, მკითხველო, და ვერ ნაიკითხავ მთავარს – თუ როგორ შეიძლება დავეხმაროთ შეზღუდული ბიუჯეტით, რაც შეიძლება, მეტ გაჭირვებულ ადამიანს.

ბიუჯეტი კი ყოველთვის შეზღუდულია, რადგან ადამიანებს დღენიადაგ ფულის განსაზღვრული რაოდენობა აქვთ, რაოდენ მდიდარიც უნდა იყოს კონკრეტული ადამიანი...

ახლა კი საქმეზე გადავიდეთ!!!

იმ შორეულ 1996 წელს უკრაინაში დავაარსე საქველმოქმედო ფონდი „სოციალური პარტნიორობა“. მაშინ არც



ერთი მდიდარი ადამიანი ჩემს ქვეყანაში ქველმოქმედებას არ ენეოდა და ბევრი ფიქრობდა, რომ ეს ჩემი მორიგი ახირება იყო...

პირველ ხანებში ჩემი ფონდი მხოლოდ უსახლკარო ადამიანებს ეხმარებოდა, რომელთაც ხალხში „ბომჟებს“ უწოდებენ. რატომ მხოლოდ მათ... ამას ცოტა მოგვიანებით მოგიყვებით...

დღესდღეობით, ქველმოქმედებაზე ვხარჯავ დაახლოებით თითო-თითო მილიონ დოლარს ორ ქვეყანაში – უკრაინასა და საქართველოში, რომელთა მოქალაქეც გახლავართ და რომელთა პრობლემებშიც ზედმინევნით კარგად ვარ გარკვეული...

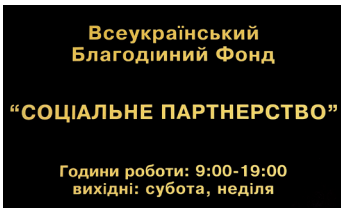
ამდენივეს ვიღებთ საქველმოქმედო შემონიშნულებების სახით მოსახლეობისგან და სხვადასხვა კომპანიებისგან. ეს, რა თქმა უნდა, არც ისე ბევრია დიდი პროექტების განსახორციელებლად, მაგრამ, იმასაც ვიტყვი, რომ, ჭეშმარიტად, პურის ერთი ნაჭრით მილიონების დაპურებაც შესაძლებელია... სინამდვილეში, ეს გლობალური პროექტებია და ჩემი თანამშრომლების მენეჯერული ნიჭის წყალობითა და ჩემი ძალისხმევით მათ საკმაოდ დიდი პერსპექტივა გააჩნიათ!

ჩემი უპირველესი მიზანია ქველმოქმედების იდეის გავრცელება მოსახლეობის ყველა ფენაში, გამონაკლისის გარეშე.

ჩემი დევიზია – სიკეთე გადაარჩენს მსოფლიოს!

ბუნებით საქმიანი ადამიანი ვარ, საქმეში – ძალიან მკაცრი და მომთხოვნი, მაგრამ ცხოვრებაში – კეთილი და გულწრფელი...

თუმცა ბიზნესსა და ქველმოქმედებას ერთმანეთში არასოდეს ვურევ. პირველ შემთხვევაში, ჩემი როლია, ვიყო



პრინციპული და მკაცრი ქვე-  
შევრდომების მიმართ, ხოლო  
მეორე შემთხვევაში – გულთან  
მივიტანო მოყვასის გაჭირვება  
და პრობლემები.

ქველმოქმედებას ბიზნესთან  
არანაირი კავშირი არა აქვს! ამი-  
ტომ ყოველთვის ირონიით ვუდ-  
გები ჩემს ოფიციალურ საიტზე  
ან „ფეისბუქის“ გვერდზე მიღე-  
ბულ მრავალრიცხოვან შემო-  
თავაზებას, მაგალითად – „მო-  
მეცით სასტარტო კაპიტალი  
პატარა ქარხნის გასახსნელად  
და მთელ მოგებას ღარიბებს და-  
ვურიგებ“. თუ ბიზნესმენი ხარ,  
დარჩი ბიზნესმენად, მაგრამ თუ  
კეთილი ხარ, ფული კი არ გაქვს,  
ე.ი. ეს ზეციდან არ გაქვს მო-

მადლებული და მატერიალური სახსრებიც არასოდეს გექ-  
ნება... ამ შემთხვევაში შენთვის გზა ხსნილია ნებისმიერ საქ-  
ველმოქმედო ფონდში, რომელსაც კი ენდობი – შეგიძლია,  
გახდე მოხალისე და შეაგროვო ფული მონყალებისთვის ან  
უბრალოდ უანგაროდ დაეხმარო ავადმყოფ და მოხუც ადა-  
მიანებს სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი პრობლემების მოგ-  
ვარებაში. კეთილი ადამიანისთვის ყოველთვის გამოინახება  
სამუშაო და თუ, ნამდვილად კეთილი ხარ, სულაც არ არის  
აუცილებელი, იყო ხელმძღვანელი... დაიწყე მცირედიდან და  
დაამტკიცე შენი გულწრფელობა!

მსოფლიოში არსებობს ოთხი სახის ქველმოქმედება:

როდესაც ძალიან მდიდარი ადამიანი მიზნად ისახავს, საკუთარი ფულით სრულიად შეცვალოს ერის ან ერების მდგომარეობა რომელიმე სფეროში. მაგალითად, ბილ გეითსი და მისი ტიპის მილიარდერები, რომელთა ქონება მთელი რიგი ქვეყნების ბიუჯეტს უტოლდება, ხარჯავენ საკუთარ ფულს განათლების დონის ასამაღლებლად აფრიკაში ან სხვა რომელიმე ჩამორჩენილ ქვეყანაში, ასევე რიგი სანარმოო დარგების მუშაობის გასაუმჯობესებლად (მოსახლეობის ინტერესების გათვალისწინებით), მაგალითად, სასმელი წყლის ხარისხის გაუმჯობესება, გარემოს დაბინძურების წინააღმდეგ ბრძოლა და ა.შ.



უორენ ბაფეტი

*მხოლოდ ამ ორი წესების ქონება შეიძლება ციხის კედლებით 180 მილიონზე მეტ რაოდენობაში წარმოიქმნას მათი გარდაცვალების საჭიროებებისთვის. რომელიმე უაღრესად მდიდარი ადამიანი წარმოიქმნება.*



ბილ გეითსი

სხვები ხარჯავენ ფულს დემოკრატიის განვითარებაზე ტოტალიტარულ ან დემოკრატიის თვალსაზრისით ჩამორჩენილ ქვეყნებში (ჯ.სოროსი).



**ჯორჯ სოროსი**

არის კიდევ მსოფლიო მნიშვნელობის საქველმოქმედო ფონდები, როგორცაა, მაგალითად, „ხსნის არმია“ ან „წითელი ჯვარი“, რომელთა მენეჯერები განკარგავენ ათობით და ასობით მილიარდ დოლარს. მათ განკარგულებაშია ასევე, ხელისუფლებებისა და იმ დემოკრატიული ქვეყნების მოსახლეობის თანხები, სადაც საქველმოქმედო შენატანი არ იბეგრება გადასახადით. ზოგჯერ ასეთი ორგანიზაციები

აგვარებენ მსოფლიო კონფლიქტებს და დაპირისპირებულ ქვეყნებს შორის შუამავლებადაც გვევლინებიან.

რატომ არ არსებობს ასეთი ფონდები ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნებში? იმიტომ, რომ ამ ქვეყნებში, ისევე როგორც აფრიკისა და სამხრეთ ამერიკის განვითარებად ქვეყნებში, გამეფებულია ტოტალური კორუფცია და საქველმოქმედო ფონდების საშუალებით, ბევრი „ბინძური“ ბიზნესმენი და ჩინოვნიკი „ათეთრებს“ ბიუჯეტის თანხებს ან არაკანონიერი გზით ნაშოვნ ფულს. ამის გამო, მათ არ ენდობა არც მოსახლეობა და არც პატიოსანი ბიზნესმენები, ამ ქვეყნებში არ არსებობს კანონი, რომელიც ათავისუფლებს ქველმოქმედებაში მონაწილე მოსახლეობას გადასახადისაგან. ეს გასაგებიცაა, რადგან თავად ფონდებს ამ ქვეყნებში არავინ აკონტროლებს, მათ კი ჩინოვნიკები მფარველობენ, რათა ღმერთმა ნუ ქნას და, ქურდობა არ გამჟღავნდეს. მაგალითად, უკრაინაში პატრიოტული მოძრაობის აღმავლობის დროს, იანუკოვიჩისა და მისი ბანდის

ქვეყნიდან გაძევების შემდეგ, ჯარის შეიარაღებისათვის მოსახლეობამ მილიარდობით დოლარი შეაგროვა, რაც ძირითადად ძალიან „წარმატებითაც“ დაიტაცეს, მაგრამ პასუხი არავისთვის მოუთხოვიათ.

სხვადასხვა რელიგიური კონფესიის მდიდარი საქველმოქმედო ფონდები (მაგალითად, ვატიკანი), მდიდარი მუსლიმანური სახელმწიფოების ცენტრალიზებული ფონდები, ხარჯავენ ფულს სოციალურად დაუცველი და ღარიბი ოჯახების შვილების დასახმარებლად, მაგრამ ამავდროულად ცდილობენ, გაავრცელონ საკუთარი რელიგიური იდეოლოგია იმ ქვეყნის მოსახლეობაში, რომელშიც ისინი არიან წარმოდგენილი.

ეს ამკარად არ არის დახმარება უფლისაგან... ეს არის ექსპანსია რელიგიურ ნიადაგზე, უბრალო ადამიანების გონებისა და სულებისთვის ბრძოლა. აქვე მოიაზრება ცალკეული წარმატებული ეკლესიების სხვადასხვა მიმართულების საკმაოდ დიდი საქველმოქმედო ორგანიზაციებიც...

ჩემი საქველმოქმედო ორგანიზაციის მსგავსი ორგანიზაციების ლიდერებს აქვთ მოსახლეობის სხვადასხვა ჯგუფისთვის შემწეობის გადანაწილების საკუთარი, კარგად ჩამოყალიბებული ფილოსოფია. ერთნი ეხმარებიან კიბოთი დაავადებულებს, მეორენი – ბავშვებს, მესამენი – ღარიბებს და ა.შ.

ჩემი მიზანი იყო – მომეზიდა, რაც შეიძლება, მეტი უბრალო ადამიანი და ბიზნესმენი კეთილი საქმეების საკეთებლად, რომლებიც აუცილებლად პოვებენ გამოხმაურებას ნებისმიერი ადამიანის გულში. მაგალითად, ვილაც მზადაა, დაეხმაროს უნარშეზღუდულ ავადმყოფ მოხუცებულს ან მშობლების მიერ ბედის ანაბარად მიტოვებულ

ბავშვებს, მაგრამ არ იცის, როგორ გააკეთოს ეს. ჩემი ფონდი მიმართავს მათ სახსრებს, თუნდაც ეს ძალიან მცირე თანხა, კაპიკებიც კი იყოს, პირდაპირი დანიშნულებისავენ.

1996 წელს (იმხანად არ ვიყავი რელიგიური ფანატიკოსი და უფრო მეტიც, ეჭვი მეპარებოდა ღმერთის არსებობაში) ერთბაშად ორი ამბავი შემემთხვა. მაშინ სრული სერიოზულობით, მთელი გულით ვინამე ყოვლისშემძლე ღმერთის და შევთხოვე დახმარება. მისგან მივიღე ნუგეში – „იზრუნე მოყვასზე და მიიღებ შენდობას, შენს პრობლემებს კი, ლეონიდ, ჩემს თავზე ავიღებ“!

### პირველი შემთხვევა

1996 წლის ადრეული შემოდგომის ერთ დილას „მერსედესი 600“ მარკის ავტომობილით სამსახურში მივდიოდი... „ბესარაბიის“ ბაზარს რომ ჩავუარე, დავინახე „კრემჩატიკზე“ ხანში შესული ქალბატონი, გაცვეთილი ჩითის კაბითა და სახლის ჩუსტებით, ქურჩას უადგილო ადგილას კვეთდა. ბადის ჩანთით ხელში, ის მიუახლოვდა ოქროულობის მაღაზიის მახლობლად მდგარ სანაგვე ურნას და დაიწყო მასში „ქექვა“. მოყვანილობით ძალიან ჰგავდა დედაჩემს – პრასკოვია გავრიილის ასულ გონჩაროვას, რომელიც მაშინ უკვე 81 წლის იყო...

მოვაბრუნე ჩემი „მერსედესი“ და მიუახლოვდი ამ ნაგვის ურნას... მართლაც დედაჩემი ყოფილა... ვკითხე, აქ რას აკეთებდა და რატომ იქექებოდა ურნაში. ის გაჩერდა და ამომხედა თავისი ღია ცისფერი თვალებით და უცებ გულამოსკვნით ატირდა. თითქოს ახლალა დაინახა გვერდიდან თავისი მდგომარეობა: ძველი კაბა, ჩუსტები, სანოვაგის ბადე. მე ვკითხე დედას: „განა ცოტა ფულს გაძლევ, ან რამეზე უარს გეუბნები, ისე რომ იცხოვრო, როგორც გინდა? რაში გჭირდება ეს ურნა?“ პასუხად მხოლოდ ცრემლები მივიღე – ჩემი ამაყი და ყოველთვის დამოუკიდებელი დედის ცრემლები!

მაშინვე ჩავსვი მანქანაში და სახლში წავიყვანე, მეორე დღეს, პირველი, რაც გავაკეთე, დედა მოვინახულე, მას წინა დღეს მომხდარიდან არაფერი ახსოვდა. კოხტად ჩაცმული და დავარცხნილი, ნორმალური ადამიანი იყო. და მორჩა... ამ შემთხვევის გამეორების შემეშინდა და მომვლელი მაინც დავუქირავე, ყოველდღე დავდიოდი მასთან სანახავად. ჩვეულებრივ, დედას დრო იმით გაჰყავდა, რომ, ჩემი



*დედა თავის საყვარელ კოლის ჯიშის ძაღლთან ერთად... დღემდე უამრავი წინდა მაქვს, რომელიც დედამ მისი ბენვისგან მომიქსოვა, სახსოვრად დედიკოსგან...*

ბანკის ერთ-ერთ ფილიალთან, სკამზე ჩამომჯდარი „კოლის“ ბენვისაგან წინდებს მიქსოვდა – საყვარელი ძაღლის, რომელიც მუდამ თან ახლდა, სადაც არ უნდა წასულიყო. ეს წინდები, რასაკვირველია, არასოდეს ჩამიცვამს, საშინლად ჩხვლეტდა ფეხებს, რადგან ძაღლის ბენვი უხეში იყო, მაგრამ დედას ყოველთვის ვეუბნებოდი, რომ მათ გარეშე არ შემეძლო. მინდოდა, რაიმეთი მაინც ყოფილიყო დაკავებული... ერთხელაც, სამსახურში მიმავალს, მანქანაში ბანკის დაცვა მირეკავს და მატყობინებს, რომ დედა გად-

მოვარდა სკამიდან, რომელზეც იჯდა ქსოვის დროს, ხმას არ იღებს და რომ „სასწრაფო“ წუთი-წუთზე მოვაო...

ამ დროს ძალიან სასწრაფო და სერიოზული შეხვედრა მქონდა დაგეგმილი, რომელიც დიდ ფულთან იყო დაკავშირებული... თავში წამიერად გამიელვა აზრმა – „ყველაფერი კარგად იქნება, წადი, ლიონია! დედა გონზე შენი დახმარების გარეშეც მოვა“, მაგრამ თითქოს თავად უფალმა ჩამჩურჩულა: „ეს ხომ შენი ერთადერთი დედაა. შენი სისხლი და ხორცი, რომელიც სიცოცხლეზე მეტად გიყვარს...“ და მაშინ, ცხოვრებაში პირველად მივხვდი, რომ უფრო ახლობელი და საყვარელი ადამიანი, ცხოვრებაში არასოდეს მყოლია და არც მეყოლებოდა! აი ასე!



ეს თითქოსდა მარტივი ჭეშმარიტება მხოლოდ 45 წლის ასაკში გავაცნობიერე. რომელ შეხვედრასა და რა ფულზეა ლაპარაკი, თუ შენთვის ყველაზე ძვირფასი ადამიანი გასაჭირშია და არ გინდა ამ ქვეყანაზე მის გარეშე ცხოვრება. ჩვეულებრივ, ასეთი სენტიმენტალური არ ვარ, მაშინ კი, დაფიქრების დროც არ მექონდა, ვინ უფრო მეტად მიყვარდა და ვინ – ნაკლებად.

დედა ისეთი დამოუკიდებელი იყო, რომ თავის ცხოვრებაში არ მიშვებდა და დღესაც კი არ ვიცი ბევრი რამ, რაც კარგმა შვილმა დედის შესახებ უნდა იცოდეს. მასთან გულითადი საუბარი ვერ მოვასწარი და როდესაც ის მძიმედ



*ჩვენი ოჯახი, დედა გვერდით მიზის, ამ დროს უკვე სამი ინსულტი აქვს გადატანილი. პატარაობაში დედა მიყვებოდა ამბავს იმაზე, თუ როგორ ჩამოჰქონდა ჩემს ბაბუა გავრიილს ბარნაულიდან სოფელში, უზარმაზარი ქარიყლაპიები გასაყიდად. მე პირდაპირ მაგიდაზე (სამწუხაროა, რომ ის ფოტო არ მაქვს) დავდგი დიდი, წყლით სავსე ჭურჭელი შიგ ცოცხალი ქარიყლაპიით, რომელიც წინააღმდეგ მდინარეზე თავად დაეჭირე. დედას თავისი ბავშვობა გაახსენდა და პატარასავით უხაროდა! ეს ძალიან გულის ამაჩუყებელი იყო*

დაავადდა, მიუხედავად იმისა, რომ ყოველდღე დავდიო-  
დი მასთან, უკვე საუბარი აღარ შეეძლო. ინსულტმა, თან  
არაერთმა, საგრძნობლად დაუზიანა ცნობიერება. რო-  
გორც უკვე იცი, მკითხველო, დედასთან არც ბავშვობაში  
და არც ყმანვილკაცობაში არ მქონდა ახლო ურთიერთო-  
ბა, შემდეგ კი უკვე საქმეები, კარიერა... და ჩვენ ძალიან  
იშვიათად ვხვდებოდით ერთმანეთს. მაგრამ იმ მომენტში,  
როდესაც ვიფიქრე, რომ მას რაღაც სერიოზული დაე-  
მართა, სისხლის ყვილი ვიგრძენი და მან ჩემში უდაბნოს  
ქარიშხალივით იფეთქა, ყველაფერი დანარჩენი კი ისეთი  
ფუჭი, უსარგებლო და უცხო მომეჩვენა, რომ მანქანა მო-  
ვაბრუნე და დედასთან გავქანდი...

რაც ბანკთან დავინახე, საშინელება იყო – დედა იწვა  
მინაზე და რომ დამინახა, ტუჩის კიდეებით, სანყლად გა-  
მიღიმა. მე ის არასოდეს მინახავს ასეთი უმწეო, მთლიანად  
დამოკიდებული თავის ვაჟზე – მისი ცხოვრების ამ მწარე  
წუთებში, ყველაზე ახლობელ, ერთადერთ და ძალიან, ძა-  
ლიან საყვარელ ადამიანზე.

მაგრამ უბედურება ხომ არასოდეს მოდის მარტო!

ამ დროს, ჩემი შვილები სტიოპა და ქრისტინა, ძალიან  
სერიოზულად გამიხდნენ ავად, გამოჯანმრთელების იმე-  
დი თითქმის ამოგვეწურა. მე და ჩემი მეუღლე ტაძარში  
მივედით მოძღვართან, რომელმაც აიღო ჩემი ხელები და  
დაიწყო მხურვალე ლოცვა. საოცარი ძალა ჰქონდა. მთელი  
გულით ვირწმუნე მისი სიტყვები, რომ ყველაფერი ღმერ-  
თის ხელშია და ახლა ყველაფერი დამოკიდებულია მხო-  
ლოდ ჩემს გულწრფელ ლოცვებსა და კეთილ საქმეებზე.

საავადმყოფოში დედის სანახავად რომ მივედი, ჩემი ყუ-  
რადლება მიიქცია გაჭირვებული ადამიანების სიმრავლემ.  
უპატრონო, დამბლადაცემული ადამიანები იყვნენ. მათ

მკურნალობას აზრი არ ჰქონდა, ისინი არავის სჭირდებოდა... აი ასე გამიჩნდა აზრი, მემსახურა ღმერთისათვის იმით, რომ ამ ადამიანებს დავხმარებოდი, რისთვისაც არც არავინ შემაქებდა; ეს არ გაშუქდებოდა მასმედიის მიერ, რადგან არავისთვის იყო საინტერესო უსახლკაროების ცხოვრება.

მაშინ მე გავხსენი უკრაინაში პირველი უფასო სასა-დილო დარნიცის გარეუბანში. ავაშენე ლამაზი, სუფთა საშხაპეები და ტუალეტები, მოვაპირკეთე ისინი ძვირფასი ფილებით, ვიყიდე ევროპული სამზარეულო ყველა საჭირო მონყობილობით, სარეცხი მანქანები, რათა გაგვერეცხა მათი ჭუჭყიანი ტანსაცმელი, დავიქირავე ექიმები ჭრილობების პირველადი დამუშავებისთვის და შევიძინე ტილების მოსაცილებელი აპარატურაც კი!

ყოველ შაბათს და კვირას, რამდენიმე საათს ვატარებდი ხოლმე ამ სასადილოში. მიუხედავად იმისა, რომ ძალიან დაკავებული ვიყავი, თავს ვუყრიდი ასამდე უსახლკარო ადამიანს და უფასო სადილის მოლოდინში ვესაუბრებოდი მათ, – რა პრობლემები ჰქონდათ, როგორ მივიდნენ ასეთ მდგომარეობამდე და რითი შემეძლო დავხმარებოდი. ჩემთვის აღმოვაჩინე ადამიანთა მთელი სამყარო, რომლებიც სრულიად არ მგავდნენ არც მე და არც სხვა ადამიანთა უმრავლესობას. თუმცა მაინც ვერ გავიგე მიზეზი, რის გამოც ისინი, თითქოსდა პარალელურ სამყაროში გადასახლდნენ. მოსახლეობა, განსაკუთრებით კი კომუნისტური იდეოლოგიის გავლენის ქვეშ მყოფი, „უსახლკაროებს“ – საზოგადოების „ნარჩენებად“ მიიჩნევს, რომელთა ადგილი ციხეში ან გამოსასწორებელ დაწესებულებებშია. ბევრის აზრით კი, ისინი რომ დაასაქმო, კვლავ დაუბრუნდებიან ნორმალურ საზოგადოებრივ ცხოვრებას და გახდებიან კანონმორჩილი მოქალაქეები. არაფერი ამის მსგავსი არ მოხდება!

ამ ადამიანებს გააჩნიათ საკუთარი წარმოდგენა მსოფლიო წესრიგზე, სადაც არ არის ადგილი „ნორმალური“ ცხოვრებისათვის საკუთარ სახლებში, სუფთა თეთრეულით, სამსახურით და ა.შ. დიახ, ისინი უპირველეს ყოვლისა, ადამიანები არიან – არა ძაღლები, კატები ან სხვა რომელიმე საყვარელი შინაური ცხოველები, რომლებიც ექვემდებარებიან წვრთნას, ყოველთვის მადლობელი არიან საკვებისთვის და უხარიათ საკუთარი პატრონის კარგი დამოკიდებულება, არამედ ისეთივე ადამიანები, როგორიც ჩვენ ვართ, მაგრამ ცხოვრებისეული ფილოსოფიით.

ისინი არასოდეს გეტყვიან მადლობას, რაც უნდა გაუკეთო, ისინი სიკეთის გამო მლიქვნელებად ვერ იქცევიან და არ შეგაქებენ სხვასთან. მათ სიამაყის თავისებური გრძნობა აქვთ და გულწრფელად სწამთ, რომ თქვენ მათზე უკეთესი არაფრით ხართ.

ამიტომაც, მკითხველო, მე ახლა შევეცდები, შევცვალო შენი აზრი მანანალებსა და უსახლკაროებზე და თუ გული გაქვს, ადვილად გამიგებ.

უსახლკაროების ფილოსოფიას ცხოვრებაში მხოლოდ ერთხელ გავეცანი, საგამომძიებლო იზოლატორში, როდესაც 1980 წელს, როგორც საოლქო პროკურატურის გამომძიებელი, ვიძიებდი სისხლის სამართლის საქმეს ერთი უსახლკაროს მიერ მეორის მკვლელობის თაობაზე. საქმე შემდეგში მდგომარეობდა – კიევის ოლქში, ქალაქ ფასტოვის მახლობლად, „ტყის სანერგეში“ იპოვეს უსახლკარო მამაკაცის გვამი, რომელიც თავში ბლაგვი საგნის, სავარაუდოდ კი, ბოთლის ჩარტყმის შედეგად იყო მკვდარი. მოკლულს თან ომის ინვალიდის საბუთი და პასპორტი ჰქონდა. ეჭვმიტანილიც ასევე უსახლკარო იყო, რომელსაც ჰქონდა ომის მონაწილის სამხედრო ბილეთი... სამსა-



ხურის სპეციფიკიდან გამომდინარე, ამ ექვმიტანილს სამი თვის განმავლობაში, თითქმის ყოველდღე ვხვდებოდი.

მკვლელობა მაინც არ აღიარა, „კერკეტი კაკალი“ იყო, არც მონმეები ჰყავდათ და მილიციაც ზერელედ მიუდგა ამ მკვლელობას – დიდი ამბავი, უსახლკაროებმა ბოთლი ვერ გაიყვესო...

საბოლოოდ, სისხლის სამართლის საქმე დავხურე მკვლელობაში ექვმიტანილზე საკმარისი მტკიცებულებების არარსებობის გამო.

დაკითხვების დროს, ექვმიტანილი (სასმელი იმ დროს არ ჰქონდა), ბევრს მიყვებოდა საკუთარ თავზე, წარსულ ცხოვრებაზე, ომსა და თანამებრძოლებზე, მაგრამ მკვლელობის თემას ყოველთვის გვერდს უვლიდა. დიდი სურვილი ჰქონდა, რაც შეიძლება, მეტი ესაუბრა ჩემთან, ენაწყლიანი იყო, მაგრამ ამავე დროს სიფრთხილეს იჩენდა და მტკიცე ხასიათს ავლენდა...

იმხანად არსებობდა ბრეჟნევის მიერ გამოცემული ბრძანება, რომლის მიხედვითაც, ომის ყველა მონაწილეს

და ინვალიდს, ნებისმიერი რაიონის აღმასრულებელ საბჭოში საბუთების წარდგენის შემთხვევაში, ორი დღის ვადაში ერთოთახიანი ბინით აკმაყოფილებდნენ. ერთხელ, ჩემს უსახლკარო ეჭვმიტანილს ვკითხე, რატომ არ მიმართავდა რაიონის აღმასრულებელ საბჭოს ბინის და სამსახურის თაობაზე, რაზეც მან მიპასუხა; „იცი, ლეონიდ (ის დაჟინებით და ყოველთვის „შენობით“ მომმართავდა), – ეს შენ და შენნაირებს გესაჭიროებათ ბინები, მე კი – თავისუფლება მჭირდება! – და მერე გააგრძელა, – გაზაფხულის ბოლოს, ზაფხულში და ადრე შემოდგომაზე, მეგობართან ერთად (მხედველობაში ჰყავდა მოკლული) ვშლით ხოლმე ჰამაკს „ტყის სანერგეში“, იქ, სადაც ხალხი ნაკლებად დადის და ნასვამები ჰამაკებში ვნებივრობთ, საღამოს კი კოცონთან ისევ მივირთმევთ სასმელს. დილით ვსხდებით მატარებელში, ვაგროვებთ ცარიელ ბოთლებს და ისევ გვიჩნდება ფული, შემდეგ კვლავ კოცონი, საუბრები ომსა და ცხოვრებაზე... როდესაც აცივდება, სადარბაზოებშიც გვიძინავს, თავი კი ფეხის სანმენდ ტილოზე გვიდევს. ლეონიდ, ეს შენ გესაჭიროება სუფთა ბალიში, რომელზეც ვერ ისვენებ, სულ რაღაც ფიქრები განუხებს. აი ჩემთვის კი, 300 გრამი არყის შემდეგ, ფეხის სანმენდი, ბალიშივით რბილი და სუფთაა და არც სუნი ასდის. მე შენზე უკეთაც მძინავს და კეთილი სიზმრებიც მესიზმრება. მე ხომ, – ამბობდა ეჭვმიტანილი უსახლკარო, – არავისგან არაფერი მწყინს და არავისზე არ ვარ გაბოროტებული, არაფერზე ვწუწუნებ და ვცხოვრობ დღევანდელი დღით. შენ კი, ლეონიდ, სულ გეგმებს აწყობ, ოჯახზე, შვილებსა და სამსახურზე ნერვიულობ... მე კი მთელი სიცოცხლე მუდმივ დღესასწაულში ვცხოვრობ!.. ამიტომაც არასოდეს დავბრუნდები თქვენს სამყაროში! არც



*ჩვენი სტუმრები ფონდის დირექტორთან,  
ელენა პოლიშჩუკთან ერთად*

ბინა მჭირდება, არც სამსახური! შენ ხომ ფიქრობ, რომ ასეთი კარგი ხარ, რადგან კოსტიუმში და ჰალსტუხში ხარ გამონყობილი, თანაც სამსახურიც გაქვს. სინამდვილეში, ღმერთმა შეგქმნა ასეთი, შენი დამსახურება საერთოდ არ არის, რომ ასეთი კარგი და სუფთა ხარ, სულაც არა! შენ უბრალოდ ვალდებული ხარ, აკეთო ის, რაც ბედმა გარგუნა. ასევე არიან სხვა ადამიანებიც. რალაც წარმოდგენა აქვთ საკუთარ თავზე, ჰგონიათ, რომ დიდი ადამიანები არიან, სინამდვილეში ყოვლად ჩვეულებრივი, ისეთივე კარიერისტები ან შენსავით მშრომელები; ჩვენ კი, უსახლკაროები ანუ „ბომჟები“, იმისთვის ვჭირდებით მსოფლიოს, რომ შენ და შენნაირებმა სიკეთის საკეთებლად გამოგვიყენოთ, ღმერთის წინაშე ვალი მოიხადოთ... თუ აქამდე ამას ვერ მიხვდი, შორს ვერ წახვალ, ლეონიდ, რადგან ცხოვრება არ გცოდნია!.. ჩვენ ჩვენს მისიას ვასრულებთ, შენ და შენნაირები – თქვენსას“.

და იცი, მკითხველო, ბევრ რამეში მე მას ვეთანხმები. მასთან ურთიერთობის შემდეგ უსახლკაროებს სულ სხვა თვალთ შევხედე.

ამ ადამიანს ორი უმაღლესი ჰქონდა დამთავრებული, მათ შორის ერთი – სამხედრო, ომში ოფიცრად მსახურობდა. მაგრამ ასეთი ცხოვრება აირჩია და დემოკრატიულ ქვეყანაში ეს მისი უფლებაა. ყოველი ადამიანი ისე ცხოვრობს, როგორც უნდა, მთავარია, რომ სხვას არ აწუხებდეს!

რატომ ირჩევენ ადამიანები ასეთ ცხოვრებას? აი მე გიამბუთ მაგალითი საკუთარ დედაზე – მას არაფერი აკლდა, ყველაფრით უზრუნველყოფილი იყო, მაგრამ ნაგვის ურნაში მანც რალაცას ეძებდა, თვითონაც არ იცოდა, რატომ და რომ ის შემეჩერებინა, ალბათ ისიც უსახლკაროების რიგებს შეავსებდა, მიუხედავად იმისა, რომ უბრალო ქალბატონი კი არა, ძალიან მდიდარი ადამიანის, ჩემი დედა იყო და არც არაფერი აკლდა...

შენთვის, მკითხველო, ეს ნიგნი უფრო საინტერესო რომ გავხადო, კიდევ ერთ ამბავს შემოგთავაზებ...



## მაორა შამთხვა

ერთი ნაცნობი მყავდა – უკრაინის შინაგან საქმეთა მინისტრის მოადგილე, გვარად ოპანასენკო. ძალიან წესიერი ადამიანი იყო და ღმერთმა დაუმკვიდროს მას სასუფეველი. ერთხელ ჩემთან, იმ უფასო სასადილოში, მივიყვანე. მან იქაურობა დაათვალიერა, სადღაც დარეკა და გასცა განკარგულება, რომ მილიცია დახმარებოდა ჩვენს დაცვას, შემდეგ კი მიაბო უსახლკარო ადამიანთან თავისი შეხვედრის ისტორია.



*პეტრე ნიკიტას ძე ოპანასენკო.  
პატიოსანი მილიციელი!*

ოპანასენკოს ჰყავდა მეგობარი – ომსკის საოლქო კომიტეტის მეორე მდივანი, საბჭოთა პერიოდში ეს ძალიან დიდი, თითქმის მინისტრის დონის თანამდებობა იყო. უეცრად ეს ადამიანი უგზო-უკვლოდ დაიკარგა. ხუთი წლის მანძილზე არსად გამოჩენილა, საბჭოთა კავშირის მასშტაბით ძებნაში იმყოფებოდა... თითქოს მინამ ჩაყლაპაო, არსად მისი კვალი არ ჩანდა. და, აი, უეცრად ამ ადამიანმა კიევის ერთ-ერთ გამოსაფხიზლებელში ამოყო თავი და მილიციას სთხოვა, მისი მეგობრისთვის დაერეკათ, ეს მეგობარი კი ოპანასენკო აღმოჩნდა.

ოპანასენკო მივიდა გამოსაფხიზლებელში, წამოიყვანა თავის კაბინეტში ომსკის ყოფილი საოლქო კომიტეტის მეორე მდივანი და სთხოვა, მოეყოლა თუ როგორ აღმოჩნდა ასეთ მდგომარეობაში და რით შეეძლო დახმარებოდა. ოპანასენკომ ასეთი ამბავი მოისმინა – ერთ საღამოს,

კომიტეტის მორიგი სხდომიდან შინ დაბრუნებულმა მეორე მდივანმა საკუთარ მეუღლეს პირველ მდივანთან ლოგინში შეუსწრო. „ეს რომ დავინახე, – ამოიგმინა უსახლკარომ, – მაშინვე წამოვედი, თან არც არაფერი წამიღია, უბრალოდ წამოვედი, წავედი არსად... და დაბრუნებას არ ვაპირებ!“

– „რა შემიძლია გავაკეთო შენთვის? გინდა, ფულს მოგცემ?“ – ჰკითხა აღელვებულმა ოპანასენკომ. მეგობარმა კი მშვიდად უპასუხა: „შენ შეგიძლია, როგორც ყოფილმა მეგობარმა, გამიკეთო ერთადერთი რამ, გამიშვა და არასოდეს გამიხსენო“...

აი, ასე დაშორდნენ ერთმანეთს...

კიდევ როგორი ახსნა გინდა, მკითხველო, იმის გასაგებად, რომ თურმე ასეც ხდებიან ადამიანები უსახლკაროები?

მერე ისინი აღარ არიან და არც შეიძლება იყვნენ ჩვენნაირები, რადგან ნორმალურ ადამიანს, როგორებიც ჩვენ ვართ, ამის გაგება არ შეუძლია და ასეთი ადამიანების თავიდან აღზრდა შეუძლებელია! ისინი სხვა განზომილებაში ცხოვრობენ...

ჩვენ რომ უცებ უსახლკაროები გავხდეთ, შეუძლებელია – ჩვენ ამ ცხოვრებაში სხვა როლი გვაკისრია და ამ როლს ვთამაშობთ, მიუხედავად იმისა, თუ როგორ ვუყურებთ ან აღვიქვამთ სიტყვას „თამაში“...

სხვათა შორის, დასავლეთში უსახლკაროებს დიდ პატივს სცემენ. მათთვის შექმნილია უამრავი ფონდი და უფასო მომსახურება, ყველაზე ცნობილი პოლიტიკოსები და ხელისუფლების წარმომადგენლები, თვით დიდი ბრიტანეთის პრინცი და პრინცესაც კი პატივად მიიჩნევენ მათთან სურათის გადაღებას.



ფონდის საბავშვო სასადილო

ჩემი სასადილო იზრდებოდა და ვითარდებოდა... თავდაპირველად დღეში 300 ადამიანს ვემსახურებოდით, შემდეგ სამი ავტომანქანა შევიძინე და დავიწყეთ ამ მანქანებით უფასო და, სხვათა შორის, ძალიან ხარისხიანი სადილის დარიგება 39 პუნქტში კიევის მასშტაბით. ყოველდღიურად ვაპურებდით, ვმკურნალობდით, ვაცმევდით და ვეხმარებოდით საბუთების აღდგენაში 2000-მდე ადამიანს კიევში.

ჩვენ შევიძინეთ ასევე „რაფის“ ფირმის მიკროავტობუსი და შევქმენით სამაშველო სამსახური, რომელიც სატელეფონო შეტყობინებების მიხედვით გადიოდა ავტობუსის გაჩერებებზე და აგროვებდა გაყინულ ადამიანებს, რათა გადაგვერჩინა მათი სიცოცხლე.

2008 წლიდან გამოვაცხადეთ და განვახორციელეთ მრავალშვილიანი ოჯახების დახმარების პროგრამა – ბინებში ვაკეთებდით რემონტს, ვყიდულობდით აუცილებელ საყოფაცხოვრებო ტექნიკას და სათამაშოებს ბავშვებისათვის, ვაცმევდით და ვაპურებდით მათ...



უფასო სასადილო „სტეფანია“ და მისი სტუმრები  
(დღეში 2000-მდე ადამიანი)

თუმცა, მაინც მთავარი, რითიც ვამაყოფ და სადაც გამომადგა ჩემი მენეჯერული ნიჭი – მოვიზიდეთ ათობით და ასობით ადამიანი პროგრამებში აქტიური მონაწილეობისათვის, ძირითადად კიევიდან, მაგრამ იყვნენ ასევე უცხოეთის მოქალაქეები, არაუკრაინელები, რომლებიც თავის თავზე იღებდნენ ზოგიერთი ოჯახის მეურვეობას. გაზეთების, საიტებისა და სოციალური ქსელების მეშვეობით, მივმართავდი კიეველებს, სადაც ვთხოვდი, მოეტანათ მათთვის გამოუსადეგარი, მაგრამ კარგ მდგომარეობაში მყოფი ნივთები. ადამიანების ქველმოქმედებამ მოლოდინს გადააჭარბა. უამრავი სურსათ-სანოვაგე და ნივთი მოგვიტანეს, რაც შემდეგ ნაწილდებოდა მიუსაფარ და უსახლკარო ადამიანებზე. წიგნებიც კი მოჰქონდათ და ჩვენ უკვე გვქონდა შესანიშნავი ბიბლიოთეკა. არც ერთხელ, არც ერთი ჩინოვნიკი მერიიდან ან უკრაინის მინისტრთა კაბინეტიდან, ჩვენთან არ მოსულა!

უკრაინელი ჩინოვნიკების ნყალობით, ვერც ერთი პრეზიდენტის მმართველობის დროს ვერ მოვხვდით ჰუმანიტარულ პროგრამაში, მაგრამ თვითონ, ფიქციურ საქველმოქმედო ფონდებში იღებდნენ პროდუქტს, ათას საჭირო ძვირად ღირებულ ნივთებს და ასობით მილიონი დოლარის ღირებულების ახალ სამედიცინო აპარატურასაც კი. სად მიდიოდა ეს ყველაფერი? როგორ ფიქრობ, ჩემო მკითხველო? რაღა თქმა უნდა, კიევის ბაზრობებზე, ხოლო გაყიდვებიდან შემოსული ფული – თალღითი ჩინოვნიკების ჯიბეებში ან მათ უცხოურ საბანკო ანგარიშებზე.

აი, ასე...

ახლა ვისაუბროთ ქუჩის მათხოვრებზე და იმის შესახებაც, უნდა მივცეთ თუ არა მათ ფული? მინდა გითხრათ, რომ ამ საქმეში, „პროფესიონალი“ ვარ და დაუჯერეთ ჩემს მონათხრობს.

კატეგორიულად არ შეიძლება ბოშას ჩვილით (ან ცოტა ნამოზრდილი ბავშვით ხელში) ფული მისცეთ – ეს მათი შვილი არ არის. მათ საკუთარ შვილებს პატრონი ჰყავთ...





ხოლო ამ ბავშვებს ლოთი მშობლებისაგან 300-400 დოლარად ქირაობენ თვეში.

ძალიან ხშირად ბოშები ლოთ დედებს ატყუებენ და რამდენიმე თვის განმავლობაში იკარგებიან „ქირის გადახდის გარეშე“. ბავშვებს კი მხოლოდ მაშინ აბრუნებენ, როდესაც ისინი იზრდებიან და უკვე აღარ გამოდგებიან ფულის გამოძალვისათვის, რადგან მოზრდილი ბავშვები,

გულუბრყვილო გამვლელთა ან გზაჯვარედინზე შეჩერებული მძღოლების გულაჩუყებას ვეღარ იწვევენ.

მაშინ ეს „დედები“, თვალცრემლიანი მოდიან ჩემთან ფონდში, სინამდვილეში კი არყით არიან გაჟღენთილები და გვთხოვენ, რომ როგორმე ვიპოვოთ „ბოროტი“ ბოშების მიერ „მოტაცებული“ მათი უბედური შვილები.

უხელო ან უფეხო (ან ორივეს გარეშე) ინვალიდი მათხოვრების 90 პროცენტი ორგანიზებული ბანდიტური დაჯგუფების სამსახურშია. ამ დაჯგუფების წევრები პოულობენ ლოთ მანანნალებს, ათრობენ მათ არყით და ალკოჰოლით გაბრუებულებს, ხელს ან ფეხს უწყობენ მატარებლის რელსებზე. შემდეგ, უკვე დასახიჩრებულები, ტაქსით მოჰყავთ ჩვენთან ფონდში და გვთხოვენ მათ კლინიკაში გადაყვანას. კლინიკაში „კეთილი“ ბანდიტები განსაკუთრებულ მზრუნველობას იჩენენ „თავიანთი“ ინვალიდების მიმართ – მოაქვთ მათთვის საკვები, მკურნალობის შემდეგ კი მიჰყავთ და ხალხმრავალ „შემოსავლიან“ ადგილებზე ანაწილებენ. დღის ბოლოს, შეგროვილ თანხას მთლიანად

ართმევენ, მათთვის თითო ბოთლ არაყს ყიდულობენ და უკვე გაბრუებულები გადაჰყავთ უახლოეს სადარბაზოებში. დილას კი ყველაფერი თავიდან იწყება...

ამიტომ, მკითხველო, თუ სიკეთის გაკეთება და ვინმეს დახმარება გინდა, მიდი ერთ-ერთ საქველმოქმედო ფონდში, რომელსაც ენდობი, გადაამონწმე, იქ ყველაფერი წესრიგშია თუ არა, მოითხოვე ამ ფონდის აუდიტის დასკვნა და მხოლოდ მაშინ გაიღე შესაწირი ან რაიმე სხვა სახის დახმარება.

2012 წელს ჩემი ახალი ოჯახით საქართველოში ჩამოვედი. აქ უფრო ფართო მასშტაბით გაიშალა ჩვენი საქმიანობა, ოღონდ უკვე სხვა მიმართულებებით... საქართველო ძალიან ლამაზი ქვეყანაა, ასეთივე ლამაზი და სტუმართმოყვარე ადამიანებით, მაგრამ საშინელი სილატაკის ზღვარზე იმყოფება...

სოციოლოგიური კვლევის მიხედვით, მოსახლეობის 65 პროცენტი უმუშევარია. დასაქმებულთა, განსაკუთრებით



ჩემი ოჯახი – ელენა და გავრიილი

კი თბილისის გარეთ დასაქმებულთა შემოსავალი შეადგენს დაახლოებით 50-70 აშშ დოლარს თვეში. ოჯახში მხოლოდ ერთი დასაქმებულის კვალობაზე, ეს მეტისმეტად მცირე შემოსავალია. მაგრამ ქართველები კარგი მეოჯახეები არიან და მიუხედავად იმისა, რომ ძალიან უჭირთ შვილების რჩენა, როგორცაა გააქვთ თავი და მაინც არსებობენ.

ჩემმა ფონდმა დაიწყო ობოლი და იმ ბავშვების მეურვეობა, რომელთაც ლოთი მშობლები ჰყავთ და მათზე არ ზრუნავენ. ეს ბავშვები მთლიანად ბედის ანაბარად არიან მიტოვებულები.

ჩვენთან მოხვედრილი ბავშვების უმრავლესობამ ხორცისა და თევზის გემო საერთოდ არ იცოდა, მხოლოდ პურის ნამცეცები თუ ენახათ. თანაც შიშველ-ტიტვლებიც იყვნენ. მართლაც რომ საშინელებაა!!!

ჩვენ გავხსენით სამი ბავშვთა სახლი, სადაც ბავშვებს ჩვენთან გზავნის ჯანმრთელობის სამინისტრო (თუ მათ



*საქართველო! ის ასეთი მიყვარს!*





არა აქვთ საკვები და ტანსაცმელი, არ დადიან ბაღსა თუ სკოლაში). ჩვენი ბავშვები დაპურებულები და ჩაცმულები არიან, გაცილებით უკეთ, ვიდრე საქართველოს ბავშვების უმრავლესობა. გარდა ამისა, ჩვენ ვპოულობთ მრავალშვილიან ოჯახებს შვიდი და მეტი შვილით, რომლებიც ძალიან გაჭირვებული არიან, მაგრამ მიუხედავად ამისა, არ სურთ, შვილები ბავშვთა სახლებში მიაბარონ და ვეხმარებით მათ ფულით ყოველთვიურად, ვყიდულობთ ოჯახისთვის აუცილებელ ტექნიკას: ტელევიზორს, სარეცხ მანქანას, გახეურას, ტანსაცმელს ბავშვებისათვის და ა.შ.

საქართველოში სიღარიბის სპეციფიკური პრობლემაა, რომელიც მხოლოდ ამ ქვეყნისთვის არის დამახასიათებელი.

მთელი მოსახლეობა გახლართულია კრედიტებში. ტოტალური უმუშევრობის პირობებში, ოჯახების 90 პროცენტი, ერთმანეთისაგან სესხულობენ ფულს ან ბანკებიდან და მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებიდან გამოტანილი თანხე-

ბით ცხოვრობენ. საქართველოში ძალიან გავრცელებულია ბინების დაგირავება ბანკებში და ვინაიდან საკანონმდებლო სისტემა საკმაოდ მკაცრია საკუთრების დაცვის მიმართულებით, ბანკები ხალხს ბინებიდან ასახლებენ და ქუჩაში ტოვებენ. ახალგაზრდები რალაცნაირად ახერხებენ ნათესავებთან და ნაცნობებთან თავის შეფარებას, ხოლო ხანდაზმულები ხშირად ქუჩაში რჩებიან...

ეს რომ შევიტყვე, თბილისში 600 მოხუცებული და მძიმე ავადმყოფი – ყველა, ვინც კი აღმოვაჩინეთ, რადგან ეს არც ისე იოლი აღმოჩნდა, ავიყვანეთ ჩვენი მფარველობის ქვეშ და ვზრუნავთ მათზე. ავიყვანე ათობით მედდა, რომლებიც ყოველდღე დადიან მოხუცებულების მოსანახულებლად, რომელთა უმეტესობა სარდაფებში, სხვენში, ავტოფარეხებში ცხოვრობს, უტარებენ მათ აუცილებელ სამედიცინო პროცედურებს: ინიექციებს, ნაწოლების მასაჟს, უცვლიან თეთრეულს, რომელიც ჩვენივე ცენტრში ირეცხება, მიაქვთ მათთვის ყველაზე აუცილებელი მედიკამენტები და აუცილებელი ჰამპერსები...

ვამაყოფ, რომ მოვიფიქრე ოპტიმალური სისტემა მოსახლეობის ფართო მასების მოსაზიდად ამ უბედური მოხუცების პრობლემების გადასაჭრელად. კერძოდ კი, ვაქვეყნებთ განცხადებებს სოციალურ ქსელში „ფეისბუქის“ გვერდზე, სადაც ასევე წარმოვადგენთ იმ საშინელ პირობებს, რომელშიც ისინი იმყოფებიან და ამ განცხადებების პასუხად, ჩვენთან შემოდის ჩვეულებრივი ადამიანების, კეთილი ქართველების შემოწირულობები (დაახლოებით 1 000 დოლარი ერთ ოჯახზე) და ასეთი კეთილი ადამიანები, ამ პატარა ქვეყანაში, საქართველოში, მნიშვნელოვნად მეტნი არიან, ვიდრე უკრაინაში. უცნაურია, მაგრამ ფაქტია!!!

◁ ლეონიდ ჩარნოვაცკი ▷



*ჩვენი ფონდის თანამშრომლები საქართველოში – მედდები, სოციალური მუშაკები, რომლებიც მოხუცებს უვლიან*





5,10 თუ 20 დოლარის შემონირულობებით დიდი თანხები გროვდება. ამ თანხებით ჩვენი პაციენტებისათვის ვყიდულობთ აუცილებელ ტექნიკას, მოსახერხებელ ორთოპედიულ სანოლეს, მაცივრებს და ტელევიზორებსაც კი. ზოგჯერ ერთ ოჯახზე იმდენი თანხა შემოდის შემომნირველებისაგან, რომ მოხუცები უარს ამბობენ „ზედმეტი“ თანხის მიღებაზე და

გვთხოვენ, ამ ფულით სხვა ოჯახებს დავეხმაროთ. ღმერთო, რა სულისშემძვრელია!

შემომნირველებს ვუგზავნით „დასურათებულ“ ანგარიშებს, სადაც ჩანს, როგორი იყო მანამდე ოთახი და როგორი გახდა ის მათი დახმარების წყალობით. ასევე ჩანს ტექნიკა, ნამლები, სანოვაგე და მრავალი სხვა. ერთხანს, ერთი ფირმა, რომელიც სტანდარტული კერძებით ემსახურებოდა ხუთვარსკვლავიან სასტუმროებს, გვიგზავნიდა სადილის 100 ულუფას დღეში.

ამჟამად, ის დახურულია საგადასახადოს მიერ, მაგრამ როგორც ამ ფირმიდან მოგვწერეს, მალე კვლავ გაიხსნება. ნამდვილად კარგი ადამიანები არიან...



**ამ მოხუცს ახალი გაზქურა ვაჩუქეთ!**

წელიწადში ორჯერ, ჩვენი ხანში შესული და ავადმყოფი პაციენტებისათვის, ვანყობთ მეგობრულ შეხვედრებს თბილისის საუკეთესო რესტორნებში, რომელსაც გვთავაზობენ რესტორნის მფლობელები და უზარმაზარი ფასდაკლებით გვიმასპინძლებიან გემრიელი სადღესასწაულო სადილებით. ასეთ დროს, ჩვენ თავს ვუყვრით დაახლოებით 50 ადამიანს, რომელთაც ჯერ კიდევ შეუძლიათ გადაადგილება.

დიდებულია, როდესაც ბედის ანაბარად მიტოვებული მოხუცები, რომელთაგან ბევრი, წარსულში ცნობილი მეცნიერი, ხელმძღვანელი მუშაკი და ტელევიზიის თუ გაზეთის კორესპონდენტი იყო, ერთმანეთს ხვდებიან, ცვლიან ტელეფონის ნომრებს და შემდეგ მეგობრობენ სიკვდილამდე... ის კი, სიკვდილი, ბევრი მათგანისთვის უკვე კარზეა მომდგარი. ეს ადამიანები ხომ მძიმე ავადმყოფები არიან.

მე და ჩემს გუნდს კიდევ ერთი დიდი სიხარული გველის (სავარაუდოდ, როდესაც შენ, მკითხველო, ამ სტრიქონებს კითხულობ, ჩვენ უკვე სრული დატვირთვით ვიქნებით ჩართული ამ საქმიანობაში) – თბილისში გავიმეორებთ ყველა პროგრამას, რომელიც მიჰყავდა კიევში ელენა პოლიშჩუკს, შესანიშნავ მენეჯერსა და ქველმოქმედს. გავხსნით სასადილოს, უსახლკაროებისთვის შევიძენთ ტანსაცმელს, ვუმკურნალებთ მათ და ასევე იგეგმება მათი ლამის გასათევივითაც უზრუნველყოფა.

უკრაინისაგან განსხვავებით, საქართველოს ხელი-სუფლება ყველანაირად ეხმარება და ხელს უწყობს საქველმოქმედო პროექტების განხორციელებას ქვეყანაში, როგორც თანხებით, ასევე სხვა შესაძლო საშუალებებით. ბავშვთა სახლების ხშირი სტუმრები არიან კულტურისა და სპორტის ცნობილი მოღვაწეები: მხატვრები, მუსიკოსები, ფეხბურთელები, მოჭიდავეები და ა.შ. ჩვენი ბავშვე-



ბი, მკითხველო, „სამოთხეში“ ცხოვრობენ. ეჭვიც არ შეგეპაროს! მიმდინარე წელს, საქართველოში, კიდევ 5-10 საბავშვო სახლის გახსნას ვგეგმავთ.

მეორე ძალიან მნიშვნელოვანი საკითხია, რა ელოდებათ ამ ბავშვებს, როდესაც ისინი დატოვებენ ბავშვთა სახლებს. მათი დასაქმების საშუალება, რა თქმა უნდა, არ მაქვს, მაგრამ არც მათი უგზო-უკვლოდ

გაშვება მინდა. ეს უმნიშვნელოვანესი საკითხი ჯერ არ გადაამინყვეტია, გარდა იმ შემთხვევებისა, თუ ბავშვი აღმოჩნდება ნიჭიერი და ფრიადებზე სწავლობს. ასეთი ბავშვებისთვის ვგეგმავ სტიპენდიების დანიშვნას და საქართველოს უმაღლეს სასწავლებლებში მათი სწავლის დაფინანსებას. აი ასეთი ამბებია ჩვენთან, საქართველოში...

თუმცა, ქველმოქმედებაში (როგორც უკვე მოგახსენეთ), ჩემთვის მთავარია – მივალწიო ისეთ საფეხურს, რომ ჩემმა ორგანიზაციებმა, დამოუკიდებლად, ჩემი დახმარების გარეშე შეძლონ მუშაობა. ღმერთმა უწყის, ხვალ რა მელის. რა ეშველებათ მაშინ ამ მოხუცებსა და ბავშვებს? ამიტომ მთელი ჩემი ძალისხმევა მიმართულია იქითკენ, რომ ფონდის საქმიანობაში ჩავრთო, რაც შეიძლება მეტი რიგითი მოქალაქე და ბიზნესმენი.

თუ ჩემი ნიჭის წყალობით, შევძლებ, რომ ერთი ცრემლი მაინც მოვგვარო რომელიმე გულისხმიერ ადამიანს (და ამასთან ერთად, ის ფულად შემწეობასაც გაიღებს, თუნდაც ძალზე მცირედს), მაშინ უფლის წინაშე, გავაკე-



ჩვენი ბავშვთა სახლის აღსაზრდელებთან ერთად, საზაფხულო დასვენების დროს ქობულეთში

თებ ყველაზე მთავარს – ვიპოვი კეთილ ადამიანს და ვიხსნი მას ცოდვებისაგან, რომელიც ყველა ადამიანს აქვს და მათ შორის მეც და თანაც უამრავი. ის, ვინც კი ერთხელ მაინც გაიღებს მონყალებას, ვერასოდეს გაჩერდება, რადგან მას „ციური ანგელოზის კარნახით“, სიკეთის ქმნის გარეშე ცხოვრება აღარ შეუძლია. ეს არის ჩემი მთავარი იდეა და მე ბევრი რამ გამომდის – ამით ძალიან ბედნიერი ვარ.

*სხე რომ, წაწმენდეს გისურვებ, სემო მკითხველო, ყითლი საჭმელების ჯონსოლოგებში რა გახსლოვარს – როგორც უნდა ილოცო, თუ შინი ლოცუა არ არის განმცყციტებული მოყვანბი ზრუნვით, ის თქვალთან ვერახლოვარს მიკონგრეს! თუ გაყოფებ ნიყითს არა ნათესავს, არამერა სრყოიარა უცხო არამიანს, შინ გარანრღინილი ხარ სამყარამოც! მთელი შინი ცოცრები მოგეცეფებ, რაცაგან სიყითი გარანრღინს სამყაროს რა სუენ იმისთვის ვიბარებით ამ ცოცრილო მიწაზე, რომ სიყითი უყითოთ!*

*რა სამყაროში არ არსებობს რა ვერც იარსებებს ამხე რიარა მიხანი!..*

## საჩივრი

მკითხველთა გამოხმაურებები წიგნის შესახებ.....	3
<b>I ნაწილი</b>	
ჩემი ცხოვრება.....	21
<b>II ნაწილი</b>	
პოლიტიკა.....	229
<b>III ნაწილი</b>	
ქველმოქმედება.....	303

